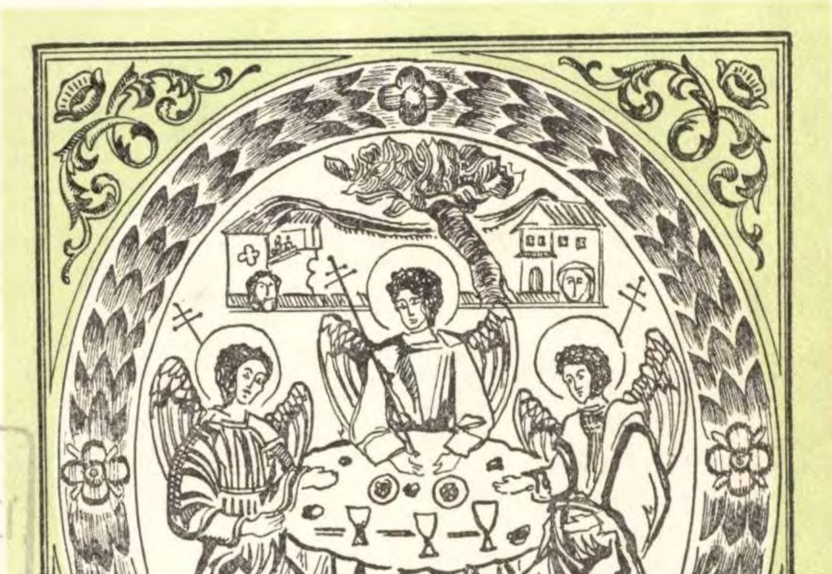
Ex A

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

6

NOIEMBRIE—
DECEMBRIE
1988
ANUL XXXIII
SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINS

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ŞI EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXXIII, Nr. 6 NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1988

Redacţia şi Administraţia: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

† ANTONIE

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP ORTODOX AL SIBIULUI
ŞI MITROPOLIT AL ARDEALULUI, CRIŞANEI ŞI MARAMUREŞULUI

Cinului monahal, P. C. protopopi, preoţi şi diaconi şi tuturor binecredincioşilor creştini din de Dumnezeu păzita noastră Arhiepiscopie, Har, ajutor şi pace de la Părintele cel ceresc, iar de la noi arhierească binecuvîntare.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Din an în an ne învredniceşte Dumnezeu să ne întîlnim din nou, dacă nu faţă către faţă, măcar prin scrisoare, cu prilejul Sărbătorilor Crăciunului. Ne reamintim astfel, împreună, de marele eveniment care a fost Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos, a Fiului lui Dumnezeu, *„Care pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din ceruri şi S-a întrupat de la Duhul Sfînt şi din Maria Fecioara şi S-a făcut om"*. Aşa mărturisim cînd rostim *Crezul* la Sfînta Liturghie, *Crez* care cuprinde elementele fundamentale şi esenţiale ale credinţei noastre creştine ortodoxe.

În prima parte a *Crezului*, ne mărturisim credinţa în Dumnezeu-Tatăl. Îl numim *„Făcător al cerului şi al pămîntului, al tuturor celor văzute şi nevăzute"*, şi Îl mai numim şi *„Atotţiitor"*. Îl recunoaştem prin urmare ca autor, creator al universului, al lumii minunate care umple spaţiul infinit care ne înconjoară, populat cu nenumărate stele, planete şi sisteme solare, toate stînd cuminţi la locurile lor, deşi nesprijinite pe nimic, precum spune Psalmistul, dar ascultînd de porunca pe care au primit-o de la *Facere*, cu supunere şi smerenie. Precizăm în rostirea *Crezului* că Îl recunoaştem pe Tatăl ceresc, şi ca *„Făcător al pămîntului"*, adică al planetei care ne-a fost dată nouă, oamenilor, ca lăcaş, înzestrat de El cu toate cele trebuincioase vieţii, într-o armonie şi o ordine cu adevărat minunate. Căci ce altceva am putea gîndi, de pildă, despre rînduiala creării vieţii sub toate formele ei: omenească, animală şi vegetală? Felurimea formelor e greu de numărat, fiindcă toate au o identitate şi însuşiri în acelaşi timp comune, dar şi diferite. Oamenii sînt toţi oameni, dar om cu om nu seamănă, nici la chip, nici la suflet, la minte şi la inimă. Dar din om, om se naşte. Tot aşa e şi cu animalele şi cu păsările. Din lup nu se naşte oaie, şi din cioară nu se naşte privighetoare. Şi care agricultor nu ştie că din sămînţa de grîu nu va creşte porumb, şi din viţa de vie nu va culege cireşe. În cartea *Facerii* ni se spune că *„pe toate le-a făcut Dumnezeu după felul lor"*. Şi precum am spus despre planete şi stele, că stau ascultătoare la locul lor, ca şi cum ar fi ţinute de o palmă nevăzută, sau ca pe nişte stîlpi nevăzuţi, în spaţiul gol, tot aşa şi cele „făcute" de Dumnezeu pe pămînt, ascultă, de la *Facere* pînă azi, de porunca ce li s-a dat de a se înmulţi „după felul lor".

În *Crez* mai mărturisim credinţa noastră că Dumnezeu-Tatăl este autorul, creatorul *„tuturor celor văzute şi nevăzute"*. Prin aceasta se înţelege că Dumnezeu a creat în afară de lumea văzută, materială, şi o lume de fiinţe spirituale, îngerii, cu rosturile lor tot de El rînduite şi pe care noi toţi le cunoaştem. Dar prin *„cele nevăzute"*, create de Dumnezeu, trebuie să mai înţelegem şi altceva. Ştim noi ce este viaţa şi cum din ghindă creşte stejarul? Ştim noi ce este gîndul,

cum se naşte, cum îşi alcătuieşte judecăţile şi cum se preface în cuvînt? Ştim noi unde şi cum se nasc durerile sufleteşti, unde şi cum se alcătuiesc sentimentele? Putem noi determina locul sufletului şi felul cum, unit cu trupul, alcătuieşte fiinţa omenească? Le vedem noi pe toate acestea? Ştim noi cum se alcătuiesc? Nu le vedem. Sînt nevăzute. Dar cine ar putea spune că nu există? Şi dacă există, aşa nevăzute, cum de există? Aceasta o ştim. O ştim şi o mărturisim cînd afirmăm că Dumnezeu e şi *„Făcătorul celor nevăzute"*. Numai El ştie cum e ascunsă în sămînţa trandafirului, culoarea şi mirosul trandafirului, căci sămînţa nu are nici culoare, nici miros. Numai El ştie cum în celula primară omenească e ascuns viitorul om, al cărui creier, numai creierul, dacă ar fi transpus într-o maşinărie electronică şi într-un sistem de computere miniaturizate, ar întrece mărimea pămîntului şi tot nu l-ar putea exprima în întregime cu toate funcţiunile lui. Şi totuşi, în celula primară omenească, pusă sub cel mai puternic microscop, nu se vede absolut nimic din viitorul om, deşi acolo există milioane de legături nervoase şi, mai ales, o inimă care va bate neîncetat cît va trăi, şi-şi va trimite sîngele prin artere şi vene care şi ele există nevăzute acolo. Şi cine va putea explica acel *perpetuum mobile*, acea mişcare necontenită a inimii, fără un motor din afară?

Numai la acestea gîndindu-ne, ne vom lărgi înţelegerea cuvintelor: *„Făcător al celor văzute şi nevăzute"*, şi le vom rosti întotdeauna cu cunoştinţă de cauză, ştiind adică ce spunem. Dacă nu ştim ce spunem, în zadar mai spunem cuvintele. Ele singure, chiar dacă exprimă credinţa noastră, nu o ajută să fie conştientă, vie, lucrătoare, determinantă în viaţa noastră de toate zilele, în orientarea vieţii noastre creştine potrivit cu adevărul fundamental pe care îl mărturisim. Şi care este acest adevăr fundamental? Acela că Dumnezeu e Creatorul a toate şi că, prin urmare, ne e Tată, de poruncile Căruia trebuie să ascultăm, şi Căruia vom avea a-i da socoteală.

Iubiţi credincioşi,

A doua parte a *Crezului*, dacă am înţeles-o bine pe cea dintîi, ne va fi tot atît de uşor s-o înţelegem. Aceasta pentru că adevărurile pe care le conţine, şi din care noi am reţinut doar cîteva, sînt atît de evidente, încît nu cer eforturi mari de gîndire, nici pregătire înaltă. Ele sînt atît pe măsura celor cu pregătire înaltă, cît şi pe măsura celor simpli. Tot aşa e şi cu partea a doua. Aceasta se referă la persoana a doua a Sfintei Treimi, la Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos, *„Care din Tatăl s-a născut, mai înainte de toţi vecii"*. Înseamnă că Fiul există din eternitate. N-a existat nici un timp în care Fiul să nu fi existat. De aceea mai zicem că e *„de o Fiinţă cu Tatăl"*, deci Dumnezeu.

Crezul îi specifică rolul în creaţia de care am vorbit mai înainte, zicînd: *„Prin care toate s-au făcut"*. Sfîntul Evanghelist Ioan îl numeşte *Cuvîntul*, în greceşte *Logosul* (Ioan I, 1 şi urm.). Deci cînd citim în Sfînta Scriptură, de pildă: *„Şi a zis Dumnezeu să fie lumină"*, acest „a zis", această „zicere", această „cuvîntare" era Fiul. Dar poţi despărţi cuvîntul de gînd? Nu poţi. Cuvîntul e gînd. Fiul era deci una cu Tatăl: *„Şi Cuvîntul era la Dumnezeu, şi Dumnezeu era Cuvîntul"*, spune tot Sf. Evanghelist Ioan. Iar în *Crez* zicem că era *„Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat"*.

Şi acum, după ce ştim cine era Fiul, iată ce mai mărturisim în *Crez:* Acesta *„pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri şi s-a întrupat de la Duhul Sfînt şi din Maria Fecioara şi s-a făcut om"*.

Iată-ne ajunşi aşadar la sărbătoarea de azi. Naşterea Celui pe care Îl sărbătorim, nu e o naştere ca a unuia dintre noi. *E Dumnezeu întrupat ca om.* E Dumnezeu *„pogorît din ceruri"* pe pămînt, adică din condiţia Sa de fiinţă spirituală desăvîrşită, de Domn, stăpîn, Creator, pogoară în condiţia de fiinţă omenească, materială, cu trup şi suflet omenesc, făcîndu-Se de bună voie ca unul din noi.

Înainte de a spune orice altceva despre acest eveniment, trebuie să precizăm însă un lucru: deşi coboară în starea de om ca noi, avînd toate cele ale noastre, spre deosebire de noi va fi om adevărat şi Dumnezeu adevărat, şi de aceea va fi fără de păcat. Aşadar, nu pogoară un Dumnezeu prefăcut în om, ci un Dumnezeu care, prefăcut în om, rămîne şi Dumnezeu printre oameni. Ori, tocmai în

aceasta constă taina, caracterul extraordinar al evenimentului, aproape de neconceput pentru mintea omenească. Noi îl înţelegem acum, dar mulţi contemporani nu L-au înţeles, nu L-au crezut şi, în cele din urmă, cînd El şi-a descoperit deschis identitatea dumnezeiască, l-au şi condamnat la moarte, pentru pretenţia pe care I-au considerat-o a fi o blasfemie, o mare îndrăzneală, cel mai mare păcat.

Iubiţi credincioşi,

Sîntem, într-adevăr, în faţa celui mai mare eveniment care s-a putut întîmpla vreodată pe pămînt: întruparea lui Dumnezeu. De aceea s-a şi început prin acest eveniment o eră nouă în istoria omenirii, era creştină. Era aşezării celor care L-au primit ca Dumnezeu, sub puterea principiilor şi a învăţăturilor Lui, socotite descoperire directă dumnezeiască pentru îndrumarea vieţii de aici, şi pentru dobîndirea celei de dincolo, din eternitate.

Noi sîntem dintre cei care Îl primim ca Dumnezeu. Ne închinăm Lui ca lui Dumnezeu. Îi ridicăm biserici. Îi urmăm învăţătura şi credem că prin El putem trăi pe pămînt pe baza unor principii sănătoase şi sigure. Credem că vom putea dobîndi prin El, prin Harul şi prin învăţătura Lui, o viaţă fericită şi dincolo, după moarte. Această viaţă va urma Judecăţii Lui, la care înţelegem că vom fi supuşi după criteriile pe care El ni le-a descoperit dinainte. Credem, aşa cum mărturisim în *Crez*, că El *„pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire S-a pogorît din ceruri"*, deci că a venit nu să ne judece aici şi să ne pedepsească, ci să ne ajute, să ne îndrumeze, să ne lumineze, să ne dezlege tainele care fără El ne-ar rămîne în veci nedezlegate, tainele despre Dumnezeu, despre univers, şi despre noi înşine. Credem că a venit să ne descopere cum gîndeşte Dumnezeu şi ce aşteaptă de la noi, lucruri pe care fără El, Cel venit de sus, deci avînd cea mai înaltă calificare în a ne da răspunsuri sigure, nu le-am fi ştiut niciodată. De aceea Îl numim *Izbăvitorul, Mîntuitorul, Lumina cunoştinţei.* El însuşi s-a numit pe Sine pentru noi, *„Calea, Adevărul şi Viaţa"*, şi *„Omul care v-a spus adevărul"*, şi Dumnezeu, atunci cînd a zis: *„Eu şi Tatăl una sîntem"*.

Iubiţi credincioşi,

Deşi ştiu bine şi n-am nici o îndoială că pe toate acestea le ştiţi şi le credeţi, să ni le întărim totuşi împreună, prin aducerea aminte măcar a unora din argumentele care stau la temelia credinţei noastre. Să ne reamintim că Mîntuitorul ne-a oferit, prin mărturiile contemporanilor Săi, dovezi de netăgăduit despre dumnezeirea Sa, fapt pentru care învăţăturile Lui au rămas literă de lege de la El încoace, pînă la noi, şi pentru noi. Vom spune lucrurile pe scurt, dar din puţin veţi putea înţelege multe, pentru că faptele se impun prin ele înşile, prin puterea gîndirii corecte, logice, care impune concluziile de la sine şi cu uşurinţă.

— Iisus n-a învăţat nicăieri şi a ştiut totul. Gîndirea Lui a fost un permanent apel la logică şi la bun-simţ. Nici un învăţat nu şi L-a revendicat ca ucenic.

— N-a scris nimic, n-a citat filozofi, n-a intrat decît în controverse în cercul său restrîns, pe teme de credinţă şi viaţă religioasă, dar despre El s-a scris cît nu s-a mai scris despre nimeni altul.

— N-a avut nici bani, nici armate, iar drept ucenici nişte ţărani perscari, şi a cucerit lumea, înlocuind religii, filozofii, imperii. Sfîntul Pavel a fost dintre cei cuceriţi de El, nu dintre ucenici, dacă cineva s-ar gîndi că el era învăţat.

— N-a oferit nimic afară de învăţătura Sa şi pe Sine ca jertfă pentru mulţimea anonimilor lumii, şi totuşi pentru nimeni n-au murit atîţia, cîţi au murit pentru credinţa în El.

— Învăţătura Sa rămîne omeneşte incomparabilă, neverosimilă din partea unui autodidact la vremea aceea.

— Nimeni, în afară de El, n-a spus vreodată în mod responsabil despre sine că ar fi Dumnezeu. El a spus, şi învăţătura Sa probează că era deplin responsabil.

— A făcut minuni pe care nu le-a mai făcut nimeni, niciodată, vindecînd orbi din naştere, ologi, leproşi, paralitici, şi a înviat pe mulţi din morţi, fapte înscrise în cărţi şi propovăduite de către martori contemporani, vrednici de crezare, cei mai mulţi murind pentru mărturiile lor, fără să le infirme.

— A fost condamnat la răstignire şi a murit dispreţuit de contemporanii care aveau în mînă puterea, părăsit de prieteni şi de ucenici, ceea ce ar fi trebuit să reducă mişcarea Sa la dimensiunea unui fenomen trecător local, sectar, şi să fie

de îndată aruncat în uitare. În loc să fie aşa, abia prin această moarte Şi-a consolidat rostul în lume şi învăţătura, pentru că, *a înviat din morţi.*

— Ştim aceasta pentru că S-a arătat la sute de persoane. A dovedit că avea însuşiri supraomeneşti, precum trup transfigurat — intra prin uşile încuiate, ubicuitate — era prezent dintr-un moment într-altul în locuri la distanţe foarte mari unele de altele şi, în sfîrşit, S-a înălţat la cer, în faţa multor martori. Deci n-a mai murit. S-a întors la Tatăl.

Dincolo de toate acestea, nouă ni L-a descoperit şi ni-L descopere prin credinţă, permanent, Biserica, de 2000 de ani, şi simţim prezenţa Lui în vieţile noastre. Credinţa noastră vede în El cheia destinului nostru pe pămînt şi în ceruri, căci El, prin Învierea Lui, ne-a dat garanţia că şi noi vom învia şi că nu există moarte, ci doar o trecere la o altă viaţă. Credinţa aceasta ne mîngîie, ne linişteşte, ne face să ne simţim responsabili faţă de tot ce facem în viaţă, unii faţă de alţii şi în faţa lui Dumnezeu.

Iată de ce sărbătorim Naşterea Domnului cu bucurie, şi ne reînnoim credinţa în dumnezeirea Sa, şi în dumnezeirea învăţăturilor Sale şi, odată cu Naşterea Sa, renaşte şi în noi alături de credinţă, speranţa şi dragostea, hotărîndu-ne să fim mai buni, mai drepţi, mai iertători, mai iubitori, ca fraţi ce sîntem între noi şi fii ai aceluiaşi Tată ceresc.

Iubiţi credincioşi,

Încheiem un an în care ne-am amintit de multe evenimente bisericeşti de la care s-au împlinit unele cifre rotunde de ani: 300 de ani de la tipărirea primei *Biblii româneşti* (1688), 340 de ani de la tipărirea *Noului Testament* de la Alba Iulia (1648), 500 de ani de la *zidirea Mănăstirii Voroneţ.* Asemenea împliniri rotunde am sărbătorit şi în legătură cu istoria Patriei noastre: 140 de ani de la revoluţia din 1848, cînd s-a strigat din toate piepturile româneşti din Transilvania *„Vrem să ne unim cu Ţara"* dar, mai ales, am serbat cu tot entuziasmul 70 de ani de la Marea Unire de la 1 decembrie 1918, aceea care a realizat visul milenar al transilvănenilor de a fi una cu toţi fraţii români, sub steagul aceluiaşi stat precum cel al vechii Dacii, şi cel vremelnic realizat de Mihai Viteazul la anul 1600.

Să fie toate acestea un prilej de a ne ţine aprins focul bucuriei, şi de a ne reînnoi hotărîrea de a sta, şi de acum înainte, fermi întru apărarea moştenirii lăsate de înaintaşi, a credinţei, a limbii şi unităţii româneşti, simţăminte care încălzesc inimile noastre ale tuturor fiilor Patriei, de la Cel mai Mare, pînă la cel din urmă.

Iubiţi credincioşi,

La numai cîteva zile după Sărbătoarea Naşterii Domnului va veni Noul An 1989. Odată cu urările de a petrece Ziua Naşterii cu depline bucurii în bisericile Dvs. şi în familiile Dvs., cu colindători la ferestre, potrivit vechilor tradiţii strămoşeşti ca să vă spună şi ei că:

Astăzi s-a născut Hristos
Mesia chip luminos,

îngăduiţi-mi ca din această lumină a Praznicului, să vă fac şi bune urări pentru Noul An 1989. Să fie un an în care să aveţi parte de spor în toate, şi să fie pace pe pămînt. Să vă dea bunul Dumnezeu puteri noi de muncă. Să vă întărească în credinţă. Să vă înfrăţească în tot gîndul cel bun şi de folos.

Să fiţi sănătoşi!

Al vostru al tuturor, de tot binele voitor şi pururea către Domnul rugător,

† A N T O N I E
Arhiepiscop al Sibiului
şi
Mitropolit al românilor ortodocşi
din Ardeal

† TEOFIL

DIN MILA LUI DUMNEZEU,
ARHIEPISCOP AL ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI
ŞI CLUJULUI

Iubitului nostru cler şi binecredincioşilor creştini din această eparhie: har, milă şi pace de la Dumnezeu, iar de la noi calde urări de bine şi arhierească binecuvîntare.

„Eu am venit pentru ca oamenii viaţă să aibă şi s-o aibă din belşug" (Ioan 10, 10)

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Să dăm slavă lui Dumnezeu că ne-a binecuvîntat să poposim din nou la peştera Betleemului şi să ne bucurăm prăznuind venirea la noi a Mîntuitorului lumii şi al nostru, al fiecăruia dintre noi.

Iisus a venit la noi ca să ne dăruiască viaţă lăuntrică, aici jos pe pămînt şi viaţă preamărită sus, *„în corturile cele veşnice"* (Luca 16, 9).

El însuşi a mărturisit-o spunînd: *„Eu am venit pentru ca oamenii să aibă viaţă şi s-o aibă din belşug"* (Ioan 10, 10).

El ne îmbie o viaţă mai bogată decît tot ceea ce noi am putea avea în alt chip, o viaţă atît de nouă pe de-a întregul, încît noi trebuie să ne naştem din nou — în botez — pentru a o dobîndi (Ioan 3, 3—8). Ea face ca vieţile noastre rănite şi pătate să fie cu adevărat omeneşti. Mai mult, chiar ea ne face părtaşi vieţii lui Dumnezeu. De la început Dumnezeu a făcut pe om nu numai spre a fi făptura Lui, ci pentru a fi prietenul Său: *„De acum nu vă mai zic vouă slugi, că sluga nu ştie ce face stăpînul său, ci v-am numit pe voi prieteni, pentru că toate cîte am auzit de la Tatăl Meu, vi le-am făcut cunoscute"* (Ioan 15, 15).

De fapt, aceasta este pricina pentru care Dumnezeu a creat lumea, pricina pentru care a împlinit toate faptele milostivirii izbăvitoare, pentru care El a îngăduit toate necazurile istoriei omeneşti. Ţinta ultimă a tuturor lucrurilor este că în Hristos toate fiinţele omeneşti, create prin dragostea ziditoare a lui Dumnezeu, să poată să vină la El întru slobozenie şi să se împărtăşească de viaţa îmbelşugată a Treimii celei atotfericite. În cele ce urmează, vom vedea în treacăt, viaţa pe care Hristos ne-o îmbie şi cum o putem dobîndi şi spori, cum putem s-o facem văzută. Vom afla că această viaţă nouă este un dar al lui Dumnezeu, întru Hristos Domnul nostru.

Iubiţi credincioşi,

Pruncul născut în Betleem a fost întru totul un prunc omenesc, avînd fire omenească ca şi noi, înzestrat cu toate ale noastre, dar fără de păcat. În acelaşi timp, El a rămas Fiul lui Dumnezeu, cum a fost mai înainte de întrupare. S-a coborît la noi, ca pe noi să ne ridice la El, să ne dăruiască viaţă harică, viaţă dumnezeiască, să ne înfieze. Evanghelistul Ioan ne-a asigurat scriind în cartea sa: *„Şi cuvîntul s-a făcut trup şi a locuit printre noi, plin de har şi de adevăr... Şi noi toţi am primit din plinătatea Lui, şi har peste har... Celor ce cred în numele*

Lui, le-a dat dreptul să se facă copii ai lui Dumnezeu... născuţi din Dumnezeu" (Ioan 1, 14—16; 12, 13).

Viaţa nouă pe care Hristos ne-a dobîndit-o prin lucrarea Lui de răscumpărare, nu este nicidecum impusă oamenilor cu forţa. În deplină slobozenie ei pot să primească viaţa care îi ridică la libertatea copiilor lui Dumnezeu şi să crească întru dînsa. În deplină slobozenie pot să se alipească de Hristos, viaţa cea adevărată şi să se deprindă a aduce roade de fapte bune, cu mare îmbelşugare.

Cel ce face voia Tatălui Meu, care este în ceruri — ne spune Hristos — acela va intra întru împărăţia cerurilor. Numai ducînd o viaţă plăcută lui Dumnezeu, păzind poruncile Lui, izvorîte toate din porunca cea mare, care este să iubim pe Dumnezeu mai presus de toate, ajungem să trăim în lume viaţa cea nouă, pe care am primit-o de Sus.

Iată ce ne învaţă Pavel Apostolul în epistola lui către Efeseni: *„Altă dată eraţi întuneric, iar acum sînteţi lumină întru Domnul; umblaţi ca fii ai luminii! Pentru că roada luminii este în orice bunătate, dreptate şi adevăr... şi nu fiţi părtaşi la faptele cele fără de roadă ale întunericului..."* (Efeseni 5, 8, 9, 11).

Aşadar, dacă facem voia lui Dumnezeu, întru iubire faţă de El şi faţă de semenii noştri, noi creştem duhovniceşte în viaţa dumnezeiască pe care am primit-o din sfintele taine ale Bisericii adevărate.

Mişcat de minunile lui Iisus, Nicodim, fruntaşul sinagogii, vine noaptea să-L vadă pentru a afla de la El calea vieţii. Iisus i-a zis: *„Adevărat, adevărat îţi spun, de nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu va putea să intre în împărăţia lui Dumnezeu"* (Ioan 3, 5).

Prin botez ne naştem duhovniceşte la o viaţă nouă. Cu toate că oamenii bisericeşti slujesc lui Hristos ca unelte, ca slugi ascultătoare, în realitate spre Hristos însuşi, împlinitorul principal al botezului şi al tuturor sacramentelor, al tuturor sfintelor taine. Din acest motiv Biserica învaţă că semnele sacre, pe care noi le numim taine, sînt acţiuni ale lui Hristos în sfînta Biserică. Tainele, aşadar, sînt semne exterioare rînduite de Hristos, pentru a dărui harul sfinţitor celor ce le primesc. Primitorii tainelor sînt mişcaţi dintru început, în adîncul inimii lor, de către Domnul. Mai bine spus, tainele sînt acţiuni, sînt lucrări izbăvitoare ale Lui, împlinite de El prin mijlocirea slujitorilor Săi. Dar, taina nu rodeşte în cei adulţi decît dacă primitorul ei are o simţire liberă, ca un răspuns de bunăvoie la chemarea harului. Sacramentele, adică tainele, sădesc şi hrănesc întru noi credinţa şi iubirea. Hristos dă creştere acestei credinţe şi acestei iubiri, dar, totuşi, lucrările credinţei şi ale iubirii sînt lucrări libere ale creştinului, vrednice de răsplată cerească.

Iubiţi credincioşi,

Este deosebit de plăcut şi mişcător să auzim în biserică, la Sfînta Liturghie, cît de frumos se încheie cele opt fericiri, cîntate la strană: *„Bucuraţi-vă şi vă veseliţi, că plata voastră multă este în ceruri..."* (Matei 5, 12).

Pe această linie de gîndire avem şi alte asigurări mîngîietoare. Bunăoară: *„Dacă Îmi slujeşte cineva, să Mă urmeze, şi unde sînt Eu, acolo va fi şi slujitorul Meu. Dacă Îmi slujeşte cineva, Tatăl Meu îl va cinsti"* (Ioan 12, 26).

Tatăl Cel ceresc îl va cinsti pe slujitorul lui Hristos, pe oricare ucenic al lui Iisus, cu plată multă în ceruri. Tot la evanghelistul Ioan găsim şi alte asigurări mîngîietoare: *„În casa Tatălui Meu sînt multe locuri... Eu Mă duc să vă pregătesc loc... Mă voi întoarce şi vă voi lua cu Mine, ca acolo unde sînt Eu să fiţi şi voi"* (Ioan 14, 2, 3).

În zilele cele mai de pe urmă ale vieţii Sale pămînteşti, la Cina cea de taină, Iisus Domnul S-a rugat şi pentru slava din Cer a tuturor ucenicilor Săi adevăraţi, din toate veacurile: *„Părinte, voiesc ca, unde sînt Eu să fie împreună cu Mine şi aceia pe care Mi i-ai dat, ca să vadă slava Mea, pe care Mi-ai dat-o, pentru că Tu M-ai iubit pe Mine mai înainte de întemeierea lumii"* (Ioan 17, 24).

Nespus de plăcută şi surprinzătoare în acelaşi timp, este răsplata pe care, de pe cruce, Iisus a făcut-o cu glas desluşit, tîlharului ce s-a îndreptat în cele mai de pe urmă clipe ale vieţii sale nelegiuite. Luminat de mila nemărginită a lui Dumnezeu, tîlharul din dreapta lui Iisus, după ce şi-a recunoscut fărădelegile, în

mustrarea făcută ortacului său din stînga Mîntuitorului lumii, cu sinceră smerenie, cu încredere tare în Iisus, Îl roagă astfel: *„Doamne, adu-Ţi aminte de mine cînd vei veni în Împărăţia Ta! Iisus a răspuns: Adevărat îţi spun, că astăzi vei fi cu Mine în rai“* (Luca 23, 42—43).

Iubiţi credincioşi,

Din cele de pînă aici, s-a văzut desluşit care este chemarea noastră, rostul nostru de ucenici ai Domnului Iisus Hristos. S-a văzut că sîntem chemaţi să slujim lui Dumnezeu după pilda şi îndemnul Celui ce pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire S-a născut în Betleem, S-a jertfit pe cruce, a înviat şi S-a înălţat la cer, unde ne va răsplăti cu îmbelşugare.

În anii petrecuţi pe pămînt, El, Fiul şi Cuvîntul lui Dumnezeu, a orînduit Biserica Sa ca să ne înveţe tot adevărul, să ne hrănească sufletele şi inimile noastre cu harul cel dumnezeiesc. În Biserica Sa, una, sfîntă, sobornicească şi apostolească, avem la îndemîna noastră, pe lîngă taina sfîntului botez, de care am amintit mai înainte, încă alte şase sfinte taine. Mai cu seamă sfintele taine a spovedaniei şi împărtăşaniei, sîntem chemaţi să le folosim cît mai des cu putinţă. Cei ce se mărturisesc mai des şi se împărtăşesc cu vrednicie, împlinesc invitaţia profetului David, care ne cheamă zicînd: *„Gustaţi şi vedeţi că bun este Domnul! Ferice de omul care se încrede în El! ... căci de nimic nu duc lipsă cei ce se tem de El“* (Ps. 33, 8—9).

Pentru anul pe care în curînd îl vom încheia, să ne căim, să urgisim alunecările noastre în păcat şi toate întrelăsările noastre în facerea binelui. Pentru trecut şi pentru viitor să dăm Cerului, lui Dumnezeu şi tuturor aleşilor Lui motive de bucurie, motive de prăznuire pentru îndreptarea noastră. Să ne amintim că Iisus ne-a dezvăluit sentimentele Celor de Sus atunci cînd a zis: *„multă bucurie va fi în cer şi pentru un singur păcătos care se pocăieşte“* (Luca 15, 7, 10).

Nu-i greu de admis că adevărata întoarcere şi îndreptare, adevărata pocăinţă aduce cu sine nu numai părăsirea păcatului, ci în aceeaşi măsură săvîrşirea binelui de orice fel. În primul rînd, cel îndreptat se face ascultător ca şi Hristos, ascultător faţă de Dumnezeu şi faţă de cei ce stăpînesc cu putere de la Dumnezeu în Biserică şi în Conducerea de Stat.

Iubiţi credincioşi, cunoaşteţi bine calendarul Bisericii noastre, sînt trecute acolo toate sărbătorile mari; dar astfel de sărbători, de praznice, sînt şi în calendarul Patriei, pe care le aniversăm cu sufletele pline de bucurie. Iată, anul acesta s-au împlinit 70 de ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918, sărbătoarea desăvîrşirii unităţii noastre naţionale, cînd pămîntul nostru de dincoace de Carpaţi a revenit la Patria-mamă, vis visat de veacuri de românii transilvăneni.

Tot în acest an am sărbătorit un eveniment cultural de o deosebită importanţă: 300 de ani de la tipărirea pentru prima dată în întregime a Sfintei Scripturi în limba română, lucrare ce a devenit un monument cultural-literar cunoscut sub numele de Biblia de la Bucureşti, sau Biblia lui Şerban Cantacuzino. Această lucrare s-a retipărit anul acesta într-o ediţie ştiinţifică.

Să ne bucurăm, aşadar, de izbînzile înaintaşilor, aşa cum ne bucurăm de izbînzile prezente.

Binele particular şi binele obştesc, deopotrivă, binele familiei şi propăşirea patriei, se cer a fi îmbrăţişate şi rîvnite cu dăruire neşovăielnică. În aceste zile de praznic şi de răgaz, ce urmează să le parcurgem, ne vom ruga cu smerenie Domnului păcii pentru sălăşluirea unei păci trainice şi generale în lumea noastră atît de zbuciumată, de îngrijorată şi de hărţuită datorită patimilor omeneşti.

Bunul Dumnezeu să vă ajute a străbate Sfintele Sărbători ale Naşterii Domnului, ale Anului Nou şi ale Botezului Domnului în deplină sănătate, cu belşug de bucurii curate şi să le ajungeţi întru mulţi şi fericiţi ani.

Naşterea lui Hristos să ne fie tuturor de mult folos.

Al vostru voitor de tot binele şi pentru toţi pururea-rugător,

† T E O F I L
Arhiepiscop al Arhiepiscopiei
Vadului, Feleacului şi Clujului

† EMILIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL EPISCOPIEI ORTODOXE A ALBA IULIEI

Iubitului nostru cler, cinului călugăresc și tuturor dreptmăritorilor creștini din această de Dumnezeu păzită Eparhie, har, milă și pace de la Cel ce S-a născut din Fecioară în ieslea Betleemului Iudeii, Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhierești binecuvîntări.

„De aceea a luat El trup muritor, ca să poată fi nimicită în El moartea, iar oamenii cei după chipul Lui să fie reînnoiți“ (Sf. Atanasie cel Mare: Despre Întruparea Cuvîntului, cap. I, XIII).

Prea Cucernici Părinți,
Cinstit cin călugăresc,
Dreptmăritori creștini,

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu, am ajuns cu bine și în acest an la luminatul praznic al Nașterii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Astăzi ni se face lămurită în Biserică, înțelegerea „tainei celei din veac“, cînd „Ziditorul se zidește“ și peste toată făptura roureează înțelesul înomenirii Fiului lui Dumnezeu pentru mîntuirea neamului omenesc din osînda păcatului și a morții veșnice, adusă peste fire de neascultarea și îndepărtarea oamenilor de Dumnezeu.

Spre această zi au privit cu nădejdea bucuriei pe care o trăim noi astăzi, drepții și proorocii Vechiului Testament, care l-au văzut pe Domnul prin oglinda făgăduinței primite de protopărinții noștri în Eden, ca spre ziua „pe care a rînduit-o Domnul să ne veselim și să ne bucurăm într-însa“. Căci „Sărbătoarea de astăzi, ne spune Sf. Grigorie de Nazianz, prăznuiește venirea lui Dumnezeu la oameni, pentru ca noi... să ne întoarcem la El, pentru ca, după ce am lepădat pe omul cel vechi, să îmbrăcăm pe cel nou... Am avut părtășia la chipul dumnezeiesc, dar nu l-am păzit; Hristos se face părtaș trupului meu, pentru ca să-mi redea chipul dumnezeiesc și să-mi aducă nemurire trupului“ *(Cuvînt la Arătarea, sau Nașterea Domnului).*

Cu adevărat mare este taina aceasta: „Dumnezeu S-a arătat în trup“, cum spune o cîntare bisericească, spre a ridica pe om la înălțimea și frumusețea cea dintîi și la împărtășirea de plinătatea darurilor pe care i le-a hărăzit Cel ce l-a creat.

Iubiții mei fii sufletești,

Înainte de venirea în trup a Mîntuitorului nemăsurată era prăpastia care despărțea pe oameni de Dumnezeu. Păcatul întunecase oglinda curată a sufletului lor și ei nu-L mai puteau privi prin ea pe Creator. Dar ceea ce covîrșea rătăcirea,

era alunecarea oamenilor în neştiinţa cu care-şi amăgeau cugetul, încît au ajuns de „au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună şi s-au închinat şi au slujit făpturii, în locul Făcătorului" *(Rom. 1, 25)*.

Veacuri după veacuri s-au scurs, păcatul s-a întins peste marginile oricărei închipuiri. Dar Părintele Ceresc care l-a adus pe om la fiinţă nu putea lăsa ca lucrul mîinilor Sale să fie tîrît în nefiinţă, în moartea şi stricăciunea adusă de păcat. De aceea, în Sfatul dinaintea veacurilor a hotărît înomenirea Fiului Său Unul-Născut pentru ridicarea oamenilor din osîndă şi stricăciune la frumuseţea cea dintîi. Iar după călcarea poruncii în Eden, Dumnezeu a făcut cunoscută strămoşilor neamului omenesc făgăduinţa întrupării Fiului Său, făgăduinţă care a luminat veacurile de la alungarea lui Adam din Paradis şi pînă la „plinirea vremii", cînd „Fiu al lui Dumnezeu fiind, Iisus Hristos a devenit fiu al omului, ca să facă fii ai lui Dumnezeu pe fiii oamenilor" *(Sf. Ioan Gură de Aur, Omilia XI, 1 la Naşterea Domnului)*.

Iubiţii mei,

Aşa cum glăsuieşte o veche cîntare a Sfintei noastre Biserici, „astăzi se face începătura mîntuirii neamului omenesc", căci bunurile aduse nouă de întruparea Fiului lui Dumnezeu covîrşesc orice închipuire: robi fiind, El ne-a făcut fii ai slavei, „fii şi moştenitori prin harul lui Dumnezeu" *(Gal. IV, 4, 7)* ai Împărăţiei cerurilor, „morţi păcatului" eram, iar El ne-a făcut „vii lui Dumnezeu" *(Rom. VI, 10, 14)*, în tina păcatului fiind, El ne-a ridicat îmbrăcîndu-ne cu veşmîntul slavei şi vieţii fără de sfîrşit ca fii ai Tatălui, fraţi ai Săi şi lumini din lumina Lui pe firmamentul zidirii Sale.

Naşterea Domnului ne arată marea dragoste a lui Dumnezeu faţă de oameni, marea valoare pe care El o dă celei mai înalte dar şi celei mai firave făpturi a creaţiei Sale, omul, încît, după cum ne spune Sf. Evanghelist Ioan, „aşa a iubit Dumnezeu lumea, încît a dat pe Fiul Său, Unul-Născut, pentru ca oricine, care crede într-Însul, să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică" *(Ioan, 3, 16)*.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Spre ziua aceasta a bucuriei prăznuirii Naşterii Pruncului Sfînt ne-au fost călăuze nevoinţele din Postul Crăciunului, cîntările bisericeşti şi tradiţionalele noastre colinde pe care le-am ascultat cu fiorii regăsirii în curăţia sufletească asemănătoare cu cea a pruncilor şi a îngerilor lui Dumnezeu. Bătrîni cu plete albite de vreme, bărbaţi în floarea vîrstei, tineri şi copii, am cîntat colindul străbun: „Că la Betleem Maria, / Săvîrşind călătoria / În sărac lăcaş / Din acel oraş, / A născut pe Mesia!"

Cu toţii vom trăi în sufletele noastre, în mijlocul celor dragi, bucuria nespusă a sărbătorilor Crăciunului, a Sf. Vasile şi Anului Nou, cu datinile sale, a Bobotezei care „sfinţeşte firea apelor", mergînd la sfînta biserică să sărutăm Sf. Cruce şi să primim Aghiazma mare, a sărbătoririi Sf. Ioan, vizitîndu-ne întreolaltă, aşa cum ne-am pomenit din bătrîni, de la „bădica Traian", cum spune străvechiul colind.

De aceea, îndemnat de îndatoriri vechi şi sfinte, am venit prin acest cuvînt de învăţătură în mijlocul vostru, ca să ne plecăm genunchii laolaltă înaintea icoanei Naşterii Domnului Iisus Hristos, şi din bucuria sfîntă a acestui măreţ praznic să vă îmbrăţişez cu toată căldura inimii mele de părinte sufletesc, rugînd pe Dumnezeu să ne dea puteri sporite să rămînem statornici în dreapta credinţă, să nu ne lăsăm dezbinaţi de cei rătăciţi de la legea strămoşească, să ne păstrăm unitatea de cuget şi de simţire românească, să nu pregetăm în înfăptuirea oricărui lucru bun şi de trebuinţă spre folosul nostru şi spre cel obştesc. Să ne fie îndemn spre împlinirea îndatoririlor obşteşti, patriotice exemplul pe care ni-l dă, spre propăşirea noastră şi a ţării întregi, Domnul Nicolae Ceauşescu, cîrmaciul înţelept al destinelor României moderne, pentru ridicarea prestigiului Ţării şi poporului nostru.

Binecredincioşi creştini,

Cum cunoaştem cu toţii, în anul ale cărui ultime zile se scurg, am avut bucuria de-a scoate de sub tipar, în Editura Sfintei noastre Episcopii de Alba

Iulia „Noul Testament de la Bălgrad" (1648), monument de limbă şi literatură română, tipărit pentru prima oară în limba noastră acum 340 de ani de marele mitropolit, cărturar şi patriot Simion Ştefan a cărui Predoslovie este un vibrant apel la unitatea prin limbă a românilor în sec. XVII, şi „Bucoavna", primul abecedar românesc cu conţinut creştin, tipărit în 1699, ş.a., lucrări prin care am căutat să punem în actualitate vechi vestigii de cultură românească, a căror tipărire a fost vegheată de Biserică.

Tot în acest an, între alte multe realizări, a apărut, prin osîrdia, îndemnul şi binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist, „Biblia lui Şerban" (1688) de la a cărei primă tipărire se împlinesc anul acesta 300 de ani, lucrare monumentală care a preluat aproape în întregime textul Noului Testament de la Bălgrad (1648) al mitropolitului Simion Ştefan. Biblia de la 1688 a fost prezentată la 17 nov. 1988, la Bucureşti, la Geneva, Viena şi în Grecia.

Prin aceste tipărituri Biserica strămoşească, organic legată de poporul român pe care l-a vegheat timp de două milenii prin Noul Testament (1648) tipărit la Alba Iulia şi prin Biblia (1688) retipărită la Bucureşti, a întîmpinat împlinirea a şapte decenii de la Unirea din 1 Decembrie 1918. Tot pentru cinstirea evenimentului, Centrul nostru Eparhial a editat un pliant pe care vă sfătuim să-l citiţi şi să-l recitiţi pentru a cunoaşte îndeaproape momentul istoric al Marii Uniri, pliant care se poate procura de la parohie.

Iubiţii mei,

Amintindu-vă acestea, în prag de sărbătoare, cînd peste noi a strălucit „Lumina cunoştinţei" lui Dumnezeu şi cînd îngerii din noaptea sfîntă ne-au chemat la „pace şi între oameni bunăvoire", rugăm pe Pruncul din ieslea Betleemului, a cărui stea sfîntă revarsă peste vremi şi depărtări lumina bucuriei nespuse a credinţei noastre în El, să ne dăruiască nouă şi lumii întregi pacea Sa sfîntă în această lume şi fericirea neînserată a împărăţiei Sale de dincolo de lume şi timp.

Cu aceste gînduri părinteşti, vă doresc ca bucuria voastră să fie sporită de căldura credinţei şi a dragostei de Dumnezeu „Care fiind chip al Tatălui, a venit în trup, ca să poată rezidi pe omul cel după chipul Lui" *(Sf. Atanasie cel Mare, ibidem)*, vă adresez tuturor doriri de bine şi de sănătate, alese bucurii duhovniceşti, vă binecuvintez şi rămîn fierbinte rugător la Cel ce S-a întrupat în ieslea din Betleem, pentru buna voastră sporire duhovnicească.

† E M I L I A N
Episcop al Alba Iuliei

† VASILE

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL EPISCOPIEI ORTODOXE ROMÂNE A ORADIEI

Iubitului cler și dreptcredincioșilor creștini har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la noi arhierești binecuvîntări.

„Hristos se naște, măriți-L!
Hristos din ceruri, întîmpinați-L!
Hristos pe pămînt, înălțați-vă!"

Iubiții mei fii sufletești,

Cu astfel de cuvinte ale Sfîntului Grigorie de Dumnezeu Cuvîntătorul ne îndeamnă Biserica în aceste zile să sărbătorim Nașterea după trup a Domnului nostru Iisus Hristos.

Întruparea Fiului lui Dumnezeu în lume, deși s-a săvîrșit într-o iesle sărăcăcioasă și friguroasă, a adus totuși o negrăită lumină și bucurie în lume. Prin ea am cunoscut multa bunătate și negrăita iubire de oameni a lui Dumnezeu față de lume, precum și nespusa smerenie, de la care au pornit daruri dumnezeiești și prin care s-au deschis porțile cele închise ale raiului, din pricina păcatului strămoșesc.

„Hristos se naște, măriți-L!" Ce înseamnă aceste cuvinte? De ce ne îndeamnă Biserica să-L preamărim pe Hristos?

Ne îndeamnă să-L preamărim, pentru că este Fiul lui Dumnezeu. Ne îndeamnă să-L preamărim, pentru că este Mîntuitorul nostru, pentru că a venit în lume să o mîntuiască și să o scoată de sub puterea celui rău. Ne îndeamnă să vestim slava Lui cea veșnică, împreună cu îngerii care cîntau în noaptea sfîntă: *„Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire!"* (Luca 2, 14).

„Hristos din ceruri, întîmpinați-L!" Veniți cu toții în acest Praznic luminos să-L întîmpinăm pe Fiul lui Dumnezeu, Care S-a făcut Fiul Omului. Părăsind slava cerului, a venit pe pămînt, chip de rob luînd, pentru a noastră mîntuire.

Spune Sf. Ioan Gură de Aur că este mai plină de căldură și lumină venirea în lume a Soarelui dreptății, Hristos Domnul, decît dacă s-ar coborî soarele de pe bolta cerului, pentru că este mai însemnată lumina vieții veșnice decît lumina ce ar veni de la soare.

Să-L întîmpinăm pe Hristos Domnul, Care S-a născut într-o peșteră întunecoasă ca să risipească întunericul păcatului din inima noastră și să lumineze pașii vieții noastre pe cărările binelui, adevărului, dreptății, iubirii și păcii pe pămînt.

„Hristos pe pămînt, înălțați-vă!" Să ne înălțăm cu gîndul la Dumnezeu mai vîrtos în aceste sărbători. Să ne ducem cu păstorii și să ne închinăm dumnezeiescului Prunc și să vestim în glas de colind, cu moșii și strămoșii, marea iubire a lui Dumnezeu. Să aducem împreună cu magii darul inimii noastre, îmbrăcată în haina credinței, a nădejdii și a dragostei de Dumnezeu și de oameni. Să ne înălțăm cu cugetul la Dumnezeu, căci iată „raiul cel închis astăzi s-a deschis", cum așa de frumos spunem în colindele noastre.

Iubiți credincioși,

Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos din Fecioara Maria, de la Duhul Sfînt, adeverește marea iubire pe care Dumnezeu a avut-o față de lume și față de om, cununa creaturii. *„Dumnezeu este iubire"*, scrie Sf. Apostol Ioan și tot cel ce trăiește în iubire, trăiește în Dumnezeu. *„Întru aceasta s-a arătat iubirea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viață să avem"* (I Ioan 4, 9).

Sfinții Părinți ne învață că venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu a adus o întreită pace, bucurie și armonie. Mai întîi, venind în lume, Hristos a împăcat pe oameni cu Dumnezeu, L-a arătat pe Tatăl și a trimis pe Duhul Sfînt. Prin toate acestea, a săvîrșit împăcarea omului cu Dumnezeu. În al doilea rînd, a adus pace în sufletul oamenilor, adică armonie între trup și suflet. De la Hristos am primit harul divin, puterea de a birui răul și a face binele. În al treilea rînd, Mîntuitorul a arătat omenirii calea care duce la împăcarea cu semenii și i-a dăruit omului puterea de a fi colaborator cu Dumnezeu în păstrarea și desăvîrșirea lumii. Căci lumea însăși este o creație a iubirii lui Dumnezeu, după cum citim în Sfînta Scriptură: *„Dumnezeu așa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică"* (Ioan 3, 16). Prin aceste cuvinte înțelegem că lumea este de la Dumnezeu și nu de la cel rău, precum zic unii. Dumnezeu L-a făcut pe om stăpîn al firii și colaborator în marea lucrare de păstrare și înfrumusețare a lumii, dar i-a dat și răspunderea pentru acest lucru. Datoria omului este de a păstra și desăvîrși lumea și viața, și nu de a le distruge. Ele sînt niște daruri pe care trebuie să le prețuim.

Învățătura creștină ne arată că mîntuirea se dobîndește numai în măsura în care slujim vieții și nu prin fuga de lume sau prin distrugerea ei. Războaiele sînt păcate împotriva lui Dumnezeu și a oamenilor. De asemenea, să nu dăm ascultare celor ce ne îndeamnă să fugim de lume, pentru că un asemenea îndemn nu este bun. Biserica ne învață să fugim de păcatele din lume și nu de lumea însăși. Iar noi se cuvine să stăruim prin munca și activitatea noastră la tot ceea ce este spre binele și propășirea lumii. Lumea și țara în care trăim, neamul căruia îi aparținem sînt o zestre scumpă de la înaintași, o vatră strămoșească, pe care avem datoria s-o prețuim și să o îngrijim, să o facem înfloritoare.

Neamul nostru românesc s-a născut și a trăit neîntrerupt pe aceste plaiuri binecuvîntate de Dumnezeu. N-am venit din altă parte și nici n-am dorit niciodată ce este al altora, dar ceea ce am moștenit dintru început de la strămoși nu-l dăm altora. Aici este leagănul nașterii noastre din două popoare mari și vrednice, dacii și romanii; aici am viețuit de-a lungul veacurilor, am udat acest pămînt cu lacrimi și l-am apărat cu sînge. Pe acest pămînt străbun s-a depănat neîntrerupt firul istoriei noastre; aici am sărbătorit totdeauna Crăciunul și aici s-au născut colindele și datinile noastre. Aici ne-am înfrățit cu glia și am făcut-o rodnică.

Iubiți fii sufletești,

Sărbătoarea Crăciunului este îndeobște sărbătoarea darurilor și sărbătoarea familiei. În aceste zile, mai mult ca oricînd, credincioșii își fac daruri unii altora, se vizitează unii pe alții și în toate casele se colindă. Cu colindul cîntăm în cor de la moși și de la strămoși. Colindul este „sfînt și bun". El este sfînt pentru că-L vestește pe Iisus, dumnezeiescul Prunc, și este bun pentru că priește sufletului nostru.

Părinții aduc daruri copiilor și-i îmbracă în haine noi. Soții își arată prețuirea și afecțiunea unul față de altul tot prin daruri. Rudeniile se duc la rudenii și nu merg fără să ducă sau să primească daruri de Crăciun. Punțile de legătură dintre oameni sînt acum mai multe și mai trainice. Prin toate acestea se exprimă dragostea și comuniunea dintre oameni, capătă o valoare deosebită sentimentele care îi leagă și astfel casa devine o mică biserică în care se preamărește Dumnezeu. Cerul și pămîntul se apropie, îngerii și oamenii împreună se bucură, căci S-a născut Hristos.

Acest obicei străbun s-a născut din credinţa că la Crăciun s-a adus cel mai preţuit dar pe care Dumnezeu l-a trimis lumii. Prin acest eveniment dumnezeiesc, s-a dovedit că, după ce Dumnezeu a creat lumea, nu a părăsit-o, nu a lăsat-o la voia întîmplării, ci îi poartă de grijă. Primii creştini aveau dreptate să afirme cu tărie, în faţa păgînilor, care spuneau că Dumnezeu S-a retras din lume, că a părăsit-o, atunci cînd cîntau: „*Cu noi este Dumnezeu, înţelegeţi neamuri şi vă plecaţi, căci cu noi este Dumnezeu!*"

Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos a întărit această credinţă cînd S-a despărţit de apostoli şi S-a înălţat la cer, spunîndu-le: „*Iar cînd va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul*" (Ioan 16, 13).

Prin Iisus a venit în lume „harul şi adevărul". La cincizeci de zile după înviere, a trimis pe Duhul Sfînt peste apostoli, spunîndu-le: „*Drept aceea, mergînd, învăţaţi toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, învăţîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă şi iată Eu cu voi sînt în toate zilele pînă la sfîrşitul veacurilor*" (Matei 28, 19—20).

Ne bucurăm cu toţii în aceste sfinte sărbători, pentru că prin ele am primit dreptul de întoarcere la Dumnezeu, de a ne naşte ca fii ai împărăţiei cerurilor. Sf. Grigorie de Nazianz enumeră trei feluri de naşteri: naşterea vieţii trupeşti, naşterea vieţii în Duh, prin Taina Botezului, şi naşterea întru mărire veşnică, în Iisus Hristos.

Bucuria Naşterii Domnului o vestim şi prin troparul pe care îl cîntăm la acest praznic: „*Naşterea Ta, Hristoase Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoştinţei, că printr-însa cei ce slujeau stelelor de la stea au învăţat să se închine Ţie. Soarele dreptăţii, şi să Te cunoască pe Tine, Răsăritul cel de Sus. Doamne, mărire Ţie!*"

În Iisus Hristos s-au unit cele de sus cu cele de jos şi noi ne-am împăcat cu Dumnezeu. Nimeni nu a putut aduce această împăcare între Dumnezeu şi oameni, nici Legea Veche, nici proorocii, nici chiar îngerii, decît Fiul lui Dumnezeu, Care a primit trup omenesc şi a luat asupra Sa păcatele oamenilor. În legătură cu aceasta, Sf. Maxim Mărturisitorul spune: „Mîntuitorul S-a făcut păcat pentru mine, după moarte şi stricăciune, pentru că a luat de bunăvoie condamnarea firii mele, ca să condamne păcatul în firea mea".

Iubiţi credincioşi,

În Sfînta Scriptură citim că venirea lui Mesia în lume s-a petrecut la „plinirea vremii". Atunci a voit Tatăl ceresc să se împlinească dorinţa întregii omeniri de a veni în lume Izbăvitorul, aşa cum a făgăduit primilor oameni.

Există însă şi în viaţa popoarelor evenimente în care se împlineşte voinţa lor după dreptate, libertate, independenţă şi unitate naţională. Un astfel de eveniment de mare însemnătate în istoria poporului nostru s-a împlinit la 1 Decembrie 1918. Atunci, prin voinţa întregului popor, s-a hotărît la Marea Adunare de la Alba Iulia Unirea Transilvaniei cu Ţara-Mamă.

În acest an se împlinesc 70 de ani de la acest mare eveniment istoric. Întregul nostru popor de la sate şi oraşe a sărbătorit acest eveniment al împlinirii a şapte decenii de la ziua cea mare a unirii tuturor românilor într-un stat naţional independent şi unitar.

Ziua de 1 Decembrie 1918 a devenit sărbătoarea cea mare a poporului român, ziua în care s-a împlinit năzuinţa lui de veacuri după libertate şi unitate, ziua cea mare în care s-au sfinţit jertfele tuturor eroilor neamului.

Dacă ar fi să asemănăm istoria poporului nostru cu curgerea unui rîu, am putea spune că ziua de 1 Decembrie 1918 este ziua în care s-au prăbuşit zăgazurile puse în calea dezvoltării lui, zăgazuri potrivnice împlinirii năzuinţelor sale fireşti. Idealurile de unitate naţională şi dreptate socială au fost de-a lungul veacurilor farul călăuzitor al istoriei lui. Ele au fost dorinţa sa cea mai arzătoare, „visarea neamului de-a lungul veacurilor", precum se exprima Nicolae Bălcescu la 1848. Ele au fost înfăptuite pentru scurtă vreme de Mihai Viteazul, la anul 1600, pentru ca să devină adevărate forţe care au determinat Unirea Principatelor, cucerirea independenţei de stat a României şi apoi Unirea cea Mare la 1 Decembrie, ca o încununare a tuturor luptelor şi jertfelor atîtor generaţii de vrednici înaintaşi.

Conştiinţa unităţii naţionale a fost mărturisită prin cuvintele lui Mihail Kogălniceanu, care a spus: „Românii formează un singur popor, de aceeaşi origine, cu acelaşi nume, aceeaşi religie, aceleaşi tendinţe, aceeaşi istorie, aceleaşi situaţii, legi obiceiuri şi moravuri, aptitudini, interese, aceleaşi primejdii de înconjurat, aceleaşi trebuinţe de împlinit, aceleaşi păsuri, bucurii şi speranţe". Sînt cuvinte pe care le rostea în preajma „Unirii celei mici" şi care aveau să stea la temelia Unirii Celei Mari, înfăptuită prin dragostea de ţară şi jertfa eroilor de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz, prin dăruirea fiilor patriei pentru eliberarea tuturor teritoriilor româneşti. În sfîrşit, a venit „plinirea vremii"! La 1 Decembrie 1918 a fost ziua cea mare a poporului român, ziua în care mai mult de o sută de mii de delegaţi din Ardeal, Banat şi celelalte părţi ale ţării s-au adunat la o măreaţă adunare în cetatea Alba Iuliei, unde intrase cu trei sute de ani mai înainte Mihai Viteazul şi proclamase unirea Ardealului cu Ţara Românească, unde Horia, Cloşca şi Crişan pecetluiseră cu jertfa lor hotărîrea neînfrîntă a neamului românesc după unitate şi dreptate socială. Acolo şi atunci, într-un glas şi o simţire, s-a hotărît unirea pe veci a Transilvaniei cu România.

Ce zi minunată a fost ziua aceea! A fost *„ziua unirii mîntuitoare"* a poporului nostru. Ce fericită a fost această zi pentru cei care au trăit şi au participat atunci la Alba Iulia! Ei îşi spun mereu: „Şi eu am fost la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918!" Ei îşi aduc aminte că atunci rosteau cuvintele psalmistului David: *„Mare eşti, Doamne, şi minunate sînt lucrurile Tale. Tu toate cu înţelepciune le-ai făcut!"* Aceasta a fost cu adevărat *„ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm şi să ne veselim întru însa"*. Tu, Doamne, ai îngăduit neamului nostru să treacă prin vremuri aspre în decursul veacurilor, dar Tu ai ajutat poporul Tău să ajungă şi ziua libertăţii şi unităţii lui naţionale.

Anii au trecut de atunci. Ţara şi poporul nostru au urcat trepte de progres. Prin munca creatoare a fiilor ei, ajunşi stăpîni liberi pe destinul lor, ţara a înflorit şi a îmbrăcat haină nouă de lumină.

În hotarele ei au apărut mărețe opere de cultură şi artă. S-a născut o industrie puternică şi în toate sectoarele de activitate se munceşte cu spor pentru binele şi fericirea tuturor fiilor patriei.

Credincioşii Bisericii noastre, împreună cu întregul popor, au întîmpinat această aniversare a împlinirii idealului de unitate naţională cu gînduri de preţuire şi recunoştinţă pentru toţi făuritorii acestui ideal şi cu hotărîrea neclintită de a munci pentru înveşnicirea lui, pentru a face din ţara noastră o ţară prosperă şi mîndră între ţările lumii, neabătută de pe drumul păcii şi al bunei înţelegeri dintre popoare.

Încrezători în marea putere creatoare a poporului nostru, statornici pe temeiurile dreptei sale existenţe în vatra strămoşească, fiii Bisericii noastre se alătură strădaniilor întregului popor, sub înţeleapta călăuzire a înaltei Conduceri de stat, în frunte cu Domnul Preşedinte Nicolae Ceauşescu, ctitorul României moderne.

Iubiţii mei fii sufleteşti,

Sărbătoarea Crăciunului din acest an revarsă asupra noastră bucurii şi lumini cereşti. Ea ne aduce în faţa ochilor noştri sufleteşti mesajul păcii, al bunei învoiri între popoare. Nicicînd nu a fost mai necesar şi folositor acest mesaj ca în zilele noastre. Omenirea trăieşte încă sub ameninţarea primejdiei unui război nimicitor. Ea are lipsă de pace şi bună înţelegere. Iisus Hristos a venit în lume ca Domn al păcii şi al dragostei. El a adus marele dar al păcii şi al înfrăţirii dintre oameni. De la El avem chemarea să fim **„făcători de pace"**. Nu ne putem numi cu adevărat fii ai lui Dumnezeu, dacă nu contribuim la aşezarea păcii în lume. Zidirea păcii trebuie să înceapă cu pacea din sufletele noastre, din familiile noastre, din obştea în mijlocul căreia trăim.

Să ne rugăm pentru pace, căci ea este un dar de la Dumnezeu, dar în acelaşi timp sîntem datori să osîrduim pentru păstrarea şi apărarea ei.

Vă îndemn, iubiţii mei, să păstraţi credinţa cea adevărată, pe care am moştenit-o de la moşii şi strămoşii noştri. Ea a fost din neam în neam far călăuzitor pe calea mîntuirii şi propăşirii noastre, o maramă mîngîietoare în tot decursul isto-

riei noastre, dar în acelaşi timp a sprijinit năzuinţele de totdeauna ale neamului nostru românesc.

Această credinţă nu o avem de ieri, de alaltăieri, nu este ceva de import, ci este zestrea cea mai de preţ cu care ne-am născut şi am crescut. Biserica Ortodoxă a fost mama duhovnicească a poporului nostru, care, tipărindu-şi cărţile sale de doctrină şi de cult, a făcut totodată din acestea şi tezaure de limbă românească, aşa cum este Biblia de la Bucureşti, tipărită acum 300 de ani, în 1688, în timpul lui Şerban Cantacuzino. Această lucrare rămîne un monument nepieritor în cultura noastră naţională.

Rămîneţi statornici în dreapta credinţă, pe care am primit-o de la sfinţii apostoli şi pe care am păstrat-o neschimbată de la început şi pînă azi. Ea este veche, dar nu este învechită. E o putere sufletească ce răspunde trebuinţelor noastre dc zi cu zi şi ne ajută să fim folositori oamenilor şi plăcuţi lui Dumnezeu.

Rugăm pe Bunul Părinte ceresc, care ne cercetează şi în aceste zile de praznic prin Fiul Său cel iubit, să reverse asupra noastră, a tuturor, harurile Sale dumnezeieşti, să dăruiască lumii pace, să binecuvinteze munca fiilor patriei noastre cu roade bogate. Îl rugăm să binecuvinteze cununa Anului Nou cu bună sporire întru toate, cu sănătate şi cu împlinirea bunelor dorinţe.

Cu aceste gînduri şi poveţe duhovniceşti, Vă îmbrăţişez întru dragostea mea părintească şi vă doresc ca Naşterea Domnului să vă fie de folos „şi de acum pînă-n vecie mila Domnului să fie".

Al vostru de tot binele voitor şi către Domnul pururea rugător,

† V A S I L E
Episcopul Oradiei

Moment de seamă în viața națiunii

DECEMBRIE — ANIVERSAR:

70 DE ANI DE LA UNIREA CEA MARE ȘI 41 DE ANI DE LA PROCLAMAREA REPUBLICII

Între zilele cu profundă rezonanță patriotică în sufletele fiilor României, 1 și 30 decembrie ocupă un loc deosebit. În aceste două zile ale fiecărui an se aniversează două evenimente de o mare însemnătate în dezvoltarea Patriei noastre dragi: 1 Decembrie — ziua Unirii Transilvaniei cu țara-mamă și 30 Decembrie — ziua proclamării Republicii.

Pe filele de calendar ale lunii decembrie se scrie cu litere de aur ziua de 1 decembrie, căci în această zi în anul 1918 s-a realizat Unirea cea mare a tuturor românilor. În acest an s-au împlinit 70 de ani de la măreţul act istoric ce s-a pecetluit prin Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Fiii poporului nostru au marcat și în acest an, cu aleasă recunoștință, aniversarea a șapte decenii de la Unirea Transilvaniei cu România. Mass-media a acordat largi spații acestui popas aniversar, au fost organizate numeroase manifestări dedicate Unirii. Acestea toate au culminat cu grandioasa sărbătoare a unității întregului popor materializată prin măreața și impresionanta manifestare populară consacrată aniversării a 70 de ani de la crearea statului național unitar român. Această manifestare a avut loc la București, în Piața Republicii, la 30 noiembrie, ziua încheierii lucrărilor marelui forum democratic al țării.

La această adunare — în frunte cu Președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu — au participat peste 120.000 de cetățeni reprezentanți ai tuturor județelor țării și municipiului București: muncitori, țărani, intelectuali, elevi și studenți.

Sărbătorim împlinirea a 70 de ani de la realizarea unirii tuturor românilor într-un singur stat, în spațiul geografic și etnografic al vechii Dacii, vatra noastră strămoșească. Se cuvine cu acest prilej aniversar să rememorăm o parte din evenimentele ce s-au petrecut în urmă cu șapte decenii.

Momentul 1 Decembrie 1918 reprezintă o piatră de hotar în istoria Patriei noastre căci evenimentul petrecut în această zi, în urmă cu 70 de ani, a însemnat și a marcat desăvîrșirea statului național unitar, a constituit idealul și năzuința multiseculară a celor mai înaintate forțe ale neamului nostru, a maselor largi populare, a tuturor fiilor neamului românesc. Trăirea într-un singur stat unitar a tuturor românilor a fost o coordonată fundamentală și o năzuință permanentă în istoria românilor, fiind un rezultat legic al evoluției istorice a societății noastre românești.

Reconstituirea statului unitar pe vatra strămoșească a Daciei a devenit, în epoca modernă, supremul ideal al întregului popor român. Statul unitar român s-a desăvîrșit în 1918 pe temeliile de aspirații și jertfe ale numeroaselor generații de vrednici înaintași. De exemplu, evenimentele pline de glorie din anii 1600, 1859 și 1877 au fost pilonii trainici pe care s-au realizat, în istoricul an 1918, statul național român unitar.

Conștiința unității noastre de neam este o permanență în istoria poporului român. Granițele temporare așezate în mod artificial de stăpînitori între provinciile românești nu au fost nicicînd bariere de netrecut, căci neamul nostru „s-a strîns ca lîna pe fus în jurul Carpaților". Toți românii aveau certitudinea că sînt frați de același neam, lege și credință, chiar dacă trăiesc „răsfirați" în Moldova, Muntenia, Transilvania sau Dobrogea. Astfel slujitorii Bisericii tipăreau și difuzau „cărți pentru toți românii oriunde ar locui". Cărți ca cele tipărite de diaconul

Coresi la Braşov, Mitropolitul Varlaam la Iaşi, Mitropolitul Simion Ştefan la Bălgrad şi altele, au contribuit substanţial, alături de alţi factori la întărirea şi dezvoltarea conştiinţei unităţii noastre de neam.

Cu toate că unirea tuturor românilor sub acelaşi steag de către Mihai Viteazul a fost temporară, fiind destrămată, acest fapt împlinit a devenit un important moment de referinţă şi un măreţ ideal pentru evenimentele şi generaţiile următoare. În vremuri deosebit de crîncene pentru românii transilvăneni, cînd ei erau copleşiţi de „o triplă iobăgie" (L. Blaga), politică, economică şi bisericească, nu puţini erau cei care îşi părăseau vetrele săteşti şi treceau munţii noştri la fraţii de acelaşi neam, de aceeaşi credinţă şi care vorbeau aceeaşi limbă.

Unirea tuturor românilor era o năzuinţă şi un gînd ce stăruia cu putere în conştiinţa neamului nostru. În prima jumătate a secolului trecut, conştiinţa unităţii noastre de neam s-a amplificat mereu încît era o realitate de necontestat. Gheorghe Bariţiu scria că *„unirea naţională era frumoasa deviză ce răsuna în toate părţile şi deşteaptă duhurile cu putere multă"*. Această conştiinţă şi dorinţă fierbinte de unire a tuturor românilor au fost exprimate prin aclamaţii entuziaste — la 15 mai pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj — *„Noi vrem să ne unim cu ţara!"*. Dar pentru că situaţia istorică generală nu era favorabilă românilor, au trebuit să treacă şapte decenii pînă să se împlinească măreaţa dorinţă exprimată la Blaj de mulţimile participante.

În tot decursul primului război mondial, voinţa populaţiei române de a se uni cu fraţii din celelalte provincii româneşti era arătată cu pregnanţă. Iată cum consemna această realitate ziarul german bănăţean „Temeswarer Zeitung" din 16 noiembrie 1918: „Nimeni nu trebuie să se îndoiască că această Românie... va lua fiinţă în viitorul apropiat... Cine nu vrea să înţeleagă aceasta fie că nu are curajul să primească în faţă adevărul, ori este analfabet din punct de vedere politic".

Voinţa de unitate naţională grăbea marele plebiscit naţional din cetatea primei uniri. În editorialul intitulat: *„La Alba Iulia"*, ziarul „Adevărul" din 17 noiembrie 1918 scria: „Naţiunea română care de veacuri a suportat jugul robiei naţionale, voieşte acum să devină cu desăvîrşire liberă şi să se contopească într-un singur stat naţional. Românii din Transilvania şi Ungaria, fără deosebire de clasă, voiesc să se unească cu fraţii lor de peste munţi... Prin aceasta se va înfăptui, în fine, ceea ce înainte cu 300 de ani a fost zădărnicit prin uneltirile barbare ale unor tirani. A sosit, aşadar, „plinirea vremii". Ziarul „Unirea" chema masele populare printr-un apel intitulat *„Veniţi la Alba Iulia"* şi scria: „Veniţi cu toţii la Marea Adunare Naţională care se va ţine la 1 decembrie în Bălgradul lui Mihai Viteazul. Veniţi cu miile şi cu zecile de mii! Lăsaţi pe o zi grijile voastre acasă, căci în această zi vom pune temelia unui viitor bun şi fericit pentru întreg neamul nostru românesc. În Alba Iulia vor fi împreună cu noi toţi fiii aleşi ai neamului nostru. *E ziua cînd se vor hotărî asupra sorţii noastre pentru o veşnicie. Veniţi şi juraţi că nedespărţiţi vom fi şi uniţi rămînem de aici înainte cu fraţii noştri de pe tot cuprinsul pămîntului românesc sub noua şi nedespărţita cîrmuire"*.

Cu cîteva zile înainte au început să vină sute de grupuri cîntînd, cu bucurie mare, imne patriotice „Deşteaptă-te române", „Pe-al nostru steag e scris unire", „Hora Unirii", „Treceţi batalioane române", „Ardealul ne cheamă" şi altele.

Cu toate greutăţile şi opreliştile, au sosit la Alba Iulia peste 100.000 de oameni, hotărînd pentru eternitate unirea Transilvaniei cu România.

În ziua de 1 decembrie 1918, la Alba Iulia, din încredinţarea şi în numele Marelui Sfat al naţiunii din Transilvania, Ungaria şi Banat, Vasile Goldiş supunea spre aprobare „Măritei Adunări Naţionale", hotărîrea de unire a tuturor românilor. Această hotărîre de unire a fost întîmpinată cu deosebit entuziasm de participanţii la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, cît şi de întregul popor român de pe ambele versante ale Carpaţilor.

Explicaţia adeziunii conştiente şi plenare a maselor româneşti la actul Unirii din 1918 trebuie căutată şi în lucrarea perseverentă şi conştientă a slujitorilor Bisericii noastre strămoşeşti. Este suficient să ne gîndim la activitatea sistematică a Mitropolitului Şaguna şi a colaboratorilor săi luminaţi, în domeniul învăţămîntului. Aşa vom înţelege participarea la Alba Iulia a mai multor slujitori ai Bisericii noastre. Este relevant să ne amintim de Episcopul Aradului, Ioan Papp, care

a fost ales președinte al Marii Adunări Naționale și a rostit o cuvîntare. De asemenea, Episcopul Caransebeșului, Dr. Miron Cristea, care a rostit o pătrunzătoare cuvîntare, arătînd suferințele îndurate de veacuri de către românii transilvăneni. El a făcut parte și din delegația care a prezentat actul unirii la București.

Prin unirea Transilvaniei cu Patria-mamă, s-a împlinit astfel visul secular al poporului nostru și a deschis o nouă etapă în dezvoltarea României. Acest act este opera întregului popor, a întregii națiuni, căci s-a împlinit astfel voia mulțimii. *„Nimeni, în afară de popor, nu poate pretinde că a înfăptuit Unirea"* — spunea Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele țării noastre.

*

Poporul nostru sărbătorește cu cinste ziua de 30 Decembrie deoarece în această memorabilă zi a anului 1947 a avut loc instaurarea Republicii în viața României. Acest act istoric a însemnat piatra unghiulară care stă neclintită la temelia edificiului României contemporane. Actul proclamării Republicii a fost o consecință firească după actul epocal de la 23 August 1944. Instaurarea Republicii în urmă cu 41 de ani a fost realizarea deplină a năzuințelor spre libertate, dreptate și neatîrnare, aspirații pentru împlinirea cărora s-au jertfit atîția dintre înaintașii noștri.

Republica este acea formă de stat „în care oamenii adunați îngrijesc singuri de soarta lor fără a-și pune stăpîni pe cap, avînd în lucrarea lor drept regulă dreptatea și drept țintă, frăția", așa o definea luminatul nostru patriot Nicolae Bălcescu. Republica a însemnat, pentru fiii acestor plaiuri, nașterea din nou a Patriei.

Republica a însemnat restaurarea drepturilor umiliților și obidiților, a însemnat libertate și drepturi celor mulți care formau societatea noastră. Prin proclamarea Republicii clasa muncitoare a devenit făuritoare de istorie. Prin actul de la 30 Decembrie 1947 s-a petrecut o profundă schimbare în însuși chipul țării. În societatea noastră s-a asigurat lichidarea dominației străine imperialiste, a stării de înapoiere.

Prin eforturile conjugate ale întregului popor societatea românească a realizat, într-o perioadă relativ scurtă, o puternică dezvoltare a forțelor de producție, a tuturor sectoarelor economico-sociale. S-a realizat ridicarea generală a nivelului de civilizație al întregii națiuni, progresul științei, învățămîntului și culturii, precum și creșterea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor.

România, în urma celor 41 de trepte de viață republicană, ne apare astăzi ca un puternic stat industrial-agrar în plină dezvoltare. O ilustrare elocventă a forței economice pe care Patria noastră a dobîndit-o în acești 41 de ani o constituie indicatorii sintetici de creștere economică. Producția industrială a crescut în prezent de 128 de ori față de anul 1945, producția agricolă a crescut de peste 9 ori, avuția națională acumulată este azi de 5.100 miliarde lei, venitul național a crescut de 36 de ori, iar fondul de retribuție generală de circa 75 de ori. Și este demn de reținut că 80 la sută din aceste impresionante sporuri sînt rodul integral al celor 23 de ani ce s-au scurs de cînd în fruntea destinelor țării se află Domnul președinte Nicolae Ceaușescu, numit ctitorul României moderne.

Dacă ar fi să reamintim doar cîteva dintre realizările epocale înfăptuite de neamul nostru, este suficient să enumerăm: hidrocentrala Porțile de Fier, șantierele navale de la Constanța și Tulcea, canalul Dunăre—Marea Neagră (declarat o imposibilitate tehnică, s-a demonstrat a fi posibil), metroul (declarat a fi un dezastru dacă s-ar realiza în subsolul nisipos al Bucureștilor, se arată a fi o binecuvîntare). Capitala se înnoiește, primind o înfățișare nouă.

Toate aceste impresionante realizări istorice înfăptuite prin munca harnicilor ziditori ai vremurilor noi înseamnează o uriașă concentrare a forțelor și energiilor creatoare ale întregului popor. În preocuparea susținută de a se înfăptui programele de dezvoltare intensivă, Conducătorul țării noastre preciza: „Cercetarea științifică trebuie să se angajeze cu toate forțele sale în soluționarea problemelor complexe de organizare și modernizare, de perfecționare a caracteristicilor materialelor existente, de realizare a noi și noi materiale și tehnologii.

Pe plan extern, țara noastră urmărește în mod consecvent promovarea colaborării și păcii, dezvoltarea relațiilor în spiritul avantajului reciproc cu toate statele lumii. Dacă în anul 1947 România întreținea relații diplomatice și economice cu numai 25 de state, astăzi ea întreține relații economice, comerciale și de cooperare cu peste 150 de țări.

*

La acest popas aniversar în devenirea noastră istorică — împlinirea a 70 de ani de la Unirea cea mare și 41 de ani de la proclamarea Republicii — este prezentă și Biserica Ortodoxă Română. Iată, în acest sens, un fragment elocvent din telegrama adresată Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, de către Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, telegramă adresată în numele membrilor Sfîntului Sinod și ai Adunării Naționale Bisericești: *„Am luat act cu bucurie că lucrarea Bisericii noastre s-a integrat minunatelor împliniri cu care întreaga noastră națiune a întîmpinat aniversarea a șapte decenii de la marea unire din 1 Decembrie 1918, moment istoric culminant pe calea înfăptuirii voinței de unitate națională a tuturor românilor"* (Cf. România liberă, nr. 13718 din 14 decembrie 1988, p. 3).

Biserica noastră strămoșească a fost și este o Biserică slujitoare, o Biserică devenită „integral a poporului" (N. Iorga). Pentru aceasta, Biserica noastră a înțeles și înțelege să contribuie, prin mijloace proprii, la împlinirea măreţului program menit dezvoltării materiale și spirituale a poporului român pentru înălțarea Patriei noastre pe culmi noi de progres și civilizație.

Redacția

Studii şi articole

NICOLAE BĂLAN, ÎNAINTE ŞI ÎN ZILELE UNIRII DIN 1 DECEMBRIE 1918

Momente mai puţin cunoscute din necazurile şi din activitatea sa

Nicolae Bălan a fost ales mitropolit al Transilvaniei în anul 1920. Pînă atunci a fost profesor la Academia Teologică din Sibiu, ca laic. N-a fost însă dintre aceia care s-au dedicat numai muncii de la catedră, ci a fost şi un însufleţit luptător pentru drepturilor românilor şi, nu de puţine ori, a riscat represiuni din partea autorităţilor de la Budapesta şi de la cele locale, iar în 1918 a fost unul dintre luptătorii de înaltă răspundere în pregătirea Unirii, deşi rolul său n-a fost întotdeauna evidenţiat aşa cum s-a cuvenit. A îndeplinit o misiune diplomatică dintre cele mai importante, asupra căreia ne vom opri în cele ce urmează, dar nu înainte de a da la iveală şi documentele unui necaz prin care a trecut în 1913—1914.

Printre fruntaşii transilvăneni care au jucat un rol însemnat în pregătirea, în ultima fază, şi realizarea Unirii din 1918, unul din cei mai mari a fost fără îndoială şi Vasile Goldiş. El va redacta Declaraţia de la Oradea, prezentată de Al. Vaida Voievod în Parlamentul de la Budapesta, la 18 octombrie 1918, şi tot el va redacta, în aceeaşi zi, manifestul „Către populaţia lumii", în limbile română şi franceză, difuzat prin staţia de telegrafie de la Praga. Va face parte din Consiliul Naţional Central Român constituit la Budapesta la 29 octombrie 1918, căruia i se va fixa centrul la Arad. Aici, împreună cu Ioan Suciu şi Ştefan Ciceo-Pop, va organiza şi desfăşurarea Adunării de la Alba Iulia şi va redacta proiectul de rezoluţie ce urma să fie citit acolo. El îl va şi citi.

Pe bună dreptate, mai tîrziu, în 1932, îşi va aminti într-o cuvîntare: *„Destinul a voit ca propunerea unirii la Alba Iulia s-o facă arădeanul care vă vorbeşte acum"*. Dar întotdeauna în spatele marilor întreprinderi de genul acesta, mai există şi mulţi lucrători nevăzuţi, nu mai puţin patrioţi, nici cu mai puţin curaj, şi nici cu mai puţine idei, dar uneori defavorizaţi de soartă. Unul dintre aceştia a fost şi dr. Nicolae Bălan, viitorul mitropolit al Transilvaniei (1920—1955). În prea multe din studiile dedicate momentului, numele său este pur şi simplu cu desăvîrşire omis, deşi prin volumele de documente, ici şi colo, mai este amintit. Noi vom încerca să-i schiţăm contribuţia după materialele de arhivă care ne sînt la îndemînă şi care nu întunecă rolul nimănui, dar aduc ştiri care, întregind istoria evenimentelor, merită să fie cunoscute în cele mai mici amănunte.

De aceea ne-am şi propus să dăm la lumină aceste documente, fiindcă dincolo de ceea ce vom spune noi, vor vorbi ele înşile despre om şi faptele lui:

Încă din 1913 profesorul dr. Nicolae Bălan era în atenţia autorităţilor maghiare care i-au făcut un proces de instigare împotriva statului pentru că, plimbîndu-se prin preajma unor trupe care făceau instrucţie militară, îi sfătuise pe soldaţii români să vorbească româneşte, şi pe cei saşi, săseşte (vezi „Revista de istorie" 12, 1983, p. 1211). Putem urmări întîmplarea din scrisorile lui Nicolae Bălan adresate unui prieten, deputat în parlamentul de la Budapesta, căruia i-a cerut ajutorul, deoarece risca o condamnare. Cu acest caz a fost la curent şi mitropolitul Ioan Meţianu, şi episcopul de Caransebeş Miron Cristea, viitorul Patriarh.

Dăm în continuare textele acestor scrisori care, după ştiinţa noastră, n-au fost încă publicate. Dacă vor fi fost, cititorii de azi îşi vor reînnoi episodul care rămîne pînă acum interesant, prin ceea ce relatează despre cum un lucru obişnuit şi nevinovat putea fi transformat într-un cap de acuzaţie politică. El mai arată

şi teama permanentă sub care trăiau românii, ca să nu le fie răstălmăcite gesturile, cuvintele.

Mult stimate domnule deputat,

Un incident de tot neplăcut, ce mi s-a întîmplat înainte de aceasta cu aproape trei săptămîni, mă face să mă îndrept către D-Voastră. Înainte de-a Vă ruga de sprijin, Vă voiu istorisi cazul ce mi s-a întîmplat.

În 15 Oct. st.n., între orele 10—11 a.m. am ieşit la plimbare, însoţit de un fost elev al meu, absolventul în teologie Ieronim Grovu, pe cîmpul din partea de către comuna Şelimbăr a Sibiului. Aici am ajuns la marginea terenului de exerciţii pentru militari (pe care e permisă trecerea şi pentru civili) şi am apucat pe un drum, pe dunga căruia şedeau pe iarbă cîteva grupuri de soldaţi. Am trecut pe lîngă vreo două grupuri şi cînd am ajuns la altul, ai cărui feciori povesteau întreolaltă, i-am întrebat prieteneşte, ce fac. Un soldat mi-a răspuns că învaţă ungureşte. Eu atunci mi-am oprit pasul cîteva clipe şi, cu un interes de profesor, am ascultat cum un soldat spunea cuvîntul „jelentem" şi făcea pe altul să reproducă acelaş cuvînt, dar acest din urmă n-a putut zice „jelentem", ci „elentem", iar cel dintîi l-a cores. Cînd am plecat mai departe, în treacăt şi absolut fără nici o intenţie am făcut observaţia: „Greu merge; greu ciripeşte rîndunica şi croncăne cioara pe alt glas". Soldaţii nu s-au simţit deloc conturbaţi în ocupaţia lor şi nici n-au zis nimic, iar noi ne-am continuat plimbarea intrînd în oraş pe drumul ce vine dinspre Răşinari.

A doua zi, în 16 Oct. pe la orele 2 şi 1/2 d.a. am ieşit iarăşi la plimbare, însoţit tot de acelaşi domn, pe locul pe unde fusesem cu o zi mai înainte, fără să bănuiesc că tocmai acolo, pe cîmp, mi-s-ar putea întîmpla vre-o neplăcere. Eu locuiesc într-o parte a oraşului care e departe de parcul frecventat de public, şi cum era o zi foarte frumoasă, am ieşit pe cîmpul amintit, de unde se deschide o privelişte încîntătoare spre Carpaţii învecinaţi. Ajungînd la marginea terenului de exerciţii, am văzut nişte soldaţi pe locul pe care stătuseră şi în ziua precedentă, dar fără să-i luăm în seamă şi fără să zicem ceva, am trecut pe lîngă dînşii la o distanţă de 15—20 metri, ori poate şi mai bine. Cînd mergeam înainte, auzim că strigă cineva după noi, să ne oprim. Stînd pe loc, s-a apropiat de noi un locotenent, care, tremurînd din amîndouă mîinile de escitaţiei, mi s-a prezentat drept Schröder István, la ceea ce noi i-am spus numele nostru. El ne-a poftit să mergem aproape de soldaţi, pe cari apoi i-a întrebat, că noi suntem cei cari fuseserăm în ziua precedentă pe acolo. După ce soldaţii i-au răspuns afirmativ, a chemat un grup de soldaţi cari stăteau la o distanţă oarecare lîngă puşti aşezate în piramidă, cu o fluierice a chemat alt grup de soldaţi, le-a împărţit patroane, le-a comandat să-şi incarce puştile, el, locotenentul, s-a înarmat cu un revolver pe care l-a umplut şi după ce a isprăvit manevra aceasta, care a descurs foarte teatral, în prezenţa noastră: ne-a declarat că ne deţine. Atunci eu l-am rugat foarte liniştit şi dîndu-mi seama că am de-a face cu un om extrem de nervos, care poate deveni periculos, să ne spună că pentru ce ne deţine. Credeam că ne consideră de spioni, dar el ni-a răspuns, că ne deţine pentru „agitaţie în contra naţiunii maghiare". La aceasta i-am reflectat, că noi n-am făcut nici un fel de agitaţie, şi că ne putem legitima avînd el astfel putinţa să ne tragă la răspundere înaintea oricărui for, dar că procedura lui nu este deloc justificată. La aceasta mi-a răspuns, că nu mai tratează cu noi şi că trebuie să-i urmăm. Atunci a pus cîţiva soldaţi înarmaţi înaintea noastră şi cîţiva după noi şi ne-a comandat să plecăm, iar el mergea alături de noi, la o distanţă cam de 5 paşi, cu mîna pe revolver şi urmărindu-ne cu privirea. După ce am mers astfel vre-o 30 de paşi, însoţitorul meu i-a atras din nou atenţiunea, că eu sunt profesor de teologie aici în Sibiu şi că purtarea lui nu e legitimată prin nemic. Atunci el a poruncit soldaţilor să se întoarcă iar pe cîmp, dar pe doi i-a reţinut, spunîndu-ne că îi reţine pentru siguranţa persoanei d-sale, la ceea ce l-am asigurat că din partea noastră nici un fir de păr nu i se va mişca. Însoţiţi de acei doi soldaţi înarmaţi şi de locotenent, am fost duşi într-o cazarmă, care se află la o depărtare de circa 300—400 de paşi dela locul unde am fost deţinuţi. Ne-au condus într-o cameră dela „Wache" şi locotenentul ni-a adus la cunoştinţă că a telefonat la poliţie, iar pînă ce va veni cineva dela poliţie ne deţine

acolo. Eu i-am atras din nou atențiunea cu toată seriozitatea asupra urmărilor procedurei sale, dar iarăși mi-a răspuns că nu tratează cu mine. El s-a așezat în ușa camerei, iar la spate, în antișambră a ținut un soldat înarmat, pe care îl chema cînd mai aproape cînd mai departe, după cum i se năzărea de mare primejdia cel amenința din partea noastră. De cîte ori scoteam orologiul, căci timpul trecea și noi stăteam deținuți, de cîte ori scoteam batista ori îmi strîngeam aripa pardesiului lîngă mine, căci era rece — el punea mîna pe revolver. După ce a trecut mai bine de o jumătate de ceas și dela poliție n-a venit nimeni, l-am rugat să vină dînsul cu noi la poliție, ori să ie o birjă pe cheltuiala mea, ca să ne legitimăm acolo. El mi-a răspuns foarte nervos, că birjă pe cheltuiala sa nu ia, iar pe cheltuiala mea nu vrea să meargă cu birja. Îndată după aceea a scos din portofel o bancnotă de 50 cor, și a dat-o unui soldat să i-o schimbe, probabil, ca să ne arete că nu fiindcă n-ar avea bani nu-și ia birjă. A chemat apoi un alt soldat, l-a pus la masa de scris din aceiași cameră, iar el dela spate, în vreme ce chemase mai aproape pe soldatul înarmat din antișambră, a dictat celui dela masă o depeșă adresată redacției ziarului „Pesti Hirlap", în care o roagă să-i comunice numele corespondentului său din Sibiiu. Depeșa a trimis-o la poștă pe un soldat.

Trecuse mai bine de o oră și jumătate și tot nu voia să ne elibereze. În acest timp eu am șezut pe o canapea și priveam cînd la fereastră, cînd în altă parte. Privind odată și spre el, a sărit ca mușcat de șarpe și m-a apostrofat de ce-l fixez și rîd ironic de el. Mi-a cerut apoi biletul de vizită, declarîndu-mi că se simte ofensat și-mi va cere satisfacție. Eu m-am ridicat să-i dau explicații, dar nici să mă asculte n-a voit, ci foarte nervos a scos notițul, a rupt din el un petec de hîrtie, pe care a scris numele. Kormszás și Szabovics, föhadnagy, și dîndu-mi-l mie, mi-a spus că aceia îi sînt secundanții.

Ce puteam eu să fac cu un asemenea om? Am primit toate, atrăgîndu-i atențiunea asupra urmărilor purtării sale. Afacerea cu duelul n-a continuat-o.

În sfîrșit, după o așteptare de aproape 2 ore și jumătate, cît am fost deținuți, avînd să sufăr toate necuviințele acelui om, au sosit doi sergenți dela poliție, dintre cari unul m-a cunoscut că sunt profesor la seminarul românesc. Vrînd sergenții să ne pună în libertate, locotenentul a protestat, amenințîndu-ne că, dacă nu ne excortează sergenții, ne excortează el cu soldații. Astfel am plecat, însoțindu-ne soldații de la distanță și însoțindu-ne și locotenentul cu mîna pe revolver. Norocul că ne-a scos în cale pe o stradă laterală pe un subcăpitan de la poliție, căruia i-au predat cazul și astfel am scăpat de situația penibilă de-a intra în oraș excortați.

La poliție am predat cazul cum s-a întîmplat. În contra purtării locotenentului, prin dl. avocat D. Lucian Borcea am făcut a doua zi arătare la ministrul de honvezi. Cazul a trecut și în publicistică, fiind prezentat în foile maghiare ca agitator.

Toată lumea cu bun simț — chiar și străinii de aici — au osîndit purtarea locotenentului. Eu n-am crezut că pot întîlni un astfel de om, care să mă bage într-un astfel de scandal.

Vă rog acum pe D. Voastră, dle deputat, să binevoiți a vă interesa de arătarea ce am făcut-o la ministrul de honvezi și, dacă s-ar fi făcut vre-o denunțare la ministrul cultelor, de unde mi s-a votat salarul, ce se acordă la patru profesori de la seminarul nostru, să binevoiți a da explicațiile de lipsă asupra persoanei și a purtării mele.

Al D. Voastră cu deosebită stimă:

Dr. Nicolae Bălan
profesor la Seminarul andreian

N. 5. XI. 1913

A urmat a doua scrisoare, cu intenția de a se tempera lucrurile de acolo, de la Budapesta:

Mult onorate Dle deputat,

Într-o scrisoare precedentă V-am comunicat neplăcutul caz ce mi s-a întîmplat cu un ofiţer dela artileria de honvezi de aici. La arătarea ce am făcut-o la timpul său ministrului de honvezi, pînă acum n-am primit nici un răspuns.

Interesîndu-se Înalt Prea Sfinţitul nostru mitropolit Ioan Meţianu ce a făcut procurorul de aici cu acuza de agitaţie ce a înaintat-o acel ofiţer de honvezi, a aflat că procurorul de aici, Widdon, a întrebat pe procurorul suprem din Budapesta, ce să facă cu acea arătare, deoarece el, fiind vorba de un caz între un civil şi un miliţian, nu ştia ce procedură să urmeze.

Cum aici sînt mulţi denuncianţi, cari umblă să-şi cîştige merite din această ocupaţie, mi-e teamă ca nu cumva procurorul suprem să interpreteze greşit cazul meu pe baza unor denuncieri tendenţioase. Am cunoştinţă că de aici s-ar fi trimis astfel de denuncieri la ministrul de culte.

Vă rog deci respectuos, să binevoiţi a interveni în cazul meu şi la procurorul suprem, dîndu-i informaţiunile ce le veţi crede de necesare.

Nu mă nelinişteşte gîndul că aş fi săvîrşit vre-un lucru culpabil, pentru că, cazul întreg e a se reduce la nesocotinţa acelui ofiţer, dar mă jenează faptul, că tocmai eu, care ca profesor de teologie mi-am văzut numai de chemarea mea, am ajuns într-un asemenea caz.

Rugîndu-vă încă o dată de scuze, pentru molestarea ce Vi-o fac prin rugarea mea,

cu deosebită stimă
Sibiu 17. XI. 1913 *Nicolae Bălan*
Profesorla Seminarul Andreian

Cum lucrurile în loc să se limpezească luau proporţii — era în interesul autorităţilor maghiare să facă din acest incident *un caz* şi procurorul din Budapesta dăduse instrucţiuni să fie urmată nu reclamaţia lui Nicolae Bălan, ci a ofiţerului maghiar, Nicolae Bălan scrie a treia scrisoare:

Magnificienţa Voastră, Domnule Deputat,

În două scrisori anterioare V-am rugat să binevoiţi a interveni în favorul meu în chestiunea unui neplăcut incident ce l-am avut cu un ofiţer de la artileria de honvezi de aici şi pe care Vi l-am descris mai pe larg.

Complicaţiile ce s-au ivit de atunci încoace în acest incident, mă fac să mă îndrept din nou către Magnificienţa Voastră, ca şi către singura persoană cu influenţă care-mi poate da ajutor, — căci în loc ca să primesc satisfacţie pentru ofensa ce mi s-a adus, acum sînt pe cale de-a fi tîrît pe nedreptul într-un proces de agitaţie.

Astăzi am fost citat la oficiul poliţiei de graniţă de aici, care a fost încredinţat să facă investigaţia prealabilă în cauza acuzei de agitaţie făcută în contra mea. Se vede că în acest sens a rezolvat chestiunea procurorul suprem din Budapesta, dela care ceruse informaţiune procurorul de aici.

Ştiu că cîţiva soldaţi, cari încă au fost ascultaţi, au fasionat că eu i-aş fi agitat să nu înveţe ungureşte ceea ce nici decum nu corespunde adevărului. Aceste fasiuni au fost însă puse la cale de însuşi superiorul lor, locotenentul cu care mi s-a întîmplat incidentul, ca prezentîndu-mă pe mine de agitator, să se spele pe el de vină pentru felul cum m-a tratat. Magnificenţei Voastre vă pot comunica, ştiind că nu veţi face uz de aceasta, că am informaţiuni directe dela un soldat român, că locotenentul a instruit pe soldaţii chemaţi ca martori, ca să fasioneze în contra mea.

Astfel e pus totul la cale ca să fiu pedepsit pentru agitaţie.

Pînă acum de la tribunal n-am primit nimic, deci nici procurorul n-a înaintat încă acuza, ci se face numai cererea prealabilă. Vă rog deci cu tot respectul, să binevoiţi a interveni în favorul meu la dl. ministru de justiţie, ca să se sisteze acest proces, acum pînă ce e în faza primă a desfăşurării sale.

Eu în viaţa mea n-am făcut politică, ci mi-am văzut de chemare, şi chiar dacă aş fi voit să fac vreodată politică, spre ceea ce n-am nici un talent, nu mi-aş

fi ales cîțiva soldați pe cari i-am întîlnit întîmplător, ieșind la plimbare, lîngă o margine de drum. Vă rog să dați la locul competent toate asigurările în privința conduitei mele.

Am cetit și eu în ziare declarația actualului ministru de justiție, că revidează însuș procesele de acest fel, fiind deci un bărbat care judecă cu calmitate, în asemenea chestiuni, sunt convins că intervenirea Magnificenței Voastre m-ar scăpa de o supărare ce în chip forțat vreau să mi-o facă.

Pentru liniștea mea, Vă rog de sfatul Magnificenței Voastre, în cauza aceasta.

Cu deosebită stimă
Sibiiu. 2. XII. 1913 *Nicolae Bălan*
Profesor la Seminarul andreian

Explicațiile date de Nicolae Bălan cu privire la faptul că nu face politică, erau destinate ministrului de justiție, iar explicația că dacă ar fi avut de gînd să facă așa ceva, n-ar fi făcut-o cu cîțiva soldați răzleți, era menită să prevină că va ridiculiza acuzația, în cazul că ar ajunge la tribunal. Cum lucrurile mergeau totuși spre proces, Nicolae Bălan avertiza pe susținătorul său, deoarece pe bună dreptate se temea că dintr-un asemenea proces nu putea ieși decît condamnat. Tot pentru uzul ministrului de justiție avertiza însă că, abia acum, prin proces, se face agitație, care nu putea fi spre folosul statului maghiar:

Magnificența Voastră, Domnule Deputat,

Bazîndu-mă pe bunăvoința cu care Magn. Voastră mi-ați spus să Vă țin în curent cu desvoltarea procesului meu, Vă comunic, că s-a fixat termenul pentru pertractarea excepțiilor pe ziua de 27 Ian. n. a.c., deci peste o săptămînă.

Procesul deci se dezvoltă și după starea de azi a lui, el e în defavorul meu.

Avocatul îmi spune că acum, cu ocazia pertractării excepțiilor, s-ar putea cassa mai ușor prin influență de sus.

Vă rog deci să binevoiți a interveni în favorul meu acum, cu această ocazie potrivită.

Dacă n-a fost agitație la început, prin acest proces nedrept pornit împotriva mea se face agitație. Un ministru cumpănit va aprecia și acest motiv.

Al Magnificenței Voastre
devotat
Sibiu, la 6. I. v. 1914 *Nicolae Bălan*

Nicolae Bălan și-a angajat totuși un avocat, pe Lucian Borcia. Ruga acum pe deputatul prieten să intervină la guvern și prin Dr. Mihalyi, cunoscut om politic român, pentru a se sista procesul:

Magnificența Voastră,
Domnule Deputat,

În conformitate cu sfatul ce ați binevoit a mi-l da, Vă trimit excepțiile ce le-a făcut avocatul meu față de avocatul de acuză în contra mea, precum și o scrisoare în limba maghiară, la care alătur notița ce a fost împărțită și cetită între soldați.

Pentru a Vă informa complet, Vă comunic că avocatul meu, dl. Dr. Lucian Borcia, în vremea cît am fost eu dus din Sibiiu, cătînd să se apropie de sfîrșit favorabil tratativelor de împăcare cu guvernul, a scris în cauza mea d-lui deputat D. Mihali rugîndu-l să intervină pentru sistarea procesului.

Cu toate acestea eu Vă rog pe Magnificența Voastră să binevoiți a interveni Magnificența Voastră, căci am mai mare nădejde de rezolvat. Vă asigur că apărați o cauză dreaptă, iar pe mine m-ați scăpa de o mare nedreptate ce mi s-ar face osîndindu-mă.

Vă rog totodată ca, dacă procesul nu s-ar sista, să binevoiți a-mi retrimite notița din ziar, ca să pot face uz de ea.

Al Magnificenței Voastre devotat
Sibiiu, 12 I. 1914 *Nicolae Bălan*

La sfîrşitul lui ianuarie 1914 lucrurile încă nu se clarificaseră. Se mergea spre proces:

Magnificenţa Voastră Domnule Deputat,

Vă mulţumesc pentru cele comunicate în scrisoarea din 24 l.c. şi Vă rog cu tot respectul să binevoiţi a Vă întrepune la locurile competente în favorul meu.

Tribunalul de aici n-a luat în considerare excepţiile făcute contra actului de acuză, ci a hotărît să se ţină pertractare. Termenul pentru pertractare încă nu s-a fixat, dar se va fixa în timp scurt. Astfel mă găsesc tras înaintea tribunalului pentru o faptă pe care n-am săvîrşit-o şi care cu mijloace imorale mi se pune în sarcina mea. Dar fiind că acel locotenent dispune de soldaţii subordonaţi lui cum îi place, şi ca să scape de urmările faptei sale nesocotite i-a instruit ce să fasioneze în contra mea, mă pot aştepta să fiu osîndit. Ce încredere pot eu să am în nişte soldaţi cari tremură înaintea superiorului lor, că vor mărturisi adevărul?

Temîndu-mă de o judecată nedreaptă, care pentru mine ar fi foarte deprimătoare, Vă rog încă o dată de sprijinul binevoitor al Magnificenţei Voastre.

Al Magnificenţei Voastre

devotat

Sibiu, 30 I. n. 1914 *Nicolae Bălan*

Fixîndu-se procesul, Nicolae Bălan îşi anunţă binevoitorul amic de la Budapesta:

Magnificenţa Voastră, Domnule deputat,

Ieri am primit de la tribunalul de aici o citaţie pe ziua de 26 l.c., cînd se va ţine pertractarea în cauza mea.

Astăzi a plecat la Budapesta advocatul meu, dl. D. Borcea, care se va prezenta şi la Magnificenţa Voastră, ca să Vă spună cum stă procesul ce mi se face.

Apropiindu-se ziua pertractării, Vă rog încă odată să binevoiţi a face cele ce Vă stau în putinţă în favorul meu.

Al Magnificenţei Voastre

devotat

Sibiiu, 16. II n., 1914. *Nicolae Bălan*

Procesul s-a amînat. Nicolae Bălan prevedea o achitare, dar acum se temea de recursul procurorului local:

Magnificenţa Voastră Dle. deputat,

Pertractarea procesului meu, fixat pe ziua de 26 (ieri, Joi) l.c. — s-a amînat, fiindcă martorii pe cari îi propusese advocatul meu să fie chemaţi, n-au primit citaţia şi nu s-au prezentat.

După informaţiile ce mi le-a adus avocatul meu, ministrul de justiţie ar fi promis că va cere actele la sine. Pînă în 26 actele nu au fost cerute. Dispoziţia aici e aşa, că atît procurorul cît şi jurii ar fi mai veseli dacă s-ar sista procesul de sus.

Vă rog deci ca să binevoiţi a Vă întrepune în favorul meu în acest sens. Dacă, în cazul cel mai rău, ministrul nu ar face-o aceasta, atunci Vă rog să-l rugaţi să avizeze pe procurorul de aici ca să nu recureze contra sentinţei tribunalului, dacă ea ar fi favorabilă, pe cum eu sperez. Practica, în cazuri de acestea, e aşa, că procurorul e obligat să recureze sentinţele favorabile acuzatului şi numai cînd are mandat de sus nu face recurs. O ştim aceasta din locul cel mai competent, pe cale indirectă.

Al Magnificenţei Voastre

devotat

Sibiiu, 27 II n. 1914 *Nicolae Bălan*

La 19 martie 1914 procesul s-a încheiat. Nicolae Bălan a fost achitat. Toţi martorii, probabil scăpaţi de sub ameninţare, şi-au retras declaraţiile, iar procu-

rorul şi-a retras acuzaţia. A urmat scrisoarea de mulţumire pentru ceea ce va fi făcut „Magnificenţa" de la Budapesta:

Magnificenţa Voastră, Dle. deputat,

Mă grăbesc să Vă comunic, că în procesul meu — am fost achitat astăzi, respective, după ce toţi martorii ş-au negat fasiunea ce a luat-o poliţia de graniţă, care a făcut investigaţia prealabilă, procurorul ş-a retras acuza. Acest deznodămînt sunt convins că am să Vi-l mulţumesc Magnificenţei Voastre. Vă rog să primiţi expresia celei mai adînci mulţumite şi recunoştinţe pentru marele bine ce mi l-aţi făcut, scăpîndu-mă de o osîndă nedreaptă şi de o mare grijă.

Pertractarea a durat 3 ore şi 1/2 şi din fasiunea martorilor a rezultat, că poliţia de graniţă a falsificat fasiunile.

Al Magnificenţei Voastre

devotat

Sibiiu, 19. III n. 1914 *Nicolae Bălan*

Nicolae Bălan l-a rugat şi pe Miron Cristea să intervină. Între documentele rămase de la acesta există o notiţă pe care scrie:

„Fost. Descris cazul. Ministrul crede că a agitat înaintea unui Regiment. De fapt, i-am spus, că numai cîţiva feciori şedeau pe marginea drumului şi învăţau din Regulament, zicînd „elentem" în loc de „jelentem". El i-a cores (corectat, n.n.) şi a adus vorba cu pasărea. L-am descris pe Bălan. Blînd etc... cunoscut ca domol. Min(istrul) a promis că va studia actele şi mă asigură că (restul cinci cuvinte în ungureşte B(uda)p(esta) Miron"

*

În 1918, începînd din octombrie, redeşteptarea transilvănenilor trece de la forma declaraţională la aceea organizaţională. Comitetul Naţional Român Central cu sediul la Arad a dus la înfiinţarea Comitetelor Naţionale locale, în marile oraşe, pînă la comune. Peste tot s-au dat *proclamaţii* şi chemări către popor, foarte necesare în acele zile de nesiguranţă şi, pentru mulţi, de derută. Iată *Chemarea* publicată de Comitetul Naţional Român din Sibiu:

Fraţilor Români!

V-am făcut cunoscut, zilele trecute, că, în vederea prefacerilor însemnate, ce se petrec în ţară şi care vor fi hotărîte pentru multă vreme asupra sorţii noastre, s-a format aici în Sibiiu, un Comitet naţional, care, stînd în strînsă înţelegere cu Comitetul nostru central şi cu fruntaşii satelor noastre, să conducă, în aceste părţi ale ţării, lucrurile spre înfăptuirea unui viitor mai fericit pe seama neamului nostru românesc.

De atunci încoace s-a făcut un pas mai departe.

Anume, ivindu-se, în această vreme de nelinişte a sufletelor, teama, că se vor putea ivi turburări şi între locuitorii din acest ţinut, — cum s-a şi întîmplat în adevăr în unele părţi, — am aflat de lipsă a înfiinţă o Legiune română de gardişti voluntari, *cu scopul de a susţineà buna rînduială şi liniştea între oameni şi a apărà viaţa şi averea fiecărui locuitor din aceste părţi, fără deosebire de limbă şi de lege.*

Temelia acestei Legiuni s-a pus aici în Sibiiu, înrolîndu-se ca membri ai ei, sub steagul nostru naţional, o parte mare din oficerii şi soldaţii noştri aflători în acest oraş şi alegîndu-se de conducător al ei d-l major Gr. Valeriu Liuba.

Comandamentul militar al Legiunii nou înfiinţate s-a aşezat deocamdată în clădirea Seminarului andreian, din strada Măcelarilor.

În acelaşi timp Comitetul naţional sibiian şi Sfatul militar al Legiunii române sibiiene s-au pus în legătură şi cu comunele de prin împrejurime, întocmind în mai multe din ele atît Sfaturi naţionale comunale, *cît şi* cete de gardişti români *sub ascultarea comandei militare române din Sibiiu, şi potolind pornirile şi neînţelegerile, ce se iviseră în unele comune.*

Ca, însă, lucrarea noastră să nu rămînă numai de jumătate şi ca întîmplările, ce se desfăşură cu iuţeala fulgerului, să ne afle bine închegaţi, este neapărat de lipsă, să purcedeţi în următorul chip:

1. În fiecare comună, — întru cît nu s-ar fi făcut pînă acum, — să se înfiinţeze cît mai curînd cîte un Sfat naţional de 10—20 de membri, *aleşi din oamenii cei mai cinstiţi şi mai cumpăniţi din comună. Sfatul acesta se va pune îndată în înţelegere cu Comitetul naţional din Sibiu (cancelaria „Asociaţiunii", str. Şaguna Nr. 6), avînd să-i stea într-ajutor la îndeplinirea tuturor ordinelor, ce ar veni din partea Comitetului nostru central, şi pregătind sufletele pentru hotărîrile mari, ce ne aşteaptă. Numele celor aleşi în Sfaturile comunale, precum şi ale conducătorilor acestor Sfaturi, se vor aduce fără amînare la cunoştinţa comitetului din Sibiu.*

2. Deasemenea în fiecare comună, — în care nu s-ar fi făcut pînă acum, — să se întocmească din soldaţii veniţi dela front şi din alţi oameni harnici de a purta arma, sub conducerea unui oficer sau subofîcer, cîte o ceată de gardişti români, *spre susţinerea ordinei şi siguranţei în comună. Numele celor înrolaţi de bună voie în gardă, precum şi al conducătorilor cetei, se vor aduce îndată la cunoştinţă Comandamentului Legiunii române din Sibiu, sau prin telefon, sau în scris, sau — mai bine — printr-un om trimis anume. Armele şi muniţiunea de lipsă, — întru cît nu s-ar afla în comună, — se vor împărţi din partea Legiunii din Sibiu, care va trimite la faţa locului un om al său, ca să ia jurămîntul şi să dea îndrumările de lipsă celor înrolaţi în ceată. Gardiştii noştri din orice comună vor folosi* steagul nostru tricolor *şi vor purta cocarde (frunze) cu culorile naţionale.*

3. În acele comune, unde s-ar fi înfiinţat garde şi din partea locuitorilor de alt neam, Românii încă vor da mînă de ajutor la susţinerea ordinei şi siguranţei, avînd, însă, a face parte din Legiunea naţională română şi avînd a purta, ca semn, colorile naţionale. La altfel de organizări, Românii nu e bine să ia parte.

4. Fiecare, ostaş sau civil, să respecteze averea, cinstea şi viaţa altora, fie Români, fie de alt neam, ferindu-se de volnicii, de jaf şi de furt, dar în acelaşi timp apărîndu-şi averea, cinstea şi viaţa proprie.

5. Fiecare Român să ţină cu tărie la neamul său şi să nu se lase jignit în sentimentele sale naţionale, dar în acelaşi timp să respecteze demnitatea de om şi să nu jignească sentimentele naţionale ale altora.

Pînă se va face altă rînduială în ţară, să dea ascultare autorităţilor legiuite, iar întru cît conducătorii comunei nu ar corespunde chemării lor, să ceară prin Comitetul din Sibiu schimbarea lor şi înlocuirea lor cu oameni mai vrednici. De fapte volnice, însă, şi mai cu seamă de răsbunători să se ferească ori-şi-cine, căci multe rele pot urmà dintr-un pas nesocotit.

Urmînd astfel, ne vom arătà vrednici de zile mari, pe care ni-a fost dat a le ajunge şi vom dovedi, că merităm libertatea, pe care o pretindem pentru viitor.

Aşteptările de veacuri ale neamului nostru sunt pe cale a se înfăptui, recunoscute şi sprijinite fiind de neamurile mari ale lumei.

Să le asigurăm îndeplinirea prin purtarea noastră bărbătească, dar totodată dreaptă şi chibzuită!

Sibiiu, 9 Novembrie n. 1918. *Comitetul naţional român pentru Sibiiu şi împrejurime.*

Peste tot s-au început mobilizări, precum vedem din *Chemarea* Comandantului Florian Medra de la Alba Iulia, din 12 noiembrie 1918. S-au format organizaţii militare şi paramilitare care să ţină ordinea şi, la momentul potrivit, să întîmpine trupele române care, fiind în război cu Austro-Ungaria, urmau să înainteze acum în Transilvania. Generalul Prezan a şi dat în această privinţă ordin de înaintare şi instrucţiuni în legătură cu felul cum trebuie să se comporte.

Aceste *Instrucţiuni* merită să fie cunoscute, mai ales pentru îndemnurile către ofiţeri şi soldaţi de a da dovadă de cultura superioară a armatei române, şi de spiritul larg de dreptate şi de umanitate.

Marele Cartier General *Anexa No. 3 la Ordinul de Operaţiuni No. 303 din 5/XII/1918.*

Instrucţiuni

Pentru trupele de ocupaţiune din Transilvania şi Bucovina.

Trupele române, cari au misiunea istorică să ocupe pămîntul românesc de peste Carpaţi pînă la Tisa şi Dunăre, nu trebuie să uite nici-o clipă, că ele sunt

solii libertăţii şi ordinei şi ai civilizaţiei Statului român, că ele seamănă cele dintîi, pe unde trec, sămînţa simpatiei şi recunoştinţei pentru Regatul României Mari de mîine. Trupele, prin atitudinea şi purtarea lor faţă de populaţia românească şi cea străină, trebuie să dovedească că oştirea românească are ofiţeri şi soldaţi luminaţi de o cultură superioară şi pătrunşi de un larg spirit de dreptate şi de umanitate. Armata vitejilor de la Oituz, Mărăşti şi Mărăşeşti trebuie să stoarcă şi în Ardeal admiraţia tuturor, prin ţinuta marţială, prin disciplina exemplară şi prin demnitatea de oşteni ai flamurilor biruitoare.

De aceea se atrage atenţiunea Comandamentelor şi corpurilor de trupă, să ia toate măsurile şi să dea instrucţiuni unităţilor în subordine asupra următoarelor:

1. Să nu fie înstrăinată averea populaţiei din oraşele şi satele prin cari trec. Toate abaterile să fie sever pedepsite şi imediat raportate Marelui Cartier General. Comandanţii sînt personal răspunzători pentru fiecare caz de abatere;

2. Aprovizionarea trupelor se va face cu ajutorul serviciului de subzistenţă din interiorul Regatului. În ţinuturile locuite de români să nu se facă rechiziţii, iar în cele locuite de străini, ele să se facă contra plată şi neforţate.

Depozitele de alimente ale armatei austro-ungare şi ale Statului, cari se vor mai găsi, vor fi puse sub pază militară, pînă la predarea lor serviciului de subzistenţă. Din aceste depozite şi din cele ale armatei, cari se vor înfiinţa, se vor împărţi alimente şi populaţiei, în caz cînd aceasta ar fi lipsită şi în caz cînd cantităţile depozitate ar întrece trebuinţele armatei;

3. În ţinuturile locuite de români, paza ordinei va fi încredinţată gardelor naţionale locale, cari vor putea fi întărite, în caz de necesitate, şi cu ofiţeri şi soldaţi români;

4. Gardele naţionale şi detaşamentele străine vor fi dezarmate şi dizolvate, iar conducătorii lor, în caz cînd ar fi elemente periculoase ideii de stat român şi ordinei publice, vor fi arestaţi şi internaţi.

Paza ordinei în satele şi oraşele locuite de străini, o vor face detaşamente din armata română pînă la organizarea jandarmeriei şi poliţiei;

5. Autorităţile administrative nu se vor putea numi decît mai tîrziu şi anume atunci cînd Guvernul va putea lua înţelegere directă cu Comitetul naţional român din Transilvania şi Bucovina.

Pînă atunci, Comandamentele vor lua dispoziţiuni a asigura, în mod provizoriu, administraţia cu ajutorul organelor deja existente, (instalate de către Comitetul naţional român), dacă autorităţile acestea sînt binevoitoare cauzei româneşti; acolo unde se va simţi nevoia de a se instala noi persoane, se vor consulta alăturatele liste aprobate de Ministrul nostru de interne.

6. Presa şi alte publicaţiuni vor putea să-şi continue apariţia, dar li se va impune cenzura militară. Întreaga presă, şi cea ungurească, germană şi sîrbească, va fi obligată a respecta ideia de stat român. Nu se va tolera nici-o agitaţie împotriva dinastiei şi armatei române. Presa va avea, însă, libertatea de a apăra interesele locale de ordin administrativ, economic financiar şi cultural;

7. În centrele mai importante, armata va intra intonînd cîntece de vitejie, în frunte cu muzicele militare şi provocînd entuziasmul populaţiei.

Ofiţerii se vor abţine de a lua parte la petreceri zgomotoase, cari le-ar putea scădea prestigiul. Pretutindeni, la serbări şi la banchete, se vor prezenta în corpore. Comandamentele nu vor tolera să umble izolaţi sau în grupuri prin localuri sau la petreceri compromiţătoare;

8. Armatele cari înaintează vor găsi în fiecare centru important un ofiţer român ardelean, trimis de Marele Cartier General, care va da toate informaţiunile necesare.

Lista acestor ofiţeri se va comunica în curînd comandamentelor.

Şeful de Stat Major General al Armatei

General de Corp de Armată Adjutant (ss) P R E Z A N

Alte Instrucţiuni indicau personalităţile româneşti din Transilvania cărora armata putea să le ceară sprijinul, fiind oameni de încredere. Armata română se dovedea a avea un bun serviciu de informaţii. Ştim exact care sînt vîrfurile pe care puteau conta armatele în înaintare. Printre aceste persoane figurează şi foarte mulţi preoţi. Vom nota cîţiva: *la Comitatul Bistriţa-Năsăud:* la Bistriţa protopopul

Pletosu, la Bîrgău preotul *Rusu*, la Sîngeorgiul Român *preotul local*, la Năsăud, vicarul *Haliţa*, la Şoimuş preotul *Baciu*, la Rebrişoara, protopopul *Precup*, la Nuşfalău, protopopul *Ioan Pop*. În Comitatul Mureş-Turda: la Tîrgu Mureş protopopii *Rusu* şi *I. Nistor*, la Reghin protopopul *Ariton Popa* şi protopopul *Duma*, la Topliţa preoţii *Sbîrcea* şi *Maier*, la Deda pr. dr. *Duma*, la Band preotul *Oprea*, la Pogăceaua protopopul *Ternovean*. În Comitatul Ciuc: la Cicsereda protopopul *Ilie Cîmpan*, la Bicar preoţii *Tocaciu* şi *Cojocariu*, la Tulgheş preotul *Nistor*. În Comitatul Trei Scaune: la Arpatac tot un preot cu numele *Nistor*. În Comitatul Braşov, la Zîrstea, preotul *Broju*, la Satu-Lung protopopul *Zenovie Popovici*, la Săcele preotul *Popea*, la Braşov protopopul *Vasile Saftu* şi preotul *Sfetea*, la Rîşnov preotul *Proca*, la Codlea preotul *Comănescu*. În Comitatul Făgăraş: la Făgăraş vicarul *Iacob Popa* şi protopopul *Borza*, la Bran preotul *Victor Puşcariu* şi preotul *Nanu*. În Comitatul Sibiului: la Sibiu *Onisifor Ghibu* şi *întreg Consiliul mitropolitan* şi toţi *profesorii Academiei Teologice*, la Sălişte protopopul *Ioan Lupaş*, la Sebeşul Săsesc profesorul *Sergiu Median* şi *Ioan Simu*, la Ocna Sibiului preotul *Popa Isaia*, la Racoviţa protopopul *Florian*, la Slimnic preotul *Constantin Popovici*, la Turnu Roşu preotul *Ghile*, la Orlat preotul *I. Agîrbiceanu*, la Cisnădie preotul *Miclea*, la Miercurea preotul *Pecurariu*. În Comitatul Hunedoara: la Haţeg protopopul *Popescu*, la Orăştie protopopul *Domşa*, la Pertaşcu preoţii *Sebastian Stanca* şi *Duma*, la Vulcan protopopul *Rusan*, la Petrila protopopul *Ioan Suciu*, la Cîmpul lui Neag preotul *Berinde*, la Livezeni preotul *Ioanovici*, la Banţar preotul *Raca*, la Batiz preotul *Şinca Petru*, la Ghelariu preotul *V. Păcurariu*, la Simeria preotul *Manasa Iar*, la Brad protopopul *Dămian*, la Băiţa protopopul *Drăgan*, la Săcărîmb protopopul *Piza*, la Ilia *protopopul local*. În Comitatul Tîrnava Mare: la Sighişoara preotul *Moldovan*, la Cohalm protopopul *Bercanu*. În Comitatul Tîrnava Mică: la Dicio-Sânmartin, protopopul *Pascu*, la Iabaşfalin, protopopul *Simu*, la Ususău protopopul *Lita*. În Comitatul Cojocna-Cluj: la Cluj protopopul *Ilie Dămian*, capelanul dr. *Cristea*, la Moslaca protopopul *Pop*, la Apahida preotul *Moga*, la Cojocna protopopii *Haţegan* şi *Ciortea*, la Teaca protopopul *Nic. Sal Aron*, la Ormeniş preotul *Vodă Laurenţiu*, la Milaşul Mare protopopul *Ioan Hossu*. În Comitatul Solon Dăbîca: la Gherla canonicul *Tomide*, la Gîrban protopopul *Joian Andrei*, la Lăpuşul unguresc protopopul *Ludu Andrei*. În Comitatul Turda-Arieş: la Turda protopopii *Raţiu Nicolae* şi *Jovian Mureşan*, la Luduş protopopul *Bota Enea*, la Ghiviş preoţii *Teodor Pop Bordan* şi *Ovăsan Vicenţiu*, la Cucerdea preotul *Hopărteanu Ioan*, la Iara de Jos protopopul *Bucur Ioan*, la Lechinţa de Mureş protopopul *Ioan Boer*, la Lupşa preotul *Nicoară*, la Cîmpeni protopopul *Furdui*. În Comitatul Alba de Jos: la Alba Iulia protopopii *Teculescu* şi *Rusan*, la Aiud protopopul *Maior*, la Murăş-Mioara protopopul *Emil Pop*, la Blaj *tot capitlu Metropolitan şi profesorii*, la Vinţu de Jos preotul *Manu*, la Zlanga preotul *Beşa Emanuel*, la Ighiu preotul *Andrea Alexandru*, la Teiuş preotul *Suciu*, la Chişfalău preotul *Totoian*. În Comitatul Torontal: la Sînmiclăuş preoţii *Deciu* şi *Fleşeriu*, la Comlăuş protopopul *Păcătian* şi preotul *Cioroian*, la Toracu Mare preotul *Teoran George*, la Petre preotul *Neagoe Ioanichie*, la Alibunar protopopul *Popovici*, la Seleuş protopopul *Oprea Ioan*, la Vârşeţ protopopul *Oprea*, la Cicova protopopul *Ghilezan*, la Buziaş protopopul *Pepa Ioan*, la Lipova protopopul *Hamsea*. În Comitatul oraş Severin: la Lugoj protopopul *G. Popovici* şi canonicul *Boroş*, la Făget protopopul *Olariu*, la Caransebeş protosincerul *Olariu*, la Bocşa Montană preotul *Şandru*, la Orşova preotul *Popovici*, la Sasca Montană protopopul *Giugiu*. În Comitatul Arad: la Arad prof. *Iosif Goldiş*, la Şiria protopopul *Luţa*, la Pecica preotul *Ioan Popescu*, la Chişineu protopopul *Popovici*. În Comitatul Bihor, vicarul *Ciorogariu*. În Comitatul Sătmar *vicarul greco-catolic*. În Comitatul Sălaj: la Bucium preotul *Macsim*.

La sfîrşitul acestor Instrucţiuni semnate de Şeful Serviciului Central al corpului voluntarilor români, Col. Gr. Popescu, se precizează: *„Toţi advocaţii români, medicii români, precum şi preoţii, învăţătorii şi funcţionarii de bancă sînt oameni de încredere"*. (Doc. în Arhiva Mitropoliei Sibiului, Fondul Bălan, nr. 351).

Armatele române au pornit spre Transilvania. Toate condiţiile erau create pentru aceasta, dar ideea Consiliului Naţional Central Român era ca Transilvania să-şi hotărască singură viitorul, printr-un act plebiscitar, act care ar fi pregătit

o mai solidă bază pentru reîntregirea României, așa cum se petrecuseră lucrurile și în Basarabia și în Bucovina în primăvara aceluiași an 1918.

Consiliul Național Român, filiala Sibiu, prezidat de Andrei Bârseanu, la cererea Consiliului Central din Arad, transmisă prin Leo Bohățel, l-a trimis pe profesorul Nicolae Bălan să ducă tratative cu guvernul român refugiat la Iași, în vederea informării acestuia despre stările din Transilvania și, desigur, și în vederea stabilirii unor puncte de vedere comune, pentru reușita deplină a ideii care se punea la cale. Deghizat în ordonanță a căpitanului Victor Precup, în uniformă austro-ungară, a plecat din Sibiu spre Iași, la 14 noiembrie 1918, cu mașina, prin Vatra Dornei, trecînd linia frontului, îmbarcînd mașina într-un tren, din cauza înzăpezirii drumurilor, pentru a ajunge la Iași în seara zilei de 16 noiembrie 1918.

Nu vom intra în amănunte. Esențialul se va degaja cu evidentă ușurință fie și numai din schițarea contactelor avute la Iași și a măsurilor intreprinse cu grabă și inteligență de către profesorul N. Bălan, acestea putînd da o idee suficientă despre importanța misiunii sale și a rolului său în cele ce urmau să se întîmple la Alba Iulia. În primul rînd, Alba Iulia nici nu se fixase încă definitiv drept loc al Adunării. Dar despre aceasta ceva mai jos. Deocamdată să precizăm că el era purtătorul doar al unui mesaj verbal. Era un plenipotențiar pe răspundere și inițiativă proprie, desigur în spiritul întregii simțiri românești din Transilvania, și a celor ce lucrau intens acum pentru trecerea la fapte imediate.

Prima întîlnire a avut-o cu generalul C. Coandă, președintele Consiliului de miniștri. Au urmat apoi generalul Prezan, șeful Marelui Stat Major, Ionel Brătianu, apoi Mișu Cantacuzino, Nicolae Iorga, Sextil Pușcariu și regele Ferdinand. De asemenea s-a întîlnit cu ministrul Franței, Saint Aulaire și cu plenipotențiari ai Angliei și Statelor Unite. La 21 noiembrie a vorbit la Teatrul Național din Iași la un festival despre Mihai Viteazul. În toate convorbirile avute a restabilit încrederea oficialităților române din Iași asupra stărilor de spirit din Transilvania, a dat informații despre cele două divizii austro-ungare aflătoare acolo, și a insistat, la toate nivelele contactate, să se trimită fără întîrziere armata română în Transilvania. S-au fixat și măsurile ce trebuiau întreprinse imediat de transilvăneni.

În urma acestor tratative, în ziua de 20 noiembrie 1918, profesorul Nicolae Bălan a scris o importantă scrisoare lui Vasile Goldiș, pe care i-a trimis-o prin căpitanul Vasile Precup, plecat cu un avion de la Bacău la Blaj în ziua de 23 noiembrie 1918, ducînd în același timp și 6000 de manifeste primite de la generalul Prezan, care au fost răspîndite deasupra satelor transilvănene. Vom reproduce mai jos scrisoarea prof. Nicolae Bălan. Din cele 8 puncte ale ei, foarte sistematic alcătuite, deși în mare grabă, se va putea înțelege ce rol au avut ele în determinarea modului cum s-a desfășurat Marea Adunare de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918.

Scrisoarea avea menirea să-l orienteze pe V. Goldiș, și nu numai pe el: *„ca să știți pentru orientarea Dvs., înțeleg a întregului nostru Consiliu, și pentru acțiunile politice, ce trebuie să întreprindeți în aceste zile mari"*. După ce spune că a *„cumpănit cu toată seriozitatea"*, scrie: *„mă rog să procedați în chipul următor"*. Să observăm: nu *„să analizați"*, *„să chibzuiți"* etc. etc. Nu era timp de politețuri. Nicolae Bălan scrie cu îndrăzneală: *„să procedați"*, cu politicosul, totuși, *„mă rog"!*

Iași, la 7/20 Nov. 1918.

Scumpe Dle. Goldiș!

Pe urma îndrumării ce ne adusese dela Arad Dl. Bohățel de a lua contact cu guvernul din Iași, la îndemnul unor membri ai Consiliului nostru sibian, am luat sarcina asupra mea. Plecînd cu automobilul din Sibiu Joi dimineața în 14 Nov. st. n. am răzbit prin Mediaș, Tîrgul Mureșului, Reghin, la Bistrița, de unde, dupăce mi-am cules informații dela ai noștri, am plecat prin pasajul Bîrgăului la Vatra Dornei în Bucovina. Sîmbătă în 16 Nov. st. n. cătră seară am sosit la Iași.

E peste putință să redau impresiile și emoțiile covîrșitoare, prin cari am trecut în timpul călătoriei și a petrecerii mele de pînă acum aici. Mă voi sili să vă comunic pe scurt ce e esențial și mai necesar ca să știți pentru orientarea D-Voastră, înțeleg a întregului nostru consiliu și pentru acțiunile politice ce

trebuie să întreprindeţi în aceste zile mari. În armată s-a decretat mobilizarea unor contingente suficiente pentru a opera cu succes contra acelora ce nici acum nu vreau să recunoască dreptul nostru la libertate şi independenţă politică deplină. În desăvîrşit acord cu aliaţii s-a ordonat trecerea armatei peste Carpaţi, spre înfăptuirea idealului nostru secular. Nu vă puteţi închipui, ce entuziasm a produs faptul acesta în toate inimile. Zvonurile că ostaşii nu ar fi răspunzînd la chemare şi că ţărănimea s-a revoltat sunt absolut mincinoase.

Imediat după sosire am obţinut audienţă la bărbaţii politici cu rol conducător, cărora le-am dat informaţii detailate despre stările de la noi şi despre activitatea Consiliului nostru central. Ca trimis al Consiliului Sibian, în înţelegere cu cel dela Arad, am făcut expozeul asupra situaţiei înaintea ministrului Coandă, a generalului Prezan, şeful statului major, a fraţilor Brătianu şi a altor fruntaşi ai partidului liberal, a Dlui Nicolae Iorga, Mişu Cantacuzino, Cuza etc. Astăzi am fost primit la ministrul Franţei Saint-Aulaire, care cu o extraordinară căldură ne-a garantat şi pe mai departe tot sprijinul pentru realizarea întreagă a tuturor aspiraţiilor naţionale. D-zeu a voit, ca, cu ocaziunea audienţei la acest bărbat, însufleţit de iubire faţă de neamul nostru, să fie la legaţiunea franceză şi ministrul plenipotenţiar al Angliei şi al Statelor Unite. Prin Dl. Saint-Aulaire am fost prezentat şi acestora din urmă, comunicîndu-le voinţa nestrămutată a poporului român din Ungaria şi Transilvania de a se uni cu regatul României. Încă în prezenţa mea toţi trei miniştrii s-au învoit să comunice guvernelor lor această declaraţie ce le-am făcut-o. Cumpănind cu toată seriozitatea ce o comportă chestiunea, explicaţiile primite pentru orientarea D-voastră, mă rog să procedaţi în chipul următor:

1. Dacă nu aţi făcut pînă acum, întrerupeţi orice tratative cu guvernul maghiar pentrucă numai încurcă chestia.

2. În timpul cel mai scurt posibil într-o adunare ce se va ţinea ori unde, dar mai bine la Alba Iulia, şi la care să participe mulţime cît mai mare şi reprezenţii consiliilor noastre locale de pretutindeni: proclamaţi alipirea necondiţionată la România.

Proclamaţia aceasta este indispensabilă şi cerută în modul cel mai categoric şi de urgenţă din toate părţile. S-a aşteptat să fie făcută pînă acuma şi orice întîrziere este enorm păgubitoare intereselor noastre. Ministrul Franciei a cerut-o ca o condiţie sine qua non a tuturor paşilor pe cari guvernul francez îi face pe lîngă aliaţi pentru izbîndirea cauzei noastre, care după informaţiile telegrafice ale Dlui Tache Ionescu este bine garantată.

Lăsaţi orice consideraţie la o parte şi chiar dacă ar trebui să aduceţi cea mai mare jertfă, conformaţi-vă întocmai (s.n.). *Am avut plăcere să vorbesc la Iaşi şi cu Dl. Sextil Puşcariu, care mi-a dat ideea să ţineţi adunarea de proclamaţie a unirei pe duminica ce vine, în 24 Nov. st. n. pentrucă atunci vor proclama şi fraţii Bucovinei alipirea la România şi, dacă s-ar face acelaşi lucru simultan şi la noi, se va considera ca un plebiscit suficient pentru a servi de bază la deciziunile ce le va lua conferinţa de pace. Min. Franciei ţine plebiscistul de prisos, dacă se va face proclamaţia acum, pînă ce armata României nu a intrat mai adînc în interiorul ţării. Va trage neasemănat mai mult în cumpănă, decît dacă s-ar face între alte condiţii mai tîrziu.*

Cu privire la fixarea graniţelor prezintă oari cari dificultăţi numai partea Banatului locuită de sîrbi. Dl. Ionel Brătianu mi-a spus s-o reclam cu stăruinţă şi aceasta conform convenţiilor încheiate, deoarece făcîndu-se navigabil Mureşul, din mijlocul Ardealului vom avea trecere prin Tisa la Dunăre. Dl. Iorga e de părere să renunţăm la această pretenziune, pentrucă nu e bine să stăm rău şi cu Sîrbii, pe cîtă vreme Ucrainienii nu ne iubesc, Maghiarii şi Bulgarii ne urăsc pe întrecute. Să ne păstrăm măcar pe sîrbi ca prieteni. Chestiunea teritorială veţi trata-o în Proclamaţiune cum o veţi afla-o de bine. Poate nu ar fi consult să intraţi în amănunte.

3. Dupăce se va face preoclamaţia Unirii, în adunări prin centre de toate părţile, în frunte cu consiliile locale, să se facă şi redacteze cît mai multe aderenţe. Eu am arătat pretutindenea, că e de prisos să se facă plebiscit tocmai în Ardeal, de unde s-a conceput pentru prima dată ideea unităţii naţionale şi care a dat atîţia apostoli înflăcăraţi ai ei.

Dacă veţi face proclamaţie în chipul arătat, veţi înlesni nu numai acţiunea diplomatică pînă la pace şi hotărîrile congresului de pace, dară veţi arăta că e superfluu orice alt plebiscit.

4. Cred, că armata nu va întîmpina rezistenţă serioasă, eu însă am dat informaţii cari pot lăsa posibil şi contrarul. Am făcut-o aceasta cu gîndul bun de a asigura cît mai bine succesul. Înaintarea se va face încetişor, mai ales acum la început, pînă ce se vor concentra trupe mai multe. Întîmpină foarte mari greutăţi aprovizionarea, că ţara a fost stoarsă de Nemţi. Lipsurile aici sunt foarte mari, în Bucovina şi mai mari. Pentru trebuinţele armatei se vor face rechiziţionări, mai ales dela străini. Mi-a declarat azi gen. Prezan, că dacă populaţia română ar sări trupelor într-ajutor cu alimente, înaintarea s-ar face cu mult mai repede. Vă rog deci să luaţi măsuri în direcţia aceasta, prin consiliile locale din toate centrele şi chiar prin satele noastre. Completaţi organizaţia pretutindenea prin oameni de încredere şi de ispravă. Gardele noastre vor avea să susţină ordinea în dosul frontului.

5. Pe urma audienţei ce-am avut azi la Regele Ferdinand, vă rog să daţi expresie şi tradiţionalului nostru dinasticism, proiectat asupra coroanei române.

6. Proclamaţia Unirei cu România să se facă fără nici o rezervă, că cu atît mai mare greutate (să se poată face) faţă de elementele străine. Ar fi greşit să se accentueze vreo rezervă cît mai mică de păstrare a vreunei autonomii în cadrul statului român, cum greşit ar fi, dacă s-ar proclama numai unirea tuturor Românilor într-un stat naţional. E necesar să se proclameze nu teze generale, ca acestea, cum au făcut-o fraţii din Bucovina, cari însă în Duminica ce vine vor proclama în concert unirea. Aşa să se facă la noi chiar primul pas.

7. Ar fi de dorit să luaţi contact cu Saşii şi Şvabii din Banat, promiţîndu-le drepturi largi conform indicaţiilor din scrisoarea Dlui. Brătianu. Dacă s-ar putea staţi de vorbă şi cu Săcuii, care de altcum vor ajunge cel dintîi sub ocupaţie.

8. Proclamaţia şi aderenţa să se redacteze în mai multe exemplare la Blaj, ca ocazional să poată fi luate cu aeroplanele la Iaşi. Informaţii şi altceva veţi mai primi prin un curier trimis de aici.

Au revoir ss. Dr. Nicolae Bălan.
Căp. Victor Precup a fost trimis cu primul aeroplan la Blaj.
(Arhivele Bibliotecii Mitropoliei — Sibiu
Colecţia Mitropolit N. Bălan.
Nr. 338)

Scrisoarea a fost trimisă. Pregătindu-se să se întoarcă în Transilvania, prof. N. Bălan îi face, la 23 noiembrie, o ultimă vizită generalului Prezan. Îl găseşte abătut. Cu rigorile cerute de secretul militar, sub jurămînt, generalul Prezan l-a informat că generalul Berthelot i-a comunicat din Giurgiu că „aliaţii opresc înaintarea trupelor române în Ardeal". Nicolae Bălan pleacă imediat la hotel şi redactează o scrisoare patetică, dar lucidă şi în termeni diplomatici şi militari, către generalul Berthelot. Ea se află în arhiv. Mitr. Sibiu, în traducerea franceză făcută de Const. Sărăţeanu. Profesorul Bălan îl conjura pe general să revoce ordinul nedrept şi inuman.

Iată textul acestei scrisori în ciorna în limba română.

Domnule General

Situaţia Românilor din Ungaria este extrem de dificilă. Ungurii se pregătesc cu mare grabă să-şi creieze o armată de rezistenţă care să lupte împotriva Românilor.

După un radio din Budapesta din 23/11 1918 ministrul de război ungar a dat un ordin de chemare sub arme pentru ultimele cinci contingente, iar Consiliul nostru naţional a provocat poporul român prin placarde de a nu se supune acestui ordin, ci dimpotrivă să se prezinte în număr complet în Sfatul militar român. Mai departe maghiarii arentează soldaţi plătindu-le cîte 20 de coroane pe zi precum şi ofiţeri cărora li se plăteşte solda dublă plus 30 de coroane diurne. Societatea Maghiară pune la dispoziţia autorităţilor ungureşti sume mari de bani pentru aşa minunată apărare naţională.

Românii abia scăpaţi de terorismul maghiar nu posed nici mijloacele nici putinţa de a se organiza repede. Sunt deci ameninţaţi ca în scurtă vreme să pornească războiul civil cu toată furia. Război de exterminare pentru ei.

Maghiarii urmăresc scopul ca prin băile de sînge şi teroare să intimideze poporul român şi să producă în afară impresia că dacă pămîntul românesc s-ar alipi României s-ar face nedreptate popoarelor nemaghiare cari protestează cu arma în mînă în contra desemnării statului.

Acţiuni de felul acesta s-au început. Se semnalează că garda naţională maghiară din Cluj face incursiuni înarmate în satele curat româneşti din împrejurimile Clujului. Sînt pretutindenea mulţi morţi şi răniţi.

Despre Regiunile Sălagiului ne vin ştiri că sunt în flăcări. Deputatul Urmánczy la Piski Telep a organizat o bandă care într-un singur sat a omorît 91 persoane.

În Făget la o adunare naţională un aeroplan venit de la Arad a aruncat o bombă omorînd 150 de persoane.

Ciocniri de aceste cari sunt prevestitorii războiului civil se semnalează din toate ţinuturile în cari minorităţile ungureşti au fost în stare să se organizeze. Maghiarii şi saşii plecaţi de pe front au venit acasă cu arme. Românii au fost dezarmaţi. Maghiarii îşi concentrează toate forţele. Românii din lipsă de arme, muniţii, mijloace de comunicaţii, vor fi în scurtă vreme la discreţia lor, pe care o recunoaştem din greaua noastră luptă de o mie de ani.

În numele umanităţii, al dreptului şi libertăţii naţionale Vă rugăm pe D-voastră Dle. general marele amic şi sprijinitor al Românilor să interveniţi:

1. Ca toate forţele militare româneşti cari au luptat ca legiuni umăr la umăr cu glorioasele D-voastre armate pe frontul de vest să fie trimise imediat acasă să împlinească opera pentru care au luptat în Italia şi Franţa şi să fie puse la dispoziţia Consiliului naţional românesc. Astfel de trupe sunt:

a) Legiuni din Italia de sub comanda D-lui general Ferigo.

b) Unităţile româneşti din armata americană cari au luptat pe gloriosul pămînt al Franţei. Armata aceasta este doar armata aliaţilor fidelă pînă la sfîrşit.

În sfîrşit să se înlesnească trimiterea în teritoriul românesc a diviziilor formate la Praga şi Viena sub comanda generalului român Boieriu, formate din elementele româneşti ale armatei austro-maghiare cari au luptat pe frontul de la Verdun — precum şi al armatei româneşti ce se concentrează la Laibach compusă din elementele româneşti cari au luptat pe frontul italian.

2. Să binevoiţi a da ordin armatei viteze de sub comanda D-voastră să ocupe imediat pămîntul românesc în graniţele tratatului de alianţă încheiat de Înţelegere cu statul român. Ocupaţiunea efectivă a ţinutului acestuia ar feri acest biet neam românesc stors fără cruţare de stăpînitorii săi, de cel mai sfîşietor război civil în care maghiarii în ultima disperare n-ar cruţa nici copiii, nici femeile.

Ori ce condiţii de armistiţiu s-au stabilit cu contele Karolyi, ele nu pot să deoblige decît numai naţiunea maghiară şi teritoriul maghiar, nici decum pe Români sau teritoriul românesc. Dl. general Franchet d'Esperey a şi recunoscut aceasta în audienţa acordată la Belgrad contelui Karolyi în care i-a negat autorizaţia de a vorbi în numele altei naţiuni decît în numele naţiunii maghiare. Consiliul nostru naţional în hotărîrea luată unanim la Oradea-Mare stabileşte odată pentru totdeauna că naţiunea română din Ungaria este reprezentată numai prin Consiliul naţional şi că nimeni nu are dreptul să ia vre-o hotărîre în numele naţiunii româneşti din Ungaria afară de acest Consiliu. Prin acest Armistiţiu se cere evacuarea militară a teritoriului român numai pe o întindere de o treime a pămîntului românesc de la sud de lîngă munţii Rodnei, Tîrgul Mureşului apoi pe linia Murăşului pînă la revărsarea în Tisa, restul este dat pradă dominaţiunei ungureşti. Cerem repararea acestei nedreptăţi.

3. Rugăm să binevoiţi a împiedeca recrutarea celor cinci contingente de cari am vorbit mai sus, care recrutare formează un abuz de amestec în suveranitatea naţiunei române precum şi o violare a condiţiilor de armistiţiu.

(În Arhiva Mitropoliei Sibiu, Fondul Bălan, nr. 336, manuscris).

Iată și textul în limba franceză:

Mon général,

La situation des Roumains de Hongrie est extrêmement grave. Les Magyars lévent en toute hate une armée contre le peuple roumain. Un radio de Budapest du 23/11 1918 nous apprend que le ministre de la guerre hongrois vient d'appeler sous les armes cinq derniers contingents. Notre Conseil national a cru devoir demander au peuple roumain de ne pas répondre à cet appel et d'avoir à se tenir par contre exclusivement à la disposition du Conseil militaire roumain. Les Hongrois ont déjà pu ressembler bon nombre de soldats et d'officiers à solde doublée. Les riches ont remis aux autorités hongroises de grandes sommes d'argent pour le développement et l'entretien de cette organisation soit disant de défense nationale.

Voici donc la guerre civile menaçant á brève échéance! A peine échappés à la terreur hongrois les Roumains ne possèdent pas encore les moyens de s'organiser rapidement dans cette guerre d'extermination contre eux. Des faits récents prouvent que cell-ci a déjà commencé.

La garde nationale magyare de Cluj s'est porteé dans les villages purement roumains des environs; on y signale déjà de nombreux morts et blessés. Aileurs à Selagiu, le pays est en flammes. A Piski Telep le député Urmánczy a organisé une bande qui dans un premier raïd a tué 91 personnes. A Făget un aéroplane venant d'Arad a bombardé une assemblée nationnaliste roumain: cent cinquante personnes ont été tuées.

Des soldats du 5-me régiment d'infanterie de Seghedin sur la ligne Domosa et dans le village de Iozsafalva ont capturé des paysans roumains recontrés sur la route et ils les ont tous pendus aux arbres.

De pareils actes précurseurs de la guerre civile sont signalés partout ou les minorités hongroises ont pu s'organiser. Les soldats magyars et saxons rentrent du front tout armés; par contre les Roumains sont renvoyès dans leurs foyers seulement après avoir été soigneusement désarmés. Les premiers parviennent donc facilement à réunir et organiser toutes leurs forces; les Roumains sans armes, sans munitions, sans moyens de communication seront bientôt à la merci de leurs ennemis millénaires.

Nous vous prions, mon général, an nom de l'humanité, du droit et de la liberté des peuples, nous vous prions, vous, le grand ami des Roumains, d'intervenir à qui de droit afin que toutes les forces militaires roumaines qui ont conbattu sur le front ouest fussent renvoyées d'urgence dans leur pays à la dispositions du Conseil national roumain ou elles pourront organiser la défense et assurer la délivrance nationale, pour laquelle elles ont combattu sur le sol français ou italien aux cotés de vos glorieuses armées. Ces troupes roumaines sont, principalement, la légion d'Italie commandée par le général Ferigo et les unités roumaines de l'armée américaine en France. Il seriat encore nécessaire d'obtenier l'envoi urgent en pays roumain des divisions actuellement en formatien à Prague et à Vienne sous le commandement du général roumain Boeriu, constituées des élémentes roumains de l'armée austro-hongroise qui ont combattu à Verdun. D'autres élémente roumain sont en formation à Laibach pris dans les troupes austro-hongroises en Italie.

Mon général, nous vous prions en fin instamment de disposer que vos troupes occupent d'urgence les terres de race roumaine dans toutes leurs limites fixées par le Traité d'alliance signé entre l'Entente et l'état roumain. Seule cette occupation éviterait en ce moment á cette malheurense race une guerre civile oú ses oppresseurs millénairs dans la violence de leur haine n'épargneront ni femmes ni enfants.

Nous vous prions enfin, mon général, d'empêcher le recrutement des cinq contingents appelés sous les armes par les autorités hongroises. Ce recrutement est une atteinte à la souveraineté nationale du peuple roumain.

Nous nous adressons à vous, mon général, en notre qualité de représentants de la volonté et des intérêts du peuple roumain. Les conditions de l'armistice établissent comme zone d'évacuation des forces militaires magyares au sud de la

ligne des Monts Rodna, Tîrgul Mureşului — le fleuve Mureş jusqu'à son embouchure dans la Tisa. Ce térritoire représente á peine le tiers de la terre roumaine; Ce reste est donné en proie à notre ennemi millénaire, les Magyars. Nous demandons que tout notre territoire soit occupé par les armées allieés.

Quelles que soient les conditions de l'armistice conclu à Belgrade entre le général Franchet d'Esperey et le conte Károlyi, ces conditions ne peuvent regarder que le peuple et le territoire magyar: le général d'Esperey a reconnu ce principe en rappelant au conte magyar qu'il ne le tient pas pour autorisé à parler au nom des populations non magyares. D'ailleurs le Conseil national roumain réuni à Oradea Mare a déclaré être seul en droit de décider des intérêts roumains. C'est au nom de ces intérêts que nous adressons cette prière d'intervention, d'aide et de protection.

Veuillez agréer, mon général, l'assurance de nos sentiments de reconnaissance et d'entier dévouement.

Dr. Nicolae Bălan

(Arhiva Mitropoliei Sibiu, Fondul Bălan, nr. 335)

Situaţia era însă prea gravă pentru ca să se aştepte o revocare. Nu s-a dat ordin trupelor române să nu intre în Transilvania. Ba mai mult: generalul Prezan s-a hotărît să plece personal la Giurgiu ca să discute cu Berthelot. L-a rugat şi pe prof. N. Bălan să-l însoţească. Cu trenul pînă la Bucureşti, cu maşina pînă la Giurgiu, au ajuns. Convorbirea cu Berthelot a lămurit lucrurile. Încurcătura o făcuse generalul Franchet d'Esperey, comandantul trupelor din Balcani, care încheiase un armistiţiu cu dictatorul M. Karolyi al Ungariei, în necunoştinţa de cauză de cele ce se petreceau în Transilvania. Generalul Berthelot a spus: *„Istoria decurge acum foarte rapid şi nimeni n-o mai poate opri“*. Deşi I. Dăncilă, care povesteşte aceste lucruri (Omagiu N. Bălan, 1940, p. 42—55, spec. p. 49) spune că N. Bălan nu i-a mai predat gen. Berthelot *Memoriul*, generalul Prezan, într-un raport către rege, scrie: „Domnul Bălan a descris (lui Berthelot n.n.) teroarea exercitată de autorităţile ungureşti în ţinuturile româneşti şi a arătat care este dorinţa Comitetului Naţional Român. Întreaga situaţie din Ardeal şi cercetările Comitetului sînt cuprinse într-un *Memoriu* pe care domnul Bălan îl va înmîna ulterior generalului Berthelot“. (copie Arhiva Mitr. Fond Bălan 344). Bălan lucra ca plenipotenţiar al Consiliului Naţional Central Român, Memoriul către Berthelot fiind redactat în numele acestuia.

Hotărîrea luată împreună cu generalul Berthelot a fost rezumată de gen. Prezan către rege astfel: *„Am stabilit ca trupele noastre să ocupe Transilvania pînă la Mureş — Linia Diaz — iar cu cîteva detaşamente franceze să se ocupe linia prevăzută prin tratatul de alianţă. Detaşamentele vor fi pe linia indicată aproximativ în 15 zile. După instalarea lor, toate autorităţile ungureşti din zona cuprinsă între aceste două linii vor fi încetul cu încetul înlocuite şi trimise în afară, astfel încît eventualele alegeri să nu fie influenţate de actualii asupritori. Soluţiunea a convenit şi domnului Bălan“* (Fond Idem.).

Ziarul *l'Independence Roumaine* din Iaşi, din 28 nov. 1918, scria pe larg şi elogios despre întrevederea prof. N. Bălan cu ministrul Franţei Saint-Aulaire, cu sir George Barkelay, ministrul Angliei, cu Vopika, ministrul Statelor Unite ca şi cu Auritti, girantul afacerilor Italiei. Prof. N. Bălan s-a întors la Iaşi împreună cu generalul Prezan. De acolo generalul i-a pus la dispoziţie un tren care să-l aducă în Alba Iulia, sau pînă unde va putea. Însoţit de Mihai Popovici, au venit pînă la Predeal de unde, coborîndu-şi maşina din tren, aceeaşi cu care plecase din Sibiu, au plecat spre Alba Iulia în ziua de 30 noiembrie. Zăpada grea i-a reţinut cinci ore pe dealul Perşanilor, între Vlădeni şi Şercaia, şi aşa, cel care ar fi avut dreptul măcar la minima mîngîiere de a fi prezent la Marea Adunare de la Alba Iulia, a ajuns acolo abia seara, unde au mai găsit entuziasmul viu, dar Marele act se petrecuse. N-a amintit nimeni de dînsul. Poate seara, cînd se va fi întîlnit cu eroii evenimentului, cei care ştiau îi vor fi strîns şi lui mîna. Sau, cine ştie, pe undeva vor mai fi şi alte mărturii. Marele public nu prea le ştie însă nici pe acestea înşirate de noi mai sus. Nici nu încerc să-mi imaginez ce s-a petrecut atunci în sufletul tînărului profesor, erou şi el al evenimentului, dar rămas într-o umbră de care nu era vinovată decît zăpada, albă, dar rece!

Nicolae Bălan aducea cu el şi un mesaj scris, către Marea Adunare de la Alba Iulia, de la Nicolae Iorga. L-a păstrat în buzunar şi s-a găsit după moarte între hîrtiile lui. L-ar fi citit desigur Marii Adunări. Măcar cu atît, şi tot s-ar fi auzit şi glasul lui, fie şi numai rostind cuvintele altuia. L-ar fi onorat aceasta: Iorga era de mult un mit, un simbol pentru transilvăneni. În 1915, după izbucnirea primului război mondial, spunea un doctor C. Bocşan, refugiat la Agapia: *„fiecare intelectual ori ţăran mai luminat din Transilvania se întreabă:* „Ce face Iorga?" Intervenţia lui întruchipa speranţele lor de eliberare. (V.N. Liu, Rev. Ist. 11, 1983, p. 1151). Iată textul acestui Mesaj:

„În clipa cînd ceia ce au urmărit trudele şi suferinţele voastre de mucenici timp de atîtea sute de ani, ajunge a fi un crez de biruinţă, lăsaţi să vie către voi şi înduioşatul glas al cuiva care o viaţă întreagă a urmărit pas cu pas fiecare din aceste silinţi şi dureri şi s-a împrietenit în gîndul său cu toţi aceia dintre voi cari, ca şi dînsul, au muncit şi au crezut".

N. Iorga

1(7) novembre 1918
(Arhiva Mitr. Sibiu, Fond Bălan, 330 a).

Data e pătată, dar nu putea fi decît 17—18 sau 19 noiembrie. Probabil marele Iorga a luat o foaie de pe birou şi, în prezenţa lui N. Bălan, a scris dintr-o răsuflare lunga şi emoţionanta frază care încheia, „o mie de ani de aşteptare", cum va spune I. C. Brătianu cînd, ca prim ministru, va primi Declaraţia de Unire adusă de mesagerii de la Alba Iulia, la Bucureşti.

Moira oarbă a nedreptăţit atunci doi oameni mari dintr-odată!

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

TREPTE SPRE MAREA UNIRE *

Secole de-a rîndul au cioplit transilvănenii, cu răbdare și migală, pietrele din care și-au construit treptele spre Marea Unire cu Patria-Mamă. Multe au fost aceste pietre, și multe au fost treptele pe care le-au tot înălțat. Cea dintîi a fost conștiința puternică a tuturor mereu vie, mereu trează, că sînt de un neam, de o limbă și de o credință cu cei din țările libere de peste munți.

Și au vrut și ei, mereu, să fie liberi. Un străin, Gheorghe Martinuzzi, episcop de Oradea și guvernator al Transilvaniei (1541—1551), îi scria în 1542 episcopului de Kalossa, lăsîndu-ne o mărturie despre timpuri și mai vechi: *„Din vechime se frămîntă transilvănenii cu gîndul să se desfacă de acest regat al Ungariei, și să trăiască după exemplul Moldovei și Munteniei, și nu vor întîrzia să facă pasul acesta"*. Dacă pe atunci încă se mai gîndeau la un stat al lor, asemănător celor frățești de peste munți, nu mult după aceea se va vădi că, în adîncul inimii lor, ei gîndeau de fapt la ceva mai mult. La unitatea tuturor românilor într-un stat unic. Transilvănenii nu s-au simțit niciodată singuri pe lume, și au știut întotdeauna că într-o zi se va face unirea.

Acest lucru l-au știut, de la cronicari încoace, înscris în suflete din totdeauna și cei de dincolo de munți. Nicolae Filipescu spunea la 15/29 martie 1915: *„Ce este Regatul Român fără Ardeal? O absurditate geografică. O fâșie de pămînt întortochiată și frîntă în semicerc. Arătați această figură schiloadă unui copil de șapte ani și întrebați-l ce lipsește României? El, cu mîna lui agiamie, va trage linia ce-i întregește cercul"*. Și N. Titulescu spunea: *„România nu poate fi întreagă fără Ardeal"*.

Transilvănenii, la rîndul lor au așteptat mereu un crai din neamul lor, care să-i ia sub oblăduirea lui. Din adînca lor conștiință de neam a izvorît în jurul anului 1600 dragostea, speranța și credința în Mihai Viteazul. Au crezut că *acela* era destinat să fie ceasul eliberării.

Cronicarul maghiar Ștefan Szamosközi nota după bătălia de la Șelimbăr (18 oct. 1599) că românii au biruit pentru că aveau acum *„un domn din neamul lor"*. Expresii absolut asemănătoare folosesc toți cei care au lăsat însemnări despre acele vremuri. Mihai era *„unul de-al lor, un dac"*, scria Bisselius. Era *„principe din sîngele lor"*, scria Mathias Miles. *„Era din neamul lor"*, scria Georg Kraus. Soarta a vrut ca ceasul eliberării să nu fie acela. Dar scurta domnie a lui Mihai Viteazul peste toate cele trei Țări Românești a fost și a rămas o piatră de temelie la scara urcușului către împlinirea cîndva, cu desăvîrșire și pentru totdeauna, a visului. S-a întărit pentru toți convingerea că nu se pierduse de fapt nimic, ci că se cîștigase în creșterea simțirilor și în reaprinderea speranței. Toți străinii au trebuit să ia cunoștință de realitatea românească nefiresc despărțită. Sînt mulți cei care au înțeles acest lucru. *„Transilvănenii împreună cu moldovenii și cu valahii, sînt vechii daci"*, scria italianul Lazaro Soranzo. Mihai a fost recunoscut atunci ca *„singur domnitor al vechii Dacii și al celor trei țări"*, va scrie Johannes Filstich în *Tentamen Historiae Vallachicae.* Mai apoi istoricii îi vor zice *„Restitutor Daciae"*.

---

* Articol reprodus din rev. *„Vatra"* XVIII, 213, nr. 12, decembrie 1988.

Un duşman al lui Mihai Viteazul, dar dintre aceia care pot fi respectaţi pentru onestitatea lor, Jan Zamoiski, cancelarul Poloniei, spunea: *„adevărul şi onoarea îmi cer să mărturisesc că (Mihai) este un om cu totul neobişnuit, asemănător doar eroilor celor mari ai Greciei şi Romei din veacurile străvechi"*.

Romanitatea românilor de pretutindeni, pe lîngă originea dacică, a fost şi ea convingerea neîntreruptă a tuturor. Grigore Ureche ştia că *„Rumânii cîţi se află locuitori în Ţara Ungurească, şi la Ardeal şi la Maramoroşu, de la un loc sînt cu moldovenii şi toţi de la Râm se trag"*. Au repetat-o apoi fără răgaz toţi cronicarii, şi după ei Dimitrie Cantemir. Pătrunse în Transilvania, scrierile acestuia au stat la baza unui curent de mare vigoare şi limpezire, cum a fost *Şcoala Ardeleană*. Ce şi cît de mult au militat corifeii ei pentru romanitate şi pentru latinitatea limbii tuturor românilor de pretutindeni, e un lucru ştiut astăzi de toată lumea. Aceleaşi simţăminte le mărturisea şi munteanul Constantin Cantacuzino Stolnicul: *„însă românii înţeleg nu numai ceştia de aici, ci şi den Ardeal carii încă şi mai neaoşi sînt, şi moldovenii şi toţi cîţi într-altă parte se află şi au această limbă, măcară fie şi cevaşi mai osebită în nişte cuvinte den amestecarea altor limbi... iară tot unii sînt. Ce dară pe acestea, cum zic, tot romani îi ţinem, că toţi aceştia dintr-o fîntînă au izvorît şi cură"*.

La un moment dat, boierii munteni l-au dorit domn pe Simion Movilă şi motivau că moldovenii şi muntenii *„sîntem toţi de o limbă şi de o lege"*. Pe de altă parte, cînd Mihai Viteazul a ajuns în Moldova, *„a fost primit cu bucurie"*, se scrie într-un raport consular italian din 5 iunie 1600: *con molto applauso!* Cu o lună înainte, la 16 mai 1600, Mihai Viteazul le scria transilvănenilor că a unit şi Moldova sub sceptrul său, şi-i îndemna firesc: *„de aceea şi domniile voastre fiţi veseli şi cu bucurie"*.

Nu se poate să nu observăm un lucru minunat în toate acestea: că fiecare din ţara lui, din cele trei Ţări, spunea despre ceilalţi că sînt de un neam, de o limbă şi de o credinţă cu ei! Metafora fîntînii, e izvorul unic din care se trăgeau toţi, e comună tuturor cronicarilor şi istoricilor, începînd cu secolul al XVII-lea. Conştiinţa acestui izvor comun a fost suportul moral permanent al rezistenţei şi al tuturor acţiunilor românilor din Transilvania de-a lungul secolelor, pînă la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Conştiinţa aceasta i-a făcut uneori să răbufnească, să ceară drepturi, să ia în mînă coasa, şi secerea, şi arma, şi totdeauna cu ochii întorşi spre sud şi spre răsărit, convinşi că de acolo se vede, şi se simte, şi se pătimeşte, şi se speră împreună cu ei. Chiar şi atunci cînd au ştiut că nu pot fi ajutaţi, au ştiut că sînt aprobaţi şi că mai creştea, prin ceea ce făceau, atenţia fraţilor liberi către ei, şi că într-o zi vor veni. A fost o lungă şi sfîntă aşteptare.

Uneori li s-a reproşat transilvănenilor răbdarea. E drept că au fost răbdători. Dar au fost aşa pentru că au fost înţelepţi. Pentru că n-au vrut sacrificii inutile care să-i slăbească, în loc să-i întărească. Dar atunci cînd tot înţelepciunea îi sfătuia să nu mai rabde, cine ca ei a dat atîtea dovezi de curaj, de înfruntare a stăpînirii nedrepte. Cît spaţiu ne-ar trebui ca să le pomenim pe toate, doar prin cîteva rînduri! Acestea au fost, toate, trepte către marea unire. Aşa trebuie să le înţelegem. Ca expresii ale conştiinţei că dreptatea era a lor, dar că li se refuza, şi ca expresii ale chemării zilei în care urma să li se facă dreptate. Vom numi doar cîteva din ele, pe cele mai importante.

— În anul 1437—1438, ţăranii nu mai pot răbda împilările şi se stîrneşte răscoala de la Bobîlna. *Unio trium nationum*, nobilii unguri, saşi şi secui s-au coalizat împotriva lor şi i-au înfrînt, dar istoria a păstrat în memoria ei vitejia şi dreptul răsculaţilor, şi nume ca ale căpitanilor Mihai Valahul, Galu Valahul din Sireaga şi Antonius Magnus, ucis lîngă Cluj. Ceea ce s-a întîmplat atunci, a fost numit *„O noapte a sfîntului Bartolomeu în Transilvania"*.

— În anul 1514, Gheorghe Doja a avut aceeaşi soartă, iar dintre căpitanii lui, Popa Laurenţiu a fost tras în ţeapă, tot pe lîngă Cluj. Cruzimea nobililor a întrecut orice imaginaţie. Doja e fript pe un tron de fier înroşit şi dat spre mîncare răsculaţilor înfometaţi în prealabil timp de două săptămîni! O supernoapte a sfîntului Bartolomeu!

— Au urmat apoi încercările de calvinizare, care au făcut martiri dintr-un Ilie Iorest şi Sava Brancovici, care au rezistat pentru că au ştiut că îndată după

pierderea credinţei urma pierderea limbii şi a naţionalităţii. Unii, se ştie, au cedat. Dar unde sînt? Unde le sînt urmele? Unde sînt românii calvinizaţi? S-au maghiarizat. Toţi. Absolut toţi. Nu există români calvini! Doar prin cimitirele calvine se mai pot distinge pe cruci vechi, nume sub a căror gratie numai pronunţarea cu voce tare, sau citirea atentă mai poate descoperi numele românesc de odinioară.

— Apoi au venit Habsburgii să ne catolicizeze. Şi din epocă ne-au rămas nume de martiri precum răsculaţii pentru apărarea legii străbune, Sofronie de la Cioara, Visarion Sarai, Nicolae Oprea din Sălişte, uitaţi şi dispăruţi prin închisori austriece, şi de ce nu i-am pomeni şi pe prigoniţii, chiar dintre uniţi, Ioan-Inocenţiu Micu-Klein, Gheorghe Şincai, Petru Maior... Un general s-a dovedit foarte viteaz, luptîndu-se cu călugării şi călugăriţele şi distrugîndu-le cu tunurile vreo 200 de mănăstiri. Îl chema Bucow.

Speranţele multora s-au îndreptat atunci spre Constantin Brîncoveanu. A făcut mult. A scris împăratului Leopold. I-a dat lui Atanasie moşia Merişanilor. Dar a avut şi el Bucow-ul lui, la Constantinopol. L-au plîns şi transilvănenii. Şi n-a putut fi nici acela ceasul aşteptat de transilvăneni.

— N-a putut fi nici atunci cînd Horia, Cloşca şi Crişan au răsculat ţărănimea. Au fost învinşi, dar istoria l-a reţinut pe Horia ca *Rex Daciae!* El a devenit „simbolul renaşterii Daciei!" O treaptă solidă, din cremene de inimă ţărănească a ridicat şi Horia spre visul unirii!

— În anul 1791, dintr-un simţămînt colectiv, a izbucnit *Supplex Libellus Valachorum*, adresat împăratului Leopold al II-lea, prin care românii îşi afirmau drepturile de naţiune, *„cu mult mai veche dintre toate naţiunile Transilvaniei din vremea noastră"*. (Est Natio Valachica omnium Transylvaniae hujus aetatis Nationum longe antiquissima).

Românii, precizează ei, *„au locuit în părţile Transilvaniei, desigur cu multe secole înainte de a veni ungurii"* (Valachos certe multis antequam Hungari venissent saeculis transylvanes partes coluisse). Supplexul îl revendică pe Ioan Corvin de Hunedoara şi pe fiul său Matei, ca *„din sînul naţiunii române"*, ca şi pe mulţi alţi nobili şi principi precum Ioan Geczy, Ştefan Josika, Nicolae Olahul ş.a. Supplexul, chiar dacă limitează revendicările românilor doar la starea lor din Transilvania, fiindcă n-ar fi fost atunci în interesul cauzei să-şi lărgească sfera doleanţelor, spune totuşi răspicat, cu forţa dreptului de naştere şi de existenţă anterioară tuturor acolo, că sînt o *naţiune*. Dar nu omit, chiar de la început, să-şi afirme apartenenţa la Dacia dintre graniţele din vremea lui Traian, şi să-şi afirme romanitatea continuă şi neîntreruptă, atît a lor, a celor din Transilvania, cît şi a celor de pe ţărmurile Dunării, unde cetăţi romane existau în sec. VI, sugerînd deci că n-a putut fi vorba de o retragere în sec. IV. Ei îşi probează romanitatea prin *„mărturii istorice despre o tradiţie niciodată întreruptă, a asemănării limbii, datinilor şi obiceiurilor"* (traditione nunquam interupta, idiomatis, et morum).

Un al doilea *Supplex*, mai dezvoltat şi mai argumentat, vor trimite în 1792 Ioan Bob şi Gherasim Adamovici.

Au fost, şi acestea, ziditoare de conştiinţă românească, trepte spre marele ideal.

— Tudor Vladimirescu a fost aşteptat ca un crai de poveste şi de transilvăneni la 1821. Sînt în privinţa aceasta mărturii emoţionante în folclorul vremii.

— Anului 1848 Transilvania i l-a dat pe Avram Iancu. Încă o încercare. Şi cu cît of al inimilor nu s-a strigat atunci la Blaj: *„Vrem să ne unim cu ţara!"*

Avram Iancu a avut permanent în gînd unirea tuturor românilor. În rapoartele austriece secrete el era prezentat drept un militant fervent pentru unirea Transilvaniei la Principatele dunărene, cu care urma să alcătuiască un mare stat românesc. George Bariţiu spunea atunci că românii din Transilvania se simt atraşi de ceilalţi români ca de *„un puternic magnet"*, căruia nu-i va putea rezista nici o oprelişte. Convingerea tuturor era că *„de acum înainte Ardealul nu mai e Ardeal, ci România"*. În convingerea multora idealul de la 1848 era *„formarea Daciei"* (scrisoarea prof. Constantin Romanu Vivu către Al. Gh. Golescu, 26 iunie 1848). Istoria şi poporul acesta care nu şi-a pierdut niciodată cumpătul şi speranţa, au făcut din învinsul Iancu un biruitor, un *Crai al Munţilor*, al românilor, un simbol al unui viitor realizat. Să nu uităm că la Blaj au fost prezenţi şi Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, D. Brătianu, Alecu Russo, „români din patru un-

ghiuri" şi, în vremea neînţelegerilor cu Kossuth, a venit aici şi Bălcescu, poate în unul din cele mai neinspirate momente din intuiţia lui politică. S-a dovedit mai realist Iancu, dar şi acesta s-a încrezut într-un împărat pe care îl va numi după aceea „mincinos". Oricum, Avram Iancu a fost atunci, şi a rămas mereu, simbolul unităţii româneşti şi al efortului convergent cu al celor din Principate, spre eliberarea românilor şi ridicarea lor pînă la starea de naţie de sine stătătoare, suverană şi independentă.

Să nu-l uităm, din anul 1848, pe Simion Bărnuţiu, cu marele lui discurs din 3/15 mai din catedrala de la Blaj. Un asemenea manifest e de o unicitate tulburătoare.

— Ce s-a pierdut în revoluţie, s-a cîştigat pe alte căi. Şaguna fusese unul din preşedinţii de la Adunarea de pe Cîmpia Libertăţii. Şi el a simţit înfrîngerea, neputinţa într-o luptă inegală cu puterea, căreia românii îi opuneau doar dreptul lor şi bunul-simţ. Cei care nu aveau nici dreptatea de partea lor, nici bunul-simţ, aveau puterea, şi aceasta e oarbă. Nu are disponibilităţi pentru dialog. Şaguna şi-a întrebuinţat atunci inteligenţa şi diplomaţia. A reînfiinţat Mitropolia desfiinţată de mai mult de un secol şi jumătate; a înfiinţat Congresul bisericesc — un adevărat Parlament, în care era membru şi Avram Iancu, şi a dat Bisericii, de fapt naţiunii române din Transilvania, o Constituţie, *Statutul Organic*. A avut apoi cuvîntul şi rolul hotărîtor la înfiinţarea Asociaţiunii (ASTRA), a înfiinţat tipografie, „Telegraful român" (1853) şi „Calendarul" (1852). A restaurat conştiinţa românească a Transilvaniei în vremuri de mari încercări. Să nu uităm că în acea vreme s-a proclamat *de nobis, sine nobis*, unirea Transilvaniei la Ungaria, în chiar zilele lui 1848, şi regimul dualist (1867). Şaguna, prin instituţiile lui, a oxigenat atmosfera sumbră de după 1848, în aşa fel, încît a putut crea premise prielnice pentru tot ceea ce s-a precipitat după aceea, pînă în zorii unirii.

— Speranţele transilvănenilor s-au reaprins cînd s-a unit Moldova cu Muntenia şi, e mai presus de orice îndoială, că fiecare s-a gîndit că la o asemenea unire era firesc să aspire şi ei. De altfel, Alexandru Papiu Ilarian ne dă o mărturie de epocă în această privinţă: *„Cînd s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decît în Principate"*. Şi tot el adaugă, măsurînd întinderea entuziasmului: *„bărbaţi şi femei, bătrîni şi tineri, toţi ar fi gata a muri pentru domnul Cuza"*. Ştiri din acea vreme ne informează că transilvănenii au văzut în Unirea din 1859 preludiul Marii Uniri viitoare. *Hora Unirii*, cîntată în toate satele şi oraşele Transilvaniei, vestea o eră nouă, spre înfăptuirea unui stat daco-roman. Că şi Cuza gîndea la fel, o vedem dintr-o întîlnire a ministrului său de externe din Moldova cu Napoleon al III-lea, în primăvara lui 1859. Acesta era Vasile Alecsandri. Arătîndu-i împăratului pe hartă Banatul, Transilvania şi Bucovina i-a spus: *„Vedeţi, Sire, care este întinderea adevăratei Românii şi ce regat important ar putea ea constitui cu cei nouă milioane de români ai săi, dacă Providenţa ar voi să realizeze visurile şi aspiraţiile lor"*.

— Războiul pentru Independenţă (1877), în care s-au înrolat şi mulţi transilvăneni, a reaprins în mulţi din această parte de ţară sub jug străin, scînteia speranţei. N-a fost însă să fie nici acela ceasul.

În 1893 s-a alcătuit Memorandum-ul, autorii lui fiind judecaţi în 1894. Fără ca plicul să fi fost măcar deschis, cancelaria imperială din Viena a trimis *Memorandum*-ul la Budapesta. Aşa l-au găsit românii cînd au ocupat Budapesta în 1919. Procesul a judecat numai îndrăzneala românilor de a fi alcătuit o asemenea plîngere. Condamnaţii au fost eliberaţi în septembrie 1895 la intervenţia guvernului român. Atunci, la proces, a spus Ion Raţiu celebrele cuvinte: *„Existenţa unui popor nu se discută, ci se afirmă!"*

— Au urmat luptele împotriva legilor de maghiarizare promulgate de guvernele din Budapesta. Pentru lumea civilizată de azi— chiar aşa deficitară cum mai este ea încă, pe ici, pe colo, la capitolul morală — astfel de legi par neverosimile. Şi totuşi, ele au existat, au rămas scrise negru pe alb, şi au dat de lucru decenii de-a rîndul fruntaşilor transilvăneni, printre care sînt de menţionat, printre alţii, şi Miron Romanul şi Elie Miron Cristea. Au fost legi de maghiarizare a administraţiei, a numelor, a munţilor, a apelor şi, îndeosebi, a învăţămîntului de toate gradele, inclusiv a grădiniţelor de copii. Te miri cum astăzi urmaşii acelora în-

cearcă să ne dea lecţii cu voce tare! Atunci, a învins tenacitatea românească. Şi se dovedeşte de neînvins. Nicolae Iorga a spus cîndva: *„să nu ne închipuim că, vreodată, un om sau o naţie poate birui prin înşelăciune sau dibăcie".*

— Ar trebui să acordăm mult spaţiu unei alte trepte către unire, identificabilă nu numai într-un anumit moment, ci prezentă de-a lungul veacurilor în conştiinţa Transilvaniei şi în istoria tuturor românilor de pretutindeni. O transhumanţă permanentă şi sistematică — chiar dacă n-a fost planificată ca atare de nimeni — i-a dus către Principate pe cei din Transilvania — şi i-a adus din Principate spre Transilvania pe români. Nu e vorba numai de oieri şi de ungurenii care, uneori, s-au fixat sub poalele sudice ale Carpaţilor, sau de refugiaţii care, uneori, din pricina ameninţării cu calvinizarea sau catolicizarea, au trecut masiv în Moldova, ci e vorba îndeosebi de prezenţele culturale reciproce, prin oameni şi cărţi, trecuţi prin vămi oficiale sau, ca Badea Cârţan, prin „Vama Cucului", pe poteci numai de români ştiute, căci erau ale lor, nu ale grănicerilor străini.

Cîte nume n-am putea înşira aici! Iorga şi-a luat soţie din Braşov, pe sora lui Ioan Bogdan şi a lui Bogdan-Duică. George Bariţiu, Timotei Cipariu şi dr. Pavel Vasici erau membrii *„Asociaţiei literare a României"* din Bucureşti (1845), încercată întîi la Braşov (1821—1822), apoi la Goleşti (1827), iar *Asociaţia* urmărea printre altele şi alcătuirea unei Daco-Românii. Şi apoi, ce mare idee a fost aceea de a-i alege pe fruntaşii culturii transilvane, membri ai Academiei Române, şi invers, de a-i alege pe fruntaşii culturii din Principate, membri ai ASTREI! Să mai adăugăm la acestea şi marele exod de profesori, de scriitori şi poeţi mai ales dinspre Transilvania spre Iaşi şi Bucureşti, dar şi spre Transilvania în presa căreia apăreau Eminescu, Bolintineanu, Alecsandri etc. etc. Toate au fost schimburi de conştiinţe, ca un permanent transplant reciproc de sînge dătător de viaţă, şi de înfrăţire a inimilor. Timotei Cipariu declara la şedinţa de întemeiere a Academiei Române că aceasta *„va contribui, alături de oamenii politicii, la înfăptuirea unirii întregului popor român într-un stat independent".* Mihail Kogălniceanu declara la rîndul său că *„Moldova, Transilvania, Muntenia nu există pe faţa pămîntului; există o singură Românie".*

Cîţi domnitori sau soţii de domnitori, din Moldova şi Muntenia, nu şi-au găsit refugiul în Transilvania? Se ascundeau ca într-o altă cameră a casei lor, nu ca la străini. Cîţi n-au domnit cînd într-o ţară, cînd într-alta, cu sentimentul dreptului celui mai natural, de neam şi de limbă. Mihai Viteazul a fost acasă la el în toate cele trei Ţări româneşti. Constantin Brîncoveanu era acasă la Braşov, şi la Făgăraş, şi la Sîmbăta, şi ctitorea la Ocna Sibiului, Ştefan cel Mare era chemat în Transilvania şi ctitorea aici episcopii. Ioan Maiorescu, căsătorit cu sora lui Ioan Popazu din Braşov, îi scria lui Cuza la 5 ianuarie 1860, să nu uite să ajute băneşte şcolile din Braşov, ca şi înaintaşii lui, căci acestea *„au menţinut legături de unire între românii din Transilvania şi între Principate şi că literatura română şi-a luat începutul său în Braşov".* Se refera desigur la Coresi. Şi-apoi să nu uităm că domnitorii de la Argeş se considerau întotdeauna domni şi peste Carpaţi, stăpînind teritorii ca Haţegul, Făgăraşul, Amlaşul, Severinul. Şi Iancu de Hunedoara a vrut să smulgă Peninsula Balcanică din mîinile turcilor, ca să facă o confederaţie românească, precum credea Iorga.

În zorii secolului nostru, ultimele trepte îndrăzneţe către Marea Unire, le-au cioplit cu dîrzenie şi inteligenţă, ambele îndelung pregătite, fruntaşii politici şi tot poporul Transilvaniei, precum am încercat să schiţăm mai sus, şi visul s-a împlinit la 1 Decembrie 1918, în Marea Adunare de la Alba Iulia.

Au fost trepte. Dar ele n-au fost decît boabe de mătănii de pe un şirag lung, pe care a stat prins mînă de mînă tot poporul, din toate generaţiile. Zice aşadar cu dreptate Nicolae Iorga că *„unitatea românească... este zbatere sufletească necontenită, a unui întreg popor, creat unitar şi pentru a trăi şi pentru a rămînea în aceeaşi unitate neîntreruptă".* Toate unirile românilor s-au făcut prin forţa şi mijloacele proprii poporului român. În fapt, unitatea a fost permanentă, doar unirea s-a făcut cînd s-a putut, în luptă cu împotriviri din afară. Pe noi nu ne-a eliberat nimeni, niciodată.

Alba Iulia lui 1918 e crez şi împlinire. Bucurie şi datorie. „Eveniment apoteotic", zice frumos acad. Şt. Pascu. Ne plecăm frunţile pînă la pămînt, cu dragoste şi recunoştinţă, în faţa tuturor celor care au mers statornic, secole după

secole, spre Alba Iulia, ca şi celor care au ajuns la ea cu ultima ştafetă, prefăcînd-o în Sfînt Testament pentru generaţiile viitoare. Acum, ştafeta e în mîinile noastre. Şi ştim ce avem de făcut!

Ne-o aminteşte din acel an al speranţelor înşelate, 1848, de la care se împlinesc tot acum 140 de ani, de două ori mai mult decît de la anul speranţelor împlinite, 1918, Simion Bărnuţiu, patetic şi profetic: „... *vă strigă din mormînt strămoşii voştri: Fiilor, şi noi am fost, nu o dată în împrejurări grele, cum sînteţi voi astăzi, şi noi am fost împresuraţi de duşmani în pămîntul nostru, cum sînteţi voi astăzi şi adesea am suferit rele mai mari decît voi...*, *dar am luptat ca români pentru pămîntul şi numele nostru ca să vi-l lăsăm vouă dimpreună cu limba noastră cea dulce ca cerul sub care s-a născut... Vedeţi cum ne-am luptat noi pentru limbă şi romanitatea noastră: luptaţi şi le apăraţi ca lumina ochilor voştri*".

Iar în 1918, răspunzînd la Bucureşti cuvîntării lui Vasile Goldiş care venea cu o delegaţie aducînd actul Unirii, Ion C. Brătianu, şeful guvernului, îi spunea: „*Vă aşteptăm de o mie de ani şi aţi venit ca să nu ne mai despărţim niciodată*".

Ale lui Bărnuţiu, ca şi acestea nu sînt cuvinte. Sînt sevă din glia strămoşească, din sîngele marilor înaintaşi, luptători pentru pămîntul, şi numele, şi limba noastră, care ni se picură în suflete fără încetare, ca să le încălzească şi să le întărească, şi să le umple de dragoste între noi românii de pretutindeni şi din totdeauna.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

DOCUMENTE PRIVIND PARTICIPAREA PLENARĂ A SLUJITORILOR BISERICII ȘI AI ȘCOLII CONFESIONALE LA LUPTA PENTRU FĂURIREA STATULUI NAȚIONAL UNITAR ROMÂN, LA 1 DECEMBRIE 1918

În fondurile de arhivă sibiene se află peste o mie de documente referitoare la participarea românilor ardeleni și bănățeni la lupta pentru unirea Transilvaniei cu România la 1 decembrie 1918. În contextul lor, ele se referă la 1.173 localități rurale și urbane ardelene, care reprezintă 21,6% din totalul de 5.417 așezări ale acestor provincii.

Din conținutul acestora rezultă rolul deosebit de activ al slujitorilor bisericii și ai școlii confesionale în pregătirea și desfășurarea acțiunilor revoluționare ce au condus la înfăptuirea idealului național.

Edificatoare în acest sens sînt datele cuprinse în aceste documente, și anume: din 196 consilii naționale românești înființate în acele zile, 105 au fost conduse de preoți și 84 de învățători și profesori confesionali, adică 96%. Dintre cele 889 gărzi naționale românești, create în timpul revoluției, 97 s-au alcătuit sub președinția preoților și 760 prin grija învățătorilor și profesorilor confesionali, adică 96,5%.

Pe lîngă cei 236 delegați oficiali, care reprezentau biserica în Marea Adunare Națională și 147 care erau trimișii școlii confesionale, numeroși preoți și învățători au luat parte la adunarea neoficială, numită Adunarea Populară, ce s-a ținut pe Cîmpul lui Horea, aflat la marginea cetății Alba Iulia, organism care avea menirea de a susține și aproba hotărîrea adoptată de forul oficial, privind unirea Transilvaniei cu România. Din documentele amintite mai sus rezultă că din cele 35.388 persoane din acele localități, care au participat la Adunarea Populară de la Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918, 531 au fost preoți și 462 învățători și profesori confesionali; mulțimea participanților la această impresionantă adunare în 278 de localități a fost mobilizată de preoți și în 34 de învățători și profesori confesionali; iar grupurile de săteni și orășeni au fost conduse la Alba Iulia de 247 preoți și 39 învățători confesionali. Din numeroase sate a plecat la Alba Iulia numai preotul, iar din unele localități, unde parohul era bolnav, nu s-a dus nimeni. De fapt era o anume mentalitate, că preotul trebuia să reprezinte satul în problemele sale fundamentale, că sătenii așteptau de la preot acest lucru. Așa s-a întîmplat în comuna Sărmășel, județul Cojocna, unde „la adunarea mare, ținută la Alba Iulia, în 1 decembrie 1918, din comună nu a luat nimeni parte, căci preotul era încă bolnav de gripă spaniolă".

Unii preoți, așa cum a fost Titu Morariu, paroh în Berghin, județul Alba, i-a condus la Alba Iulia pe „toți locuitorii comunei, românii, în frunte, cu cîntece naționale, apoi sașii, cu fanfara". La fel a procedat și învățătorul confesional Ioan Voișian din Pianu de Sus, care a „organizat plecarea convoiului de căruțe și a întregii populații din comuna Pianu de Sus", în număr de 2.058 de persoane, „la adunarea națională de la Alba Iulia, în ziua de 1 decembrie 1918".

La rîndul lor, preoții și învățătorii din comuna Pianu de Jos au condus „la adunarea mare de la Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918, o delegație alcătuită din peste 1.000 de locuitori; preoții Ioan C. Șara și Iacob Stinea, de asemenea, se aflau în fruntea unei delegații de „peste 1.000 de locuitori din Vințu de Jos; iar din Ocna Mureșului au plecat la Alba Iulia 600 de locuitori, care au călătorit cu un tren special, „în frunte cu fanfara minierilor din loc. sub conducerea protopopului Emil Pop și a preotului Petru Roșca".

Un alt fapt demn de menţionat este acela că în ziua de 1 decembrie 1918, orele 12, atunci cînd la Alba Iulia, Marea Adunare Naţională hotăra unirea Transilvaniei cu Ţara-Mamă, în toate aşezările româneşti din Transilvania şi Banat s-au tras clopotele, iar locuitorii, după slujba religioasă, au ieşit în faţa bisericii, unde, fie preotul, învăţătorul sau alt intelectual le-a adus acestora la cunoştinţă că în acele momente la Alba Iulia se adopta hotărîrea de unire cu Ţara. În felul acesta, prin contribuţia plenară a slujitorilor bisericii şi şcolii confesionale, toţi românii ardeleni şi bănăţeni au participat la înfăptuirea idealului naţional.

Dintre documentele de epocă am selectat cîteva, pe care, cu prilejul sărbătoririi a 70 de ani de la Marea Unire, le încredinţăm tiparului. Între ele, un loc însemnat îl ocupă scrisoarea profesorului dr. Nicolae Bălan, viitorul mitropolit al Ardealului, trimis în misiune la Iaşi, pe lîngă guvernul român, şi reprezentanţii diplomatici ai statelor Antantei, privind măsurile ce trebuiesc luate în vederea împlinirii cauzei naţionale, eveniment care să nu poată fi contestat de către opozanţii împlinirii dorinţei multiseculare a întregului popor român.

Documente

1

Delegaţia din Topîrcea la Alba Iulia

În ziua de 1 decembrie 1918, între cei o sută de mii de oameni ce au fost prezenţi la adunarea de la Alba Iulia, se afla şi o delegaţie din Topîrcea. Din cadrul acesteia au făcut parte: primarul — Nicolae Hudiţeanu, învăţătorii Ioan Stirban, Cornel Schiau, Achim Dordea şi Vasile Stirban, cu încă doi oameni pe care nu-i mai ştiu. Aceştia au plecat cu două căruţe — una a lui Văsălia Negrului, alta a lui Porodoc — la gară în Apoldu de Jos, iar de acolo, cu trenul, pus la dispoziţie de Consiliul naţional român din Sibiu, spre Alba Iulia.

Eu am rămas cu un nepot al notarului Iacob Manuil, pe nume Victor Manuil, cu garda naţională din comună, pentru menţinerea ordinei şi îndeplinirea ordinelor ce veneau de la Sibiu.

În Topîrcea, şeful, respectiv comandantul gărzii naţionale a fost artistul Achim Dordea. Şi eu am fost membru al gărzii naţionale, fapt pentru care, mai tîrziu, am fost decorat cu medalia „Ferdinand I" cu spade şi panglică.

La cîteva zile după constituirea Consiliului Dirigent, la 2 decembrie 1918, am părăsit Topîrcea şi am funcţionat pentru două luni, în calitate de secretar la Secţia Presei a Consiliului Dirigent. După care mi-am continuat studiile teologice.

Sălişte, 24 noiembrie 1978 *Ioan Isac protopop în Sălişte*

Colecţia Ion Salomiu, Sibiu, vol. 5, p. 2047.

2

Tatăl meu a fost la Alba Iulia

În toamna anului 1918, cînd s-a declanşat revoluţia în Austro-Ungaria, tatăl meu, Pop Mihai, era preot în comuna Sînmiclăuş, judeţul Sălaj. El a luat parte la revoluţie şi împreună cu alţi intelectuali şi economi din comună au constituit consiliul naţional şi garda naţională română din localitate. Tata a îndeplinit funcţia de preşedinte al acestui consiliu.

La 30 noiembrie, părintele meu, împreună cu alţi consăteni, au plecat la Alba Iulia, pentru a lua parte la Adunarea Naţională. A doua zi 1 decembrie 1918 — au participat la Adunarea Populară ce s-a ţinut pe Platoul Romanilor de la marginea cetăţii Alba Iulia.

Peste cîteva zile, cînd s-a reîntors acasă, el ne-a relatat cum s-au desfăşurat lucrările Adunării de la Alba Iulia, unde au participat peste o sută de mii de români.

În lunile următoare, în comuna noastră au venit detaşamentele de secui, care i-au urmărit pe conducătorii mişcării naţionale româneşti şi pe participanţii

la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia. Pentru a scăpa de urmăritori, tata s-a ascuns la nişte oameni din comuna Căuaş, localitate vecină cu noi. Printre cei urmăriţi de secui, din comuna Căuaş au fost învăţătorul Ioan Helete, preotul Gheorghe Filep şi Ioan Filep. Aceştia s-au ascuns timp de cîteva săptămîni în trestiile de pe hotarul comunei. Tot acolo se aflau fugiţi, din cauza represiunii secuieşti, şi o parte a locuitorilor comunei, împreună cu animalele şi alte bunuri strict necesare. Sătenii au revenit la casele lor de-abia la 19 aprilie 1919, după ce trupele române au eliberat zona Tăşnad—Carei, nimicind unităţile inamice.

Căuaş, 4 octombrie 1928 *Augusta Murgu născută Pop*

Arh. St. Sălaj, fond 1918, dos. 1, f. 5.

3

Pentru libertatea şi unitatea politică a poporului român

În anii primului război mondial, datorită activităţii mele pe planul luptei naţionale, autorităţile maghiare m-au pus sub urmărire. Cînd, în 1915, fratele meu, Octavian Popa, învăţător la şcoala confesională din Ocna Sibiului, a trecut Carpaţii, înrolîndu-se în armata română, situaţia mea s-a înrăutăţit. Drept urmare, la 12 august 1916, am fost arestat sub acuzaţia de agitaţie împotriva statului. Ridicat de jandarmi în miez de noapte, am fost deţinut trei zile în localul şcolii maghiare din Ocna Sibiului, după care dus la Cluj şi închis în penitenciarul din strada Porumbelului. Odată cu mine, autorităţile au mai ridicat de la casele lor şi cîţiva ţărani din Ocna, dintre care unul pe nume Toma Tudor, a decedat pe timpul detenţiei în lagărul de la Zombor.

Peste trei zile, în 13 august, pe la miezul nopţii, jandarmii unguri pătrund din nou în locuinţa mea, ridicîndu-mi familia alcătuită din: soţie — Ana Popa, şi copiii: Eugen de 11 ani, Partenie — 8 ani şi Steluţa — 3 ani. Îmbrăcaţi sumar şi desculţi, fără a li se da voie să ia alte haine sau alimente, membrii familiei mele au urmat calea parcursă de mine. După două zile de detenţie în localul şcolii ungureşti din Ocna, în noaptea de 17 august, aceştia au fost duşi la gară. Dimineaţa, îmbarcaţi într-un tren militar încărcat cu arme, au apucat şi ei calea spre Cluj. De la gara clujeană au fost transportaţi la Tribunalul militar. Acolo, întrebînd de mine, unul dintre judecători i-a spus soţiei mele că eu fusesem spînzurat. Dar pe cînd era dusă cu copiii pentru a fi întemniţaţi în penitenciarul din Cluj, dînsa a reuşit să afle că eu trăiesc. Ajunsă acolo, ne-am întîlnit, întrucît soţia şi copiii au fost aduşi în celula în care mă găseam şi eu.

Vreme de şase luni am stat întemniţaţi în Cluj, asigurîndu-ni-se o singură masă pe zi, la prînz. Acolo mai erau închişi mulţi învăţători, preoţi şi ţărani români din toată Transilvania. În închisoare l-am cunoscut pe unul dintre deţinuţi, ţăran, pe nume Ioan Dragoman, din comuna Ţichindeal.

În timpul acesta s-a judecat procesul şi eu am fost condamnat. În ianuarie 1917, eu şi familia, precum şi mulţi alţi români, am fost transportaţi în lagărul de la Zombor. Acolo se aflau şi prizonieri de război. Din cauza frigului şi a subnutriţiei, soţia şi copiii s-au îmbolnăvit de vărsat negru, iar eu de pneumonie.

Medicul lagărului, dr. Donoslovici, cu ocazia unei vizite a celulelor, văzînd în ce mizerie fizică şi materială trăim, a dispus să ni se dea o hrană mai consistentă, şi la copii — lapte. Măsura aceasta ne-a salvat de la moarte.

În sprijinul nostru au intervenit avocatul Partenie Cosma, după cum şi preotul reformat Incze şi avocatul Török, amîndoi din Ocna Sibiului. Aceştia, în februarie 1917, au plecat la Budapesta, reuşind să fie primiţi în audienţă de către Tisza István, premierul Ungariei. Cei doi i-au explicat primului ministru că prin arestarea şi condamnarea preotului Isaia Popa s-a făcut un act de nedreptate. La intervenţia lor, premierul Tisza le-a spus că nu poate da imediat dispoziţii pentru eliberarea lui, dar mai tîrziu se va găsi o soluţie.

Aşa se face că peste două luni, în mai 1917, conducerea lagărului din Zombor a primit ordin telegrafic pentru eliberarea lui Isaia Popa şi a familiei sale. Cînd am aflat vestea, ne-am pregătit la repezeală şi cu primul tren am plecat spre casă.

Reîntors în Ocna Sibiului, am luat legătura cu rudele și cunoscuții mei, continuînd activitatea în cadrul mișcării naționale, cu toate restricțiile impuse de autorități.

La sfîrșitul lunii octombrie 1918, cînd s-a declanșat revoluția în Imperiul austro-ungar, împreună cu ceilalți doi preoți români din Ocna — Alexandru Vidrighinescu și Eugen Pantea — și cu soldații reîntorși de pe front cu arme și muniție, am înlăturat vechile autorități, constituind, la 7 noiembrie, consiliul național, al cărui președinte am fost ales, și garda națională română, pusă sub comanda lui Alexandru Vidrighinescu.

Prin eforturile noastre întrunite, pe la mijlocul lunii noiembrie a luat naștere consiliul național român al plasei Ocna Sibiului, precum și garda națională cercuală, la comanda căreia a fost desemnat căpitanul de rezervă dr. Ioan Dordea.

În ultima decadă a lunii noiembrie, ne-am îngrijit de organizarea adunării generale a românilor din Ocna Sibiului, unde cu toții au subscris actul privind dorința lor de unire a Transilvaniei cu România. Tot atunci a fost aleasă o delegație care să-i reprezinte pe românii din Ocna la Adunarea Națională de la Alba Iulia.

Peste cîteva zile au avut loc alegeri în cercul electoral Ocna, pentru desemnarea delegaților care să participe la forul național ce urma să se întrunească în străvechiul Apulum. Printre cei cinci delegați am fost și eu, alături de preoții Alexandru Vidrighinescu și Eugen Pantea și avocații dr. Ioan Dordea și Nicolae Cristea.

La 30 noiembrie, împreună cu ceilalți delegați oficiali și neoficiali din Ocna Sibiului, am plecat cu trenul la Alba Iulia. A doua zi, 1 decembrie 1918, am luat parte la lucrările Adunării Naționale și, alături de aleșii tuturor localităților ardelene și bănățene, am votat, cu bucurie și entuziasm, unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă.

În ziua de 1 decembrie 1918, eu mi-am îndeplinit idealul de-o viață, de-acum toți frații eram împreună în aceeași frumoasă și bogată țară. Tocmai de aceea, 1 decembrie este cea mai frumoasă zi din viața mea.

Ocna Sibiului, 2 martie 1930

Preot Isaia Popa
fost președinte al Consiliului
național român din Ocna Sibiului

Arh. St. Sibiu, fond Isaia Popa.

4

Județul Alba
Primăria comunei Cigmău

Cigmău, 7 martie 1922

Domnule subprefect,

La adunarea unirii, din 1 decembrie 1918, au luat parte din comună 27 membri, sub conducerea și îndemnul preotului Ioan Oniza, ortodox, și preotului George Faina, greco-catolic.

Secretar cercual
(ss) Indescifrabil

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota: jud. Alba, nr. 4938/1921, f. 38.

5

Județul Arad
Primăria comunei Bonțești
Nr. 185/1922

Bonțești, 6 aprilie 1922

Domnule primpretor al plasei Șebiș

La adunarea de la Alba Iulia, (ținută la 1 decembrie 1918), au luat parte puțini (oameni) și în ascuns, temîndu-se de furia ungurilor. Între acei cari au luat

parte au fost preotul Alexandru Muneran, Ilea Gligor şi alţii, sub conducerea şi îndemnul preotului numit.

Notar cercual
(ss) Indescifrabil

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota: jud. Arad, nr. 496/1922, f. 56.

6

Judeţul Bistriţa-Năsăud — *Maieru, 10 martie 1922*
Primăria comunei Maieru
Nr. 98/1921

Domnule subprefect,

La adunarea din Alba Iulia, ţinută la 1 decembrie 1918, din comuna noastră au luat parte preotul local Iulian Ciorba.

Secretar comunal L.S.
(ss) Indescifrabil

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota: jud. Bistriţa-Năsăud, nr. 3538/1921, f. 52.

7

Judeţul Braşov — *Cristian, 9 februarie 1922*
Primăria comunei Cristian

Raport,

La adunarea din Alba Iulia, ţinută la 1 decembrie 1918, a participat preotul Virgil Pop, la îndemnul propriu, reprezentînd întreaga comună românească.

Primnotar L.S.
Schmidt

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota: jud. Braşov, nr. 2675/1922, f. 7.

8

Judeţul Cojocna — *Băbuţ, 24 februarie 1922*
Primăria comunei Băbuţ
Nr. 67/1922

Domnule primpretor,

La adunarea mare din Alba Iulia a participat preotul Mihai Pop, însoţit de doi ţărani.

Secretar cercual L.S. *Primar*
(ss) Indescifrabil *(ss) Indescifrabil*

9

Judeţul Hunedoara — *Bobîlna, 11 ianuarie 1922*
Primăria comunei Bobîlna

Raport,

La adunarea din Alba Iulia, ţinută la 1 decembrie 1918, au participat 12 locuitori, sub conducerea lui Petru Lula, preot ortodox şi la îndemnul său.

Secretar L.S.
Romul Sabău

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota: jud. Hunedoara, nr. 1897/1922, f. 12.

10

Județul Mureș-Turda *Băla, 29 ianuarie 1922*
Primăria comunei Băla
Nr. 81/1922

Raport,

La adunarea din Alba Iulia, de la 1 decembrie 1918, au luat parte 15 locuitori din comună, la îndemnul preotului Emil Andreșan și învățătorului Coloman Fluieraș, și sub conducerea parohului amintit.

Notar L.S. *Primar*
Abraham *Simion Pal*

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota: jud. Mureș-Turda, nr. 3422/1921, f. 6.

11

Județul Satu Mare *Baia Mare, 12 aprilie 1922*
Primăria orașului Baia Mare

Raport,

La adunarea din Alba Iulia, ținută la 1 decembrie 1918, au luat parte 30 locuitori din oraș, sub conducerea domnilor Alexandru Brebam protopop, dr. Teofil Dragoș și dr. Coriolan Bohățiel avocat.

Primar L.S.
(ss) Indescifrabil

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota: jud. Satu Mare, nr. 2223/1921, f. 21.

12

Județul Sălaj *Hotoan, 20 ianuarie 1922*
Primăria comunei Hotoan
Nr. 1063/1921

Raport,

La adunarea din Alba Iulia, de la 1 decembrie 1918, din comună a luat parte o delegație alcătuită din: protopopul Vasile Pătcașiu, învățătorul Albu, Gavril Varga, sergentul Gheorghe Sălăjan și Traian Sălăjan.

Primar L.S.
I. Haiducu

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota: jud. Sălaj, nr. 852/1922, f. 27.

13

Județul Sibiu *Apoldu de Jos, 20 noiembrie 1918*
Primăria comunei Apoldu de Jos

Conspectul
membrilor Consiliului național român din Apoldu de jos, constituit în noiembrie 1918:

1. *Ioan Popa, preot, președinte*
2. *Ioan Oprean, nr. 42*
3. *Ioan Popa, nr. 105*
4. *Ioan Fărcașiu, nr. 76*
5. *Moise Beu, nr. 140*
6. *Moise Popa, nr. 70*
7. *Ioan Neag, nr. 184*
8. *Dumitru Fărcașiu, nr. 198*
9. *Ioan Dărăbanțiu, nr. 263*
10. *Moise Cojocariu, nr. 289*
11. *Ioan Domnariu, nr. 355*
12. *Ioan Găvozdea, nr. 341*
13. *Ioan Antinie, nr. 365*
14. *Moise Popa, nr. 431*
15. *Ioan Scoarște, nr. 477*
16. *Nicolae Cânda, nr. 499*

17. Ilie Rădoiu, nr. 409
18. Ioan Nechit, nr. 528
19. Iacob Popa, nr. 213
20. Ioan Stănese, nr. 337
21. Ilie Stănilă, nr. 12

notarul consiliului
Preşedintele Consiliului naţional român din Apoldu de Jos
Ioan Popa, preot

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota: jud. Sibiu, nr. 85/1918, f. 34.

14

Judeţul Tîrnava Mică
Comuna Proştea

Proştea, 13 noiembrie 1918

Protocol

Luat în şedinţa comitetului naţional român comunal, la 13 noiembrie 1918, în cancelaria Oficiului parohial greco-ortodox din Proştea.

Prezenţi 16 membri.

Se aleg doi bărbaţi care în ziua de 27 noiembrie 1918 să participe la şedinţa ce se va ţine la şcoala română greco-catolică din Agnita, pentru a alege 5 delegaţi care să ia parte la Adunarea Naţională de la Alba Iulia.

Au fost aleşi: Dumitru Pulca preot, Emanoil Dutcuş primar.

Preşedintele consiliului naţional român din Proştea
Dumitru Pulca, preot

Arh. St. Sibiu, fond Astra, cota: jud. Tîrnava Mică, nr. 1937/1921, f. 10.

Prof. *Petru I. Dan*

Îndrumări omiletice

ÎMBOGĂŢIREA ÎN DUMNEZEU
(Predică la Duminica a 26-a după Rusalii)

„Aşa se întîmplă cu cel ce-şi adună sieşi comori şi nu se îmbogăţeşte în Dumnezeu" (Luca 12, 21).

Un autor englez a scris o carte intitulată: *Cuvinte nescrise ale Domnului (Unwritten Sayings of Our Lord*, Londra, 1913); în această carte, el imaginează o serie de cuvinte pe care nu avem vreo dovadă că Mîntuitorul le-a rostit, dar pe care le-ar fi putut rosti, fiind în spiritul învăţăturii Sale. Unul din aceste cuvinte este următorul: „Lumea este un pod; podul există ca să treci pe el, nu să-ţi faci sălaşul pe el" (p. 71).

Iată un adevăr pe care l-a ignorat bogatul din parabola ce s-a citit astăzi la Sf. Liturghie. El a crezut că trăieşte veşnic pe pămînt; cu roadele bogate ale ţarinei sale, el şi-a făcut un plan pe termen lung să mănînce, să bea şi să se veselească (Lc. 12, 19).

Scopul parabolei reiese foarte clar din context. Parabola este precedată de un episod în care cineva îi cere Mîntuitorului să-l determine pe fratele său să-şi împartă averea cu el. La care Domnul răspunde: „Omule, cine M-a pus pe Mine judecător sau împărţitor peste voi?"; şi apoi adaugă pentru toţi cei de faţă: „Vedeţi şi păziţi-vă de toată lăcomia, căci viaţa cuiva nu stă în prisosul bogăţiilor sale" (Lc. 12, 13—15). „A fi" e infinit mai presus de „a avea", deşi omul e mereu tentat să inverseze această ordine valorică. Însăşi viaţa biologică e asigurată de un strict necesar de hrană, iar nu de „prisosul bogăţiilor". Spre a ilustra acest adevăr, Mîntuitorul adaugă imediat *pilda cu bogatul căruia i-a rodit ţarina*, numită şi *pilda cu bogatul nebun* (Lc. 12, 16—21).

Acest bogat şi-a pus nădejdea în bunurile pămînteşti; şi-a plănuit viaţa numai pe temelia de nisip a bogăţiei. Lăcomia lui s-a dovedit nebună (Dumnezeu Însuşi îi zice „nebun", v. 20), căci în aceeaşi noapte a murit şi, datorită acestei lăcomii, şi-a pierdut viaţa cea adevărată.

Însă nu despre această lăcomie doresc să vă vorbesc astăzi, ci despre o alta, pe care o evidenţiază concluzia parabolei: „Aşa se întîmplă cu cel ce-şi adună comori sieşi şi nu se îmbogăţeşte în Dumnezeu" (v. 21).

Aşa precum există o altă bogăţie decît cea pămîntească, tot astfel există şi o altă „lăcomie", adică o dorinţă arzătoare şi o rîvnă stăruitoare după cele cereşti, după îmbogăţirea în Dumnezeu.

Însăşi mintea sănătoasă ne arată că trebuie să alegem această din urmă „lăcomie". Nebun este cel de-o alege pe cea dintîi. De o astfel de nebunie sînt cuprinşi nu numai cei ce se încred în bogăţiile trecătoare, ci toţi cei ce-şi reneagă demnitatea spirituală, făcîndu-şi un ideal din cele pămînteşti. Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan împarte „tot ceea ce este în lume", adică toate atracţiile lumeşti aflate în opoziţie cu voia lui Dumnezeu, în trei categorii: pofta trupului, pofta ochilor şi trufia vieţii (I In. 2, 16); deci în: plăceri trupeşti, bogăţia pămîntească şi slava deşartă. A te lăsa stăpînit de oricare din acestea înseamnă a cădea în „nebunie", ca şi bogatul din parabolă.

Este nebun cel ce-şi face ideal din împlinirea poftelor trupeşti. Trădîndu-şi menirea spirituală, unul ca acesta decade la nivelul dobitoacelor fără minte.

Nebun este şi cel stăpînit de „pofta ochilor", cel ce vrea să aibă tot ce-i văd ochii, cel ce umblă după bogăţii şi-şi pune încrederea în ele. Bogăţiile sînt mijloc, iar nu scop al vieţii. Dumnezeu a dat israeliţilor — şi, prin ei, şi nouă — un avertisment concret în această privinţă. Cînd le-a dat mana în pustiu (Ieş. 16), le-a

poruncit să nu-şi adune mai mult decît necesarul pentru ziua respectivă. Unii dintre ei însă, cuprinşi de lăcomie, şi-au făcut şi rezerve pentru zilele următoare. A doua zi însă, rodul lăcomiei lor nu mai era bun de nimic; plină de viermi, mana adunată împotriva poruncii lui Dumnezeu a trebuit aruncată. Însăşi rugăciunea „Tatăl nostru" ne învaţă să ne îngrijim de „pîinea de toate zilele" pentru „astăzi", iar nu „pentru mulţi ani" înainte, ca bogatul nebun.

„Nebună" este şi atitudinea celui mînat de slava deşartă. Trufia sau slava deşartă se naşte din nebunie şi duce la nebunie. Cît de grăitor este în această privinţă, exemplul lui Alexandru cel Mare. Stăpînit de dorinţa de slavă lumească, omul acesta genial a ajuns să se creadă zeu şi l-a străpuns cu suliţa pe unul din cei mai apropiaţi generali ai săi care-i contesta divinitatea. „Trufia vieţii" l-a dus la nebunie! Tot astfel, Antioh al IV-lea al Siriei şi-a luat titlul de Epifanes, o prescurtare, de fapt, pentru „theos epifanes", care înseamnă „dumnezeu văzut". El pretindea ca toată lumea să i se închine ca unui dumnezeu şi a căutat să impună şi israeliţilor închinarea idolatră (vezi I Macabei 1, 11 şi urm.). Mărturiile istorice ne spun că Antioh ajunsese de rîsul supuşilor care, schimbînd o singură literă din titlul pe care el şi-l dăduse, îl numeau *Epimanes*, adică „nebunul".

Adevărată şi nepieritoare este numai bogăţia cerească, cea pe care o mijloceşte credinţa. Există o foarte frumoasă definiţie a credinţei în opera Sf. Simeon Noul Teolog. „Credinţa — zice el — este puterea care ne face să murim pentru Hristos de dragul poruncii Lui şi să credem că moartea aceasta este pricina vieţii. Ea ne face să socotim sărăcia ca bogăţie, neînsemnătatea şi umilirea ca slavă şi cinste adevărată; iar cînd nu avem nimic, să credem că stăpînim toate..." *(Cele 225 de capete teologice şi practice,* 10, în „Filocalia", vol. VI, p. 20). Singură credinţa satisface setea de infinit a fiinţei umane. Celor credincioşi, Sf. Apostol Pavel poate să le spună: „Toate sînt ale voastre" (I Cor. 3, 21). Avem totul dacă-L avem pe Hristos, Cel în care Dumnezeu „a binevoit să sălăşluiască toată plinirea" (Col. 1, 19).

Am auzit, desigur, cu toţii de Fericitul Augustin († 430). Ca tînăr născut într-o familie bine situată, cu o minte genială, cu o cultură atotcuprinzătoare, avea — după criteriile omeneşti comune — mai mult decît şi-ar fi putut dori. A gustat din plin, în primii ani ai tinereţii, plăcerile trupeşti. Nimic însă din toate acestea nu l-au putut mulţumi. Nouă ani — mărturiseşte el în celebrele *Confesiuni* — a fost adînc frămîntat. Aflîndu-se odată, copleşit de gînduri, în grădina casei sale, un glas ca de copil i-a răsunat în urechi, zicîndu-i: „Ia şi citeşte!" E glasul pe care el îl va socoti răspunsul ceresc la cumplita sa tulburare sufletească, deoarece, ascultînd îndemnul şi deschizînd la întîmplare Noul Testament, i-a sărit în ochi îndemnul Sf. Apostol Pavel din Epistola către Romani (13, 13—14): „Să umblăm cuviincios ca ziua: nu în ospeţe şi în beţii, nu în desfrînări şi în fapte de ruşine, nu în ceartă şi în pizmă; ci îmbrăcaţi-vă în Domnul Iisus Hristos şi grija de trup să nu o faceţi spre pofte". A simţit dintr-o dată că acest îndemn e pentru el. A devenit creştin şi viaţa sa, pe care pînă atunci o văzuse fără rost, şi-a dobîndit adevăratul ei sens. În opt cărţi din *Confesiunile* sale îşi mărturiseşte frămîntările şi rătăcirile din perioada cît nu L-a avut pe Hristos. Dar la fiecare rînd din cele opt cărţi mulţumeşte lui Dumnezeu, în cuvinte neîntrecute, pentru bogăţia pe care i-a dăruit-o prin convertire.

Cu experienţa sa de dinainte şi de după convertire şi cu geniul minţii sale, Fer. Augustin reuşeşte să dea o formulare neîntrecută adevărului că singura bogăţie care poate satisface sufletul omenesc este Dumnezeu şi unirea cu el: „Ne-ai făcut pentru Tine (Doamne) — zice el — şi neliniştit este sufletul nostru pînă ce se va odihni în Tine" *(Confesiuni* I, 1). Într-adevăr, destinul autentic al omului este permanenta îmbogăţire în Dumnezeu. De aceea nimeni niciodată nu-şi va putea găsi fericirea, împlinirea ca fiinţă umană, nici în satisfacerea plăcerilor trupeşti, nici în acumularea de bogăţii trecătoare, nici în slava deşartă.

*

Avem acum un prilej aparte de îmbogăţire în Dumnezeu. Este postul Naşterii Domnului, timp de îmbunătăţire duhovnicească şi de primire a unor negrăite daruri dumnezeieşti. Am auzit în Apostolul de astăzi (Ef. 5, 8 şi urm.) un îndemn asemănător celui care a schimbat viaţa Fer. Augustin: să umblăm ca „fii ai luminii" — Apostolul precizînd că „roada luminii e în orice bunătate, dreptate şi adevăr";

să nu fim părtaşi la „faptele cele fără roadă ale întunericului"; căci, adaugă Sf. Pavel, fiii întunericului săvîrşesc în ascuns lucruri pe care „ruşine este a le şi grăi". Credinciosul creştin este fiu al luminii şi chemarea sa este de a fi om adevărat, bun şi în faţa lui Dumnezeu, bun şi pentru semenii săi, pentru societatea în sînul căreia trăieşte. Cît de grăitor este, în această privinţă, un alt îndemn al Sf. Apostol Pavel, din Epistola către Filipeni: „Mai departe, fraţilor, cîte sînt adevărate, cîte sînt de cinste, cîte sînt drepte, cîte sînt curate, cîte sînt vrednice de iubit, cîte sînt cu nume bun, orice virtute şi orice laudă, la acestea să vă fie gîndul" (4, 8). Un standard moral incomparabil!

Postul vine să ne ajute la realizarea acestui standard. Cît de înalte şi de bogate sînt roadele pe care ni le mijloceşte postul! Este mare lucru înfrînarea însăşi. Să poţi să-ţi dovedeşti că eşti tu stăpîn al patimilor şi poftelor, iar nu ele stăpîne peste tine; să-ţi dovedeşti că poţi trăi în curăţie şi înfrînare. Apoi postul adevărat înseamnă şi milă plină de dragoste pentru semeni (vezi Is. 58); deci, a posti înseamnă şi a fi om adevărat, a-ţi înăbuşi pornirile de fiară şi a te comporta ca o fiinţă stăpînită de iubire desăvîrşită faţă de toţi semenii.

Postul înseamnă, de asemenea, în tradiţia dintotdeauna a Bisericii, spovedanie şi împărtăşire cu Sf. Euharistie. Ce mare lucru e spovedania, prin care Dumnezeu ne spală păcatele. Cît de extraordinar e faptul că ne putem bucura oricînd de acest har, numai să vrem! Darul culminant al postului este împărtăşirea cu vrednicie cu trupul şi sîngele Domnului. Prin primirea Sf. Euharistii, Hristos Însuşi, cu toată slava Sa, cu Împărăţia Sa vine şi se sălăşluieşte în fiinţa noastră. Ce bogăţie, ce negrăită măreţie!

Să fim „lacomi" după aceste bunuri fără seamăn, să fim „lacomi" să ne îmbogăţim în Dumnezeu! Să nu socotim niciodată că am dobîndit destul din aceste daruri! Căci apa vieţii dumnezeieşti este de aşa natură încît, după cuvîntul Sfinţilor Părinţi, cu cît bei mai mult, cu atît mai mult înseteezi. Dacă nu însetăm după această apă nu înseamnă că am băut destul, ci că încă n-am ajuns să gustăm din ea măcar atît cît să ne trezească setea. Să căutăm această apă, să ne adunăm fără răgaz adevărată bogăţie, fără să avem vreodată impresia că am acumulat destul, căci măsura deplină a ei o vom avea numai atunci cînd vom fi ajuns în Împărăţia cea cerească.

Să ne hotărîm şi noi a ne lărgi hambarele, dar nu pe cele pămînteşti, ca bogatul nebun, ci pe cele ale sufletului. Să ne lărgim hambarele spre a aduna în ele darurile pe care şi în acest post le revarsă Mîntuitorul asupra Bisericii şi credincioşilor Săi!

Pr. prof. *Vasile Mihoc*

PREDICĂ LA DUMINICA A 28-A DUPĂ RUSALII

„Veniţi, căci iată sînt gata toate"
(Luca 14, 17)

Pentru a înţelege mai bine textul Evangheliei care s-a citit la Sf. Liturghie de astăzi este necesar să ne reamintim că Mîntuitorul Iisus Hristos se afla la masa unei căpetenii a fariseilor, unde se pare că erau încă şi alţi mulţi invitaţi, — farisei şi cărturari, adică oameni din pătura conducătoare a poporului evreu din vremea aceea.

Ştiindu-le apucăturile, ca şi componenţa celor chemaţi la masă, Mîntuitorul Iisus Hristos foloseşte şi acest prilej pentru a le expune două învăţături, extrem de valoroase pentru viaţa practică de zi cu zi a oamenilor din totdeauna.

Prima i-a fost sugerată de tendinţa unora din musafiri de a se aşeza la locurile cele mai de frunte ale mesei, cărora le-a spus: „Cînd eşti chemat de cineva la nuntă (sau la un ospăţ oarecare), nu te aşeza la locul cel mai de sus, ca nu cumva să fie chemat acolo altul, mai de cinste decît tine, şi venind cel ce te-a chemat şi

pe tine și pe acela să-ți zică: Dă acestuia locul și atunci cu rușine vei începe să șezi în locul cel mai de jos. Ci cînd vei fi chemat — continuă Mîntuitorul — mergînd așează-te la locul cel mai de jos, ca venind cel ce te-a chemat să-ți zică: Prietene, urcă-te mai sus! Atunci vei avea cinste înaintea celor ce vor ședea cu tine la masă" (Luca 14, 8—10).

A doua învățătură a fost adresată direct gazdei, căreia i-a spus: „Cînd faci prînz sau cină — pomană, dacă ar fi să actualizăm puțin și noi astăzi — nu chema pe prietenii tăi, nici pe frații tăi, nici pe rudele tale, nici pe vecinii bogați, ca nu cumva și ei să te cheme pe tine ca să-ți răsplătească. Ci cînd faci ospăț — pomană, așadar — cheamă săracii, neputincioșii, șchiopii și orbii și fericit vei fi pentru că n-au cu ce-ți răsplăti, dar ți se va răsplăti ție la înviere" (Luca 14, 13—14).

Ca oarecînd femeia din mulțime care a strigat: „Fericit este pîntecele care te-a purtat...", unul dintre oaspeți urmărind cu atenție cuvintele Mîntuitorului, știind desigur că împărăția cerurilor este o temă asupra căreia Iisus revine des, a zis în auzul tuturor: „Fericit este cel ce va prînzi în împărăția lui Dumnezeu" (Luca 14, 15).

La auzul acestor cuvinte, folosind și contextul favorabil care se crease, Iisus-Domnul nostru rostește parabola cu chemarea la cină, care s-a citit la Sf. Liturghie de astăzi, parabolă pe care exegeții o asociază cu cea a nunții fiului de împărat, de la Matei 22, 1 și urmare.

*

Pe scurt, această parabolă are următorul cuprins: Un om oarecare, asemenea fariseului la care și Iisus se afla la masă, a făcut cină mare, cină și nu prînz, pentru că în părțile acelea sînt călduri mari, din care pricină masa de bază este cina, cînd se mai răcorește. Cînd totul a fost gata, acest om a trimis să spună invitaților să poftească, pentru că „toate sînt gata". Invitații însă au început să se scuze că nu pot veni, motivînd unul că a cumpărat pămînt și trebuie să-l vadă, altul că și-a luat boi și trebuie să-i încerce, altul că s-a însurat ș.a.m.d. Auzind toate acestea, celui ce a făcut masa desigur că nu i-a căzut bine și a trimis pe sluga sa pe la toate răspîntiile cetății să cheme la cină pe toți pe care îi întîlnește, inclusiv infirmii, bolnavii și alți nefericiți. Sluga a executat porunca, și a spus stăpînului său că totuși a mai rămas loc. Atunci stăpînul a poruncit slugii să iasă din nou și la alte drumuri, chiar dinafara cetății, *„ca să se umple casa mea,* cum spune parabola, căci zic vouă că nici unul din oamenii care au fost chemați nu vor gusta din cina mea" (Luca 14, 24).

Tălmăcind-o, tot pe scurt, parabola are următorul înțeles:

Omul care a făcut cine mare este Dumnezeu, iar *cina* înseamnă bucuriile vieții veșnice, sau, spus altfel, împărăția lui Dumnezeu sau împărăția cerurilor. *Cei chemați* prima dată și care au refuzat să vină la cină sînt în special conducătorii poporului evreu ca și alți membri ai acestui popor. *Pretextele* invocate sînt grijile peste măsură ale vieții trupești care ne amintesc de sămînța căzută între spini din parabola semănătorului, sămînță care a încolțit și a crescut puțin, dar copleșită de spini și buruieni n-a putut rodi și s-a uscat.

Sluga trimisă este Mîntuitorul Iisus Hristos, care, după cuvîntul Sf. Apostol Pavel, „a luat chip de rob, făcîndu-se asemenea oamenilor și la înfățișare arătîndu-se ca om" (Fil. 2, 7) și care cu adevărat a chemat pe toți la Sine și, prin aceasta, la cina Tatălui ceresc. N-a mustrat El oare de atîtea ori pe mai marii poporului evreu din acel timp pentru îngustimea lor de minte, pentru inima lor legată peste măsură de bunurile pămîntești, pentru tîlcuirea greșită a scrierilor Vechiului Testament; n-a spus El cu toată căldura dragostei Sale dumnezeiești: „Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați și eu vă voi odihni pe voi" (Matei 11, 28), sau: „Veniți binecuvîntații Părintelui meu și moșteniți împărăția care este gătită vouă de la întemeierea lumii!" (Matei 25, 34).

Cei chemați a doua oară și a treia oară la cină reprezintă obștea cea mare, nu numai a poporului evreu, ci toate semințiile, pe toți oamenii, ceea ce exprimă universalitatea împărăției lui Dumnezeu, înaintea căruia, tot după spusa Sf. Apostol Pavel, „nu mai este iudeu sau elin, rob sau slobod, bărbat sau femeie", ci în Iisus Hristos-Domnul nostru, „toți am devenit una" (Gal. 3, 28).

Cuvintele: *„Să se umple casa mea"*, reținute din parabolă, exprimă dragostea nemărginită a lui Dumnezeu către toți fiii Pămîntului, către toți oamenii, care

sînt chemaţi în egală măsură, ca, „îmbrăcînd haină de nuntă", adică viaţă de adevăraţi creştini să ia parte la ospăţul ceresc, din care cei ce vor gusta cu adevărat *vor fi fericiţi*, aşa cum a intuit, poate fără să-şi dea seama, meseanul care a rostit aceste cuvinte.

*

Asemenea celorlalte parabole, ca de altfel întreaga învăţătură a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, şi parabola care s-a citit la Sf. Liturghie de astăzi caută să ne sensibilizeze asupra destinului veşnic al omului, al nostru al fiecăruia; şi să ne ţină treaz marele adevăr că „este grea meseria de om", cum inspirat a spus un gînditor român, grea prin chemarea ei, grea prin responsabilităţile pe care le implică, grea dar unică, onorantă, măreaţă prin scopul ei, atît vremelnic, cît şi veşnic.

Se cuvine deci ca în chip special să reţinem că, prin sufletul său, omul este o fiinţă nemuritoare, eternă, că este trup material şi suflet imaterial, că viaţa spirituală este o realitate pe care o putem aproape pipăi fiecare dintre noi. Ştiinţa de astăzi vorbeşte tot mai mult de trăiri extracorporale, de situaţii cînd, în apropierea morţii, şi-au văzut din afara lui propriul corp, ceea ce este relatat şi de Almanahul „Magazin" pe anul 1980 (p. 169).

Dacă ar fi să folosim o comparaţie, am putea spune că, într-un fel, omul se aseamănă cu un submarin: Trupul său este corpul submarinului afundat în apă aşa cum trupul este legat de pămînt, iar sufletul său este ca periscopul submarinului, cu care acesta stă în legătură cu lumea din afară, cu lumina, prin care se orientează, cercetează, cu un cuvînt, fereşte submarinul de primejdii, aşa cum omul prin sufletul său stă în legătură cu lumea cerească, spre care tinde mereu, adică spre perfecţiune, spre adevăr, spre lumina spirituală de dincolo de hotarele acestei vieţi pămînteşti, spre Dumnezeu.

„Omul făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu — spune Dostoievski — nu poate fi fericit decît în Dumnezeu", sau cum redă această realitate spirituală poetul Ioan Alexandru, cînd spune despre poporul român următoarele cu adevărat inspirate cuvinte:

„Nu averea fost-a pentru noi
Semnul de nobleţe şi renume
Ci credinţa care ne-a-mbrăcat
Cu miros din cealaltă lume".

Ce frumos spus: „Cu miros din cealaltă lume". Aşadar, cina din parabola de astăzi, Împărăţia lui Dumnezeu este şi ea o realitate tot atît de evidentă ca şi realitatea sufletului omenesc. Desigur că la acest ospăţ ceresc nu se servesc fripturi garnisite, nici vinuri parfumate, nici alte bunătăţi de acest fel, pentru că, aşa cum spune Sf. Apostol Pavel, „Împărăţia lui Dumnezeu nu este mîncare şi băutură, ci dreptate şi pace şi bucurie întru Duhul Sfînt" (Rom. 14, 17). Sau cum ne asigură tot el cînd zice: „Cele ce ochiul n-a văzut, nici urechea n-a auzit, nici la inima omului nu s-a suit, acestea le-a gătit Dumnezeu pentru cei ce-L iubesc pe dînsul" (I Cor. 2, 9), realitate, trăire suprafirească pe care Sf. Apostol Pavel a experimentat-o personal, experienţă despre care grăieşte următoarele: „Cunosc un om întru Hristos, care mai înainte cu patrusprezece ani (aşadar, prin anul 43 d.Hr.) ... a fost răpit pînă la al treilea cer. Ştiu că acest om — dacă a fost în trup, nu ştiu, sau dacă a fost afară de trup, nu ştiu, Dumnezeu ştie — a fost răpit în rai şi a auzit cuvinte de nespus" (II Cor. 12, 2—4). Bucuriile ospăţului divin, realităţile de dincolo de pragul acestei vieţi sînt deci copleşitoare; ele nu pot fi redate în grai omenesc.

Se cuvine să reţinem de asemenea că Dumnezeu, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne cheamă şi pe noi la Cina Sa: „Veniţi, căci toate sînt gata!" Prin Biserica Sa, prin glasul slujitorilor ei, Mîntuitorul Iisus Hristos ne spune şi astăzi şi va spune mereu pînă la sfîrşitul veacurilor: „Veniţi de luaţi lumină", cum auzim spunîndu-se în noaptea Învierii, de la mine cel ce „sînt lumina lumii"; cel ce „înseteazā să vină la Mine şi să bea"; şi desigur: „Veniţi la Mine toţi cei osteniţi şi împovăraţi şi Eu vă voi odihni pe voi!".

Timpul nu ne permite să subliniem cum s-ar cuveni ceea ce noi, slujitorii bisericeşti, ar trebui să facem mai adînc şi mai des, timpul, ziceam, nu ne permite să subliniem importanţa uriaşă pe care chemarea Mîntuitorului Iisus Hristos, mesa-

jul Său divin, învăţătura Sa le au pentru noi toţi, pentru viaţa noastră de aici şi din veşnicie. Se spune mereu din faţa sfintelor noastre altare, că, luînd trup omenesc, Iisus-Domnul nostru a regenerat, a renăscut, a restaurat firea noastră omenească, îmbogăţind-o cu luminile Sale şi întărind-o cu harul Său, astfel că este în puterea fiecăruia dintre noi să greşim cît mai puţin şi să devenim un fel de îngeri în trup şi atunci lumea ar avea cu totul şi cu totul altă faţă, nu s-ar mai auzi atunci de ură, de războaie, de nedreptăţi, de atîtea şi atîtea fărădelegi care întunecă viaţa noastră pămîntească.

„Numai Evanghelia este în măsură să transforme lumea" — spune un mare fizician francez de astăzi. „Mesagerul Evangheliei, Hristos — spune tot acest savant — este în stare să reînsufleţească lumea, să-i dea viaţă, căldură, să facă în aşa fel încît orice progres ştiinţific să slujească la înfrumuseţarea lumii". „Venirea lui Hristos — spune şi celebrul savant atomist Oppenheimer, despre care am auzit cu toţii — întrece în importanţă tot ceea ce ne-a putut învăţa ştiinţa".

*

Vremea postului în care ne aflăm ne ajută să fim mai receptivi la chemarea lui Dumnezeu pentru Cina Sa cerească, de a cărei realitate şi de ale cărei negrăite bucurii trebuie să fim siguri şi cît mai conştienţi cu toţii.

Vremea postului în care ne aflăm, cu îndemnurile sale de a ne şlefui şi îmbogăţi cît mai mult fiinţa noastră lăuntrică, ne ajută să răspundem chemării Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, şi nu oricum, ci aşa cum se cuvine, spre a putea intra la Cină, căci tot El zice, că „mulţi sînt chemaţi, dar puţini aleşi"" (Matei 22, 14).

În Psalmul 23, Psalmistul David pune următoarea întrebare: „Cine se va sui în muntele Domnului şi cine va sta în locul cel sfînt al lui?", aşadar, la Cina Sa. Şi tot el răspunde: „Cel nevinovat cu mîinile (adică cel ce nu s-a întinat cu fapte urîte) şi curat cu inima (adică cu conştiinţa cît mai nepătată), care nu şi-a luat în deşert sufletul său (adică a dus o viaţă responsabilă), acesta va lua binecuvîntare de la Domnul şi milostivire de la Dumnezeu, Mîntuitorul său" (Ps. 23, 3—5).

Să ne încordăm deci puterile şi să rugăm şi pe Dumnezeu să ne ajute ca pe acest munte să urcăm şi noi cît mai sus. Amin.

Arhid. *Gh. Papuc*

CUVÎNT LA PRAZNICUL INTRĂRII ÎN BISERICĂ A MAICII DOMNULUI

...Bucură-te Plinirea rînduielii Ziditorului... (din troparul sărbătorii)

Dăm mărire Atotputernicului Dumnezeu că ne-a împărtăşit din Darurile Sale cele bogate şi la Sf. Liturghie de azi. Cu ajutorul Său, iată-ne în dumnezeiescul Praznic al Intrării în Biserică a Preacuratei Fecioarei Maria, sărbătoare luminată care face parte din grupajul sărbătorilor rînduite de Sf. Biserică, pentru preacinstirea ei.

Atraşi şi noi de Duhul Domnului la locaşul sfînt de închinare să urcăm o nouă treaptă, după începerea noului an bisericesc, după sărbătorirea de aleasă cunună a Naşterii Preacuratei Fecioare Maria, la 8 septembrie — şi acum ne regăsim în minunat popas duhovnicesc, mai presus decît a ne afla lîngă un binecuvîntat pom, încărcat cu strălucitoare fructe de aur, deoarece Praznicul de azi este încărcat, din mila Domnului, cu înalte semnificaţii duhovniceşti, la care trebuie să ne prezentăm şi noi cu buchetul florilor, adică al celor mai alese simţăminte de vie şi preacuvenită recunoştinţă fiască.

Azi e înainte-însemnarea bunei voinţe a lui Dumnezeu, după cum ne încredinţează minunata şi inspirata rînduială a slujbelor, a imnelor închinate Maicii Domnului, Fecioara cea aleasă din veac, supunîndu-se voii lui Dumnezeu, se pre-

gătește anume, în locaș sfînt, consacrat, să devină Maică, Pururea Fecioară, spre care fapt minunat să fim cu luare-aminte.

Deși sîntem în anotimp de toamnă cu specificul climatului sobru, pentru noi, Praznicul de față este cu adevărat o primăvară duhovnicească. Această mare taină a sfintei sărbători poate fi pătrunsă, poate fi înțeleasă mai bine cu ochii credinței, nădejdii și mai ales ai dragostei ca răspuns la marea iubire a lui Dumnezeu arătată nouă, pentru tot ce El ne-a hărăzit. Ce vom răsplăti deci Domnului pentru toate cîte ne-a dat nouă?... pentru o asemenea concepere și săvîrșire?...

A trecut doar o săptămînă din perioada acestui post și cine n-a vibrat puternic sufletește la textul catavasiilor care ne-au chemat din nou cu cuvintele de inaugurare duhovnicească; „Hristos se naște, măriți-L, Hristos din ceruri, întîmpinați-L"... Se pregătește să se întrupeze și anul acesta, pe pămînt, Stăpînul vieții noastre, lăsînd slava cea cerească să vină printre noi, la plinirea vremii, să ne înălțăm duhovnicește, să cîntăm Domnului tot pămîntul, împreună cu îngerii.

Din dragostea Sa nemărginită, pentru noi, trimițînd pe Unicul Său Fiu, cel născut din veșnicie, pentru a se întrupa, cu zămislire de la Duhul Sfînt, iată și pregătirea vasului ales de sălășluire a Dumnezeirii. Cît de curat, cît de desăvîrșit trebuia să fie acest sălaș de pe pămînt al Divinității, ne arată, cu atîta mireasmă, praznicul dumnezeiesc de azi.

Din veac cea mai aleasă dintre fecioare a fost rînduită să împlinească acest plan de mîntuire a noastră, prin Nașterea minunată a lui Iisus Hristos, Fiul Ei și Dumnezeul nostru, ca împăciuitoare a noastră cu Dumnezeu, dar și îndreptătoarea greșelii Evei, prin Atotînțelepciunea, Atotputernicia și Dragostea Celui ce ne-a plăsmuit după chipul și asemănarea Sa.

Iată chipul desăvîrșit în neprihănirea Fecioarei Maria, rînduită în acest mare, înalt și mîntuitor scop. Iată rodul rugăciunilor fierbinți, al postului îndelungat, al milosteniilor făcute și mai ales al încrederii în Dumnezeu, tot ce au avut mai de preț, minunații ei părinți de veșnică aducere aminte, Ioachim și Ana, intrați în istoria mîntuirii noastre, pe care sfînta noastră Biserică îi pomenește permanent. Iată prinosul și recunoștința adusă lui Dumnezeu pentru odrasla minunată, emblema împlinirii făgăduinței fericitoare a tuturor, iată cum spre mirarea tuturor, Dumnezeu schimbă rînduiala Firii, făgăduința fericiților părinți ai Preacuratei Fecioare Maria — o împlinește praznicul de azi. Aleasa între fecioare a fost afierosită, închinată, consacrată scopului înalt spre care a fost rînduită anume.

Evenimentul Sf. Sărbători de azi nu este ceva imaginar, ci ne covîrșește prin măreția, prin grandoarea-i fără margini. Sărbătoarea a fost prefigurată deosebit. Precedată de slujba înainte-prăznuirii din seara care a supravenerat-o, identificată în scara văzută de patriarhul Iacob în visul său, scară pe ale cărei trepte urcau și coborau îngerii, pe însăși aleasa cerului și a pămîntului, Aceasta este și ușa prin care a intrat Povățuitorul prin excelență al nostru, Mesia cel mult așteptat. Ușa care a rămas închisă ne grăiește clar despre pururea-fecioria Maicii Domnului, piscul cel mai înalt de desăvîrșire morală. Dar și apostolul de azi ne-a călăuzit duhovnicește pentru o mai edificatoare învățătură ce iradiază din Praznicul de azi: Cortul Mărturiei în care, după Vechiul Așezămînt erau așezate: mana cerească, toiagul lui Aron, Tablele Legii date de Dumnezeu Lui Moisi și mai ales Sfînta-Sfintelor, unde erau acestea așezate, slujba impresionantă și norul care a apărut atunci, un nor de nemaiîntîlnită strălucire, încît a uimit pe slujitori, imagine vie a rugului ce ardea și nu se mistuia, nu sînt oare minunate exemplificări, prefigurări în care vedem pe Maica Domnului, străluminată de harul lui Dumnezeu, ca un Chivot al Împăratului Ceresc, ca un Cuib al Vulturului Ceresc, cum o vedem din Acatistele închinate Sfintei Fecioare?

Împlinind făgăduința făcută Domnului, fericiții părinți ai Fecioarei Maria au dus-o la templul din Ierusalim s-o afierosească Domnului, ca mulțumire a odrăslirii acesteia, ca dar divin, cînd prunca minunată avea 3 ani. O veche tradiție bisericească ne spune că evenimentul n-a fost lipsit de o vibrantă, de o impresionantă desfășurare. Fecioara Preacurată a fost însoțită de multe alte fecioare alese din Israil care o conduceau la destinație, cu făclii aprinse, și acestea cu semnificația lor bine definită. Chiar îngerii Domnului, după cum am auzit la Axionul de azi, văzînd intrarea Preacuratei, în Sfînta-Sfintelor s-au mirat ca de un sicriu

însufleţit al lui Dumnezeu, adică minunat laborator de sălăşluire al Divinităţii, de care, cu mare respect trebuie să ne apropiem, iar cerul şi pămîntul răsunau în cîntări şi proslăveau minunea. Fecioara, din ai cărei ochi de cristal iradia curăţia sufletului ei, sfinţea locul prin care trecea cu neprihănita ei fiinţă. Ceea ce se săvîrşea acum pe pămînt, aducînd mirarea puterilor cereşti, intra într-o armonie cosmică.

Condusă astfel de către preoţi, pînă la intrarea în biserică, Marele Preot Zaharia, tatăl Sfîntului Ioan Botezătorul, a luat în braţele sale pe curata pruncă, a binecuvîntat pe Dumnezeu şi a introdus-o în Sfînta-Sfintelor, în timp ce mama sa, fericita Ana preamărea pe Dumnezeu, pentru binecuvîntarea ce le-a hărăzit nu numai ei şi lui Ioachim, ci asupra întregului neam omenesc. Aici a stăruit fecioara în post, rugăciuni, privegheri, imne îngereşti fiind hrănită, mai presus de înţelegere de către îngeri, de către Arhanghelul Gavriil, timp de 12 ani.

Aşa după cum la Dumnezeu toate sînt cu putinţă, şi unde voieşte El, se biruieşte rînduiala firii, aşa trebuie să înţelegem cu duhul credinţei, miraculoasa hrănire adică sporul de încununare cu virtuţi a celei alese providenţial spre un înalt scop de mijlocitoarea mîntuirii neamului omenesc. Aşa a fost pregătită Aleasa Maică, Pururea Fecioară, mamă a Autorului mîntuirii noastre. Textul sfînt relatat de Sf. Evanghelie de azi de la utrenie sublinia momentul cînd providenţialei fecioare Maria, rudenia ei Elisabeta, soţia preotului Zaharia, salutînd-o, inspirată de Sus, i-a anticipat un impresionant mesj: „Bucură-te, ce plină de dar, Domnul este cu tine... că, iată, cum ajunse glasul salutării Tale în urechile mele, a tresăltat pruncul în pîntecele meu", adică, încă din pîntece ecoul preamăririi Mielului lui Dumnezeu se prefigura pentru minunea de la Iordan, cînd Ioan Botezătorul a dat mărturie despre Mielul Lui Dumnezeu, Căruia El i-a pregătit calea. Potrivit este să marcăm momentul cînd îngerul darului, Gavriil, a vestit-o că va naşte pe Emanuil, Fecioara mirată, dar nu deznădăjduită a întrebat pe înger: cum va fi cu putinţă aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat"? răspunsul solului a fost convingător; Duhul Domnului se va coborî peste tine şi Puterea celui Preaînalt te va umbri, te va sfinţi total, de aceea Sfîntul care se va naşte din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema, asigurare la care Fecioara Maria, cu adîncă smerenie şi ascultare a răspuns „Iată roaba Domnului, fie mie după cuvîntul tău", adică sînt gata să împlinesc cu sfinţenie acest comandament divin. Iată cum îngemănată ascultarea cu smerenia şi toate celelalte virtuţi, au ridicat această aleasă a Domnului pe cele mai înalte culmi de sfinţenie, de desăvîrşire. Partea cea bună, recomandată de Sf. Evanghelie de azi, şi-a ales-o. Plini de uimire pentru lucrarea lui Dumnezeu, la care toate sînt cu putinţă, să medităm profund cît de mult i-a plăcut Domnului Iisus, a Doua Persoană a Sfintei Treimi, să accepte a coborî din slava cerească, din iubire de oameni, să respecte pe Maica Sa Preacurată, să meargă pînă la Jertfa de Sine, la Jertfa sîngeroasă de pe Golgota, pentru a ne împăca cu Tatăl Ceresc. Mai mare dragoste din partea lui Dumnezeu, ca aceasta, nu există. De aceea, conştiinţei noastre, Dumnezeu Cel întrupat ni se adresează astfel: ... Mult am dorit să am parte, pe pămînt, de o asemenea Mamă, însăşi scopul venirii Mele pe pămînt, a fost asigurat de vrednicia Ei, ca primă minune la care am participat cu Tatăl şi cu Duhul, în Sfatul Inter-Treimic. Dar şi pe tine preotul meu, te doresc să fii curat, căci şi tu îmi dai o nouă naştere Euharistică, la Sf. Altar. De aceea ia aminte şi tu dar şi păstoriţii tăi să daţi cinstirea cuvenită Aceleia pe care Eu mai întîi am înţeles s-o cinstesc şi am exemplificat aceasta pentru voi. Să nu mă laşi singur în chivot. Vino, mereu vino şi mă cercetează în locul preferat de Mine aici, închină-te cu încredere Maicii Mele Preacurate, şi spune-i Ei deschis despre luptele tale de aici cu vrăjmaşii sufleteşti. Ia putere de la Cea Care şi Mie mi-a dat cu prisosinţă, mai întîi mie, sărutul ei sfînt de pe Calvar, dar şi bucuria fără margini a roadelor Crucii, la înviere. Ia aminte că alt drum spre Mine nu ai, fără a cere Maicii Mele sigura îndrumare de ajutor să poţi trece şi tu de la jertfă, la înviere!

Iată deci, cum se cuvine să alergăm în viaţa noastră la cea mai sigură povăţuitoare, sprijinitoare, mîngîietoare, sigură solitoare, şi toate atributele din Acatistele închinate ei.

Spre această sfîntă încununare de virtuţi, spre acest vas ales al Duhului Sfînt, Mica Regină care a devenit Împărăteasa cea aleasă a Cerescului Împărat, consacrată şi perpetuată în rînduiala proscomidiei, să luăm aminte, mai întîi noi preoţii cum ne împlinim această sfîntă îndatorire de supravenerare, spre a convinge pe fraţii noştri ascultători care urmăresc fiorul sfînt de care, mai întîi noi trebuie să fim pătrunşi, neuitînd exemplul şi îndrumările date conştiinţei noastre de către Fiul ei şi Dumnezeul nostru, spre a împlini rostul sublim dar plin de mare responsabilitate, prin misiunea încredinţată nouă. Iar voi credincioşilor, care-i purtaţi numele ei preascump, fiţi cu mare atenţie, să dovediţi că meritaţi a avea părtăşie cu aceea care la superlativ s-a identificat să obţină, prin virtuţile ei maximul calificativ acordat ei de către Însuşi Dumnezeu care a chemat-o anume să ne exemplifice desăvîrşirea. De veţi căuta să vă serbaţi, în duh creştinesc, cu vieţuire aleasă orice onomastică în acest chip, bucurie veţi face şi Maicii Domnului, şi fericire veţi afla în sufletele voastre, numindu-vă colaboratoare ale Preacuratei Fecioare Maria. În caz contrar, rănind-o, veţi sminti pe surioarele şi fraţii de aici. Cu toţii fiind chemaţi la mîntuire, apropiindu-ne de sfînta biserică, în care este vie Maica Domnului, rîu de apă vie şi fîntînă de daruri, vistierie nesecată, să zicem, lepădînd toată grija cea lumească: „Intra-voi în casa Ta, închina-mă-voi în sfînta Biserica Ta, Doamne întru frica Ta, povăţuieşte-mă la dreptatea Ta, ca făcînd sau împlinind poruncile Tale, să te simt cu ochii sufletului meu, pătrunzînd cu sfinţenia Ta, toată fiinţa mea. Cu ajutorul Tău ceresc şi mijlocirile Preacuratei Maicii Tale voi înţelege, cu povăţuirile sfintei tale Biserici, menirea mea, care să fie după voia Ta".

Cît de permanentă, de viabilă este sf. sărbătoare de azi, trecînd-o prin resortul sufletului nostru, este considerentul care trebuie să ne stăpînească permanent ca să devenim şi să ne străduim a fi adevărate biserici vii, prin harul lui Dumnezeu care întăreşte voinţa noastră de mai bine, preamărind pe Dumnezeu, supravenerînd pe Maica Domnului, cinstind pe toţi sfinţii cu întreaga noastră fiinţă. Praznicul de azi ne-a deschis sufletul să înţelegem mai bine de ce trebuie să îngrijim, după minunatul exemplu dat de Preacurata Fecioară Maria, vistierie nesecată de daruri duhovniceşti, să căutăm mai întîi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui, cunoscînd că, de ne vom strădui astfel, toate celelalte se vor adăuga şi vor prisosi tuturor. Să nu procedăm precum bogatul cel nemilostiv, şi cel nebun, din textul Evangheliei Duminicii trecute cu agoniseală exclusivă şi egoistă de cele trecătoare, călători fiind şi noi toţi, ci prisosul nostru să-l revărsăm la semenii avizaţi a fi ajutaţi, purtînd sarcinile unii altora... Ştim prea bine că Maica Domnului şi-a împărţit singurele şi simplele ei veşminte, care au devenit sfinte veşminte ocrotitoare, omofor minunat. Din fericită inspiraţie, şi această sf. biserică ne captivează, încă de la intrare, cu splendidul chip al Maicii Domnului, cu omoforul, lucrare în mozaic. De-o parte şi de alta însă, în pridvor, priviţi şi să medităm şi asupra celorlalte icoane, cuprinzînd una chiar evenimentul minunat al Praznicului de azi, al intrării Maicii Domnului în Biserică, precum şi cealaltă icoană tot atît de semnificativă, reprezentînd, Întîmpinarea Domnului. Intrare înlăuntru propriei noastre conştiinţe, spre a întîmpina, cum se cuvine, tot acolo, pe Stăpînul vieţii noastre, cu care să ajungem în comuniune fericită.

Cu această aleasă interiorizare, în împreună-lucrare cu Dumnezeu, în care rezidă adevărata fericire, rostul şi menirea noastră demnă, să stăruim neîncetat în rugăciuni pentru toată lumea, să avem parte de pace, de bună convieţuire şi colaborare între popoare, bunăstarea şi unirea sfintelor lui Dumnezeu Biserici. Să preamărim pe Dumnezeu în duhul şi în trupurile noastre, ca mădulare purificate de patimi, întrebîndu-ne astfel cu psalmistul; cum vom fi vrednici să-I mulţumim Domnului pentru toate binefacerile revărsate cu prisosinţă asupra noastră? Închinămu-ne înaltei Tale Iconomii, slăvim Atotmilostivirea Ta, chemînd pe Maica Preacurată să mijlocească harul Tău cu rugăciunile ei de Maică Preabună. Fiindcă tu ne-ai inspirat, în priceasna de azi înaintemergătoare acestui popas de duhovnicească povăţuire, în această comuniune de gînduri şi simţăminte fieşti, te rugăm Preacurată: Ochiul inimii noastre îi ridicăm către înălţimea desăvîrşirii tale, Stăpînă, şi te rugăm să nu treci cu vederea smerita noastră dorinţă de tot binele sufletesc şi acum şi la încheierea călătoriei noastre pămînteşti, roagă pe Fiul tău

şi al nostru Dumnezeu ca binepregătiţi să fim părtaşi şi bucuriilor duhovniceşti la minunea Naşterii Sale iar la dreapta judecată, toate nădejdea noastră spre tine o punem, Maica lui Dumnezeu, păzeşte-ne pe noi sub sfînt acoperămîntul tău. Amin!

Preot *Vartolomeu Constantinescu*

PREDICĂ LA DUMINICA DINAINTEA NAŞTERII DOMNULUI

Există în cursul anului bisericesc pomenirea unor evenimente din iconomia mîntuirii noastre care nu se reduc la o singură zi. Aşa se face că în jurul unor sărbători gravitează şi cele două Duminici: cea care precede şi cea care urmează acea dată; ba mai mult, această pomenire este pregătită în mod deosebit în cursul mai multor zile: Astfel, de marele praznic al Naşterii Domnului se leagă această Duminică şi Duminica viitoare. Dar pentru ca însemnătatea acestui eveniment să fie şi mai evidentă, din 15 noiembrie începe postul şi pregătirea pentru această prăznuire.

În atmosfera duhovnicească creată de versul duios al colindelor noastre străbune şi de minunatele noastre cîntări bisericeşti, ne apropiem cu emoţie sfîntă de staulul Betleemului unde în urmă cu aproape 2000 de ani s-a născut Hristos, Domnul nostru.

Duminica aceasta, care premerge praznicului Crăciunului, este închinată Sfinţilor Părinţi după trup ai Domnului. Pentru aceasta şi pericopa evanghelică rînduită a se citi la Sfînta Liturghie ne aduce în ochii minţii cartea neamului lui Iisus, genealogia Mîntuitorului nostru Hristos, apoi este amintită şi naşterea cea de sus a Domnului. De aceea Părinţii Bisericii vorbesc în legătură cu Domnul nostru de două naşteri: una dumnezeiască, înainte de toţi vecii — din Tată fără mamă — şi alta omenească, în timp la plinirea vremii (Gal. 4, 4) — din mamă fără Tată.

Evanghelia de astăzi, primul capitol al Sfintei Evanghelii după Matei este o punte de legătură între cele două părţi ale Sfintei Scripturi, este liantul care ţine împreună Vechiul şi Noul Testament. Cartea neamului lui Iisus arată că Iisus Hristos, Domnul nostru a fost om cu adevărat — asemenea nouă, dar fără păcat — deci a avut înaintaşi. Sfîntul evanghelist Matei începe genealogia Mîntuitorului cu patriarhul Avraam cel căruia însuşi Dumnezeu îi descoperise că întru el, adică întru seminţia şi urmaşii lui *„se vor binecuvînta toate neamurile pămîntului“* (Fac. 12, 3).

Citirea sau auzirea celor 42 de neamuri sau generaţii de strămoşi ai Domnului notaţi de Sfîntul Matei ne transpune în atmosfera de aşteptare a tuturor celor din Vechiul Testament, care au aşteptat cu dor şi nerăbdare împlinirea protoevangheliei (Fac. 3, 15) care a fost cea dintîi veste bună dată de Dumnezeu protopărinţilor după cădere, că El va trimite un Răscumpărător. Împlinirea venirii lui Mesia era atît de mult dorită încît, în mentalitatea iudaică, a nu avea urmaşi însemna un blestem, o mare pedeapsă din partea lui Dumnezeu. Aceasta deoarece fiecare aştepta, dorea şi se gîndea că poate din familia lui se va naşte Mesia cel mult aşteptat.

Cele 42 de generaţii care aşteptau cu mult dor timpul mesianic sînt simbolizate în Biserica noastră, şi această epocă a aşteptării este oarecum retrăită de noi înşine, în zilele postului Crăciunului. Ne simţim şi noi împreună cu patriarhii, drepţii şi cu toţi vieţuitorii Vechiului Testament în atmosfera de aşteptare a venirii în lumea noastră a „pruncului celui mai înainte de veci“, cum evocă o cîntare bisericească.

Sfîntul evanghelist Matei împarte cele 42 de generaţii cuprinse în această „carte a neamului lui Iisus“ în trei grupe, fiecare alcătuită din 14 nume. De la început se arată că Iisus este din neamul lui David şi al lui Avraam, părintele poporului ales. Primii strămoşi după trup ai Mîntuitorului — „cartea neamului“ consemnată în prologul Evangheliei după Matei — au fost Avraam, Isac, Icov şi înşiră pînă la regele şi psalmistul David 14 generaţii. Se împlinise astfel prooro-

ciile rostite, cu opt veacuri înainte, de către „evanghelistul Vechiului Testament" Isaia-profetul. *„O mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei* (tatăl lui David) *și un lăstar din rădăcinile lui va da. Și se va odihni peste el duhul lui Dumnezeu...“* (Isaia 11, 2), iar prin cuvintele proorocului Ieremia, Dumnezeu revelează: *„... voi ridica din David odraslă dreaptă... și Odraslei aceleia i se va pune numele: Domnul — dreptatea noastră“* (Ieremia 13, 16).

A doua grupă de 14 generații din neamul Mîntuitorului ține de la psalmistul David pînă la ducerea poporului ales în robia babiloniană, iar cea de a treia, de la această strămutare în Babilon pînă la Hristos. Numărul 14 este format din 7 plus 7 și această cifră are în Sfînta Scriptură un simbolism deosebit, ea reprezintă sfințenia, plenitudinea, desăvîrșirea.

Sfîntul Grigorie de Nazianz, referindu-se la genealogia Mîntuitorului consemnată de Sf. Evanghelist Luca, arată că Iisus Hristos Domnul nostru este al 77-lea de la Adam.

După enumerarea celor 42 de ascendenți ai Mîntuitorului, în pericopa evanghelică de astăzi este istorisită nașterea cea mai presus de fire a Mîntuitorului nostru din Preacurata Fecioară Maria. Astăzi s-a împlinit proorocia lui Isaia: *„Iată, Fecioara va lua în pîntece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel care se tîlcuiește, cu noi este Dumnezeu“* (7, 14; Mt. 1, 23).

Sfînta Evanghelie citită astăzi ne arată descendența umană a Mîntuitorului, ne descoperă că Mesia este fiul Omului, dar tot în această pericopă evanghelică — și în unitate indivizibilă — ne este revelată și originea divină a Mîntuitorului, că Cel care S-a născut din Preacurata Fecioară Maria, s-a zămislit de la Duhul Sfînt.

Pruncul Mesia care își are obîrșia sa pămîntească în David, Avraam și Adam, este fiul Omului, dar este și *Fiul lui Dumnezeu* (Lc. 3, 38).

Evanghelia de astăzi (Mt. 1, 1—25) ne conduce și ne apropie cu un fior sacru de marele eveniment al Nașterii Mîntuitorului lumii. Pătrunși de o sfîntă emoție, pășim în atmosfera „prăznuirii" unicului lucru nou sub soare (Sf. Ioan Damaschin). Întruparea Logosului divin, coborîrea și înomenirea Fiului lui Dumnezeu constituie un fapt esențial pentru viața fiecărui om, ca chip al lui Dumnezeu căci prin venirea Sa în condiția noastră umană, ne-a redat demnitatea de fii ai lui Dumnezeu. Prin această întrupare, Fiul lui Dumnezeu se integrează în lumea materială, intră în istorie. Și noi, fiecare în parte, și toți împreună sîntem o parte a lumii acesteia.

Deci venind în lumea materială, Fiul lui Dumnezeu vine și în propria noastră viață.

Evanghelia aceasta „cartea neamului lui Iisus", citită astăzi la Sfînta Liturghie, este un ultim apel adresat conștiințelor noastre, acum înainte de Crăciun, o chemare sfîntă ca să ne pregătim nu să aniversăm un eveniment istoric, ci să facem ca Hristos Domnul să se nască și din inimile noastre. La aceasta ne îndeamnă de o lună întreagă cîntarea bisericească: *„Hristos se naște, măriți-L“* iar graiul colindei întărește acest adevăr *„Astăzi S-a născut Hristos“* căci Hristos cel care s-a născut în ieslea Betleemului, în urmă cu aproape două milenii trebuie să se nască mereu și în sufletele noastre. Se cuvine să-L primim pe Domnul în sufletele noastre așa cum l-au primit toți bunii și străbunii noștri pentru ca viața noastră să fie redimensionată și reașezată în dragostea de Dumnezeu și de semeni, ca Hristos să devină real și plenar modelul viețuirii noastre.

Să ne conștientizăm de adevărul că așa cum Hristos Domnul este din neamul lui Adam (Lc. 3, 38) și noi sîntem din neamul lui Hristos, căci *„sîntem din neamul lui Dumnezeu“* (F. Ap. 17, 28).

Iată de ce acum în această perioadă a anului bisericesc răsună — în conștiințele noastre treze — mai cu putere ca oricînd cuvintele Domnului Hristos: *„Iată stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine“* (Apoc. 3, 20).

Hristos Domnul, din dragoste s-a întrupat și din aceeași dragoste nemărginită vine mereu spre noi. Să nu-L lăsăm să aștepte la periferia vieții noastre, să nu-L îndepărtăm, bineștiind că Domnul încearcă acum la poarta inimii noastre *„la ceasul cinei“*. El a mai bătut la ușa sufletului nostru și dimineață și la amiazi

şi poate acum bate pentru ultima dată la cină, înainte de a veni întunericul vieţii noastre — moartea — cînd nimeni nu mai poate lucra, cum zice Mîntuitorul.

Să ne deschidem sincer şi deplin inima şi să-L primim pe Domnul vieţii şi al păcii încredinţaţi fiind că de acolo din adîncul fiinţei va da existenţei noastre sensul cel mai înalt, cel mai autentic. De acolo va radia mereu lumină, putere şi pace asupra minţii, simţirii şi voinţei, asupra fiinţei noastre întregi dar şi asupra familiilor şi asupra lumii întregi, acum şi pînă la sfîrşitul veacurilor.

AMIN.

Pr. asist. *Nicolae Dura*

TAINA BETLEEMULUI

— Predică la ziua a doua de Crăciun —

(Matei II, 13—23)

Sfînta Evanghelie care este rînduită a se citi a doua zi de Crăciun ne aduce aminte de faptul că la Naşterea Mîntuitorului nu s-a auzit doar oaste cerească aducînd slavă lui Dumnezeu şi vestind lumii pace, nu au existat doar oameni cu sufletul deschis, dornici să-l primească şi să I se închine Celui Nou Născut, cum au fost păstorii şi cei trei crai veniţi din Răsărit, ci s-a întîmplat să fie şi oameni potrivnici Pruncului Iisus, cu gînduri ascunse şi cu rea voinţă faţă de El.

De fapt, ar fi greu să ne imaginăm că lucrurile s-ar fi putut petrece altfel. Nu trebuie să uităm că acum, la Întruparea Mîntuitorului apunea o lume şi se năştea alta; se stingea o împărăţie — a păcatului şi morţii şi se instaura alta — a mîntuirii şi vieţii. Stăpînul vechii împărăţii, care este satan, pricinuitorul căderii omului, nu putea rămîne impasibil. El este dintru început duşman al lui Dumnezeu şi pizmuitor al oamenilor. Planurile lui viclene, uneltirile sale ascunse, toate încercările de a-l pierde pe om primesc acum, la Naşterea Domnului, o lovitură distrugătoare. Puterea sa este sfărîmată. De aceea, se tulbură şi adunîndu-şi puterile caută să zădărnicească începutul lucrării dumnezeieşti de mîntuire a lumii.

Iată de ce o viaţă a lui Iisus în care să fie consemnate doar evenimente precum au fost: închinarea păstorilor, sosirea şi darurile magilor, vizita la 12 ani la templu, epifania de la Iordan, schimbarea la faţă pe muntele Taborului, înmulţirea pîinilor, vindecările de orbi, şchiopi, paralitici, epileptici, învieri de morţi, propria Sa înviere şi înălţarea la cer, n-ar fi o viaţă reală, istorică, ci cel puţin una redată doar pe jumătate. Or, adevărata viaţă a Fiului lui Dumnezeu întrupat a înregistrat deopotrivă şi împotriviri, duşmănie din partea altora, dispreţ, persecuţie, judecată, bătăi, cunună de spini, răstignire şi moarte. În răstimpul activităţii Sale pămînteşti, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a întîlnit oameni binevoitori şi răuvoitori, prieteni şi duşmani, admiratori şi defăimători, unii care I s-au închinat şi L-au primit ca pe adevăratul Mesia şi alţii care L-au hulit şi L-au tăgăduit. Între cei care L-au duşmănit şi I-au voit răul s-a numărat şi Irod, regele Iudeiei. Sfînta Evanghelie de astăzi ne dezvăluie felul diabolic în care a acţionat Irod, tulburat în inima sa cînd a aflat că s-a născut un nou împărat. Aproape că nu ne vine să credem faptele pe care ni le relatează Sf. Matei în pericopa evanghelică care s-a citit. Cum să fie posibil, ca la auzirea unui simplu zvon, Irod să verse atîta sînge nevinovat? Cercetînd însă însemnările istorice despre viaţa acestui mare tiran al istoriei, consemnări atît biblice cît şi din surse profane, ne vom da seama că nu este nimic exagerat în tot ceea ce s-a scris despre Irod. Uciderea pruncilor din Betleem nu era prima cruzime comisă de el. A săvîrşit altele şi mai cumplite. Şi-a ucis soacra, pe soţia sa Miriam şi pe trei dintre propriii săi copii. Mobilul acestui lanţ de crime în familie a fost acelaşi ca în cazul crimei din Betleem: teama de a nu-i fi uzurpat tronul. A ajuns pe acest tron nu atît prin propriile sale merite, cît mai ales prin meritele tatălui său Antipater, idumeu de origine, care a adus mari servicii militare romanilor în Orient. Răsplata ce i se cuvenea a

pretins-o nu pentru el ci pentru fiii săi. Pentru Irod a dobîndit tronul Iudeiei, deposedîndu-i de acest tron pe ultimii Hasmonei sau Macabei. Romanii cuceriseră Iudeea încă din anul 63 î.d.Hr., dar lăsaseră la tron pe mai departe dinastia hasmoneiană, dinastie autohtonă, care își trăgea originea de la marii luptători Macabei, eliberatorii poporului evreu de sub robia siriană, în secolul al II-lea î.d.Hr. Acum, în anul 37 î.d.Hr. tronul este oferit lui Irod. Situația evreilor devenea din nou nenorocită. După o scurtă perioadă de independență, ei se văd din nou aplecați în jugul robiei. Irod, în viclenia lui, încearcă să le dea iluzia că prin venirea sa la tron nu și-au pierdut independența. În acest scop se căsătorește cu Miriam, principesă hasmeneiană pentru a-i face să creadă că vechea dinastie se perpetuiază astfel. Am văzut însă cum se comportă față de ea, de mama ei și față de doi dintre fiii pe care îi născuse cu aceasta. A suspectat toate rudele din partea soției de nelealitate. De fapt bănuiala sa era întemeiată. Evreii îl urau cu toții văzînd în el reprezentantul cotropitorilor. Copleșit în sinea lui de astfel de griji, a reacționat cu atîta cruzime cînd a auzit de nașterea unui nou împărat. Văzînd că a fost înșelat de magi, adoptă măsura diabolică a uciderii pruncilor de la doi ani în jos. Credea că-l va ucide și pe viitorul pretendent la tron. Dacă însă s-ar fi întîmplat să nu-i cadă în mînă, i se oferise prilejul să se răzbune. Aflase despre speranțele mesianice ale evreilor. Știa că fiecare familie aștepta ca din sînul ei să se nască Mesia. Era o ocazie pentru Irod să-și îngenuncheze supușii. Dacă îl doresc pe Mesia și îl văd în fiecare nou născut al lor, să-l jelească acum.

Irod era răspunzător de liniștea la granițele de răsărit ale imperiului. Zvonurile care s-au răspîndit în Ierusalim odată cu sosirea magilor au tulburat spiritele. Speranțele mesianice i-au exaltat pe mulți. Irod intervine brutal pentru a-i intimida pe cei în sufletul cărora au încolțit astfel de speranțe.

Aflăm din Sfînta Evanghelie despre intervenția lui Dumnezeu, prin înger, pentru salvarea Pruncului. Sîntem puși din nou în nedumerire. Cum este posibil ca Dumnezeu atotputernic fiind să nu reverse din cer mînia Sa și să-l nimicească pe dușmanul propriului Său Fiu, ci recurge la o stratagemă neașteptată: Îl trimite departe, tocmai în Egipt spre a scăpa, astfel de prigonitor?

Prin aceasta ni se dezvăluie o mare taină a dumnezeirii. Dumnezeu a hotărît să ne mîntuiască prin participarea noastră directă la actul mîntuirii. El nu ne mîntuiește forțat. Nu se coboară la noi învăluit de strălucirea Sa negrăită, ci se deșertează de slava dumnezeirii, trimițîndu-L pe Fiul Său să se nască din Fecioară, să crească între oameni, să-i învețe și să-i cheme la mîntuire, să pătimească și să moară pentru a curăța prin sîngele Său păcatele lor.

S-au împlinit întocmai cuvintele proorociei, care spune: „Iată sluga Mea pe care o sprijin, Alesul Meu, întru Care binevoiește sufletul Meu și El va propovădui popoarelor legea Mea. Nu va striga, nici nu va grăi tare și în piețe nu se va auzi glasul Lui. Trestia frîntă nu o va zdrobi și feștila fumegîndă nu o va stinge. El va propovădui legea Mea cu credincioșie" (Isaia XLII, 1—3). Domnul îl trimite pe Fiul Său la noi, în chip de rob. El a venit nu ca să I se slujească, ci să slujească El și să-și dea viața pentru mulți. Fiecare este chemat să se decidă a asculta sau a respinge chemarea Lui, să înțeleagă taina Betleemului, taina smereniei Sale, a deșertării de toate prerogativele divinității și să-I urmeze Lui întru smerenie și slujire.

Irod nu este nimicit pentru că Dumnezeu îi oferă și lui libertatea să se decidă pentru sau împotriva Fiului Său.

Toți oamenii, începînd cu momentul Buneivestiri sînt puși în situația aceasta. Sf. Fecioare înseși i s-a oferit această alternativă. Cînd îngerul Domnului îi vestește zămislirea în pîntecele ei a Fiului lui Dumnezeu, născut mai înainte de veci din Tatăl, ea se arată speriată, dar cînd i se lămurește taina, spunîndu-i-se că acum urmează să se înfăptuiască așteptarea de veacuri a propriului ei popor: întruparea lui Mesia, Sf. Fecioară Maria răspunde afirmativ, cu adîncă smerenie: „Iată roaba Domnului, fie mie după cuvîntul tău!" (Lc. I, 38).

Începînd cu acest moment al Buneivestiri și mai ales al Nașterii Domnului, fiecare trebuie să se decidă, să se pronunțe afirmativ sau negativ. Taina Betleemului trebuie înțeleasă cum este ea: ca fapt istoric, petrecut aievea, în timpul, locul și în condițiile arătate de Evanghelie.

Pentru a înțelege corect această taină trebuie să ne lăsăm pătrunși de smerenie, să începem prin a-L primi pe Mesia ca Prunc nou născut în iesle. Trebuie să avem puritatea sufletească și nevinovăția dreptului Iosif și a păstorilor, care au înțeles cu adevărat taina Betleemului. Trebuie să fim stăpîniți de dorul cunoașterii adevărului dumnezeiesc, cum au fost stăpîniți de acest dor magii. Trebuie să fim încrezători în fidelitatea lui Dumnezeu față de noi și să așteptăm mîntuirea cum au fost încrezători și au așteptat-o doi bătrîni de la templul din Ierusalim: dreptul Simeon și proorocița Ana, care atunci cînd au văzut Pruncul ce a fost adus spre a fi închinat, și-au deschis gura și au rostit cuvinte profetice, unind Betleemul cu Golgota, cuprinzînd adică într-o singură privire întreaga activitate pămîntească a Mîntuitorului.

Mulți credincioși, din toate generațiile, și din toate neamurile au înțeles taina Betleemului și s-au decis să-L urmeze pe Fiul lui Dumnezeu întrupat din Fecioară. Unora le-a fost dat să treacă prin foc purificator ca să poată înțelege această taină. Așa a fost de pildă Saul, prigonitorul creștinilor, care a primit descoperirea tainei pe drumul Damascului și a devenit astfel Sf. Apostol Pavel. Exceptîndu-l pe Ioan, ucenicul iubit, care singur a rămas sub crucea Domnului Său, toți ceilalți Apostoli au făcut dovada că sînt zăbavnici în a descifra taina Betleemului. Tîlharul răstignit de-a dreapta Mîntuitorului a înțeles, înainte de a-și da duhul această negrăită taină. Mucenicii și sfinții Bisericii au făcut dovada că s-au pătruns în chip deplin de sensul profund al tainei Betleemului. Iuda, în schimb, n-a putut înțelege taina, după cum n-a înțeles-o nici Irod.

Dar noi, credincioșii de azi în ce măsură o înțelegem? Răspunsul potrivit poate ar fi: „O înțelegem Doamne, ajută puținătății credinței noastre!" Și mai potrivit ar fi să ne întrebăm cine ne-ar putea lămuri nouă această taină?

Este bine să știm că avem o călăuză sigură la care putem alerga și care singură este în măsură să ne tîlcuiască taina. Este Sfînta Biserică, maica noastră duhovnicească, care întruchipează taina Betleemului. Ea reeditează în lume întreaga lucrare a Mîntuitorului Hristos. Mersul ei în istorie nu este triumfal, ci în totală smerenie și lepădare de sine precum a fost și petrecerea în trup a Mîntuitorului. Așteptînd împlinirea făgăduințelor și sosirea la momentul numai de Dumnezeu știut a Mirelui și Capului ei, Iisus Hristos, Biserica se dedică fără încetare slujirii și propovăduirii în lume a Evangheliei păcii și buneivoiri între oameni. Numai rămînînd în cadrele ei, primind cu smerenie și nevinovăție învățătura sănătoasă pe care o propovăduiește, săvîrșind lucrul dreptății, lăsîndu-ne pătrunși de iubire față de oameni, slujindu-ne cu devotament țara și poporul, dovedim că am înțeles cu adevărat marea și negrăita taină a Betleemului, taina coborîrii printre noi a Fiului lui Dumnezeu, rînduit de Tatăl din cer „să se nască și să crească, să ne mîntuiască".

Pr. prof. *D. Abrudan*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Resfinţirea catedralei din Mediaş

Cetate de mijloc — civitas Mediensis — Mediaşul, străjuieşte de veacuri multe valea mănoasă a Tîrnavei Mari, faţa oraşului fiind astăzi complet înnoită.

Zidită între anii 1928—1933, sub păstorirea preoţilor adormiţi în Domnul: Romul Mircea şi Gheorghe Simplecean, monumentala catedrală din Mediaş a fost reînnoită capital şi ea, prin grija P. C. prot. I. Găban, a C. preoţi împreună slujitori D. Cărăbaş şi Gh. Munteanu, a organelor parohiale, în frunte cu dl. epitrop Ilie Tătar, şi contribuţia bunilor credincioşi medieşeni.

În timpul păstoririi P. C. prot. onor. P. Boeriu şi P. C. pr. pens. Z. Rucăreanu, pictura catedralei, executată de Belizarie, a fost spălată, întreaga biserică fiind acoperită cu tablă de cupru şi aluminiu.

În perioada octombrie 1986—septembrie 1987, pictura veche a fost restaurată şi spaţiile libere, aprox. 75% din suprafaţa catedralei, pictate acum pentru prima dată, pictura veche cu cea nouă armonizîndu-se într-un mod cît se poate de fericit, lucrare executată cu multă măiestrie de d-na Virginia Videa, dînd catedralei o deschidere cu totul nouă, creînd totodată o atmosferă de reală înălţare sufletească. Reparaţiile exterioare, ca şi zugrăveala nouă care s-a administrat contribuie şi ele la punerea în evidenţă a acestui lăcaş de închinare.

Astfel reînnoită, catedrala Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil din Mediaş a fost resfinţită marţi, 8 noiembrie 1988, de Sf. Mihail şi Gavriil, de către Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, înconjurat de un mare sobor de preoţi şi diaconi, din sobor făcînd parte şi P. C. pr. mitrofor Petru Buburuz din Chişinău.

Răspunsurile au fost date de corul bisericii condus de dl. V. Mărginean, precum şi de obştea credincioşilor care au umplut catedrala.

Erau de faţă şi reprezentanţii celorlalte culte din Mediaş şi anume: P. C. pr. rom.-cat. Harai Pal, dl. pastor evangh. lut. Player Ditmar, dl. pastor reformat Soós Iosif şi dl. pastor unitarian Kiss Carol.

În cadrul Sf. Liturghii care a urmat slujbei de resfinţire, ectenie specială s-a făcut pentru preoţii slujitori, ctitori şi alţi binefăcători ai catedralei, adormiţi întru Domnul.

De asemenea, la momentul cuvenit tînărul licenţiat în Teologie Iulian Gherman a fost hirotonit întru diacon.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, P. C. prot. *I. Găban* a rostit un cald cuvînt de bun venit Î. P. S. Mitropolit Antonie, prezenţa Î. P. S. Sale umplînd „de bucurie inimile credincioşilor noştri, ca şi ale multora care au venit de aproape sau de departe", cum a subliniat vorbitorul.

În continuare, P. C. Sa a făcut un istoric al bisericii, prezentînd totodată lucrările care s-au executat, la cele menţionate adăugîndu-se realizarea unei încăperi speciale pentru ars lumînări, o nouă instalaţie electrică, mochetarea întregii suprafeţe ş.a., cheltuielile împreunate cu aceste lucrări ridicîndu-se la o mare sumă de bani. La aceste lucrări se adaugă şi construirea unei capele mortuare,

la cimitirul ortodox, construcţie extrem de utilă pentru întregul oraş, toate sumele fiind suportate în întregime din contribuţia benevolă a credincioşilor.

În partea finală a cuvîntului său, P. C. prot. I. Găban a mulţumit bunului nostru Părinte ceresc pentru sănătatea şi puterea de muncă dăruite preoţilor şi credincioşilor de la catedrala medieşană spre a-şi vedea terminate lucrările şi a-şi vedea biserica atît de frumos împodobită.

P. C. Sa a mulţumit apoi Î. P. S. Mitropolit Antonie pentru încununarea acestor lucrări, reprezentanţilor celorlalte culte, în chip special conducerii bisericii evanghelice din localitate pentru schela metalică împrumutată gratuit, ceea ce înseamnă economii de cîteva zeci de mii de lei, organelor de stat pentru sprijinul acordat, consiliilor şi comitetelor parohiale, corului şi tuturor credincioşilor pentru dragostea şi jertfelnicia lor, în chip special epitropului Ilie Tătar, cîntăreţului bis. Aurel Oşanu, casierei Maria Ştefan, consilierului Dumitru Blăguţ şi credincioşilor Alex. Coroş şi D. Păzitoru.

Bogat şi cald cuvînt de învăţătură a rostit apoi Î. P. S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce felicită şi mulţumeşte preoţilor şi credincioşilor pentru tot ce au făcut la biserica ce s-a resfinţit, a subliniat rostul locaşului de rugăciune, multiplele funcţiuni pe care le îndeplineşte o biserică parohială, ea fiind locul care ajută pe credincioşi „să-şi vină întru sine", locul unde ei pot să stea mai cu dinadinsul, mai cu dragoste, cu smerenie şi umilinţă de vorbă cu Dumnezeu.

În continuare, Î. P. S. Sa a făcut o legătură între terminarea lucrărilor de la această biserică şi evenimentul cînd Solomon a terminat templul din Ierusalim, cînd primul lui gînd a fost acela de a mulţumi lui Dumnezeu pentru că i-a ajutat în această măreaţă lucrare a sa, ceea ce a plăcut lui Dumnezeu.

Pentru aceasta Dumnezeu i-a zis noaptea în vis: „Cere ce vrei să-ţi dau". Solomon, tînăr fiind în fruntea regatului său, a cerut de la Dumnezeu „inimă pricepută, ca să asculte şi să judece pe poporul tău şi să deosebească ce este bine şi ce este rău", ceea ce de asemenea a plăcut lui Dumnezeu, care a zis: „Deoarece tu ai cerut aceasta şi n-ai cerut viaţă lungă, n-ai cerut bogăţie, n-ai cerut sufletele duşmanilor tăi, ci ai cerut pricepere, ca să ştii să judeci, iată eu voi face după cuvîntul tău...", cum spune Sf. Scriptură din care Î. P. S. Sa a citit întreg textul din III Regi, cap. 3, care reprezintă una din „întîmplările cele mai grăitoare privitoare la ceea ce trebuie să cerem noi de la Dumnezeu".

Aducînd în atenţie o seamă de fapte privitoare la felul cum Solomon şi-a folosit înţelepciunea, precum şi cîteva istorioare de asemenea edificatoare cu privire la ceea ce trebuie să cerem de la Dumnezeu în rugăciunile noastre, Î. P. S. Mitropolit Antonie a subliniat apoi faptul că din viaţa lui Solomon cel puţin două lucruri trebuie să reţinem: Primul, că după ce am săvîrşit un lucru să mulţumim lui Dumnezeu, „ceea ce am făcut şi noi astăzi în biserică", iar al doilea, să învăţăm ce să cerem de la Dumnezeu cînd venim la biserică şi cînd totdeauna trebuie să primeze rugăciunea de mulţumire, iar în rugăciunile noastre de cerere să primeze bunurile spirituale, nu cele materiale.

Solomon a avut totuşi parte şi de bunuri materiale, dar, în Ecclesiast, analizîndu-şi propria viaţă, constată nestatornicia lucrurilor pămînteşti, ajungînd la concluzia generală că totul este „deşertăciune".

Ce îi lipsea lui Solomon ca înţelepciunea lui să fie desăvîrşită? Îi lipsea ceea ce urma să vină prin Iisus Hristos — Domnul, răspunde Î. P. S. Sa, căci în El se dezleagă şi problema morţii, în faţa căreia totul era deşertăciune pentru Solomon. Este deci nevoie să facem saltul de la templul din Ierusalim la Biserică, prin care lucrează Mîntuitorul Iisus Hristos şi prin care ne luminăm, prin care ştim că nu mai sîntem singuri, avînd pe Dumnezeu-Tatăl nostru, deci nu mai este moarte ci înviere, trăire în eternitate. Aşadar, Iisus-Domnul nostru „ne-a pus într-un echilibru pe care Solomon nu-l avea — a subliniat Î. P. S. Mitropolit Antonie. Ne-a scos din deznădejde, din teamă, din urîtul vieţii, din singurătate. Prin credinţa în Dumnezeu totul are sens, chiar dacă nu înţelegem totul totdeauna".

În partea finală a cuvîntării, Î. P. S. Sa a îndemnat credincioşii să răspundă la chemarea bisericii care s-a resfinţit astăzi, să vină în faţa lui Dumnezeu cu inimă smerită, cu bună cucernicie. „Ce-i spunem lui Dumnezeu să fie drept, iar ce-i cerem să fie îndreptăţit, căci cu Dumnezeu nu se poate trişa", neuitînd niciodată

una din învățăturile de căpătîi ale Mîntuitorului: „Toate cîte voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea“ (Matei 7, 12).

A îndemnat totodată credincioșii la rugăciune pentru pace, la muncă cinstită, la creșterea copiilor în frică de Dumnezeu, la dragoste și întrajutorare frățească.

Pentru strădania depusă la lucrările arătate, cît și pe tărîm pastoral, Î. P. S. Mitropolit Antonie a înmînat P. C. prot. icon. stavr. I. Găban un act special de apreciere, iar C. preoți D. Cărăbaș — Mediaș catedrală II și Gh. Munteanu — Mediaș catedrală III, au fost distinși și hirotesiți întru „iconom stavrofor“. Acte de apreciere și prețuire au fost înmînate totodată d-lui epitrop Ilie Tătar, d-lui cînt. bis. A. Oșanu, îngrijitoarei M. Ștefan, precum și consiliului și comitetului parohial, în frunte cu consilierul D. Blăguț.

La agapa care a urmat au toastat:

Dl. prof. *Gh. Togan*, care, bun cunoscător al plaiurilor mediesene despre care a și scris cu ani în urmă, a făcut un istoric al celor două biserici ortodoxe din Mediaș, a evocat chipuri venerabile de preoți care au activat pe meleagurile Tîrnavelor, aducînd totodată în atenție rezultatele ultimelor săpături arheologice, care au scos în lumină urme ale strămoșilor noștri din sec. 9—10 în această zonă a țării etc.

Dl. pastor evangh. lut. *Player D.*, care, după ce a mulțumit pentru invitația ce i s-a făcut, precum și pentru bucuria și cinstea de a fi „putut participa la această divină slujbă“, plecînd de la un text din Epistola I către Corinteni, cap. 3, 11: „Căci altă temelie nimeni nu poate să pună, afară de cea care este pusă și care este Iisus Hristos“, arată, între altele, că „noi, credincioșii evanghelici-luterani, înțelegem aceste cuvinte nu exclusiv, ci universal, în sensul că toți creștinii care își întemeiază credința și viața lor pe această temelie, pe Domnul nostru Iisus Hristos, toți creștinii care nădăjduiesc în El și trăiesc cu încredere în făgăduințele Sale... vor fi mîntuiți“, în încheiere dorind „din toată inima ca credincioșii din această parohie să participe cît mai des și într-un număr cît mai mare la slujbele, care se oficiază în biserica lor — acum înfrumusețată prin înnoirea picturii — spre mîntuirea sufletelor lor și spre preamărirea lui Dumnezeu“.

P. C. pr. rom. cat. *Harai P.*, care, după ce își exprimă cinstea și bucuria de a putea saluta pentru a doua oară prezența „distinsului musafir, Î. P. S. Mitropolit al Ardealului, Antonie Plămădeală“, referindu-se la înnoirea catedralei ortodoxe din Mediaș, spune, între altele, că „ceea ce facem pentru Dumnezeu nu adaugă nimic la persoana Sa, căci El este Ființa perfectă și absolută, ci prin faptele noastre (bune) pe noi înșine ne îmbogățim și încercăm să ne apropiem de Cel ce este cel mai frumos, cel mai bun și cel mai perfect.

Catedrala ortodoxă din orașul în care trăim — a continuat P. C. Sa — una dintre importantele și impunătoarele clădiri ale Mediașului, este lăcașul lui Dumnezeu în care credincioșii... își îmbogățesc sufletul, devenind mai buni, mai perfecți, mai conștiincioși și mai corecți printre cei apropiați și în general în societate. În felul acesta contribuie o biserică la înfrumusețarea vieții noastre de toate zilele“, în încheiere dorind Î. P. S. Sale și celor prezenți sănătate deplină pentru slujirea Creatorului și a oamenilor.

Dl. pastor reformat *Soós I.*, care, între altele, a spus: „Ziua de astăzi se înscrie în calendarul inimilor noastre și al acestei parohii ca un eveniment plin de înălțătoare bucurii, care ne îndeamnă să rostim împreună cu Psalmistul: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru ea“ (Ps. 117, 24).

În continuare, a mulțumit parohiei ortodoxe pentru invitația făcută, ceea ce „nu o considerăm ca o simplă formalitate sau un gest protocolar“, cum a subliniat Domnia Sa, ci o consecință „a întîlnirilor noastre de fiecare zi, a rugăciunilor noastre comune, în spiritul ecumenismului local“, „clipe înălțătoare pe care le-am trăit de repetate ori“. De aceea, „aș vrea să-mi exprim convingerea că și întîlnirea prilejuită de această înălțătoare ocazie va aduce încă un spor de lucrare pe drumul slujirii Bisericilor noastre, slujire îndreptată spre viața oamenilor, pentru prietenia între popoare și pentru biruința înaltelor idei ale lumii contemporane, idei ecumeniste de apropiere între Biserici și de pace între popoare..., de restabi-

lire a încrederii, apropierii și dragostei dintre oameni, indiferent de naționalitate sau de Biserica căreia aparțin". La biserică și la această „masă a iubirii, sînt convins că simțim cu toții adevărul cuprins în cuvintele Psalmistului: „Iată acum ce este bine și ce este frumos, decît numai a locui frații împreună!" (Ps. 131, 1).

Dl. pastor unitarian *Kiss C.*, care a reliefat faptul că este pentru a cincea oară că, într-un interval destul de scurt, reprezentanții diferitelor confesiuni din acest oraș „sîntem iarăși împreună".

După ce a mulțumit pentru invitația de a participa la acest eveniment și după ce a omagiat pe credincioșii ortodocși pentru „reînnoirea lăcașului lui Dumnezeu", ceea ce arată atașamentul lor față de Dumnezeu, ceea ce Psalmistul exprimă prin cuvintele: „Doamne, iubit-am podoaba casei tale și locul în care locuiește slava ta", Domnia Sa a reliefat importanța unității de voință a tuturor oamenilor religiilor „de a sluji omului", în acest veac bîntuit de atîtea furtuni, importanța raporturilor noi care se realizează, între culte, a climatului înnoitor, de noblețe și frățietate dintre ele, ceea ce, de altfel, ne-a cerut și Iisus-Domnul nostru cînd a spus: „Din acesta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii mei, de veți avea dragoste între voi" (Ioan 13, 25).

P. C. pr. mitrofor *P. Buburuz*, care și-a exprimat bucuria de-a fi putut participa la acest eveniment, de-a constata că aceeași credință, aceleași slujbe, aceleași minunate cîntări ne leagă pe toți cei ce vorbim aceeași limbă, mulțumind Î. P. S. Mitropolit Antonie, preoților și credincioșilor medieșeni pentru dragostea cu care a fost primit.

P. C. cons. *Gh. Papuc*, care a reliefat atmosfera înălțătoare creată de frumusețea Sf. Liturghii arhierești, de minunata catedrală, acum reînnoită, din care parcă n-ai mai pleca, de ambianța caldă de care este străbătută agapa, momente în care la poarta minții bat o mulțime de alese simțăminte, care se doresc să fie exprimate.

După ce a subliniat că ne aflăm în preajma Adunării eparhiale cînd se aduce în atenția reprezentanților clerului și credincioșilor munca dintr-un an întreg din Arhiepiscopie, muncă în care Î. P. S. Mitropolit Antonie ne-a dat și în acest an o grăitoare pildă, P. C. Sa a omagiat apoi pe dl. Ilie Tătaru, fost timp de 20 de ani foarte activ deputat eparhial și 10 ani deputat în Adunarea Națională Bisericească, ceea ce dovedește și în calitate de epitrop; pe dl. Ilie Georgescu, din Mediaș și dînsul, de asemenea activ deputat eparhial și în momentul de față; pe P. C. prot. onor. P. Boeriu, fost protopop al Mediașului și fost mulți ani referent al Comisiei culturale din Adunarea eparhială, calitate în care, în materialele pe care le întocmea, aduna toate florile stilistice ale Tîrnavelor stîrnind admirația ascultătorilor, și pe P. C. prot. I. Găban, actualul referent al Comisiei culturale din Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului, care s-a dovedit nu numai un foarte bun gospodar prin ceea ce s-a realizat în ultimii ani la Mediaș, ci și un urmaș vrednic, care duce mai departe cu aceeași demnitate făclia preluată de la înaintașii săi, care au activat în cadrul „primului parlament românesc", cum a fost denumită de N. Iorga Adunarea eparhială, instituită de marele mitropolit Andrei Șaguna, ca o formă evident democratică de conducere a Bisericii.

Dl. Dr. *Al. Suciu*, care a recitat cîteva mișcătoare versuri ale lui Ioan Alexandru.

Dl. *Ilie Tătar*, care a mulțumit Î. P. S. Mitropolit Antonie, în numele credincioșilor din Mediaș, pentru bucuria pe care le-a făcut-o, rugîndu-l să revină ori de cîte ori îi permite timpul.

P. C. prot. *I. Găban*, care a subliniat încă o dată importanța evenimentului pentru preoții și credincioșii medieșeni, mulțumind pentru actul special de apreciere, ca și, în numele colegilor P. C. Sale, pentru distincțiile acordate.

A vorbit apoi Î. P. S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce a mulțumit organizatorilor și Martelor pentru agapa servită, precum și reprezentanților celorlalte culte pentru participare și gîndurile frățești exprimate, „gînduri ale comuniunii noastre", a ținut o amplă și edificatoare lecție de istorie națională.

Aducînd în atenție cîteva din marile aniversări ale anului în curs, 1988, și anume: 340 de ani de la tipărirea Noului Testament de la Bălgrad (1648), 300 de ani de la tipărirea Bibliei de la București (1688), 300 de ani de la urcarea pe tron a voievodului C. Brîncoveanu, 140 de ani de la revoluția din 1848, evenimente pe

care le-a evocat pe scurt, Î. P. S. Sa a zăbovit apoi asupra altei importante aniversări: 70 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România (1 Decembrie 1918), eveniment care n-a venit nepregătit, ci el a fost o încununare a unor eforturi de 1000 de ani.

În acest sens, Î. P. S. Mitropolit Antonie a subliniat cîteva trepte care au condus spre marea Unire de la 1 Decembrie 1918, prima fiind desigur conştiinţa tuturor locuitorilor vechii Dacii că dintr-o „fîntînă cură toţi", cum a spus cronicarul că, avînd aceeaşi limbă şi aceeaşi credinţă, toţi sînt fraţi.

Ca alte trepte sau etape au fost menţionate, între altele, răscoala de la Bobîlna (1437), răscoala lui Gh. Doja (1514), etapa Mihai Viteazul (1599—1600), răscoala lui Horia, Cloşca şi Crişan (1784), Şcoala Ardeleană (sec. 18), Suplex Libellus Valachorum (1791), răscoala din 1848 cu Avram Iancu, Memorandumul (1893) ş.a., subliniind totodată rolul pe care l-a jucat în acest sens cartea bisericească, Biblia din 1688, Cazania lui Varlaam din 1643 ş.a., care erau adresate întregii seminţii româneşti.

Î. P. S. Sa a insistat apoi asupra evenimentului în sine de la 1 Decembrie 1918, reliefînd modul cum s-a desfăşurat şi subliniind rolul mitropolitului Nicolae Bălan, al cărui aport la actul menţionat este mai puţin cunoscut, ca şi ideea de frăţietate care i-a stăpînit permanent pe români, inclusiv la 1918, realizarea „frăţietăţii dintre noi", dintre toţi locuitorii Transilvaniei, fiind una din ideile centrale ale documentelor din acel timp.

La plecare, Î. P. S. Mitropolit Antonie a încrestat în cartea de onoare a catedralei şi aceste semnificative gînduri:

„Am sfinţit astăzi biserica Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil, reînnoită cu pictură. A fost o slujbă măreaţă, cu largă participare de clerici şi credincioşi, dovadă a credinţei vii a poporului nostru şi a păstrării tradiţiilor vechi strămoşeşti.

După slujbă, la agapa frăţească s-au dezlănţuit sentimente calde de iubire de neam, de limbă românească şi de trecut, de unitate şi continuitate românească pe aceste meleaguri de mijloc de ţară (Mediaş). Momente emoţionante... Nu s-a uitat nici „Limba noastră" a marelui Al. Mateevici, cel mai mare poet al „limbii româneşti". Am avut printre noi şi pe preotul mitrofor Petru Buburuz din Chişinău, Basarabia, care ne-a împărtăşit gînduri de frate, de limbă şi simţire. Ne-am bucurat să avem între noi şi pe reprezentanţii celorlalte culte din localitate.

Mulţumesc părintelui protopop Ioan Găban şi colegilor săi preoţi din Mediaş pentru frumoasa organizare a festivităţii resfinţirii bisericii şi a mesei... care a fost un reuşit simpozion de istorie românească. Evenimentul va rămîne de neuitat inimilor noastre, adînc mişcate de primirea medieşenilor, cărora le împărtăşesc binecuvîntările Domnului şi le doresc multă sănătate şi împlinirea tuturor bunelor lor dorinţi..."

Gîndurile de mai sus aruncă, credem, o grăitoare lumină asupra evenimentului pe care am încercat, în cele de mai sus, să-l aducem în atenţia preoţilor şi credincioşilor noştri.

Conferinţa preoţească din luna noiembrie 1988, în Arhiepiscopia Sibiului

Ultima conferinţă preoţească din acest an în Arhiepiscopia Sibiului s-a desfăşurat după cum urmează: La 1 noiembrie 1988 în biserica Sf. Nicolae din Braşov-Şchei cu preoţii din protopopiatele Braşov şi Sf. Gheorghe, în 2 noiembrie la sediul prot. Făgăraş, cu preoţii din protopopiatele Făgăraş şi Rupea, iar în 3 noiembrie 1988 în aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu, cu preoţii din protopopiatele Sibiu, Mediaş şi Agnita.

Conferinţa a fost prezidată la Braşov de P. C. cons. Gh. Papuc, la Făgăraş de P. C. pr. prof. S. Şebu, iar la Sibiu de Î. P. S. Mitropolit Antonie, asistat de P. C. pr. prof. D. Abrudan.

În prima parte a conferinţei s-a tratat tema: *„Participarea cultelor la opera de dezvoltare economico-socială a ţării noastre, la înfăptuirea acţiunilor sale de dezarmare şi pace"*, fiind susţinută de următorii preoţi ca referenţi principali şi coreferenţi: Manolache Mihai (Braşov-Bunavestire), Puia Constantin (Sf. Gheorghe-

catedrală), Todea Gavril (Malnaş-Băi), Negrea Viorel (Vlădeni) şi Părăian Dorin (Tohanul Nou) — la Braşov; Ursu Cornel (Toderiţa), Grama Aurel (Lovnic) şi Comşulea Mihai (Veneţia de Jos) — la Făgăraş; Săsăujan Simion (Agnita), Lepădat Augustin (Boian), Lehene Iosif (Ighişul Vechi), Rusu Nicolae (Aţel), Neagoe Gheorghe (Sadu) şi Bădilă Nicolae (Sălişte) — la Sibiu.

Referenţii principali şi coreferenţii au vorbit, în tratarea temei de mai sus, despre principalele linii directoare ale Planului de dezvoltare economico-socială a ţării, despre dezvoltarea intensivă şi multilaterală a industriei, despre noua revoluţie agrară, despre dezvoltarea ştiinţei, culturii, învăţămîntului, despre rezolvarea democratică a problemei naţionale în România etc.

Ei s-au referit apoi la temeiurile participării cultelor la programul general de dezvoltare economico-socială a ţării şi acţiunile lor concrete pe această linie, capitol în care s-au specificat texte biblice şi patristice, care îndatorează toate cultele să sprijine acţiunile de folos obştesc, de ridicarea şi prosperitatea omului, specificîndu-se compartimentele în care ele pot şi acţionează de fapt, cum sînt: cultivarea în conştiinţa clerului şi credincioşilor lor o atitudine sănătoasă faţă de muncă, faţă de păstrarea şi gospodărirea cu spirit de răspundere a avutului obştesc, spiritul de cinste, de dreptate şi echitate socială, înfrumuseţarea localităţilor ş.a., domenii în care toate cultele, deci şi Biserica noastră, au un foarte larg cîmp de acţiuni concrete.

În continuare, referenţii şi coreferenţii au adus în atenţie unele din iniţiativele româneşti în sprijinirea dezarmării şi asigurării păcii în Europa şi în întreaga lume, ca expresii ale vocaţiei de pace şi bună înţelegere ale poporului român, ca de exemplu: Apelurile României pentru dezarmare şi pace către O.N.U., către alte organizaţii internaţionale, către toate statele şi popoarele, pentru reducerea efectivelor şi cheltuielilor militare, cultivarea şi adîncirea relaţiilor de prietenie şi colaborare între toate statele şi popoarele lumii etc.

În ultimul capitol s-a vorbit despre acţiunile concrete ale Bisericii Ortodoxe Române în sprijinul dezarmării şi al păcii, atît pe plan intern, cît şi pe plan extern, aspecte care au fost concretizate printr-o seamă de exemple.

În partea a doua a conferinţei s-a prezentat referatul, intitulat: *„Aniversarea a 300 de ani de la apariţia Bibliei de la Bucureşti (1688—1988)"*, în care, la început, s-a adus în atenţie, între altele, foaia de titlu a acestei cu adevărat monumentale opere, care „ne oferă datele principale privind ctitorii de frunte, locul, timpul apariţiei în întregime şi pentru întîia oară a Sf. Scripturi în româneşte".

S-a vorbit apoi de „temeiurile mai adînci" care au dus la apariţia Sf. Scripturi în româneşte, temeiuri pe care le specifică chiar domnitorul Şerban Cantacuzino, ctitorul acestei Cărţi a cărţilor, cînd zice: „Şi spre aceasta m-am îndemnat ca să se dea la toţi dumnezeiescul cuvînt, ştiind bine că Dumnezeu a poruncit Sfinţilor Săi Ucenici şi Apostoli să propovăduiască pe Făcătorul de viaţă, Cuvîntul Său, la toată zidirea. Ca să nu rămînă cineva neluminat de strălucirea darului Său care vedem pînă în ziua de astăzi că n-au rămas nici un neam, nici o limbă..., ca să nu citească întru a lor limbă Dumnezeiasca Scriptură", de unde rezultă că „temeiul originar şi deci hotărîtor îl avea Domnitorul în mesajul divin însuşi" şi mai puţin în influenţele dinafară, cum s-a spus adesea.

În această ordine de idei, referatul a specificat că primele seminţe evanghelice au fost aruncate pe meleagurile noastre încă de Sf. Apostol Andrei, ceea ce îl îndreptăţeşte pe P. F. Părinte Patriarh Teoctist să afirme că „am răspuns încă din faşă chemării de a-l urma pe Iisus-Domnul".

S-au specificat de asemenea traducerile parţiale ale Sf. Scripturi făcute de către români, cu mult înainte pe toate plaiurile locuite de ei, ceea ce dovedeşte originea dintru început a poporului român, care a avut mereu aceeaşi limbă şi aceeaşi credinţă, aceste texte ţinîndu-i trează „conştiinţa şi nădejdea unirii într-o singură ţară!"

Referatul a subliniat totodată importanţa pe care Biblia de la Bucureşti a avut-o pentru afirmarea limbii române, ceea ce îl făcea pe Eminescu să spună că „Biserica a avut limba literară, a sfinţit-o, a ridicat-o la rangul unei limbi hieratice şi de stat", fapt confirmat şi de Istoria Literaturii Române apărută la Bucureşti în 1970, în care Biblia de la Bucureşti este caracterizată drept „operă de

proporţii monumentale pentru acea epocă, prin (care) se pune în circulaţie o limbă literară care reprezintă sinteza eforturilor tuturor scriitorilor eclesiastici români de pînă atunci şi se deschide calea pe care se va dezvolta limba română literară de mai tîrziu" (p. 419).

După ce s-a scos în lumină importanţa pentru unitatea cultului divin al Bisericii noastre, ca şi pentru lucrarea pastoral-misionară a Bibliei de la Bucureşti, referatul a omagiat conducerea actuală a Bisericii Ortodoxe Române, prin grija căreia această Biblie se retipăreşte cu un text transliterat şi desigur pe traducătorii şi realizatorii primei ediţii din 1688, prin cuvintele marelui mitropolit Andrei Şaguna, care exprimă în prefaţa Bibliei tipărită de el la Sibiu şi aceste recunoscătoare gînduri: „Mare întru adevăr şi adîncă trebuie să fie mulţămita noastră către pomeniţii bărbaţi mari ai poporului şi ai Bisericii lui, carii în vremuri atît de grele şi cu mijloace şi puteri aşa smerite au făcut lucruri atît de mărețe! Înaltă trebuie să fi fost cugetarea, adîncă mintea, fierbinte credinţa, adevărată iubirea lor către Dumnezeu şi naţiune, cînd au dăruit ei naţiei lor un astfel de odor".

Pe marginea ambelor teme au avut loc discuţii, la toate cele trei centre menţionate, preoţii care au luat cuvîntul aducînd o seamă de completări şi subliniind unele aspecte ale referatelor în care slujitorii bisericeşti de astăzi se cuvine să se implice în chip special.

O sinteză a discuţiilor şi îndrumări concrete pe marginea temelor au dat delegaţii chiriarhali şi, desigur, în chip special Î. P. S. Mitropolit Antonie la conferinţa de la Sibiu.

După aprecierile şi îndrumările menţionate, Î. P. S. Sa a prezentat tema: *„Izvoarele, fluviile şi adunarea lor în marea cea mare: Biblia de la Bucureşti 1688—1988"*,* în care a adus în atenţia preoţilor aspecte şi aprecieri mai puţin cunoscute, legate de Biblia de la Bucureşti, „monument de culme şi de răscruce în evoluţia limbii române..., monument literar fără pereche", după spusa lui N. Iorga.

„Ce a însemnat Biblia lui Luther pentru germani sau versiunea King James pentru limba engleză, aceea a însemnat Biblia de la Bucureşti pentru limba română", a precizat Î. P. S. Sa, arătînd totodată că „limba ca instrument de cultură s-a exprimat şi s-a desăvîrşit îndeosebi prin încercarea ei în traducerea textelor sacre", ceea ce nu era nici simplu, nici uşor.

„Evident, nu traducerile ne-au creat limba — a spus în continuare Î. P. S. Sa. Noi, românii, aveam şi pînă la ele doinele, baladele, colindele, încărcate de metafore de mare subtilitate şi frumuseţe, născute din întîlnirea de inimă şi de minte a românului cu natura, cu cosmosul, cu sinele şi cu destinul său şi al lumii... Dar prin traduceri, care înseamnă comparaţie şi cu alte limbi, limba îşi exersează capacitatea de a se ridica la noi posibilităţi de exprimare, se străduieşte să se şlefuiască, să găsească în ea însăşi resurse ca să poată spune totul, şi să spună frumos, coherent, inteligibil".

După aceste consideraţii, Î. P. S. Mitropolit Antonie a aruncat o privire istorică asupra tuturor traducerilor sacre, pe care le consideră un fel de fluvii, care, toate, curgînd pe toate plaiurile româneşti, au convers spre Mare, alcătuind „împreună Biblia de la Bucureşti, Biblia completă, prima Biblie românească, întreagă, tipărită în anul 1688".

În continuare, Î. P. S. Sa a analizat, cu cunoscuta-i putere de a pătrunde în miezul faptelor şi a le explica, problema autorilor traducerii Bibliei de la Bucureşti, căutînd să răspundă la întrebarea, cine sînt „ai noştri oameni ai locului", amintiţi în postfaţa Bibliei menţionate, conchizînd: „Tragem de aici concluzia că fraţii Greceanu au fost traducătorii, după Biblia grecească de la Frankfurt (1597), dar aceasta nu exclude faptul de a fi avut în faţă şi toate traducerile anterioare, parţiale ale Bibliei, cum era şi firesc şi obligatoriu. Toate eforturile anterioare le-au fost folositoare, dar au făcut şi multe îndreptări acelor texte. Limba română exersată în secolele anterioare le-a fost cunoscută. Ei au ales din ea ceea ce era actual, au menţinut, au corectat, au îmbunătăţit, au făcut o sinteză, luînd ca

---

* Textul integral a se vedea în „Telegraful Român", nr. 43—44 din 15 noiembrie 1988.

bază, cum spun toți specialiștii, limba din spațiul București-Tîrgoviște, socotind-o, cum s-a și dovedit, pe înțelesul tuturor românilor de pe tot spațiul etnic și lingvistic românesc"...

„Biblia de la București — a subliniat Î. P. S. Sa — este, așadar, o sinteză lingvistică a tuturor pașilor făcuți, în toate cele trei provincii românești de-a lungul veacurilor, spre desăvîrșirea limbii. Toate traducerile anterioare, parțiale, au fost rîuri spre marele fluviu și spre Marea cea Mare. De aceea această Mare, Biblia de la București, a fost destinată „la un întreg norod... rumânilor (muntenilor) moldovenilor și ungrovlahilor (transilvănenilor) spre limba cea de moșie a locului" (prefața patriarhului Dositei). Ni se pare extrem de importantă, și chiar mai mult, emoționantă, această destinație a ei către un „întreg norod" și justificarea faptului prin comunitatea „limbii cea de moșie a locului".

Î. P. S. Sa a comentat apoi prezența în Biblia de la București a tratatului: „Pentru singurul țiitorul gînd" (Despre rațiunea dominantă), socotit un comentar la Macabei, plasat de altfel chiar după III Macabei, la încheierea Vechiului Testament, ceea ce se apreciază ca un lucru important, mai întîi pentru „faptul că un tratat filozofic și-a putut găsi loc într-o Biblie românească, dovedindu-ne „sensibili la idei înnoitoare", iar în al doilea rînd pentru faptul „că, la acel sfîrșit de secol al XVII-lea, limba română se dovedește aptă pentru receptarea unei astfel de lucrări, cea dintîi lucrare filozofică în limba română".

Î. P. S. Mitropolit Antonie și-a încheiat expunerea cu următoarele trei considerații:

„Biblia de la București a circulat pe tot spațiul românesc, de îndată ce a apărut. Ea a primit, dar a și dat. Și de îndată ce a apărut, a început să dea, să fie ea însăși izvor. A răspîndit limba ei în toate casele, de la toate altarele și de pe toate amvoanele.

Biblia de la București a ușurat enorm procesul introducerii limbii române în cultul Bisericii noastre Ortodoxe Române. Ea a stimulat, fără îndoială, și explozia culturală din vremea lui C. Brîncoveanu, ai cărei exponenți principali au fost Antim Ivireanul și stolnicul Constantin Cantacuzino.

Biblia de la București a fost carte de religie, dar a fost și carte de lectură și, mai ales, carte de conștiință. Prin ea s-a trezit, s-a încălzit, s-a propagat, s-a proiectat, într-o speranță vie spre unitate, credința românilor în ei înșiși și în destinul lor, aceea care îl va aduna într-o zi sub un cer al lor, al tuturor...".

Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea 1988

Convocată legal pentru Duminică, 27 noiembrie 1988, la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului, sesiunea ordinară de lucru din anul 1988.

În ajun, sîmbătă, 26 noiembrie 1988, sub conducerea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, a avut loc Consiliul arhiepiscopesc, în cadrul căruia, în prima parte, s-au citit rapoartele celor trei Sectoare ale Consiliului și anume: *Raportul Sectorului bisericesc* întocmit de P. C. cons. Mihai Sămărghițan, *Raportul Sectorului cultural* întocmit de P. C. cons. Gheorghe Papuc și *Raportul Sectorului economic*, întocmit de P. C. cons. Constantin Mitea. După discuții pe marginea lor, s-a apreciat că rapoartele întrunesc condițiile spre a fi prezentate și supuse aprobării Adunării eparhiale.

În partea a doua a lucrărilor sale, Consiliul eparhial a rezolvat o seamă de probleme curente care intră în atribuțiile sale, ca: numiri și transferări de personal, aprobări de burse, semiburse, dotații pentru școlile de învățămînt teologic, aprobări de devize și ajutoare pentru unele parohii mici etc.

A doua zi, Duminică, 27 noiembrie 1988, în capela mitropolitană s-a oficiat — în prezența Î. P. S. Mitropolit Antonie, a deputaților eparhiali, a altor invitați, precum și a studenților teologi din anul IV — îndătinatul Te-Deum, după care toți cei prezenți au trecut în Aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu, unde s-au desfășurat lucrările, prezidate de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei.

Înainte de deschiderea lucrărilor, Î. P. S. Mitropolit Antonie a propus un moment de reculegere în memoria pr. icon. stavr. Traian Belașcu, fost mult timp

vicar ad-tiv, deputat eparhial şi deputat în Adunarea Naţională Bisericească, şi pr. prof. Dumitru Călugăr, trecuţi în toamna anului 1988 la cele veşnice, după care Î. P. S. Sa a evocat, pe scurt, viaţa amîndurora, zăbovind cu deosebire asupra rolului pe care părintele Traian Belaşcu l-a avut în marele act al Reîntregirii noastre bisericeşti din anul 1948, cînd s-a dărîmat zidul despărţitor dintre fraţii de aceeaşi Lege şi limbă din Transilvania.

În continuare, Î. P. S. Mitropolit Antonie a rostit o amplă cuvîntare de deschidere a lucrărilor Adunării eparhiale, în care, după ce a salutat prezenţa deputaţilor eparhiali şi a invitaţilor la lucrări, a reliefat rolul organelor de conducere a Arhiepiscopiei, care au în principal sarcina de a forma „preoţi buni", preoţi ai vremii noastre, preoţi devotaţi misiunii lor, ca şi buna gospodărire a avutului de orice fel al Bisericii, iar rostul nostru ca Biserică fiind acela de a ne ocupa de viaţa sufletească a credincioşilor noştri, fără a neglija desigur nici nevoile lor trupeşti.

Subliniind că ne aflăm la capătul unui an de muncă, cînd sîntem chemaţi să facem bilanţul a ceea ce s-a făcut, ca şi a ceea ce urmează a se face, Î. P. S. Sa a arătat că asemenea marilor întreprinderi şi noi ne-am străduit să păstrăm acelaşi „foc continuu", căci nicăieri ca în viaţa unui preot, în viaţa Bisericii în general, nu se poate vorbi mai real despre focul continuu, preoţia fiind o misiune în care „nu se poate pleca în concediu", preotul trebuind să fie mereu de veghe „asupra credincioşilor şi asupra sa însăşi".

În continuare, Î. P. S. Mitropolit Antonie a aruncat o privire generală asupra activităţii care s-a desfăşurat în cele trei sectoare de bază ale Arhiepiscopiei: *bisericesc*, cu completarea parohiilor vacante, cu munca misionar-pastorală a preoţilor, cu disciplina lor, cu cercetarea parohiilor etc.; *cultural*, cu formarea viitorilor preoţi spre a răspunde în chip corespunzător nevoilor spirituale ale credincioşilor de astăzi, cu presa bisericească şi celelalte apariţii editoriale etc.; *economic*, cu investiţiile multiple care s-au făcut, subliniind că „tot ce construim se face numai prin efortul bănesc al Arhiepiscopiei noastre, prin munca noastră a celor din Arhiepiscopie", aflîndu-ne în pas cu „ritmul de înnoire a ţării".

Ţinînd cont de nevoile sufleteşti ale credincioşilor noştri de astăzi, Î. P. S. Sa a cerut părinţilor profesori de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu mai multă exigenţă faţă de studenţii teologi, iar părinţilor protopopi, mai multă exigenţă faţă de lucrarea preoţilor, după care a arătat că lucrările Adunării eparhiale din acest an se desfăşoară sub semnul unor mari aniversări bisericeşti şi patriotice, pe care le-a menţionat şi pe care le-a evocat pe scurt, zăbovind cu deosebire asupra împlinirii a 70 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România, din 1 Decembrie 1918, eveniment „realizat de întregul nostru popor", acest act aparţinînd „tuturor românilor de pretutindeni".

„Să dedicăm eforturile făcute şi angajamentele de viitor acestui eveniment aniversar", a încheiat Î. P. S. Sa.

S-a trecut apoi la citirea referatelor celor trei comisii ale Adunării eparhiale şi anume:

Referatul Comisiei bisericeşti, referent P. C. prot. *Grigorie Cernea* (Agnita), care, după ce a scos în lumină lucrarea administrativă a tuturor compartimentelor de la Centrul arhiepiscopesc, s-a ocupat, în prima parte, de intensa activitate a Î. P. S. Mitropolit Antonie, pe plan intern, ca: cercetarea unor parohii din prot. Braşov şi Făgăraş, sfinţirile de biserici din acest an: Coveş — prot. Agnita, Buneşti — prot. Rupea, Mediaş — catedrală ş.a., hirotonirile săvîrşite 6; participarea la lucrările Sf. Sinod etc., iar pe plan extern au fost specificate cele zece ieşiri ale Î. P. S. Sale peste hotare, în Italia, Turcia, Anglia, Spania, Polonia, R.F.G., U.R.S.S. şi alte ţări, unde a luat parte la o seamă de consfătuiri cu caracter internaţional.

Referatul s-a ocupat apoi de activitatea administrativă la nivelul protopopiatelor şi parohiilor, de numărul de posturi şi retribuirea lor, de aşezămintele monahale din Arhiepiscopie, de rezultatele Colectei F.C.M. din Duminica Ortodoxiei, soldată cu aproape un milion lei, de dotaţiile primite de la Sf. Patriarhie, peste un milion, de mişcările de personal din Arhiepiscopie: transferări — 12, pensionări — 8, distincţii, sancţiuni, decese etc.

Referatul Comisiei culturale, referent P. C. prot. *Ioan Găban* (Mediaş), a adus în atenţie învăţămîntul teologic, la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, cu

specificarea numărului studenţilor în anul universitar 1987/88 — 265, al licenţiaţilor în 1988 — 46, cu activitatea corpului profesoral în lucrarea de instruire şi educaţie religios-morală şi cetăţenească a studenţilor teologi, munca patriotică depusă şi în toamna anului 1988 de studenţii noştri — 4500 zile muncă etc., la Seminarul teologic din Cluj-Napoca, referatul menţionînd apoi cursurile de îndrumare misionară şi pastorală a preoţilor, cursurile de scurtă durată, conferinţele preoţeşti din anul 1988, examenul de asimilare pentru cîntăreţii bisericeşti etc.

Referatul a oglindit de asemenea activitatea editorială din anul 1988, cînd, pe lîngă calendarele de perete, pe lîngă Telegraful Român, Mitropolia Ardealului şi Îndrumătorul bisericesc, misionar şi patriotic, la Centrul mitropolitan din Sibiu s-au mai tipărit următoarele lucrări de mare importanţă bisericească şi patriotică: „Romanitate, continuitate, unitate" — 302 p.; „Calendar de inimă românească" — 406 p.; „Alte file de calendar de inimă românească" — 374 p. toate aceste trei cărţi fiind semnate de Î. P. S. Mitropolit Antonie; „Două sute de ani de învăţămînt teologic la Sibiu", de pr. prof. M. Păcurariu; „Cartea regulei pastorale" a Sf. Grigorie cel Mare, traducere şi studiu introductiv de pr. prof. onor. Alexandru Moisiu; „Maica Domnului în 40 de ipostaze" — album color de pictorul Gh. Răducanu; „Arhim. Timotei Tohăneanu — pictura pe sticlă", monografie album şi alte lucrări pentru alte eparhii.

Referatul a mai cuprins activitatea predicatorială în Arhiepiscopie, probleme de P.C.N., colecţiile şi muzeele bisericeşti din Arhiepiscopia Sibiului cercetate şi în anul 1988 de un foarte mare număr de vizitatori din ţară şi de peste hotare, vizitele străine la Centrul arhiepiscopesc şi alte activităţi.

Referatul Comisiei economice, referent dl. av. *Iuliu Georgescu* (Mediaş), a prezentat contul de execuţie bugetară pe anul 1987, încheiat cu un frumos excedent, bilanţul încheiat la 31 decembrie 1987, precum şi bugetul de venituri şi cheltuieli pe anul 1989 al Centrului arhiepiscopesc Sibiu, ca şi al unităţilor din subordine.

Referatul s-a ocupat apoi de activitatea economico-financiară pe anul 1987 şi primele trei trimestre ale anului în curs, specificîndu-se principalele izvoare de venituri: Subvenţii din bugetul de stat, contribuţii benevole la distribuirea lumînărilor, a tipăriturilor, a obiectelor de cult, contribuţia parohiilor pentru susţinerea cultului, veniturile de la casele de odihnă etc.

Referatul s-a ocupat apoi de activitatea atelierului de lumînări, de activitatea tipografiei, sub raport financiar, de magazinul de obiecte bisericeşti, de Controlul financiar intern, fiind verificate peste 350 de gestiuni, cu specificarea situaţiilor întîlnite, plusuri sau minusuri şi măsurile luate, de situaţia, pe protopopiate, a deşeurilor de lumînări, de activitatea Serviciului tehnic, care, între altele, a verificat peste 70 de documentaţii, a întocmit 9 documentaţii şi 34 de situaţii de lucrări şi s-au verificat 166 situaţii de lucrări, s-au efectuat 9 recepţii de pictură şi alte 13 recepţii de reparaţii diverse, de activitatea compartimentului juridic, a serviciului bunuri, de via de la Sărăcsău etc.

La capitolul cheltuieli, un loc aparte au ocupat investiţiile făcute la Schitul Păltiniş, unde a fost ridicată o nouă clădire în locul celei care a ars şi mai ales lucrările de refacere a incintei de la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, unde construcţiile ridicate au fost puse sub acoperiş, începîndu-se lucrările de finisare.

Pe marginea celor trei referate au luat cuvîntul:

P. C. prorector *D. Abrudan*, care, după ce a mulţumit pentru sprijinul multiplu de care beneficiază Institutul Teologic Universitar din Sibiu din partea conducerii Arhiepiscopiei Sibiului, a reliefat munca susţinută pe plan intern şi extern a Î. P. S. Mitropolit Antonie, în a cărui zi de lucru intră şi noaptea.

P. C. Sa a menţionat de asemenea munca profesorilor şi studenţilor de la Institutul Teologic din Sibiu, inclusiv pe plan gospodăresc, Institutul implicîndu-se în multe din lucrările despre care s-a vorbit în referatele menţionate, implicare „pe care dorim s-a susţinem şi în viitor", după cum a subliniat P. C. Sa.

P. C. pr. *Z. Moşoiu* (Braşov), care apreciază volumul mare de muncă depusă în Arhiepiscopie, subliniind, în continuare, rolul credincioşilor în lucrarea şi viaţa Bisericii, spiritul lor de jertfă, cînd este vorba de lucrări mai importante.

P. C. Sa a subliniat apoi necesitatea ca preoţii să lucreze în aşa fel încît să fie pilde bune pentru credincioşi şi nicidecum piatră de sminteală, exprimînd totodată bucuria credincioşilor pentru unele articole ale Î. P. S. Mitropolit Antonie din Telegraful Român.

Dl. *M. Hălmagiu* (Avrig), care, după ce arată că „a rămas impresionat" de volumul foarte mare de realizări cuprinse în cele trei referate şi după ce apreciază colectivul de muncă din preajma Î. P. S. Mitropolit Antonie, a scos în evidenţă viaţa spirituală ridicată acolo unde preotul este în mijlocul credincioşilor şi se străduieşte să le fie părinte adevărat. Din acest motiv Domnia Sa a cerut să se ia măsurile care se impun pentru lichidarea navetismului, astfel de preoţi fiind „aproape continuu în concediu".

Î. P. S. Mitropolit Antonie a supus apoi spre aprobare materialele prezentate.

În continuare, Î. P. S. Sa a rostit un scurt cuvînt de încheiere, în care a adus din nou în atenţie importanţa pe care o are în lucrarea Bisericii conştiinţa trează preoţească şi „anomalia" pe care o constituie navetismul, problemă care trebuie rezolvată.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a arătat apoi că tot ce s-a realizat se datorează întregului colectiv de la Centrul arhiepiscopesc, vicar, consilieri, inspector, secretariat, contabilitate, tipografie, serviciul tehnic şi celelalte servicii, părinţilor profesori de la Institutul Teologic din Sibiu, părinţilor protopopi etc., tuturor exprimînd calde mulţumiri pentru munca depusă de fiecare în sectorul şi la nivelul său.

Mulţumiri a adresat totodată organelor de stat pentru sprijin, deputaţilor eparhiali şi celorlalţi participanţi, tuturor exprimîndu-le urări de sănătate şi pace cu prilejul Naşterii Domnului şi Anului Nou.

S-au trimis telegrame omagiale:

Excelenţei Sale, Domnului NICOLAE CEAUŞESCU, preşedintele Republicii Socialiste România;

Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române;

Domnului CONSTANTIN DĂSCĂLESCU, prim-ministru al Guvernului Republicii Socialiste România;

Comitetului Naţional pentru Apărarea Păcii;

Domnului NICU CEAUŞESCU, preşedintele Comitetului executiv al Consiliului popular judeţean — Sibiu;

Domnului PETRU PREOTEASA, preşedintele Comitetului executiv al Consiliului popular judeţean — Braşov;

Domnului ŞTEFAN RAB, preşedintele Comitetului executiv al Consiliului popular judeţean Covasna — Sf. Gheorghe.

*

Deputaţii eparhiali şi invitaţii la lucrările Adunării eparhiale s-au deplasat apoi cu toţii la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus.

În cadrul agapei care s-a servit la acest voievodal aşezămînt, a avut loc un adevărat simpozion, închinat Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, în cadrul căruia au luat cuvîntul P. C. prorector D. Abrudan şi Î. P. S. Mitropolit Antonie, care a făcut o amplă prezentare a actului de la 1 Decembrie 1918, cu evidenţierea unor aspecte mai puţin cunoscute ale acestui mare eveniment.

Arhid. *Gh. Papuc*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA CLUJULUI

Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil Herineanu la împlinirea venerabilei vîrste de 79 ani de viaţă

Ziua de 11 noiembrie a fiecărui an a devenit încă din anul 1957 o sărbătoare cu semnificaţii aparte pentru toţi colaboratorii apropiaţi ai Î. P. S. Sale, pentru protopopii, preoţii şi credincioşii din Arhiepiscopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului şi Clujului.

De la acea dată se cinstește după cuviință la reședința arhiepiscopală, într-un cadru festiv, ziua de naștere a Întîistătătorului Arhiepiscopiei Clujului, a Înalt Prea Sfinției Sale Arhiepiscop Teofil Herineanu.

Vrednic urmaș al vlădicilor Arhiepiscopiei de la Feleac: Marcu, Daniil, Petru și Ștefan și apoi a vrednicilor de pomenire episcopii reînviatei eparhii a Vadului, Feleacului și Clujului, Nicolae Ivan și Nicolae Colan (începînd cu anul 1921), Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil, vreme de peste 31 de ani, a desfășurat o rodnică activitate pastoral-misionară, culturală și gospodărească, cu adînci transformări în această de Dumnezeu păzită eparhie.

Înveșmîntat cu harul arhieriei încă din anul 1949, Î. P. S. Sa este simbolul Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române, act care s-a înfăptuit la 21 octombrie 1948.

Chemat la înalta treaptă a arhieriei de către Marele Arhiereu Iisus Hristos, de peste 39 de ani, mai întîi la Roman și apoi la Cluj, Î. P. S. Sa a vegheat „cu timp și fără timp" la bunul mers și la propășirea vieții bisericești din cele două eparhii.

Î. P. S. Sa, în tot acest răstimp, a vestit cuvîntul lui Dumnezeu cu Biblia în mînă, dovedindu-se cu prisosință un destoinic și profund cunoscător și tîlcuitor al Revelației dumnezeiești. Mărturie stă în acest sens mult solicitata și valoroasa sa carte apărută în anul trecut: *Tîlcuiri din Sfînta Scriptură*, acum ieșind de sub tipar o nouă prelungire de tiraj.

— *Sfînta Scriptură a fost și a rămas pentru Înalt Prea Sfinția Sa cartea de căpătîi, fundamentală* de unde și-a hrănit sufletul său neîncetat cu „apa cea vie", din care a împărtășit neîntrerupt și neîncetat pînă astăzi turma încredințată spre păstorire.

— *Imitator al principiilor evanghelice,* instituite de „Domnul Păcii", Iisus Hristos, Î. P. S. Sa s-a dovedit prin cuvînt și faptă un devotat și consecvent arhiereu al păcii, al bunei înțelegeri ,al moralității, precum și fervent luptător împotriva păcatului și a viciilor de toate nuanțele.

— *Iubitor de Dumnezeu,* Î. P. S. Sa Teofil a ținut permanent aprinsă flacăra credinței străbune nealterată, dublată de un program riguros și ordonat al rugăciunii particulare, al rugăciunii pentru semeni, al rugăciunii pentru pacea și bunăstarea poporului din care s-a născut și al rugăciunii pentru pacea întregii lumi.

— Î. P. S. Sa s-a dovedit apoi un credincios arhiereu al lui Iisus Hristos *printr-o neabătută și corectă slujire la Altarul Bisericii străbune.*

— Prin sfaturile înțelepte, duhovnicești, prin îndemnurile și îndrumările date competent clericilor și credincioșilor, izvorîte dintr-o adîncă meditație și dintr-o deosebit de bogată experiență pastorală, Î. P. S. Sa s-a dovedit pentru toți cei ce-l cunosc și-l apreciază *un ales model de viață creștină demn de urmat.*

— O altă caracteristică a Î. P. S. Sale de valoare creștină și umană este *milostenia.* Asemenea samarineanului milostiv din Evanghelie, Î. P. S. Sa a tămăduit atîtea răni acordînd personal ajutoare la mulți nevoiași pe care numai Dumnezeu îi știe.

— Conștient de înaltul rol ce-l deține, de *patron* al Seminarului teologic, Î. P. S. Sa a vegheat atent la formarea atîtor generații de tineri seminariști pentru nobila Taină a Preoției, împărtășindu-le în nenumărate ocazii principiile morale fundamentale, care stau la baza chemării la această slujire sfîntă.

— *Sensibil la problemele vremii* și la aportul pe care îl are Biserica lui Hristos, ca parte componentă a lumii actuale, Î. P. S. Sa promovează un fructuos dialog ecumenic interconfesional, punînd la bază dialogul dragostei în vederea realizării unității creștine.

*

Apreciind după cuviință personalitatea și bogata activitate a Înalt Prea Sfinției Sale, în ziua de *joi, 10 noiembrie a.c.* a avut loc în saloanele reședinței arhiepiscopale festivitatea omagială cu prilejul împlinirii venerabilei sale vîrste de 79 ani de viață.

La orele 13,00, membrii Permanenței Centrului eparhial, colaboratorii apropiați și salariații, precum și corpul profesoral și salariații Seminarului teologic din Cluj-Napoca, protopopul Clujului, preoți în activitate și retrași din activitate din Cluj, s-au prezentat pentru a-și aduce obolul lor de recunoștință și cinstire Înaltului ierarh cu acest binecuvîntat prilej al zilei sale de naștere.

Într-un cadru distins, sărbătoresc, în cuvinte alese și sincere, izvorîte din inimă, însoțite de frumoase buchete de flori și cadouri simbolice, personalitatea Î. P. S. Sale a fost omagiată de către P. C. Sa Păr. Liviu Ștefan — vicar administrativ, de P. C. Sa Păr. Jeler Ioan — protopopul Clujului și de Dl. prof. Ioan Brie, în numele corpului profesoral, al elevilor și angajaților Seminarului teologic din Cluj-Napoca.

Fiecare dintre vorbitori au scos în evidență semnificația momentului omagial, subliniind personalitatea, activitatea și frumusețea chipului moral al Înaltului sărbătorit, cu urări de sănătate, noi și sporite puteri de muncă.

În încheierea cuvîntului său, P. C. Sa Păr. Liviu Ștefan — vicar administrativ, și-a făcut plăcuta îndatorire de a da citire în acest cadru festiv, scrisorii de felicitare adresată Î. P. S. Sale de către Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, al cărei text îl redăm integral:

„Înalt Prea Sfinția Voastră,

Popasul aniversar al zilei de naștere a Înalt Prea Sfinției Voastre ne oferă plăcutul prilej de a vă adresa sincere și calde felicitări și cele mai alese urări de sănătate, fericire și îndelungată arhipăstorire spre binele Sfintei noastre Biserici, al Patriei noastre și al binecredincioșilor creștini pe care îi păstoriți cu aleasă vrednicie.

LA MULȚI ANI!

Cu frățească dragoste întru Hristos,
TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române"

Scrisoarea de felicitare a fost subliniată cu vii aplauze din partea asistenței.

Tuturor, în încheiere, în cuvinte calde, părintești, a mulțumit Î. P. S. Sa pentru aprecierile aduse la adresa sa cu acest binecuvîntat prilej, aprecieri pe care le-a atribuit bunului Dumnezeu, pentru iubirea Sa nemărginită și purtarea de grijă care a avut-o față de sine în cei 79 ani de viață.

A mulțumit bunului Dumnezeu că l-a învrednicit cu darul de-a se naște din sînul poporului român, prin venerabilii săi părinți, cărora le poartă o recunoștință veșnică.

A mulțumit apoi bunului Dumnezeu că l-a învrednicit să-i fie credincios și slujitor Lui de la leagăn și pînă în prezent.

Parafrazînd cuvintele unui mare ierarh al Bisericii din Transilvania, că, dacă ar fi posibil să se mai nască odată, tot preot ar dori să fie, Î. P. S. Sa a dezvoltat în fața asistenței tema sublimității preoției.

Înalt Prea Sfinția Sa, a adresat apoi cuvinte de caldă recunoștință și mulțumire colaboratorilor apropiați din trecut și de astăzi de la Centrul eparhial, protopopilor din subordine, preoților și credincioșilor, care în îndelungata sa activitate i-au fost de un real sprijin pentru bunul mers al vieții bisericești și obștești în eparhie.

A mulțumit Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist personal, pentru caldele cuvinte de felicitare și de apreciere la adresa sa, la activitatea sa îndelungată în sînul Bisericii Ortodoxe Române și al Patriei, angajîndu-se ca și în viitor, cît Dumnezeu va voi, să desfășoare aceeași rodnică lucrare.

Întreaga asistență a încheiat festivitatea omagială, intonînd imnul arhieresc: „Pe Stăpînul și arhiereul nostru...", după care Înaltul sărbătorit a invitat pe cei prezenți la recepția oferită cu acest prilej.

Dorim și pe această cale Înalt Prea Sfinției Sale:

Multă sănătate și zile îndelungate cu fericire, întru mulți ani să ne trăiți!

Pr. *Liviu Ștefan*

Sfinţiri şi resfinţiri de biserici. Liturghii arhiereşti

Resfinţirea bisericii voievodale, cu hramul „Cuvioasa Paraschiva", parohia Feleac, prot. Cluj, jud. Cluj

Cu prilejul împlinirii a 500 de ani de la zidirea bisericii voievodale din Feleac (anul 1488), Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil însoţit de la Centrul Eparhial Cluj, de P. C. Sa Păr. Liviu Ştefan — vicar administrativ şi diaconii Radu Onac şi Ioan Chirilă, a săvîrşit slujba resfinţirii bisericii, în prezenţa unui ales sobor de preoţi şi diaconi, în a multor credincioşi din parohie şi din localităţile vecine.

Tot cu acest prilej s-a sfinţit şi un clopot pe seama bisericii voievodale, ctitorită de domnitorul moldovean Ştefan cel Mare, după care a urmat Sf. Liturghie arhierească.

Importantul eveniment istoric şi bisericesc a scos în evidenţă rolul deosebit pe care l-a avut Feleacul pe linie bisericească, culturală şi socială în vremea aceea, pentru populaţia românească din Transilvania.

Prin instituţiile ecclesiastice care au fiinţat aici încă din veacul al XIV-lea (reşedinţă episcopală, aşezămînt monahal cam din aceeaşi perioadă) Feleacul a fost un important centru de cultură şi de spiritualitate românească.

Ierarhii care au păstorit aici, avînd calitatea de arhiepiscopi şi mitropoliţi, pe nume Marcu, Daniil, Ştefan şi Petru, atestaţi de documentele vremii, au ţinut apoi vie flacăra unităţii de credinţă şi de neam pentru populaţia românească din zonă.

Pe lîngă reşedinţa episcopală a fiinţat aici şi un aşezămînt monahal, situat în partea de sud-est a localităţii la locul numit şi cunoscut pînă astăzi de „Valea Mănăstirii".

Informaţiile atestate de documente au fost confirmate de curînd, în urma săpăturilor arheologice întreprinse în „Valea Mănăstirii", de către arheologul clujean Dr. Adrian Rusu. Cercetările arheologice au scos la lumină la locul amintit existenţa unei biserici monahale, cu fundaţie de piatră şi elevaţii din lemn, în plan treflat, datînd încă din veacul al XVI-lea. Totodată au fost descoperite fundaţia unei clopotniţe, anexe gospodăreşti precum şi un număr de 18 morminte de monahi, cu obiectele aferente. Cercetările continuă.

Potrivit documentelor, încă de la sfîrşitul secolului al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea, în chiliile mănăstirii „Sfînta Troiţă" de la Feleac funcţiona o şcoală de caligrafi şi copişti, avîndu-l coordonator şi dascăl pe ieromonahul *Eustatie Rus*, de la care s-au păstrat un număr însemnat de manuscrise.

În preajma anilor cînd s-a edificat ctitoria voievodală de la Feleac s-a caligrafiat şi copiat un *Liturghier* slavon (1481), un *Tetraevangheliar*, (1488), cu inscripţie referitoare la înălţarea bisericii de piatră, în vremea arhiepiscopului Daniil, în zilele marelui crai Matia, în care se aminteşte şi hramul bisericii „Cuvioasa Paraschiva".

Tot aici s-a caligrafiat şi redactat şi manuscrisul unui *Apostol*, din secolul al XVII-lea.

Pe lîngă şcoala de copişti şi caligrafi, la mănăstirea „Sfînta Troiţă" din „Valea Mănăstirii", funcţiona şi o renumită şcoală de pictură, condusă de *zugravul Nistor din Feleac*, ale cărui icoane şi picturi murale din perioada 1769—1800, se cunosc şi în afara satului natal la bisericile din Copăceni, Luna de Sus, Mărtineşti, Cojocna, Suceag, Băişoara.

O parte din manuscrisele amintite, icoane şi obiecte de cult, precum şi din obiectele descoperite de curînd, se află în valorosul muzeu din incinta bisericii voievodale şi pot fi văzute şi cercetate de cei interesaţi.

Mai amintim faptul că la sfîrşitul Sf. Liturghii arhiereşti s-a săvîrşit parastasul comun de către Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil, în memoria ctitorului, a ierarhilor, preoţilor şi a tuturor ostenitorilor, binefăcătorilor şi vieţuitorilor — trecuţi la cele veşnice — ai acestui sfînt aşezămînt.

Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil şi alţi vorbitori (P. C. Sa Păr. Ioan Jeler, protopopul Clujului, D. Sa Dl. Prof. Acad. Ştefan Pascu şi preotul paroh Vasile Luţai) au arătat importanţa acestui istoric eveniment, subliniind obligaţia şi datoria noastră şi a celor ce ne vor urma, de-a aduce veşnică venerare înaintaşilor noştri, vrednici şi demni ctitori de ţară şi de lumină, călăuze sfinte de urmat în scurgerea vremii.

Pentru o activitate bogată în ogorul Domnului, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil, a distins pe vrednicul preot paroh Vasile Luţai cu distincţia onorifică bisericească, de „iconom" cu dreptul de a purta brîu roşu.

În încheiere, facem menţiunea că răspunsurile la Sf. Liturghie au fost date de un grup selecţionat de tineri seminarişti de la Seminarul teologic din Cluj-Napoca, dirijaţi cu multă simţire de P. C. Sa Păr. Vasile Stanciu, profesor la Seminar, iar la sfîrşit ca şi la agapa oficială oferită înalţilor oaspeţi şi invitaţi au prezentat un emoţionant mănunchi de cîntece religioase şi patriotice.

Resfinţirea bisericii, cu hramul „Schimbarea la Faţă", din parohia Săcel, com. Băişoara, prot. Turda, jud. Cluj

Potrivit datelor din hrisov, biserica din Săcel a fost construită între anii 1934—1937.

În anul 1944, în timpul celui de-al doilea război mondial, biserica a fost serios avariată, iar în anii următori s-au efectuat reparaţiile de consolidare ce se impuneau.

În decursul timpului s-au mai făcut reparaţii interioare şi exterioare.

În anul 1987, prin purtarea de grijă a harnicului preot paroh actual, Popa Ioan, şi din jertfelnicia credincioşilor s-au efectuat lucrările de reparaţie capitală a bisericii în exterior şi-n interior. Totodată a fost renovată pictura murală din interior.

Duminică, 9 octombrie 1988, biserica renovată a fost resfinţită de către Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian Chira Maramureşanul, însoţit de la Centrul eparhial de P. C. Sa Păr. Octavian Picu — consilier administrativ şi de către diaconul Vasile Nemeş.

La sfîrşitul Sfintei Liturghii arhiereşti, P. C. Sa Păr. Spinciu Alexandru a rostit un cuvînt de bun venit adresat P.S. Sale Iustinian Maramureşanul, cu aprecieri la efortul şi jertfelnicia harnicului preot paroh Popa Ioan şi a bunilor credincioşi de la Săcel.

Preotul paroh a prezentat apoi o scurtă dare de seamă asupra lucrărilor efectuate, cu mulţumirile de rigoare adresate P. S. Sale Iustinian, bunilor credincioşi şi tuturor ostenitorilor şi jertfitorilor.

În bogatul său cuvînt de învăţătură P. S. Sa Iustinian, pornind de la textul evangheliei Duminicii a 20-a după Rusalii, a dezvoltat tema unităţii de credinţă a credincioşilor Bisericii noastre, cu aprecieri la efortul pe care l-au depus credincioşii din Săcel în frunte cu preotul lor paroh pentru îngrijirea şi bunăstarea bisericii.

Pentru toate aceste realizări remarcabile, P. S. Sa a distins şi hirotesit întru „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu, pe vrednicul preot local Popa Ioan.

Resfinţirea bisericii, cu hramul „Sfîntul Ioan Botezătorul", din filia Dorna, parohia Aşchileu Mic, prot. Cluj, jud. Cluj

Biserica din lemn de stejar din filia Dorna a fost construită în anul 1885 în satul Căprioara, comuna Recea-Cristur, acum protopopiatul Dej, jud. Cluj, de unde a fost cumpărată de bunii credincioşi din satul Dorna în anul 1963, în vremea păstoririi preotului Simulea Anania. După ce a fost reconstruită aici, în anul 1968 a avut loc sfinţirea ei de către Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil Herineanu.

Din anul 1971 Dorna a devenit filia parohiei Aşchileu Mic. În perioada care a trecut de atunci şi pînă în prezent s-au efectuat mai multe reparaţii la biserică. S-a tencuit în interior şi s-a zugrăvit în anul 1982, iar în anul 1986 s-a pictat de către pictorul Gherman Vasile, din Sînpetru Almaşului.

S-a turnat un clopot nou, s-a vopsit tabla de pe acoperişul bisericii şi din nou s-au făcut reparaţii exterioare. Toate aceste lucrări s-au efectuat din contribuţia bunilor credincioşi, cu purtarea de grijă a vrednicului preot paroh Şanta Gheorghe, care păstoreşte aici din anul 1979.

Astfel, *Duminică, 16 oct. 1988*, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil la invitaţia preotului paroh şi a credincioşilor de aici a săvîrşit slujba resfinţirii bisericii renovate. De la Centrul eparhial Î. P. S. Sa a fost însoţit de P. C. Sa Păr. Octavian Picu — consilier administrativ şi diaconii Radu Onac şi Mihail Meseşan. Soborul a fost compus dintr-un număr frumos de preoţi în frunte cu P. C. Sa Păr. Jeler Ioan, protopopul Clujului.

La sfîrşitul Sf. Liturghii arhiereşti, Î. P. S. Sa, după ce a rostit obişnuitul cuvînt de învăţătură, pentru frumoasele realizări pe tărîm pastoral şi gospodăresc, a acordat vrednicului preot paroh Şanta Gheorghe distincţia onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu.

Tot în acest cadru solemn, pentru o activitate rodnică în parohia Aşchileu Mare, Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil a acordat distincţia onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu, preotului paroh de acolo, Majea Nicolae.

Resfinţirea bisericii, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", din parohia Bucea, prot. Huedin, jud. Cluj

Biserica monument istoric din Bucea a fost construită din jertfelnicia primelor şapte familii de creştini ortodocşi de aici, în anul 1791. Sfîntul locaş de cult a fost construit din lemn cu acoperişul din şindrilă. În anul 1880 biserica a fost zugrăvită de către zugravul D. Nicola, iar în anul 1961 a fost tîrnosită de Episcopul Valerian al Oradiei.

În anul 1958 acoperişul de şindrilă a fost din nou schimbat cu altul nou.

În ultima vreme, biserica de lemn, monument istoric, deşi nu mai este folosită pentru oficierea slujbelor religioase, credincioşii de aici construindu-şi un nou locaş de cult, din materiale durabile pe măsura cerinţelor actuale, au efectuat, prin purtarea de grijă a vrednicului preot paroh Mircea Dejeu, lucrări de conservare la monument înlocuind în totalitate acoperişul de şindrilă.

În urma acestor lucrări, *Duminică, 23 octombrie 1988*, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian Chira Maramureşanul a oficiat aici slujba de resfinţire a bisericii monument istoric de la Bucea. De la Centrul eparhial, P. S. Sa a fost însoţit de P. C. Sa Păr. Cosmuţa Ştefan şi diaconul Mihai Meseşan. Soborul slujitorilor cu acest prilej a fost constituit dintr-un frumos număr de preoţi din parohiile vecine în frunte cu P. C. Sa Păr. Petru Nicolae, protopopul Huedinului.

La sfîrşitul Sf. Liturghii arhiereşti, P. S. Sa Iustinian, după rostirea unui bogat cuvînt de învăţătură, a adresat cuvinte de apreciere bunilor credincioşi ai parohiei Bucea şi vrednicului preot paroh Mircea Dejeu, căruia i-a acordat distincţia onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu. Tot cu acest prilej P. S. Sa a săvîrşit slujba de binecuvîntare a casei parohiale, renovată integral.

În seara aceleiaşi zile de *23 oct. 1988*, la întoarcerea spre reşedinţă, P. S. Sa Iustinian a oficiat slujba vecerniei în biserica parohială din Negreni, prot. Huedin, jud. Cluj.

Şi aici, P. S. Sa a rostit un ales cuvînt de învăţătură, apreciind valoroasele lucrări de renovare capitală a bisericii care se impuneau şi care sînt în curs de executare, prin purtarea de grijă a harnicului preot paroh Fărcaş Dumitru, cu contribuţia benevolă a bunilor credincioşi de aici.

Sfinţirea bisericii, cu hramul „Sfîntul Ioan Botezătorul", parohia Apahida, prot. Cluj, jud. Cluj

Biserica cu hramul „Sfîntul Ioan Botezătorul" a fost construită în anul 1892, pe seama puţinilor credincioşi de rit greco-catolic din parohia Apahida, jud. Cluj.

În anul 1918, 1 Decembrie, s-a înfăptuit la Alba Iulia Unirea cea Mare a tuturor românilor din provinciile româneşti. Ca urmare firească a acestor mari

împliniri, în anul 1948, 21 octombrie, a avut loc actul Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române.

De la această dată, biserica din Apahida a servit drept locaş de cult pentru toţi credincioşii din localitate, pînă la data de 27 august 1978 cînd a fost tîrnosită o nouă şi încăpătoare biserică pentru credincioşii de aici.

Între anii 1987—1988 s-au efectuat reparaţii capitale interioare şi exterioare la biserica construită în anul 1892, fiind dotată cu cele necesare pentru exercitarea cultului.

Întrucît această biserică n-a mai fost tîrnosită de vreun ierarh, *Duminică, 23 octombrie 1988*, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil a îndeplinit acest oficiu.

De la Centrul eparhial, Î. P. S. Sa a fost însoţit de către P. C. Sa Păr. Liviu Ştefan — vicar administrativ şi diaconii Radu Onac şi Vasile Nemeş.

După ceremonia de tîrnosire a bisericii, cu hramul „Sfîntul Ioan Botezătorul", Sfînta Liturghie arhierească s-a oficiat în biserica parohială construită în anul 1978, situată în imediata apropiere a celeilalte.

În cuvîntările rostite cu acest prilej la sfîrşitul Sfintei Liturghii de către Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil, P. C. Sa Păr. Jeler Ioan şi preotul paroh local Diţ Sabin, s-a subliniat însemnătatea acestui eveniment religios pentru credincioşii vechii localităţi — Apahida.

Apreciind activitatea pastoral-gospodărească cu totul deosebită a P. C. Sale Diţ Sabin — parohul local, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil i-a acordat distincţia bisericească onorifică de „iconom stavrofor", cu dreptul de a purta cruce.

Resfinţirea bisericii cu hramul „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului", din municipiul Bistriţa, prot. Bistriţa, jud. Bistriţa-Năsăud

Impozantul locaş de cult, monument istoric şi de artă a fost construit între anii 1270—1280, acum 708 ani, de către ordinul călugărilor misionari romano-catolici, denumit Ordinul Cistercinilor.

În anul 1893, sub păstorirea protopopului Silaşi Alexandru se întreprind demersuri pentru cumpărarea acestei biserici, care era părăsită şi distrusă, reuşind ca în anul 1895 credincioşii români din Bistriţa să intre în posesia ei plătind impresionanta sumă de 35.000 florini, valută aur austriac.

În ziua de 19 septembrie 1895, biserica este tîrnosită de episcopul de Gherla, Ioan Szabo, primind de la această dată hramul „Intrarea în Biserică a Preacuratei Fecioare Maria".

În anul 1923, biserica este reparată, cu care prilej se introduce şi lumina electrică.

Între anii 1964—1969 se execută lucrări de conservare a monumentului, sub patronajul Direcţiei Monumentelor istorice, în vremea pastoraţiei protopopului Iacob Victor şi prin colaborarea preoţilor Oltean Victor şi Naghiu Vasile.

Între anii 1984—1988 s-a executat o frumoasă şi valoroasă pictură neobizantină în tehnica „fresco", de către pictorii bisericeşti Croitoru Gheorghe şi Tîra Aurel, ambii din Bistriţa, prin purtarea de grijă a vrednicului protopop actual al Bistriţei, P. C. Sa Păr. Creţa Simion, în strînsă colaborare cu preoţii deservenţi ai acestei parohii Naghiu Vasile, Baciu Viorel şi Sabău Iosif.

Odată cu noul veşmînt pictural ortodox executat s-a confecţionat şi un frumos iconostas şi mobilier sculptat, ansamblul interior creînd o atmosferă adecvată cerinţelor cultului Bisericii noastre ortodoxe.

Duminică, 30 oct. 1988, biserica era gata pentru resfinţire. Drept urmare, la invitaţia călduroasă a P. C. Sale protopop al Bistriţei Creţa Simion, a preoţilor coslujitori şi a credincioşilor au răspuns cu multă dragoste Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil şi Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian, însoţiţi de la Centrul eparhial de P. C. Sa Liviu Ştefan — vicar administrativ şi de diaconii Radu Onac, Vasile Nemeş şi Iustin Oprişan, pentru a oficia în mod sărbătoresc resfinţirea locaşului de cult.

După o primire deosebită, Înalţii ierarhi, înconjuraţi de un distins şi numeros sobor de preoţi şi diaconi au săvîrşit slujba resfinţirii bisericii urmată de Sf. Liturghie arhierească.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, care s-a oficiat în biserică, P. C. Sa păr. Creţa Simion, protopopul Bistriţei a rostit un călduros cuvînt de bun venit Înalţilor ierarhi, manifestîndu-şi bucuria de a trăi un asemenea eveniment unic, atît preoţii cît şi credincioşii din Bistriţa, care s-au adunat într-un număr aşa de mare încît impozantul locaş de cult a devenit neîncăpător.

Apoi, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil, a rostit un documentat cuvînt de învăţătură, ascultat cu multă emoţie şi ateţie de toţi cei prezenţi.

Felicitîndu-i atît pe preoţii acestei parohii cît şi pe bunii credincioşi de aici pentru osteneala, jertfa şi vrednicia lor depusă pentru binele bisericii, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil a acordat distincţia onorifică bisericească de „iconom stavrofor" cu dreptul de a purta cruce, preoţilor Naghiu Vasile, Baciu Viorel şi Sabău Iosif, pentru o îndelungată şi rodnică activitate pastoral-gospodărească, iar P. C. Sale prot. Creţa Simion, i-a mulţumit pentru competenţa cu care a ştiut să coordoneze lucrările efectuate atît la această biserică cît şi în întregul protopopiat.

Atît la ceremonia resfinţirii bisericii cît şi la masa oficială, au participat ca invitaţi de onoare reprezentanţii celorlalte culte istorice care-şi desfăşoară activitatea religioasă în municipiul Bistriţa, fapt ce demonstrează bunele relaţii interconfesionale, irenice şi ecumeniste care domnesc aici.

Menţionăm faptul că în ajunul marelui eveniment religios de la Bistriţa, *sîmbătă, 29 oct. 1988*, s-a săvîrşit slujba vecerniei în biserica parohială, cu hramul „Sfinţii Trei Ierarhi" din Bistriţa V, unde păstoresc cu vrednicie preoţii Şugar Liviu şi Făgăraş Victor.

Slujba vecerniei a fost oficiată de Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian, înconjurat de un distins sobor de preoţi şi diaconi, în asistenţa Î. P. S. Sale Arhiepiscopul Teofil Herineanu şi a unui mare număr de credincioşi.

La sfîrşitul vecerniei, Prea Sfinţitul Episcop Iustinian a rostit un însufleţitor cuvînt de învăţătură.

Duminică, 6 nov. 1988, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a oficiat Sf. Liturghie arhierească misionară în biserica parohială din Gîrbou, prot. Huedin, jud. Cluj.

La sfîrşitul Sf. Liturghii au adresat un cuvînt de bun venit şi de mulţumire Prea Sfinţiei Sale, Părintele protopop al Huedinului Petru Nicolae şi preotul paroh Bradea Ioan, după care ierarhul a mulţumit, rostind un bogat cuvînt de învăţătură.

Duminică, 13 nov. 1988, Înalt Prea Sfinţitul Arhiepiscop Teofil a oficiat Sf. Liturghie arhierească în biserica parohială din Floreşti, prot. Cluj, jud. Cluj.

Cu acest binecuvîntat prilej, la sfîrşitul Sf. Liturghii P. C. Sa păr. protopop al Clujului, Jeler Ioan şi vrednicul preot paroh Fizeşan Vasile au rostit un cuvînt de bun venit Înaltului ierarh în parohia Floreşti, după care Î. P. S. Sa a rostit un ales cuvînt de învăţătură.

Tot cu acest prilej, Î. P. S. Sa a săvîrşit slujba binecuvîntării casei parohiale, tip vilă, construită de curînd, într-un timp record (1 an de zile).

Apreciind intensa activitate pastoral-gospodărească a preotului paroh Fizeşan Vasile, Î. P. S. Sa i-a acordat distincţia bisericească de „iconom stavrofor", cu dreptul de a purta cruce.

Conferinţa preoţească din luna noiembrie 1988

În Arhiepiscopia Clujului s-a desfăşurat în prima parte a lunii noiembrie a.c., ultima conferinţă preoţească pe anul 1988, avînd ca temă: „*Participarea Cultelor la opera de dezvoltare economico-socială a ţării noastre, la înfăptuirea acţiunilor sale de dezarmare şi pace*".

Conferinţa s-a ţinut după următorul program:

— *Joi, 3 noiembrie 1988*, în sala de festivităţi a Seminarului teologic Cluj-Napoca, au fost convocaţi preoţii din protopopiatele Cluj şi Huedin;

— *Luni, 7 noiembrie 1988*, în sala de festivităţi a Seminarului teologic din Cluj-Napoca, au participat preoţii din protopopiatele Dej şi Turda;

— *Joi, 10 noiembrie 1988*, în catedrala din Baia Mare, au participat preoţii din protopopiatele Baia Mare, Sighetu Marmaţiei şi Lăpuş;

— *Luni, 14 noiembrie 1988*, în sala de ședințe a protopopiatului Bistrița, au participat preoții din protopopiatele Bistrița și Năsăud.

Conferința a fost prezidată de înalții ierarhi, potrivit îndrumărilor primite de la Cancelaria Sf. Sinod.

Referatele principale au fost întocmite și susținute după cum urmează: *Pr. Bancoș Ioan*, parohia Răchițele, prot. Huedin, în numele preoților din protopopiatele Cluj și Huedin, iar referatul transmis de Cancelaria Sf. Sinod, cu tema: *„Biblia de la București — Aniversarea a 300 de ani de la tipărirea ei (1688)"*, a fost prezentat de către *Pr. Coție Vasile*, de la parohia „Sf. Nicolae" din Cluj-Napoca; *Pr. Bora Augustin* — Gherla I, prot. Dej, în numele preoților din protopopiatele Turda și Dej, iar al doilea referat în legătură cu Biblia de la București a fost citit de către *P. C. Sa Păr. Alexandru Spinciu*, protopopul protopopiatului Turda; *Pr. Trif Vasile*, parohia Baia Mare III, prot. Baia Mare, în numele preoților din protopopiatele Baia Mare, Sighetu Marmației și Lăpuș, iar referatul al doilea a fost prezentat de *P. C. Sa Iustin Hodea*, starețul provizoriu al Mănăstirii Rohia, prot. Lăpuș; *Pr. Emil Coman*, parohia Maieru, prot. Năsăud, în numele preoților din protopopiatele Bistrița și Năsăud, iar referatul al doilea a fost prezentat de *pr. Mureșan Cornel*, parohia Budacu de Sus, prot. Bistrița.

Toate conferințele au fost precedate de slujba Te-Deum-ului și de scurte meditații ale ierarhilor.

Referatele principale cît și luările de cuvînt au scos în relief faptul că preoțimea noastră de pe poziții specifice a fost și este trup și suflet promotoare a idealurilor de pace, progres și civilizație, de bunăstare spirituală și materială a întregului popor. Împreună cu credincioșii celorlalte culte recunoscute, preoții și credincioșii Bisericii noastre strămoșești activează susținut pentru promovarea și realizarea înaltelor directive de dezvoltare pe multiple planuri a României Socialiste.

„Realizarea deplinei egalități în drepturi, sublinia Domnul Nicolae Ceaușescu — înseamnă crearea condițiilor ca toți cetățenii — indiferent cine le-au fost părinții — să aibă dreptul la muncă, la învățătură, la afirmarea personalității umane, să poată lucra în orice domeniu în care se pregătesc, în care au aptitudini și să-și aducă contribuția cu întreaga lor capacitate la dezvoltarea generală a țării, a societății noastre".

Este bine cunoscut că Biserica Ortodoxă Română este o Biserică a păcii, o Biserică a slujirii, o Biserică implicată în viața poporului.

În toată vremea, și la bine și la rău, Biserica străbună, prin clerul și credincioșii ei, a sprijinit și sprijină eforturile întregului popor pentru o viață mai bună, mai îmbelșugată, în armonie cu toată lumea, într-un climat al păcii, pentru înlăturarea și distrugerea cît mai grabnică a armelor ucigătoare în masă.

România a cunoscut mai ales în ultimele două decenii o dezvoltare rapidă fără precedent, mai ales de cînd la cîrma țării se află Domnul președinte Nicolae Ceaușescu.

De binefacerile acestei dezvoltări fără precedent s-a bucurat și Biserica Ortodoxă Română.

Este suficient să amintim doar cîteva din aceste realizări. În perioada noilor prefaceri ale țării s-au restaurat numeroase biserici monumente istorice și de artă, s-au construit noi locașuri de cult, case parohiale, s-au renovat un număr foarte mare de biserici și case parohiale, s-au împodobit sute de biserici cu pictură tradițională românească, s-au tipărit și se tipăresc numeroase cărți de cult, reviste teologice, Sfînta Scriptură și Noul Testament în mai multe ediții, cărți de rugăciuni, Filocalia, numeroase lucrări în colecția „Părinți și scriitori bisericești", monografii, albume cu conținut bisericesc, și altele.

De curînd au fost reeditate în ținută grafică excepțională, monumentale lucrări de limbă și cultură românească și ecclesiastică: *„Biblia de la București"*, la 300 de ani de la apariție (în anul 1688) și *„Noul Testament de la Bălgrad"*, la 340 de ani de la apariție (1648). Toate aceste realizări de excepție pe plan bisericesc au la bază climatul de pace, bunăînțelegere și progres cultural și material care domnește în țara noastră.

Pr. *Liviu Ștefan*

DIN VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN EPARHIA ORADIEI

I. Sfințiri și binecuvîntări de biserici

Săldăbagiu Mic. După o îndelungată și stăruitoare muncă, bunii credincioși din parohia *Săldăbagiu Mic*, prot. Beiuș, cu ajutorul bunului Dumnezeu și printr-o jertfelnicie pilduitoare, îndrumați cu multă tragere de inimă și cu o tenacitate demnă de subliniat de către vrednicul lor păstor sufletesc, preotul Ioan Zbârce, fiu al satului, ajutat îndeaproape de membrii Consiliului și Comitetului parohial, în frunte cu epitropii Ioan Onița, Ioan Bondar și Nistor Zbârcea, au reușit să-și înalțe o nouă și foarte frumoasă biserică, cea veche de lemn (din 1769), monument istoric, devenind de mult neîncăpătoare, dar o întrețin după cuviință, întocmai ca pe mama celei noi.

Biserica are hramul „Pogorîrea Sf. Duh", meșter constructor fiind Gheorghe Juncan din satul vecin, Căpîlna, iar credincioșii oferindu-și cu multă dăruire și benevol brațele de muncă. Învelirea acoperișului cu tablă zincată a fost efectuată de meșterii tinichigii Constantin și Georgică Iepure din Călimănești-Vîlcea. În interior, scheletul de lemn al iconostasului a fost lucrat cu măiestrie artistică de meșterul Gheorghe Clintoc din Cehul Silvaniei, iar împodobirea cu frumoasa pictură în frescă a fost executată de pictorul Ioan Gogan din Valea Perilor (com. Cătunele), jud. Gorj. De asemenea, a fost înzestrată cu tot mobilierul necesar, din lemn sculptat, precum și cu tot ce e necesar cultului divin, inclusiv cu un clopot nou (424 kg).

În aceeași perioadă de timp, s-au reparat: biserica veche de lemn (1769), monument istoric, casa parohială, gardurile de la cele două biserici, de la casa parohială și de la cimitir.

Acum, toate fiind duse la bun sfîrșit, duminică, 11 septembrie 1988, P. S. Episcop Vasile — răspunzînd cu mare bucurie invitației credincioșilor și preotului lor — a săvîrșit, cu un sobor de opt preoți și doi diaconi și în prezența unui foarte mare număr de credincioși din parohie și din împrejurimi, slujba de sfințire a acestui nou locaș de închinăciune. După slujba de sfințire, s-a continuat cu Sf. Liturghie, afară, în curtea bisericii, răspunsurile fiind date de mulțimea credincioșilor. În cadrul Sf. Liturghii, diaconul Valicec Mircea-Dan, licențiat în teologie, a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Aștileu, prot. Oradea. Predica zilei a fost ținută de părintele secretar eparhial Liviu Ungur.

După otpust, părintele prot. Teodor Cios a dat citire hrisovului și l-a bineventat pe chiriarh. Apoi preotul-paroh a făcut o succintă dare de seamă asupra lucrărilor de înălțare a noii biserici, aducînd mulțumirile cuvenite celor îndreptățiți. Totodată, a făcut și un scurt istoric al parohiei și al bisericii de lemn, pe care au înnoit-o chiar înainte de începerea zidirii celei noi.

În cuvîntul de învățătură, ierarhul a vorbit despre Biserică ca așezămînt de mîntuire și ca locaș de închinare, precum și despre însemnătatea slujbei de sfințire a unei biserici, explicînd semnificația diferitelor momente ale slujbei. Totodată a adus cuvinte de laudă și felicitare credincioșilor pentru marea lor dragoste față de credința strămoșească și pentru pilduitoarea jertfelnicie întru înălțarea noului locaș și pentru restaurarea vechii biserici de lemn, înmînînd credincioșilor, epitropilor și celorlalți membri ai Consiliului parohial, meșterilor constructori și pictorului scrisori arhierești de apreciere, iar vrednicului păstor sufletesc, preotul Ioan Zbârce, pentru stăruința și tenacitatea de care a dat dovadă, precum și pentru zelul pastoral întru zidirea duhovnicească a credincioșilor, i-a acordat înaltul rang de *iconom-stavrofor*, întru care l-a și hirotesit.

Ferice. Duminică, 2 octombrie 1988, P. S. Episcop Vasile cu un sobor de 13 preoți și doi diaconi și în prezența unui foarte mare număr de credincioși din loc. și jur a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii din parohia *Ferice*, prot. Beiuș, jud. Bihor.

Biserica, cu hramul „Sf. Arh. Mihail și Gavriil", a fost reconstruită în anii 1983 și 1984, prin strădania demnă de apreciat a vrednicului păstor sufletesc, tînărul preot Ioan Foghiș, fiu al satului, sprijinit nelimitat de membrii Consiliului și Comitetului parohial, în frunte cu epitropii Traian Brie și Costan Sala și mai

ales prin jertfelnicia bunilor credincioşi şi a unor fii ai satului din alte părţi ale ţării. Această biserică a luat locul celei vechi de lemn, ce data din anul 1740 şi care în anul 1983 a ars în urma unui scurtcircuit electric.

În exterior, peste tencuiala zidurilor a fost aplicată vopsea de ulei şi a fost acoperită cu tablă zincată. În interior, a fost împodobită cu o frumoasă pictură în ulei, executată de pictorul Ioan Aron din Oraşul Dr. Groza, pereţii au fost îmbrăcaţi cu lambriuri din pal furniruit cu stejar. A fost pardosită cu duşumele din scîndură de brad şi înzestrată cu cărţi şi obiecte de cult noi, cu odăjdii noi şi cu două clopote noi.

După slujba de sfinţire s-a oficiat Sf. Liturghie, sub cerul liber, răspunsurile fiind date în comun de marele număr de credincioşi. Cu acest prilej, diaconul Todinca Marcel, absolvent de Seminar, a fost hirotonit întru preot pentru parohia Sălişte de Vaşcău, prot. Beiuş. Predica zilei a fost ţinută de părintele secretar eparhial Liviu Ungur.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, părintele prot. Teodor Cios, după ce a dat citire hrisovului, a adresat un cald cuvînt de bun venit ierarhului, iar preotul-paroh a făcut raport de activitate duhovnicească şi gospodărească, cu referire specială la edificarea noii biserici, exprimînd cuvenitele mulţumiri celor îndreptăţiţi. S-a dat citire scrisorii arhiereşti de apreciere.

În continuare, a urmat cuvîntul de învăţătură al chiriarhului, în care a insistat asupra măreţiei slujbei de sfinţire a unei biserici şi a arătat rolul important pe care Biserica Ortodoxă l-a avut în viaţa poporului român, contribuind substanţial la cultivarea şi promovarea limbii române, la păstrarea unităţii graiului românesc şi la întărirea conştiinţei unităţii naţionale a poporului român, care a dus apoi la formarea statului naţional unitar român, la 1 Decembrie 1918, de la a cărui înfăptuire sărbătorim acum 70 de ani.

În încheiere, vorbitorul a lăudat spiritul de jertfelnicie al credincioşilor, precum şi strădania preotului-paroh *Ioan Foghiş*, căruia i-a acordat rangul de *iconom*, întru care l-a şi hirotesit, iar membrilor Consiliului parohial le-a înmînat scrisori arhiereşti de apreciere.

Tot cu acest prilej, a fost hirotesit întru *iconom* şi preotul *Ioan Stănilă* de la parohia Băiţa, prot. Beiuş, pentru activitate pastorală meritorie.

Burzuc. Duminică, 9 octombrie 1988, s-a oficiat de către părintele vicar eparhial Augustin Lucian, ca delegat chiriarhal, slujba de binecuvîntare a bisericii din parohia *Burzuc*, prot. Marghita, în urma lucrărilor (1985—1988) de înnoire exterioară (s-a retencuit în ciment alb, s-a recondiţionat tabla de pe acoperiş) şi interioară (s-a retencuit, s-a pictat în frescă de pictorul Marcel Humă din Tîrgu-Neamţ, s-a construit un cafas nou, pereţii, la bază, au fost îmbrăcaţi cu lambriuri, a fost înzestrată cu un chivot nou, cu un candelabru mare din sticlă cu 18 braţe şi s-a introdus încălzire centrală).

Biserica, avînd hramul „Sf. Arh. Mihail şi Gavriil", a fost zidită la sfîrşitul sec. al XVII-lea, fiind considerată, după tradiţia locală, ca o ctitorie a domnitorului Ţării Româneşti, Constantin Brîncoveanu, păstrîndu-se un clopot din anul 1714. Turnul bisericii a fost înălţat abia în 1800. S-au mai făcut reparaţii capitale în anii 1947—1948, sub preotul Gheorghe Onciu, iar alte reparaţii generale între anii 1973—1977, sub preotul Eugen Berza, după care s-a săvîrşit slujba de sfinţire la 24 iulie 1977 de către P. S. Episcop Vasile al Oradiei.

Ultimele lucrări de înnoire s-au efectuat (1985—1988), sub păstorirea vrednicului preot Gavril Lazăr, sprijinit de membrii Consiliului şi Comitetului parohial şi mai ales prin jertfelnicia celor 290 familii de buni credincioşi. Tot acum s-au executat şi reparaţii capitale la casa parohială.

După slujba de binecuvîntare, s-a continuat cu Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date de mulţimea credincioşilor. După otpust, părintele prot. Aurel Pop şi preotul-paroh Gavril Lazăr au ţinut cuvîntări ocazionale, ultimul aducînd mulţumiri celor îndreptăţiţi. În cuvîntul de învăţătură, părintele vicar eparhial Augustin Lucian, ca delegat chiriarhal, transmiţînd bunilor credincioşi şi păstorului lor sufletesc arhiereşti binecuvîntări din partea P. S. Episcop Vasile, a exprimat regretul P. S. Sale de a nu fi putut veni personal la această mare bucurie sufletească a credincioşilor de aici. Vorbitorul, după ce a arătat impor-

tanţa picturii cu care se împodobesc bisericile noastre ortodoxe, i-a felicitat pe credincioşi şi pe păstorul lor sufletesc pentru dragostea lor faţă de Biserica strămoşească, manifestată prin înfrumuseţarea sfîntului lor locaş, şi a înmînat, din partea P. S. Sale, scrisori arhiereşti de apreciere preotului-paroh Gavril Lazăr, epitropilor şi membrilor Consiliului parohial. În încheiere, vorbitorul a rugat pe bunul Dumnezeu să le răsplătească tuturor după a sa nemărginită iubire de oameni.

Oradea-Olosig. După ce în anul 1987, biserica parohială *Oradea-Olosig* a fost renovată în exterior, prin grija vrednicului păstor sufletesc, preotul-paroh Dr. Gheorghe Liţiu (ce păstoreşte din 1979), ajutat de membrii Consiliului şi Comitetului parohial şi îndeosebi prin jertfelnicia credincioşilor, în anul 1988, a fost înnoită şi în interior, efectuîndu-se o zugrăveală nouă şi restaurarea picturii vechi (puţinele tablouri cu care era împodobită), căreia i s-au mai adăugat cîteva tablouri noi de pictură murală. De asemenea, a fost înzestrată cu mai multe rînduri de odăjdii noi, cărţi şi alte obiecte de cult. S-a introdus apa curentă şi s-a făcut instalaţie pentru trasul automat al clopotelor. Terminate fiind aceste lucrări, P. S. Episcop Vasile, la invitaţia credincioşilor şi a preotului-paroh, a venit duminică, 16 octombrie 1988, să le binecuvinteze.

Menţionăm că înainte de aceste lucrări, sub păstorirea îndelungată şi rodnică a părintelui iconom-stavrofor Aurel Muşet, s-a introdus încălzirea centrală, fiind prima biserică din municipiu dotată cu o astfel de instalaţie.

Biserica, avînd hramul „Sf. Mare Mucenic Gheorghe", a fost înălţată în anul 1857, fiind sfinţită în anii imediat următori.

Slujbei de binecuvîntare i-a urmat Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date de grupul coral al parohiei. La timpul şi locul potrivit, absolventul de seminar Cristea Voinescu Ioan a fost hirotonit întru diacon. Predica zilei a fost ţinută de părintele consilier eparhial Vasile Sabău, care — cu acest prilej — a fost instalat de P. S. Sa ca preot împreună-slujitor la această biserică parohială, simţindu-se de multă vreme nevoia măcar a încă unui sfinţit slujitor în această parte de oraş.

Pentru reuşita lucrărilor de reînnoire, chiriarhul, în cuvîntul de învăţătură, între altele, vorbind şi despre însemnătatea Sinodului al VII-lea ecumenic, căruia îi este dedicată această duminică, a 21-a după Rusalii, a adus cuvinte de apreciere credincioşilor pentru jertfelnicie, iar preotului-paroh Dr. Gheorghe Liţiu pentru strădanie şi pentru bunele rezultate în pastoraţie, ca şi pentru colaborarea la editarea unor lucrări ale Centrului Eparhial, pentru care i-a acordat înaltul rang de *iconom-stavrofor*, întru care l-a şi hirotesit.

În cuvîntul de întîmpinare, părintele-paroh i-a mulţumit respectuos chiriarhului pentru bunăvoinţa de a fi venit să le binecuvinteze osteneala şi jertfa, ca şi pentru înalta distincţie pe care i-a acordat-o. La fel a adus cuvenitele mulţumiri şi credincioşilor.

Voivozi-Cuzap. Duminică, 23 octombrie 1988, la invitaţia credincioşilor din parohia *Voivozi-Cuzap*, prot. Marghita şi a harnicului lor păstor sufletesc, preotul Alexandru Buta, de a le sfinţi biserica cea nouă, împodobită în ultimii ani cu o frumoasă pictură, P. S. Episcop Vasile a răspuns cu multă bucurie, venind în mijlocul lor şi le-a oficiat slujba solicitată. Credincioşii localnici şi cei din vestitul bazin minier carbonifer de aici, într-un număr neînchipuit de mare, au urmărit şi ascultat cu multă evlavie impresionanta slujbă a sfinţirii bisericii şi apoi a Sf. Liturghii, săvîrşite de ierarh cu un mare sobor de preoţi şi diaconi.

Începutul zidirii acestei biserici, cu hramul „Sf. Trei Ierarhi Vasile, Grigore şi Ioan", s-a făcut în anul 1956, sub păstorirea vrednicului preot Grigore Pădurice, cînd s-a turnat fundaţia de beton şi s-au ridicat zidurile cam la un metru înălţime. Lucrările s-au reluat abia în anul 1970, sub păstorirea preotului Nicolae Nedelcu, reuşind să fie pusă sub acoperiş. În anul 1983, venind la conducerea parohiei vrednicul preot Alexandru Buta (transferat de la parohia Sălard), ajutat cu multă tragere de inimă de membrii Consiliului şi Comitetului parohial şi prin marea jertfelnicie a credincioşilor a continuat lucrările de finisare. În exterior, s-au tencuit zidurile, s-a vopsit tabla de pe acoperiş, s-a împrejmuit cu gard şi s-au turnat trotuare. În interior, s-a tencuit şi s-a împodobit cu pictură, executată

în frescă de pictorul Nicolae Radu din Bucureşti, a fost înzestrată cu un frumos iconostas şi cu mobilierul necesar din lemn sculptat, s-a pardosit cu parchet, iar pereţii, la bază, au fost căptuşiţi cu lambriuri. De asemenea, a fost înzestrată cu toate cele necesare cultului divin.

În cadrul Sf. Liturghii, diaconul Cristea Voinescu Ioan, absolvent de seminar, a fost hirotonit întru preot pe seama parohiei Cozla, prot. Zalău. Predica zilei a fost ţinută de părintele consilier eparhial Vasile Sabău. Preotul-paroh Alexandru Buta, pentru zelul pastoral şi pentru ducerea la bun sfîrşit a lucrărilor de terminare a bisericii de aici, a fost distins cu înaltul rang de *iconom-stavrofor*, întru care a fost şi hirotesit. Tot aici, a fost distins cu rangul de *iconom* preotul Gavril Lazăr de la parohia Burzuc. prot. Marghita, pentru marile lucrări de renovare exterioară şi interioară a bisericii parohiale, împodobită cu o frumoasă pictură în frescă.

După apolis, părintele prot. Aurel Pop l-a bineventat pe ierarh, iar preotul-paroh a făcut raport despre starea religioasă a credincioşilor şi dare de seamă asupra lucrărilor efectuate, aducînd mulţumiri celor îndreptăţiţi.

În cuvîntul de învăţătură, P. S. Episcop Vasile a vorbit, între altele, despre însemnătatea Bisericii Ortodoxe în viaţa poporului român, arătînd, pe lîngă rolul şi rostul ei strict religios şi moral, şi pe acela cultural şi naţional de-a lungul istoriei poporului nostru, mai ales în Transilvania. Aducîndu-le credincioşilor (în majoritate mineri) şi preotului lor, ca şi membrilor Consiliului şi Comitetului parohial, binemeritate cuvinte de laudă şi apreciere pentru exemplara lor jertfelnicie şi strădanie întru înălţarea şi împodobirea cu pictură a sfîntului lor locaş, a înmînat membrilor Consiliului parohial scrisori arhiereşti de apreciere. În încheiere, i-a îndemnat pe cei de faţă să fie în continuare buni fii ai Bisericii Ortodoxe Române şi cetăţeni devotaţi ai patriei noastre dragi, să muncească cu rîvnă la strîngerea recoltei de pe ogoare şi în adîncurile pămîntului pentru extragerea aurului negru, spre a fi şi de aci înainte mereu fruntaşi.

Corund. Într-o frumoasă zi de toamnă, duminică, 30 octombrie 1988, P. S. Episcop Vasile a poposit în mijlocul bunilor credincioşi din parohia *Corund*, prot. Carei, cu care prilej — înconjurat de un sobor de 18 preoţi şi 3 diaconi, de faţă cu un foarte mare număr de credincioşi localnici şi din jur — a săvîrşit slujba de binecuvîntare a bisericii parohiale, în urma terminării lucrărilor de împodobire a ei cu o foarte frumoasă şi reuşită pictură în frescă.

Biserica, avînd hramul „Sf. Arh. Mihail şi Gavriil", s-a zidit din temelie între anii 1948 şi 1974, în timpul păstoririi vrednicului preot Andrei Blaga, care cu prilejul sfinţirii bisericii de către P. S. Episcop Vasile al Oradiei, în anul 1975, de Praznicul Pogorîrii Sf. Duh, a fost distins cu rangul de *iconom-stavrofor*. Sub tînărul şi vrednicul său urmaş, preotul Traian Nicoară, prin jertfelnicia aceloraşi buni credincioşi şi cu sprijinul membrilor Consiliului şi Comitetului parohial, i s-au făcut, între 1978—1988, mari lucrări de înfrumuseţare interioară, prin îmbrăcarea pereţilor şi bolţii cu o foarte frumoasă pictură, executată în frescă (1985—1988) de pictorul prof. univ. Petre Achiţenie din Bucureşti. De asemenea, s-a vopsit tabla de pe acoperiş, s-a împrejmuit curtea bisericii cu gard din prefabricate de beton şi s-a turnat în jurul zidurilor, pentru protejare, un trotuar de beton. Tot în această perioadă s-a restaurat şi biserica de lemn, ce datează din anul 1723, şi care se găseşte în imediata apropiere a bisericii celei noi.

După slujba de binecuvîntare, s-a oficiat Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date de mulţimea credincioşilor. Predica zilei a fost rostită de părintele vicar eparhial Augustin Lucian. Licenţiatul în teologie Mance Ioan a fost hirotonit întru diacon. Pentru merituoasă activitate pastorală şi pentru împodobirea bisericii cu pictură, preotul-paroh Traian Nicoară a fost distins cu rangul de *iconom-stavrofor*, primind şi hirotesia în acest grad.

După apolisul Sf. Liturghii, părintele prot. Costache Mirea, după ce a citit hrisovul, a urat bun venit P. S. Sale, iar preotul-paroh a făcut dare de seamă asupra lucrărilor efectuate, mulţumind călduros celor îndreptăţiţi. Apoi preotul reformat din localitatea vecină, Bogdan, a adus, în spirit ecumenist, salutul său şi al credincioşilor săi, spunînd că prezenţa sa la această sărbătoare a bisericii ortodoxe române din Corund dovedeşte că mergem spre ţelul dorit de Mîntuitorul Hristos *„ca toţi să fie una"*. P. S. Sa i-a mulţumit călduros, subliniind că înfră-

ţirea este o urmare firească a faptului că toţi sîntem fii ai aceluiaşi Părinte ceresc şi cetăţeni împreună-muncitori ai aceleiaşi scumpe patrii, Republica Socialistă România.

S-a dat apoi citire scrisorii arhiereşti de apreciere, adresată credincioşilor, membrilor Consiliului şi Comitetului parohial, precum şi preotului lor, din care li s-a înmînat cîte un exemplar consilierilor parohiali.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul, arătîndu-şi admiraţia pentru monumentalitatea arhitecturală şi picturală a bisericii de aici, o adevărată catedrală, demnă de orice mare oraş, a vorbit despre însemnătatea, necesitatea şi roadele duhovniceşti ale pictării bisericilor noastre ortodoxe, iar aici, în părţile noastre, pictarea bisericilor după chipul celor din Moldova şi Muntenia constituie şi o întărire a unificării bisericeşti pe întreaga suprafaţă a ţării. Felicitîndu-i pe credincioşi şi pe preot, ca şi pe pictor, pentru minunatele realizări, îi îndeamnă să fie în continuare fideli Bisericii Ortodoxe Române, precum şi buni cetăţeni ai Patriei române, şi totodată să trăiască în bune relaţii cu credincioşii celorlalte culte recunoscute de legile ţării şi cu cetăţenii de altă naţionalitate.

Sudurău. În duminica a 5-a după Rusalii, la 3 iulie 1988, s-a săvîrşit de către părintele consilier eparhial Vasile Sabău, ca delegat chiriarhal, slujba de binecuvîntare a bisericii din parohia *Sudurău,* prot. Carei, în urma lucrărilor de înnoire exterioară (retencuire, vopsitul acoperişului şi împrejmuirea cu gard nou) şi interioară (retencuire, zugrăveală nouă), lucrări efectuate între anii 1986—1988 prin vrednicia preotului Ilie Popa, sprijinit de membrii Consiliului şi Comitetului parohial şi mai ales prin jertfelnicia credincioşilor. Biserica, avînd hramul „Sf. Arh. Mihail şi Gavriil", a fost zidită în anul 1841 şi sfinţită la scurt timp după înălţarea ei.

După cuvîntul ocazional al părintelui prot. Costache Mirea şi cel al preotului-paroh, părintele consilier eparhial Vasile Sabău a rostit predica zilei, în cadrul căreia a transmis credincioşilor şi preotului-paroh arhiereşti binecuvîntări, rugînd pe bunul Dumnezeu să le răsplătească după a sa nemărginită iubire de oameni. Totodată a exprimat regretul P. S. Sale că n-a putut veni personal să le binecuvinteze roadele jertfelniciei şi credinţei lor, dar îi încredinţează de părintească sa dragoste şi le făgăduieşte că la un bun prilej va veni să se roage împreună cu ei.

Diacon Dr. *Teodor Savu*

Conferinţe pastoral-misionare

Între 19 şi 24 septembrie 1988, s-au desfăşurat, la sediile celor şapte protopopiate din Eparhie, lucrările conferinţelor pastoral-misionare ale preoţimii, avînd ca temă: *Rolul cîntării în comun pentru promovarea şi păstrarea unităţii religioase a parohiei.* Lucrările au fost deschise printr-un amplu cuvînt al chiriarhului, care a arătat importanţa şi rolul cîntării în comun în cadrul vieţii bisericeşti în parohii. „Cultul este mărgăritarul de mare preţ al Bisericii noastre — a spus P. S. Sa — şi reprezintă inima vieţii religioase, ce pulsează autentica trăire creştină în sufletul credincioşilor noştri. Tocmai de aceea este atît de necesar ca slujbele noastre bisericeşti să se săvîrşească prin participarea integrală a tuturor credincioşilor. Cultul ortodox are o valoare sacramentală, mijlocind întîlnirea şi comuniunea noastră cu Dumnezeu. Or, această întîlnire şi comuniune trebuie să fie comunitară, ecleziologică. Se cere revitalizarea tradiţiilor cultice ale Bisericii primare şi patristice, cînd dogma a luat forma expresiilor liturgice, cultice, devenind stîlp de convertire, apărare, susţinere şi întărire a dreptei credinţe. Aşa s-a format linia de aur a Bisericii creştine. Rolul conferinţei noastre este tocmai acesta de a ne determina să săvîrşim în aşa fel sfintele slujbe încît participarea credincioşilor să fie cît mai deplină".

În cuvîntul delegaţilor eparhiali, s-au făcut aprecieri asupra muzicii şi cîntării bisericeşti, arătînd că aceasta este haina de nuntă a slujbelor noastre, catalizatorul sufletesc şi fermentul vieţii religioase a creştinilor. Bogăţia, frumuseţea, varietatea şi adîncimea ei au darul de a atrage, a uni, a armoniza sufleteşte, a înfrăţi, a reconverti, a întări în dreapta credinţă şi a ataşa de biserică pe credincioşi. Cîntarea în comun este un factor deosebit de important al misiunii interne

bisericești, este o hrană spirituală pe care Biserica o dă fiilor ei. Totodată, prin ea se împărtășește într-un mod cît se poate de adecvat întreaga învățătură de credință.

Referatele, foarte bine întocmite, au fost susținute de următorii preoți: Roman Pintea (Oradea-Velența) și Dumitru Popovici (Oradea-Centrală) la prot. Oradea, Gavril Popa (Lunca) la prot. Beiuș, Cornel Negrean (Mihai Viteazul) la prot. Marghita, Vasile Răzoreanu (Botiz) la prot. Satu Mare, Gheorghe Opriș (Carei II) la prot. Carei, Gheorghe Longodor (Jibou) la prot. Zalău și Vasile Teieru (Drighiu) la prot. Șimleu.

Pe marginea referatelor, au luat cuvîntul un număr de 55 de preoți: la Oradea — 9, Beiuș — 9, Marghita — 5, Satu Mare — 8, Carei — 11, Zalău — 7, Șimleu — 6.

Vorbitorii au adus multiple considerații, în special de ordin practic, aplicativ, asupra modalităților în care acționează în parohii pentru susținerea și generalizarea cîntării în comun. Evidențiindu-se substraturile puterii sufletești ale muzicii bisericești și ale cîntării în comun, s-a pornit de la premisa că pentru a putea să facă pe alții să vibreze, necondiționat trebuie ca preotul însuși să vibreze mai întîi, să transmită credincioșilor propria tărie sufletească, care este primul ton ce va favoriza comuniunea participării la sfintele slujbe.

S-a pus apoi problema calității, corectitudinii și ierarhiei cîntărilor bisericești, precum și a selecției celor care nu fac parte propriu-zis din cult, aspecte ce concură la împlinirea optimă a menirii lor, aceea de a înălța sufletește pe credincioși, astfel încît graiul cîntării în comun să devină graiul sufletelor tuturor celor ce cîntă „cu o gură și cu o inimă". „Prin cult urcăm pe Tabor pe treptele cîntării în comun" — a spus expresiv unul din vorbitori.

O atenție deosebită trebuie să se acorde stranei bisericești și cîntăreților, care sînt mîna dreaptă și ajutorul cel mai de seamă al preotului în realizarea cîntării în comun. Aceștia se vor pune la unison cu cerințele participării tuturor credincioșilor, prin cîntare, la cultul divin, conducînd cu pricepere și cu căldură cîntările și răspunsurile la sfintele slujbe. Ei vor fi instruiți și îndrumați periodic, preotul păstrînd o strînsă legătură sufletească cu aceștia, îngrijindu-se totodată din vreme de schimbul de mîine al stranei bisericești.

S-au făcut referiri pe larg asupra modului de pregătire a credincioșilor pentru cîntarea în comun, prin învățarea corectă a cîntărilor, începînd cu cele de la Sf. Liturghie, apoi cele de la Vecernie, Utrenie, Sf. Taine și ierurgii, pricesne și colinde, făcînd această ierarhizare potrivit însemnătății lor pentru viața creștină. Pricesnele și cîntările pioase vor fi selectate riguros, pentru a nu se strecura unele cîntări străine prin muzica și textul lor de duhul curat al Ortodoxiei.

În cadrul lucrărilor, la cuvînt, s-au pus întrebări și s-au cerut lămuriri și îndrumări, la care au răspuns Chiriarhul și delegatul eparhial.

După formularea unor concluzii generale asupra temei și a unor aprecieri asupra referatelor, precum și asupra modului în care s-au desfășurat lucrările conferințelor de către delegatul eparhial, Arhipăstorul a adus mulțumiri celor prezenți pentru aportul pe care l-au adus la aceste dezbateri deosebit de fructuoase, unde implicarea celor care au vorbit a dovedit interesul și responsabilitatea cu care preoțimea, în majoritatea ei formată din slujitori tineri, în plin avînt al muncii pastorale, privește problema muzicii bisericești și a cîntării în comun, acționînd pentru realizări și înnoiri merituoase în direcția participării active a tuturor credincioșilor la viața liturgică a Bisericii. Aceasta înseamnă — a apreciat P. S. Sa — că au înțeles locul important al culturii în cadrul misiunii preoțești.

Apoi ierarhul a vorbit pe larg despre rolul misionar al cultului și cîntării în comun, subliniind că acești factori oferă mijloacele cele mai adecvate sufletului pentru păstrarea și întărirea dreptei credințe, pentru închegarea coeziunii spirituale a tuturor credincioșilor și pentru permanentizarea atașamentului lor față de sfînta maică Biserică.

„Acolo unde toți credincioșii cîntă la sfintele slujbe — a spus Prea Sfinția Sa — e semn că este o parohie vie și unitară, în care orice încercări ale prozelitismului sectar de a se infiltra vor fi zadarnice. Cîntarea în comun oferă o bogată hrană duhovnicească, deschizînd inimile credincioșilor spre Dumnezeu, într-un mod atît de propriu spiritualității ortodoxe. Căci Ortodoxia este o sinteză a modului

de trăire religioasă prin cultul divin, ce realizează comuniunea între credincioşi. Cîntarea în comun aduce armonia spirituală dintre noi şi Părintele ceresc, precum şi armonia dintre noi întreolaltă, astfel încît putem spune, parafrazînd cuvintele Sf. Scripturi: „Cît este de bine şi cît e de frumos cînd cîntă fraţii împreună!"

Prea Sfinţia Sa a îndrumat să se fructifice la modul general experienţele din unele părţi ale săvîrşirii în comun de către mai mulţi preoţi învecinaţi a unor slujbe, cum ar fi Vecernia, Maslul de obşte, Cununii, înmormîntări etc., în cadrul cărora prin predici, cateheze şi promovarea cîntării în comun să se întărească şi să se învioreze viaţa religios-morală şi unitatea sufletească a credincioşilor în fiecare parohie.

La sfîrşitul conferinţelor, P. C. Protopopi au mulţumit cu căldură Prea Sfinţitului Episcop Vasile pentru dragostea părintească cu care tonifică de fiecare dată preoţimea şi o cîştigă spre noi imbolduri de autentică slujire, pentru învăţămintele şi îndrumările atît de înrîuritoare pe care P. S. Sa le seamănă cu dărnicie şi nădejde de bune roade în ogoare primitoare, asigurînd în numele tuturor păstorilor de suflete că fiecare se va osîrdui să le sporească cu îmbelşugare la bună vreme.

Prot. *Dorel Octavian Rusu*

Din viața patriei

Dezvoltarea armonioasă și echilibrată economico-socială a tuturor județelor țării

— În perioada după reorganizarea teritorial-administrativă a țării au fost create aproape 2000 întreprinderi amplasate în centrele vechi și peste 180 platforme industriale, odată cu dezvoltarea și modernizarea celor existente; au fost create în fiecare județ, cel puțin 4—5 centre industriale.

— În țara noastră s-a realizat un vast program de investiții care reprezintă peste 4100 miliarde lei.

— Orientarea cu precădere a investițiilor pentru dezvoltarea industriei în județele rămase în urmă a dus la creșteri mari în dezvoltarea industriei în județele Bistrița-Năsăud și Mehedinți de 14 ori, Covasna, Giurgiu și Vîlcea de 13 ori, Gorj, Sălaj și Tulcea de 10 ori, Alba, Călărași și Vaslui de peste 7 ori.

— În județele în care industria construcțiilor de mașini era aproape inexistentă sau foarte puțin dezvoltată, ponderea acesteia a înregistrat o creștere însemnată: de la 2,8 la sută la 30,4 la sută în județul Bistrița-Năsăud, de la 2 la sută la 34,3 la sută în județul Teleorman.

— În 1968 anul reorganizării administrativ-teritoriale, numai 6 județe realizau o producție industrială, agricolă și din celelalte sectoare de activitate în valoare între 40,1—60 miliarde lei; doar un singur județ depășea limita de 60 miliarde lei; în 1987 numai un singur județ mai realiza un volum de activitate economică între 40,1—60 miliarde lei, în timp ce 25 de județe realizau un volum de activități economice între 60,1—100 de miliarde lei, iar 15 județe depășeau 100 miliarde lei.

— Sînt semnificative cîteva comparații cu trecutul: județul Mehedinți, de exemplu, realizează, singur, într-un an, o producție industrială mai mare decît cea obținută în 1965 în întreaga Oltenie, iar județul Iași — o producție industrială mai mare decît întreaga Moldovă. Cît privește producția județului Galați, aceasta este acum mai mare decît producția realizată în anul 1965 de Moldova, Oltenia și Dobrogea la un loc.

— Astăzi producția industrială a țării este de 128 ori mai mare în comparație cu anul 1945. S-au creat noi ramuri moderne. Industria chimică a crescut de 1300 de ori. Producția de oțel a crescut de 120 de ori, construcția de mașini de 500 de ori. S-au dezvoltat puternic industriile ușoară, alimentară, a bunurilor de consum.

— Avuția națională acumulată a ajuns la 5100 miliarde lei, iar fondurile fixe productive la circa 2500 miliarde lei. Venitul național a crescut de peste 36 de ori, iar fondurile de retribuție generală de circa 75 de ori față de anul 1945.

— S-au dezvoltat puternic, transporturile, construcțiile, serviciile, celelalte sectoare de activitate.

O puternică dezvoltare a cunoscut activitatea de cercetare științifică; s-a generalizat învățămîntul de 10 ani, iar aproape 80 la sută din tineri urmează învățămîntul de 12 ani; s-a desfășurat o intensă activitate culturală de ridicare a nivelului general de cunoștințe al oamenilor muncii, s-a dezvoltat puternic sistemul de sănătate.

— Pe baza dezvoltării puternice a forțelor de producție s-a realizat un uriaș program de construcții social-culturale; numai în ultimii 23 de ani s-au construit 2,6 milioane de apartamente din fondurile statului, precum și sute de mii de locuințe din fondurile populației.

— Toate marile obiective industriale, agrare, social-culturale și altele, înălțate în toate județele și zonele țării au asigurat condiții pentru adevărata egalitate în drepturi între toți cetățenii patriei noastre, fără nici o deosebire.

— Din totalul populaţiei active de peste 11 milioane, circa 8 milioane lucrează în industrie şi alte sectoare de activitate, iar peste 3 milioane lucrează în agricultură — în întreprinderile agricole de stat şi cooperativele agricole de producţie.

— Fondul de retribuire a crescut în ultimii 20 de ani de aproape 6 ori — s-a mărit de la circa 57 miliarde lei la circa 315 miliarde lei, în 1988; retribuţia medie a crescut de peste 3 ori, iar retribuţia minimă s-a majorat de peste 3,3 ori.

— De sistemul de pensii beneficiază peste 3 milioane de oameni, iar circa 5 milioane de copii beneficiază de alocaţii.

— Continuarea dezvoltării armonioase şi echilibrate a tuturor judeţelor ţării rezultă şi din faptul că planul cincinal actual prevede ca pînă în anul 1990 să se ajungă în fiecare judeţ la un volum de activitate economică de cel puţin 80.000 lei pe locuitor, iar într-un număr de 29 de judeţe la peste 100.000 lei pe locuitor.

Pentru sănătatea mamei şi copilului

— Pentru menţinerea sănătăţii mamei şi copilului dispunem azi de spitale şi maternităţi moderne bine dotate, de un personal medical cu o înaltă calificare. Unităţile medicale destinate mamei şi copilului dispun de peste 25.000 locuri în spitale şi secţii de obstretică-ginecologie şi aproximativ 38.000 paturi în unităţi de pediatrie.

— Toate cele peste 3880 de dispensare medicale existente în localităţile ţării dispun de cabinete de specialitate pentru asistenţa gratuită a copiilor.

— Peste 7000 de medici, 21.000 surori de pediatrie şi circa 3800 surori de ocrotire îşi consacră activitatea îngrijirii copiilor.

Înconjuraţi cu o caldă dragoste şi grijă părintească copiii patriei noastre se bucură de condiţii optime de viaţă, instruire şi educare. Zeci de mii de grădiniţe, creşe şi şcoli, cluburi, terenuri de joacă şi sport, tabere şi complexe de odihnă stau astăzi la dispoziţia copiilor.

— 82.000 de copii sînt îngrijiţi în creşe iar peste 836.000 de copii primesc o atentă educaţie în cele peste 12.500 de grădiniţe.

Realizări ale tehnicii româneşti

— Un nou produs de înaltă tehnicitate a fost produs la întreprinderea „Electrotimiş" din Timişoara. Este vorba de o maşină de sudat prin puncte multiple destinată industriei de autoturisme şi altor ramuri ale economiei noastre naţionale. Din gama produselor noi ale întreprinderii mai fac parte o serie de maşini de prelucrat metale de mare duritate prin electroeroziune, diferite echipamente de mecanică fină, electrotehnică, electronică, optică, utilaje de automatizare şi robotizare, seturi de matriţe, scule şi dispozitive, alte mijloace tehnice cu performanţe superioare destinate dotării unor capacităţi de producţie din domeniile de vîrf ale industriei.

— Întreprinderea de aparate electronice de măsuri industriale din Bucureşti produce o vastă gamă de aparatură prin mijloace tehnologice moderne astfel că produsele acestei întreprinderi satisfac standardurile de calitate şi cerinţele de competitivitate pe piaţa internaţională; între aceste produse pot fi menţionate:

— Sistemul de măsurat asistat de calculator (TAC) realizează măsurători tensometrice în cel mult 100 de puncte pentru determinarea solicitărilor în diferite categorii de structuri.

— Testerul identificator şi funcţional pentru circuite integrale digitale TIC 900 PLUS este destinat atelierelor de proiectare, secţiilor de producţie a echipamentelor electronice, conţinînd circuite integrate precum şi centrelor de depanare a acestor produse.

— Testoarele funcţionale dinamice şi portabile cu microprocesoare Microtest 901 şi 902 sînt folosite în producţie pentru testarea finală a aparatelor şi plachetelor, sînt uşor manevrabile şi implică cheltuieli minime de producţie şi pentru întreţinere. La aceste aparate produse de întreprinderea amintită se mai adaugă osciloscoape (10—100 MHz), radiotelefoane, fixe, mobile şi portabile (30—470 MHz) generatoare de semnal de joasă şi înaltă frecvenţă, generatoare de impulsuri, multimetre cu analizator de semnătură SAM pentru depanarea aparaturii digitale complexe etc.

BIBLIA DE LA BUCUREŞTI, 1688—1988

Anul 1988 e un an în care se rotunjesc nişte amintiri istorice scumpe inimii fiecărui român.

Se împlinesc 340 de ani de la traducerea şi tipărirea, pentru prima oară integrală, a Noului Testament de la Alba Iulia — Bălgradul de odinioară — pe vremea şi prin osteneala mitropolitului Simion Ştefan, ajutat de Silvestru, fost egumen la Govora.

Se împlinesc 300 de ani de la urcarea pe tronul Ţării Româneşti a unuia din cei mai iubiţi dintre domnitorii noştri, Constantin Brîncoveanu, intrat în folclor şi aproape rînduit de popor printre sfinţi, pentru cumplitul sfîrşit de care a avut parte, el şi cei patru coconi ai lui, sub securea barbară a unui sultan călău. În vremea lui a fost pace în ţară mai mult de un sfert de veac, în toată domnia lui de 26 de ani!

Nu prea era obişnuită istoria noastră cu un asemenea lung răgaz de pace! În acest timp a înflorit, ca niciodată pînă atunci, arta şi cultura, şi s-a desăvîrşit stilul brîncovenesc în arhitectură, rămas pînă astăzi model de frumuseţe românească.

Se împlinesc 300 de ani şi de la moartea lui Şerban Cantacuzino, cel care a iniţiat traducerea şi tipărirea celei dintîi Biblii complete în româneşte. Implicit, se împlinesc aşadar, şi 300 de ani de la apariţia acestei Biblii. Asupra acesteia din urmă ne vom opri îndeosebi în cele ce urmează.

Se mai numeşte Biblia de la 1688, şi Biblia de la Bucureşti, şi Biblia lui Şerban Cantacuzino. Toate sînt adevărate, dar în istoria Bisericii şi în cultura românească prevalează din ce în ce mai mult denumirea de Biblia de la Bucureşti. Cîteva lucruri se cer cu necesitate amintite în legătură cu ea, cu regretul de a nu putea spune tot ceea ce ar trebui să spunem, dacă ne-ar îngădui spaţiul.

1. Biblia de la Bucureşti este un moment de culme şi de răscruce în evoluţia limbii române. De aceea urmînd pe Iorga, pe Călinescu şi pe alţi mari interpreţi şi autori de sinteze şi orientări în istoria dezvoltării poporului şi a culturii române, ea este numită astăzi în toate Istoriile literaturii, Bisericii şi culturii în general, „monument literar fără pereche" (Iorga). „Ceea ce a însemnat Biblia lui Luther pentru limba germană" (Călinescu), sau versiunea King James pentru limba engleză, aceea a însemnat Biblia de la Bucureşti pentru limba română. Aşa era epoca în secolul al XVII-lea, şi tot aşa a fost şi mai înainte, şi va mai fi şi după aceea, că limba ca instrument de cultură s-a exprimat şi s-a desăvîrşit îndeosebi prin încercarea ei în traducerea textelor sacre. Cine cunoaşte aceste texte, ştie că traducerea lor nu era nici simplă, nici uşoară.

Evident, nu traducerile ne-au creat limba. Noi, românii, aveam şi pînă la ele doinele, baladele, colindele, încărcate de metafore de mare subtilitate şi frumuseţe născute din întîlnirea de inimă şi de minte a românului cu natura, cu cosmosul, cu sinele şi cu destinul său şi al lumii. Să ne aducem aminte numai de acel: „soarele şi luna mi-au ţinut cununa", din eterna noastră Mioriţa! Dar prin traduceri, care înseamnă comparaţie şi cu alte limbi, graiul îşi exersează capacitatea de a se ridica la noi posibilităţi de exprimare, se străduieşte să se şlefuiască, să găsească în el însuşi resurse ca să poată spune totul, şi să spună frumos, coherent, inteligibil.

Pînă şi în vremea noastră traducerile obligă la descoperirea unor noi valenţe ale propriei limbi. Cu atît mai mult s-a întîmplat aceasta în vremurile de demult. A putea spune, e problemă de limbă. A putea spune frumos, e a face din limbă, limbă literară. E ceea ce va reuşi Biblia de la Bucureşti, şi va marca astfel începutul literaturii române culte. Nici în traducerile din secolul nostru ale Bibliei n-am găsit expresii mai frumoase pentru unele pasaje — şi nu puţine — decît cele din Biblia de la Bucureşti. Limba română a dovedit că poate fi şi ea limbă sacră! Primele încercări de traducere din Biblie au fost mai vechi. Fragmentele rotacizante din Maramureş numite convenţional Codicele Voroneţean, Psaltirea Şcheiană, Psaltirea Voroneţeană, Psaltirea Hurmuzachi ş.a., vin din secolele XV, XVI şi, poate, şi mai de demult. A venit apoi Filip Moldoveanu la Sibiu (Tetraevanghelul slavo-român, 1550) şi apoi, masiv, marele diacon cît un patriarh ecumenic al culturii, Coresi, la Braşov, cu tot ce ştim că a făcut în sec. al XVI-lea. Şi apoi fiul său Şerban, şi alt diacon, Marian au alcătuit Palia de la Orăştie (1582), adică Vechiul Testament incomplet, dar valoros chiar şi numai prin cele două cărţi pe care le traduc şi le tipăresc, se pare, în Banat.

Secolul al XVI-lea provoacă o replică viguroasă din partea secolului următor. V-am înţeles, par a zice cei din secolul al XVII-lea. Mulţam! Vă vom urma. Din multe izvoare s-a născut fluviul, şi fluviul nu mai poate fi oprit. Şi a urmat Simion Ştefan cu întreg Noul Testament (1648) şi cu o Psaltire, (1651), ambele tipărite la Bălgrad.

Şi, de îndată, fluviul izvorît din Transilvania, şi-a îndreptat un mare braţ spre Moldova, tăind Carpaţii Răsăriteni cu mare uşurinţă. Una cu Transilvania era şi Moldova. Cum era şi Banatul. Românii erau peste tot. Fluviul ducea aceeaşi limbă, spre un pămînt cu aceeaşi limbă. Nu pătrundea în ţară străină. Era pe vatra lui. Mitropolitul Dosoftei tipăreşte două Psaltiri, prima la Iaşi (1669), iar a doua — suprem salt de calitate — o traduce în versuri (Uniev, 1673). Se naşte astfel cel care va fi considerat „primul poet cult român" (G. Ivaşcu, Al. Elian, Eugen Barbu ş.a.). Încă o Psaltire mai apare tot la Iaşi (1680).

Limba se trezea într-un elan abia stăpînit de „a se revărsa în potop nou de cuvinte", cum va zice inspirat Al. Mateevici. Un alt moldovean, Spătarul Nicolae Milescu, traduce în acelaşi secol tot Vechiul Testament, rămas în manuscris şi, din păcate, pierdut. Două copii, prelucrate după traducerea lui, au ajuns totuşi pînă la noi: ms. 45 (Cluj-Napoca) şi ms. 4389 (Bucureşti).

Şi tot atunci, ca printr-o înţelegere anume, un alt braţ al fluviului străbate Carpaţii şi spre sud. În 1683, Teodosie Veştemeanul tipăreşte o Evanghelie şi un Apostol.

Şi-apoi, toate braţele se varsă dintr-odată într-o Mare şi alcătuiesc împreună Biblia de la Bucureşti, Biblia completă, prima Biblie românească, întreagă, tipărită, în anul 1688.

2. Între specialiştii care conjugă util exigenţa cu imaginaţia, există mai de mult o controversă cu privire la traducătorii Bibliei de la Bucureşti Postfaţa indică drept traducători pe fraţii Radu şi Şerban Greceanu. Mai este pomenit episcopul grec Gherman de Nisa, şi episcopul Mitrofan al Huşilor, viitor al Buzăului, acesta din urmă ca tipograf şi, probabil corector deşi rolul său nu se va cunoaşte niciodată exact, pînă cînd nu vom şti cu precizie ce înţelegea el prin precizarea de la sfîrşit, că a fost „îndreptării cuvintelor româneşti ostenitoriu!" Şerban Cantacuzino, iniţiatorul lucrării, spune în prefaţă că a încredinţat traducerea „despre o parte" unor dascăli „cunoscători foarte" de limbă elinească (Gherman de Nisa şi alţii „care s-au mai întîmplat"), iar „despre altă parte, unor ai noştri oameni ai locului".

Controversa începe de aici: cine sînt aceşti „ai noştri oameni ai locului?" Numiţi în chip expres, sînt doar fraţii Greceanu şi Mitrofan. Atît. Criticii mai noi cred însă că Vechiul Testament din Biblia de la Bucureşti e cel tradus de Spătarul Nicolae Milescu, iar Noul Testament, cel tradus de Simion Ştefan. Acesta din urmă nu se susţine chiar cu tot dinadinsul, pentru că există diferenţe multe între el şi cel din Biblia de la Bucureşti. Argumentul principal în favoarea utilizării traducerii Vechiului Testament de către Milescu, ar fi introducerea în Biblia de la Bucureşti a unui tratat bănuit a fi a lui Iosif Flavius, sub titlul: „Pentru singurul ţiitoriul gînd", tălmăcit modern: „Despre raţiunea dominantă", text care

există şi în traducerea lui Milescu. Alt argument ar fi o însemnare a mitropolitului Gheorghe al Moldovei (1723—1730), peste vreo 35—40 de ani de la eveniment, cum că traducerea lui Milescu „au dat-o şi în tipar Şerban Voievod Cantacuzino". Pe de altă parte Nicolae Iorga credea că Stolnicul Constantin Cantacuzino şi-a avut şi el partea lui de contribuţie, ba chiar exagerează pînă la a-l crede „adevăratul autor... al marei intreprinderi" (Ist. Rom. VI, 1938, p. 366—367).

Nu vom dezvolta aici argumentele pro şi contra ale controversei. Ea poate fi găsită, pe scurt, în cartea noastră „Dascăli de cuget şi simţire românească" (1981, p. 217—241). Mirarea noastră pornea acolo de la faptul că în afară de fraţii Greceanu, nimeni nu mai este indicat cu numele printre traducători. Şi rămînem la această mirare, pentru că nu ne îndoim de onestitatea celor care au patronat traducerea şi tipărirea: domnitorul Şerban Cantacuzino, patriarhul Dositei al Ierusalimului care scrie una din prefeţe, Teodosie Veştemeanul, Fraţii Greceanu, Mitrofan al Huşilor şi... Constantin Brîncoveanu. Căci o parte din tiraj s-a tipărit sub domnia acestuia din urmă, care schimbă şi foaia de titlu, adăugînd că traducerea s-a iniţiat „sub îndemnarea" sa, în calitate de mare Logofăt. Constantin Brîncoveanu era prieten cu Nicolae Milescu şi ar fi putut repara nedreptatea pe care, eventual, i-ar fi făcut-o Şerban Cantacuzino lui Milescu, pe care nu-l prea avea la inimă, dar postfaţa din tirajul Brîncoveanu rămîne neschimbată: sînt menţionaţi ca traducători tot numai Fraţii Greceanu. Şi să nu uităm: Nicolae Milescu trăia încă. Va muri în anul 1708. Ar fi avut 20 de ani la îndemînă ca să protesteze, sau să spună undeva măcar un cuvînt despre contribuţia lui. Căci nu se poate imagina că n-a ştiut, sau că n-a văzut Biblia de la Bucureşti.

Tragem de aici concluzia că Fraţii Greceanu au fost traducătorii, după Biblia grecească de la Frankfurt (1597), dar aceasta nu exclude faptul de a fi avut în faţă şi toate traducerile anterioare, parţiale, ale Bibliei, cum era şi firesc şi obligatoriu. Toate eforturile anterioare le-au fost folositoare, dar au făcut şi multe îndreptări acelor texte. Limba română exersată în secolele anterioare le-a fost cunoscută. Ei au ales din ea ceea ce era actual, au menţinut, au corectat, au îmbunătăţit, au făcut o sinteză, luînd ca bază, cum spun toţi specialiştii, limba din spaţiul Bucureşti-Tîrgovişte, socotind-o cum s-a şi dovedit, pe înţelesul tuturor românilor, de pe tot spaţiul etnic şi lingvistic românesc.

Noi credem că, în felul acesta, controversa care e fără ieşire, fiindcă argumentarea se bazează mai mult pe deducţii, îşi găseşte cea mai dreaptă şi adevărată soluţie.

Biblia de la Bucureşti e o operă de elaborare, dar se menţionează cei care au operat opţiunile ultime şi au finalizat textul. Cînd, în 1936, Gala Galaction, Patriarhul Nicodim Munteanu şi prof. Vasile Radu au făcut o traducere a Bibliei, aşa-zisa Biblie Miron (Cristea), n-au adăugat printre traducători nici pe Fraţii Greceanu, nici pe Milescu, deşi au folosit din plin şi osteneala lor, şi a înaintaşilor lor.

3. Biblia de la Bucureşti este, aşadar, o sinteză lingvistică a tuturor paşilor făcuţi, în toate cele trei provincii româneşti, de-a lungul veacurilor, spre desăvîrşirea limbii. Toate traducerile anterioare, parţiale, au fost rîuri spre marele fluviu şi spre Marea cea Mare. De aceea această Mare, Biblia de la Bucureşti, a fost destinată „la un întreg norod... rumânilor (muntenilor) moldovenilor şi ungrovlahilor (transilvănenilor), spre limba cea de moşie a locului" (prefaţa patriarhului Dositei). Ni se pare extrem de importantă, şi chiar mai mult, emoţionantă, această destinaţie a ei către un „întreg norod", şi justificarea faptului prin comunitatea „limbii cea de moşie a locului".

Cînd această prefaţă e atribuită lui Constantin Cantacuzino (Iorga, ş.a.), ideea s-ar putea să nu fie lipsită de temei. Cărturarii noştri cei mari — printre ei şi Stolnicul — au ştiut dintotdeauna că românii de pe tot spaţiul lor lingvistic erau de un neam, erau un singur popor. Acest lucru l-au ştiut desigur absolut toţi românii, nu numai cărturarii lor. Cărturarii au fost doar cei care au spus-o în scris. Ei au avut însă la temelie ştiinţa lor, simţirea unui întreg popor şi, acest lucru nu trebuie uitat şi limitat doar la cîteva conştiinţe de învăţaţi!

4. Prezenţa în Biblia de la Bucureşti a tratatului „Pentru singurul ţiitoriul gînd" (Despre raţiunea dominantă), socotit un comentar la Macabei şi plasat chiar după III Macabei la încheierea Vechiului Testament, e importantă din multe puncte

de vedere. Virgil Cândea a scris o carte despre aceasta (1979). Noi vom accentua două lucruri.

Mai întîi faptul că un tratat filozofic şi-a putut găsi loc într-o Biblie românească, e dovada convergenţelor creştinismului ortodox românesc din sec. al XVII-lea cu umanismul apusean, şi a faptului că am fost, la acea vreme, sensibili la idei înnoitoare, cum era aceasta, tradusă dintr-o Biblie apuseană (Frankfurt 1597). E un semn de deschidere şi de dorinţă de sincronizare cu cultura din afara spaţiului nostru.

Evident, nu trebuie să mergem atît de departe şi să exagerăm, încît să credem că traducătorii Bibliei s-ar fi gîndit la un umanism de tipul aşa-zisului iluminism sau luminism de mai tîrziu, deşi şi acesta şi-a avut nuanţele lui, la unele din ele clericii noştri aderînd fără rezerve, ca şi cei din epoca Bibliei de la Bucureşti, la scara lor. (A se vedea cartea mea despre Lazăr-Leon Asachi, traducătorul Logicii lui Condillac). Să nu uităm că tratatul „Pentru singurul ţiitoriul gînd" era tradus dintr-o Biblie, şi că era un comentariu religios, la o carte religioasă, un comentariu etnico-filozofic eliberat de interpretări arbitrare şi înscris în canoanele gîndirii raţionale, corecte. Ceea ce e foarte mult! Gîndul, adică raţiunea, e decretată stăpînitoarea „patimilor", a afectelor, şi normă de reglementare a vieţii sufleteşti.

În al doilea rînd, vom accentua faptul că la acel sfîrşit de secol al XVII-lea, limba română se dovedeşte aptă pentru receptarea unei astfel de lucrări, cea dintîi lucrare filozofică în limba română. Limba română a găsit în ea însăşi suficiente resurse pentru a exprima idei înalte, filozofice. Nu vor fi ele întotdeauna cele mai potrivite dar, ceea ce e important, e însăşi îndrăzneala de a purcede la o astfel de traducere. Şi nu se poate spune că traducătorilor le-au lipsit imaginaţia şi capacitatea de a manevra astfel cuvintele cunoscute, încît să redea sensurile noi, uneori pline de savoare. Cînd ne gîndim însă că procesul nu va fi cu totul diferit nici la începutul secolului al XIX-lea (vezi trad. lui Condillac, la care ne-am referit) deşi evident evoluat, ne vom da seama cît de important a fost acest început din secolul al XVII-lea!

*

Biblia de la Bucureşti a circulat pe tot spaţiul românesc, de îndată ce a apărut. Ea a primit, dar a şi dat. Şi de îndată ce a apărut, a început să dea, să fie ea însăşi izvor. A răspîndit limba ei în toate casele, de la toate altarele şi de pe toate amvoanele.

Biblia de la Bucureşti a uşurat enorm procesul reintroducerii limbii române în cultul Bisericii noastre ortodoxe române. Ea a stimulat, fără îndoială, şi explozia culturală din vremea lui Constantin Brîncoveanu, ai cărei exponenţi principali au fost Antim Ivireanul şi Stolnicul Constantin Cantacuzino.

Biblia de la Bucureşti a fost carte de religie, dar a fost şi carte de lectură şi, mai ales, carte de conştiinţă. Prin ea, s-a trezit, s-a încălzit, s-a propagat, s-a proiectat într-o speranţă vie spre unitate, credinţa românilor în ei înşişi şi în destinul lor, aceea care îi va aduna într-o zi sub un cer al lor, al tuturor.

Aceasta s-a şi întîmplat, acum 70 de ani, la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, cînd se încheia, toamna tîrziu dar se încheia, un proces început în primăvară, care reunea pe toţi românii la un loc, aşa cum mai fuseseră doar într-un trecut rămas adînc în istorie, dar niciodată uitat. Această uimitoare ţinere de minte românească s-a alimentat mereu şi din graiul comun care, în Biblia de la Bucureşti, se rotunjea pentru totdeauna, exprimîndu-i pe toţi, vorbind pentru toţi şi chemîndu-i pe toţi în jurul ei, ca în jurul unui foc sacru, veşnic arzînd, menit să ţină trează „dulce şi frumoasă" pentru veşnicie, Limba română!

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

BIBLIA DE LA BUCUREŞTI LA A 300-A ANIVERSARE

1988 este, printre altele, şi important an aniversar al editării cuvîntului lui Dumnezeu în limba română. În numărul trecut al revistei noastre prezentam noua ediţie a importantului monument bisericesc şi de cultură românească pe care-l constituie *Noul Testament* de la Alba Iulia (Bălgrad, 1648). La 40 de ani de la apariţia primei ediţii integrale a Noului Testament în româneşte, apărea la Bucureşti Biblia întreagă. În acest an se împlinesc trei veacuri de la această primă ediţie integrală a Sfintei Scripturi în limba română.

Lucrarea, numită pe scurt *Biblia de la 1688* sau *Biblia lui Şerban Cantacuzino*, după numele domnitorului care a patronat-o, sau *Biblia de la Bucureşti*, a fost realizată prin osteneala învăţaţilor Radu şi Şerban Greceanu, ajutaţi de episcopul Mitrofan, care însă au beneficiat de tot ceea ce se realizase înaintea lor în materie de traducere a cuvîntului dumnezeiesc în limba română, mai ales de ediţia de la Bălgrad a Noului Testament şi de traducerea netipărită a Vechiului Testament datorată spătarului moldovean Nicolae Milescu. Reunind rezultatele ostenelilor unor cărturari din toate cele trei ţări româneşti de atunci, *Biblia de la Bucureşti* constituie şi un simbol al unităţii tuturor românilor.

Biblia de la Bucureşti este o mare reuşită din toate punctele de vedere, o monumentală închegare de limbă românească. Rolul ei în evoluţia limbii române a fost comparat, pe drept cuvînt cu rolul pe care l-au avut *Biblia* lui Luther sau versiunea *King James* pentru limbile germană şi engleză. Prin *Noul Testament* de la 1648 şi prin *Biblia* de la 1688 limba română s-a afirmat definitiv ca limbă literară unitară a întregului neam românesc.

În întîmpinarea jubileului de 300 de ani, la iniţiativa adormitului întru fericire Patriarhul Iustin Moisescu († 31 iulie 1986), o comisie prezidată de actualul Patriarh al Bisericii noastre, Prea Fericitul Teoctist, s-a îngrijit de reeditarea *Bibliei de la Bucureşti*. Această reeditare, cu facsimilele originalului şi cu text transliterat, însoţite de o valoroasă prefaţă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist şi de o postfaţă a cunoscutului om de cultură prof. dr. docent Ioan C. Chiţimia a şi fost terminată, punîndu-se astfel la îndemîna cercetătorilor, a tuturor iubitorilor de cultură, a preoţilor şi credincioşilor noştri această carte de temelie a neamului românesc. Vom reveni cu o prezentare mai pe larg a acestei noi ediţii a *Bibliei lui Şerban Cantacuzino*. În cele ce urmează, ne vom referi la cîteva manifestări prilejuite de cea de-a 300-a aniversare a ei.

*

Din iniţiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, s-au organizat în ţară şi în străinătate simpozioane şi sesiuni de comunicări pe tema „Biblia de la Bucureşti".

Un important Simpozion, patronat şi condus de Prea Fericirea Sa, a avut loc în ziua de 17 noiembrie 1988 la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti. Prea Fericitul Teoctist a deschis Simpozionul cu un bogat şi frumos cuvînt asupra *Bibliei de la Bucureşti* şi a locului şi rolului ei în cultura noastră. Au urmat o serie de valoroase contribuţii, şi anume: Prof. dr. I. C. Chiţimia, *Importanţa Bibliei de la Bucureşti pentru spiritualitatea, unitatea şi cultura poporului român;* Arhim. Bartolomeu Anania, *Biblia de la Bucureşti, monument de limbă teologică şi literară românească;* Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, rectorul Institutului, *Dimensiunea ecumenică a Bibliei de la Bucureşti* (citită, în absenţa sa, de Pr. prof. dr. Dumitru Radu); Prof. dr. Alexandru Elian, *Cultura teologică în epoca domnitorului Constantin Brîncoveanu;* şi cercet. şt. Mihai Moraru, *Prezentarea ediţiei jubiliare a Bibliei de la Bucureşti (1988).* Au luat apoi cuvîntul Prof. dr. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Î. P. S. Mitropolit dr. Nestor Vornicescu al Olteniei, Prof. dr. Savvas Agouridis, de la Facultatea de Teologie a Universităţii din Atena, Prof. dr. Pandele Olteanu şi P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei. În ansamblu, Simpozionul a fost o reuşită manifestare culturală românească.

* *

Un Simpozion pe aceeaşi temă a avut loc la Centrul ortodox al Patriarhiei Ecumenice din Geneva (Elveţia), la 20 noiembrie 1988, sub conducerea Î. P. S.

Mitropolit Damaskinos al Elveţiei. Au participat peste 250 de persoane, români, greci, elveţieni, printre care Dl. Gh. Dolgu, ambasadorul României la Berna, ambasadorul Republicii Elene, şeful misiunii Greciei pe lîngă Oficiul misiunii O.N.U. — Geneva, reprezentanţi ai organizaţiilor bisericeşti internaţionale, precum Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferinţa Bisericilor Europene, Federaţia Luterană Mondială, reprezentanţi ai Bisericilor din Elveţia, protestanţi şi catolici.

După citirea *Mesajului* trimis de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a luat cuvîntul Î. P. S. Mitropolit Damaskinos, care s-a arătat un foarte bun cunoscător al istoriei Bisericii noastre şi a situat Biblia de la Bucureşti în contextul traducerilor Bibliei în epocă.

A luat cuvîntul apoi Î. P. S. Mitropolit dr. Antonie Plămădeală, al Ardealului, vorbind despre *Biblia în Ortodoxie* şi despre *„Biblia de la Bucureşti", ca monument de cultură, spiritualitate şi unitate românească.* Î. P. S. Sa a evidenţiat şi faptul că în acest an poporul nostru serbează aniversarea a 70 de ani de la realizarea, la 1 decembrie 1918, a statului naţional unitar român.

Prof. dr. Virgil Cândea a vorbit despre *Biblia de la Bucureşti în context european;* iar Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu despre *Dimensiunea ecumenică a Bibliei de la Bucureşti.*

La sfîrşitul Simpozionului, Î. P. S. Mitropolit Antonie a oferit unor personalităţi, din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, cîte un exemplar al noii ediţii a *Bibliei de la Bucureşti.*

Î. P. S. Sa a prezentat această nouă ediţie şi la televiziunea elveţiană, emisiunea fiind transmisă în aceeaşi zi, la amiază.

A fost organizată, totodată, o expoziţie de carte bisericească românească (peste 70 de titluri), vizitată numai în prima zi de peste 1000 de persoane.

*

Un Simpozion similar a fost organizat în ziua de duminică 27 noiembrie 1988 la Viena, la sediul parohiei ortodoxe române. Dintre participanţi menţionăm pe Cardinalul dr. Hans Hermann Groer, pe Dl. Trandafir Cocârlă, ambasadorul României la Viena, pe Dl. dr. Felix Ionak, Conducătorul Departamentului Cultelor din Austria, pe Dl. dr. Franz Irbinger, pe D-nii V. Przypolski şi Peter Henn, preşedinte şi, respectiv, vicepreşedinte al Asociaţiei „Unirea", pe Dl. A. Stirnemann, secretarul general al Federaţiei „Pro Oriente" etc. Au participat, de asemenea, reprezentanţi ai altor Biserici din Viena.

Simpozionul a fost deschis de preotul paroh, dr. Marin Branişte.

În continuare, Î. P. S. dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului şi Exarh al Patriarhiei Române pentru Europa Centrală şi Occidentală, a vorbit despre Biblia de la Bucureşti şi despre importanţa ei în cultura română. Î. P. S. Sa s-a referit şi la aniversarea a 70 de ani de la Unirea Transilvaniei cu Ţara-mamă.

Despre Biblia de la Bucureşti a vorbit şi Pr. prof. Ernst Suttner, de la Facultatea de Teologie romano-catolică din Viena.

Arhitectul C. Marinescu a vorbit apoi despre epoca Bibliei de la Bucureşti şi despre monumentele româneşti ale acestei epoci.

O expoziţie de carte bisericească a însoţit şi Simpozionul din Viena.

La sfîrşitul lucrărilor, Î. P. S. Mitropolit Nicolae a oferit ca dar din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist exemplare ale noii ediţii a *Bibliei de la Bucureşti.*

Menţionăm ca o contribuţie importantă la organizarea Simpozionului de la Viena a avut P. C. Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu.

*

O manifestare similară dedicată *Bibliei de la Bucureşti* a avut loc şi în cadrul parohiei ortodoxe române de la Torino (Italia), în 27 noiembrie 1988. În afară de credincioşii români şi prietenii italieni ai parohiei, au participat capelani universitari din mai multe ţări europene, aflaţi la Torino la o întrunire a Comitetului pregătitor al Conferinţei capelanilor din Europa.

Au vorbit Arhim. Casian Crăciun şi Preotul paroh Gheorghe Vasilescu, subliniind importanţa multiplă a Bibliei de la Bucureşti.

Pr. prof. *V. Mihoc*

Însemnări, note, comentarii

AL V-LEA CONGRES AL TEOLOGILOR BIBLIŞTI ORTODOCŞI
(Frankavila — Grecia, 26—30 oct. 1988)

Între 26—30 octombrie 1988 a avut loc la Frankavila (Grecia) al V-lea Congres al teologilor biblişti ortodocşi. Congresul a fost organizat de Societatea Greacă de Studii Biblice şi a fost găzduit de Î. P. S. Mitropolit de Ilias şi Olenis. Tema generală a congresului a fost: *Faptele Apostolilor — probleme de introducere, exegeză, teologie şi viaţă bisericească.* În afară de specialiştii greci de studii biblice, au participat teologi din România, Bulgaria, Finlanda, Iugoslavia şi U.R.S.S. Au fost prezenţi, ca observatori, şi doi teologi romano-catolici din Italia. Teologia ortodoxă română a fost reprezentată prin P. S. Episcop-vicar Damaschin Severineanul, Pr. Prof. Vasile Mihoc, de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, Pr. Asist. Constantin Coman, de la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti şi Diac. Drd. Eugen Moraru, aflat pentru studii postuniversitare la Facultatea de Teologie din Atena.

În cadrul lucrărilor congresului au fost prezentate şi discutate 17 referate şi anume: *Procedura de conducere sinodală în Biserica primară, după Faptele Apostolilor* (P. S. Episcop Damaschin Severineanul); *Misiune — slujire — episcopie. Contribuţia ecleziologică a cărţii Faptele Apostolilor* (Prof. Petros Vasiliadis de la Facultatea de Teologie din Tesalonic); *Sfîntul Duh ca instituitor al Bisericii după Faptele Apostolilor* (Prof. Gheorghios Galitis, profesor la Facultatea de Teologie din Atena, preşedintele Societăţii Greceşti de Studii Biblice); *Citate din Vechiul Testament în cuvîntarea Sfîntului Ştefan (Fapte 7, 1—53)* (Lector Miltiadis Constantinou de la Facultatea de Teologie din Tesalonic); *Întîlnirea Creştinismului cu lumea păgînă şi iudaică în spaţiul grecesc, după Faptele Apostolilor* (Prof. Ioannis Galanis, de la Facultatea de Teologie din Tesalonic); *Captivităţile Sfîntului Apostol Pavel după Faptele Apostolilor* (Prof. Savvas Agouridis de la Facultatea de Teologie din Atena); *Făgăduinţele Vechiului Testament în teologia Faptelor Apostolilor* (Prof. Constantinos Vlahos de la Facultatea de Teologie din Atena); *Cartea Faptele Apostolilor, succesiunea apostolică, preoţia harică* (Prof. Alexei I. Osipov de la Academia Teologică din Zagorsk); *Prezenţa femeilor în Faptele Apostolilor* (Prof. Ivan Dimitrov de la Academia Teologică din Sofia); *Faptele Apostolilor şi cultul Bisericii* (Pr. Asist. Constantin Coman); *Faptele Apostolilor în traducerea slavonă* (Prof. Petr Dudinov de la Academia Teologică din Leningrad); *Probleme de critică textuală în cartea Faptele Apostolilor* (Prof. Ioannis Karavidopoulos de la Facultatea de Teologie din Tesalonic); *Proconsulul Sergius Paulus al Ciprului (Fapte 13, 4—12)* Dr. Christos Oikonomou, Tesalonic); *Sinodul Apostolic (Fapte 15, 1—35) şi adunările esenienilor* (Prof. Gheorghios Gratseas de la Facultatea de Teologie din Atena); *Problema prototipului grec după care s-a tradus cartea Faptele Apostolilor în slavonă şi rusă* (Pr. Prof. Vladimir Sorokin, rectorul Academiei Teologice din Leningrad); *„Decretul apostolic" (Fapte 15, 23—29) şi valoarea istorică a cărţii Faptele Apostolilor* (Pr. Prof. Vasile Mihoc) şi *Cuvîntarea de despărţire a Sfîntului Apostol Pavel către preoţii din Efes (Fapte 20, 17—38)* (Pr. Ioannis Skiadaresis, Tesalonic).

După terminarea lucrărilor congresului, a avut loc o şedinţă de lucru a Societăţii Greceşti de Studii Biblice, la care au fost invitaţi să participe şi delegaţii străini. În cadrul şedinţei, s-a exprimat dorinţa ca Societatea să dobîndească în viitor un caracter panortodox. Totodată, pe lîngă membrii mai vechi din Biserica

Ortodoxă Română (P. S. Episcop-vicar Damaschin Severineanul şi Pr. Prof. Constantin Cornițescu), au fost cooptați ca membri Pr. Prof. Vasile Mihoc şi Pr. Asist. Constantin Coman.

Duminică, 30 oct., s-a săvîrşit Sf. Liturghie în catedrala din Amaliada, la care au slujit clericii participanți la congres, în frunte cu P. S. Episcop-vicar Damaschin Severineanul (care a fost cinstit cu protia) şi Î. P. S. Mitropolit Ghermanos de Ilias şi Olenis. P. S. Episcop Damaschin a ținut şi un frumos şi bogat cuvînt, în numele participanților la congres.

Viitorul congres va avea loc peste aproximativ doi ani, urmînd a fi organizat de Facultatea de Teologie din Tesalonic.

Pr. prof. V. *Mihoc*

A DOUA REUNIUNE A MEMBRILOR ASOCIAȚI AI ACADEMIEI ORTODOXE DIN CRETA — CHANIA, GRECIA

9—12 noiembrie 1988

Între 9—12 noiembrie a.c. a avut loc în insula Creta cea de a doua reuniune a membrilor asociați ai Academiei Ortodoxe din Creta — Chania, Grecia. Lucrările reuniunii au fost marcate de aniversarea a 20 de ani de la înființarea acestui aşezămînt de diaconie ortodoxă. Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, este membru asociat al acestei înalte instituții din anul 1979, fiind ales cu prilejul celei de a VIII-a Adunări generale a Conferinței Bisericilor Europene, care şi-a ținut lucrările la această Academie. Cu înalta binecuvîntare a Prea Fericirii Sale, din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat la această reuniune Diac. Eugen Moraru, aflat la studii la Facultatea de teologie din Atena.

Academia Ortodoxă din Creta, aşa cum se precizează în statutul ei de organizare, este „un aşezămînt bisericesc de folos obştesc aflat sub tutela spirituală a Patriarhiei Ecumenice". Este aşezată într-un cadru natural pitoresc, în apropierea mănăstirii Gonia, la aprox. 25 km de oraşul Chania. Precum este cunoscut, Biserica din Creta se găseşte sub jurisdicția canonică a Patriarhiei Ecumenice, este organizată ca Arhiepiscopie condusă de un sinod local, în frunte cu un Arhiepiscop (în prezent Î. P. S. Timotei), cu reşedința în oraşul Irakleion, capitala insulei. Academia a fost înființată în octombrie 1968 de către Î. P. S. Mitropolit Irineos de Kisamos şi Selinos, împreună cu teologul şi sociologul Dr. Alexandros Papaderos. Ei sînt ctitorii acestui aşezămînt, asigurînd vreme de două decenii organizarea şi desfăşurarea activității Academiei.

Lucrarea Academiei acoperă un spațiu larg de probleme, fiind „o diaconie deschisă spre nevoile şi aspirațiile omului şi a lumii de azi, ancorată în duhul Evangheliei lui Hristos, al tradiției patristice şi liturgice ortodoxe". Programul general al Academiei are ca obiective principale următoarele puncte:

a) formarea şi sprijinirea slujitorilor Bisericii, pentru ca în spațiul spiritualității greceşti să poată da o mărturie autentică Evangheliei lui Hristos;

b) studiul şi cercetarea problemelor vieții prin prismă creştină ortodoxă şi în acord cu tradițiile poporului cretan;

c) sprijinirea mai eficientă a misiunii ortodoxe pe plan extern;

d) preocuparea față de progresul material şi spiritual local şi împlinirea unor scopuri filantropice.

Aceste direcții de activitate constituie de fapt baza programelor care se împlinesc prin Academie, programe concretizate în mai multe compartimente, între care menționăm: preocuparea față de personalul bisericesc prin cursuri de reciclare, conferințe; înnoirea vieții parohiale printr-o participare cît mai activă a credincioşilor la viața Bisericii şi printr-o mărturie cît mai vie a trăirii ortodoxe în planul vieții sociale; atenția acordată tineretului; probleme de educație creştină; ajutorarea localnicilor în munca lor, prin funcționarea în cadrul Academiei a unui centru de cercetare şi progres agricol; un vast program cultural intitulat „față către față", etc. Pentru a putea realiza toate aceste programe, Academia

are o strînsă colaborare cu alte instituţii şi organizaţii bisericeşti, social-culturale, ştiinţifice, de tineret, din ţară şi din străinătate.

De asemenea, Academia desfăşoară o bună activitate pe plan ecumenic, colaborînd cu celelalte Biserici Ortodoxe şi cu alte Biserici creştine din Consiliul Ecumenic al Bisericilor şi din Conferinţa Bisericilor Europene şi oferind găzduire dialogului teologic, prin congresele şi conferinţele care sînt organizate aici. Trebuie amintit şi un program special intitulat *„Ortodoxia vie"*, destinat — prin întîlniri şi cursuri speciale — teologilor neortodocşi care doresc să cunoască învăţătura şi spiritualitatea ortodoxă.

Conducerea Academiei este asigurată de un *Consiliul Ad-tiv* alcătuit din nouă membri şi avînd ca preşedinte pe Î. P. S. Irineos de Kisamos şi Selinos, iar ca director general pe Dl. Alexandros Papaderos. Pentru problemele economice şi buna chivernisire a fondurilor, funcţionează şi o *Comisie financiară*, iar acum la a doua reuniune, în scopul unei mai bune organizări a programelor de lucru, s-a hotărît alegerea unui *Decanat* care să coopereze cu Consiliul Ad-tiv, avînd sarcinile unui Comitet executiv. Pentru coordonarea întregii activităţi a Academiei, ca o autoritate spirituală care să aprecieze programele dintr-o perspectivă creştină mai largă, ecumenică, în anul 1979 a fost constituită *Adunarea membrilor asociaţi*. Prima reuniune a acestui nou organism a avut loc în mai 1986. În prezent Academia are 23 de membri asociaţi, între care sînt înalţi ierarhi din Bisericile Ortodoxe, teologi, profesori universitari, cercetători.

La cea de a doua reuniune a membrilor asociaţi ai Academiei, o parte din aceştia nu au putut participa personal, iar alţii au trimis reprezentanţi. Miercuri, 9 noiembrie a.c., după slujba vecerniei săvîrşită în bsierica mănăstirii Gonia, la Academie a avut loc prima şedinţă a membrilor asociaţi, la care a participat şi Consiliul Ad-tiv. După cuvîntul de deschidere rostit de preşedintele Academiei Î. P. S. Mitropolit Irineos, Dl. Alexandros Papaderos — directorul general a prezentat o analiză globală a activităţii Academiei în cele două decenii care au trecut de la înfiinţarea ei. În cuvîntul său a insistat, între altele, asupra programelor Academiei, asupra rolului pe care îl are Adunarea membrilor asociaţi în orientarea şi aprecierea acestora, asupra conlucrării cu alte Biserici Ortodoxe, a cunoaşterii experienţei misionare a acestora, în aşa fel încît toată activitatea Academiei să poată fi „un adevărat model ortodox de diaconie în lumea de azi".

Joi, 10 noiembrie a.c., lucrările au continuat, directorul general prezentînd o dare de seamă amănunţită despre toate compartimentele de lucru ale Academiei. S-a trecut apoi la analiza fiecărui sector în parte, în baza unor materiale informative şi a unor statistici care s-au publicat. Este semnificativ faptul că în cei 20 de ani de activitate, Academia a organizat sau a găzduit un număr de 1000 de întîlniri la toate nivelele (congrese, conferinţe, simpozioane, cursuri de reciclare, etc.), iar raportat la zilele unui an calendaristic, aprox. 270 de zile sînt zile de lucrări. „A fost lucrarea lui Dumnezeu şi a noastră, în responsabilitate faţă de prezent şi faţă de viitor. Academia a slujit şi va sluji Biserica, omul şi unitatea creştină" — a spus, în încheiere, Dl. Alex. Papaderos.

În discuţiile care au urmat, vorbitorii au insistat asupra unei prezenţe mai active a celorlalte Biserici la programele Academiei, asupra deschiderii acestor programe la problematica curentă a mişcării ecumenice, la problemele de educaţie a tineretului. S-a atras atenţia asupra menţinerii activităţii Academiei pe linia învăţăturii şi practicii ortodoxe, ca principiu care să legitimeze orice acţiune a instituţiei. Pentru viitor s-a pus problema construirii unei noi săli de conferinţe şi trecerea la materializarea proiectului privind construirea unui *centru euromediteranean pentru tineret*, terenul pentru construcţie fiind deja cumpărat. La propunerea Consiliului Ad-tiv, Adunarea membrilor asociaţi a adoptat la sfîrşitul lucrărilor o hotărîre în acest sens.

Au fost analizate, de asemenea, unele prevederi regulamentare, aducîndu-se modificări sau completări unor articole. S-a hotărît ca Adunarea membrilor asociaţi să fie convocată o dată la patru ani, la Academie sau în alt loc, la propunerea Consiliului Ad-tiv.

După încheierea şedinţei participanţii au făcut o vizită în oraşul Kasteli, reşedinţa Mitropoliei Kisamos şi Selinos, unde au fost oaspeţii Î. P. S. Mitropolit Irineos. S-a săvîrşit o doxologie în catedrala mitropolitană, după care la reşedinţă

a avut loc o agapă, în timpul căreia s-au rostit cuvîntări. Reprezentantul român a transmis celor prezenți binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist*, împreună cu bunele sentimente de dragoste și prețuire pe care le nutrește Biserica Ortodoxă Română față de Biserica din Creta, evidențiindu-se bunele relații dintre cele două Biserici, statornicite cu secole în urmă, relații puse în slujba unității ortodoxe și a conlucrării pe plan ecumenic. Ca o dovadă a apropierii și a bunelor relații dintre cele două Biserici, a fost reamintit faptul că în eparhia Kisamos și Selinos, un fiu al acesteia, Arhim. Gavriil Nikiforidis, este licențiat al Institutului Teologic Universitar din București.

Tot în cursul zilei de joi, lucrările s-au reluat și în cadrul lor s-a procedat la alegerea și constituirea *Decanatului* ca nou organism de lucru în cadrul Academiei. Decanatul este format din șase membri, avînd ca președinte pe reprezentantul Patriarhiei Ecumenice, Î. P. S. Mitropolit Hrisostom al Mirelor, care de fapt nu a putut fi prezent la această reuniune.

Ultima parte a lucrărilor a fost consacrată momentului festiv al aniversării a 20 de ani de la înființarea Academiei. Au luat parte și alți invitați, precum și preoți și credincioși din eparhia Kisamos și Selinos. Î. P. S. Irineos — președintele Academiei, a rostit o cuvîntare în care a reliefat principalele etape parcurse de Academie în cei 20 de ani, înfăptuirile care s-au făcut și a mulțumit tuturor celor care au sprijinit lucrarea Academiei. Tot în cadrul acestei ședințe festive s-a făcut și primirea solemnă a Î. P. S. Mitropolit Bartolomeu de Philadelphia — Patriarhia Ecumenică și a Prof. Spiridon Artavanis — biolog, ca noi membri asociați ai Academiei. Au urmat apoi cuvîntări consacrate aniversării Academiei.

În acest cadru sărbătoresc, reprezentantul român a dat citire mesajului trimis Adunării membrilor asociați de către Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. În mesaj se arată, între altele, că: „Biserica Ortodoxă Română urmărește cu viu interes activitatea desfășurată în cadrul acestei Academii, în vederea promovării relațiilor inter-ortodoxe și a dialogului intercreștin, prin stabilirea de contacte cu factori reprezentativi ai vieții culturale, științifice și sociale internaționale". Salutînd cu bucurie conducerea Academiei și pe membrii asociați, Prea Fericirea Sa a adresat urarea ca Academia „în contextul ecumenic contemporan să aducă contribuții substanțiale în slujba unității Bisericii creștine și a păcii în lumea întreagă". Î. P. S. Mitropolit Irineos a mulțumit pentru mesaj și a rugat să fie transmise Prea Fericitului Părinte Patriarh *Teoctist* alese sentimente de prețuire și dragoste creștină.

Vineri, 11 noiembrie a.c., la invitația Î. P. S. Timotei — Arhiepiscopul Cretei, participanții au luat parte în orașul Irakleion la sărbătoarea Sf. Mc. Mina. În biserica „Sf. Mina" din oraș s-a săvîrșit Sfînta Liturghie de către un sobor de înalți ierarhi, preoți și diaconi, după care, în cursul zilei, participanții au plecat la Atena, unde sîmbătă, 12 noiembrie a.c., la Centrul național de cercetări, Asociația cretanilor din capitala elenă a organizat o serbare dedicată aniversării Academiei. Împreună cu alți invitați, au luat parte și membrii asociați ai Academiei, în numele cărora a luat cuvîntul P. F. Patriarh Partenie al Alexandriei. Cu acest moment festiv închinat Academiei, au luat sfîrșit și lucrările celei de a doua reuniuni a membrilor asociați.

Prin bilanțul făcut activității Academiei Ortodoxe din Creta în cei 20 de ani de viață ai acestui așezămînt, prin hotărîrea luată de a sprijini și de acum înainte prezența și lucrarea ei diaconică în lumea creștină, a doua reuniune a membrilor asociați a marcat deschiderea unei noi etape în viața Academiei, o etapă a aprofundării programelor existente și a sprijinirii dialogului teologic în vederea unității creștine.

Diac. *Eugen Moraru*

Din actualitatea ecumenică

COMITETUL CENTRAL AL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR ÎN SESIUNE ANUALĂ LA HANOVRA 1988

Între 10—20 august 1988 au avut loc la *Hannover* în R.F.G. lucrările Comitetului central al Consiliului Mondial al Bisericilor din anul acesta. Ele au fost precedate de o sesiune a Comitetului executiv, care şi-a desfăşurat lucrările la *Loccum*, lîngă Hannover, între 6—10 august 1988. La ambele a participat, din partea Bisericii Ortodoxe Române, Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, iar la lucrările Comitetului central a participat şi P. S. Episcop Vasile Tîrgovişteanul, vicar patriarhal.

Secretarul general, dr. Emilio Castro, a prezentat la Hannover un raport global asupra situaţiei vieţii ecumenice prezente, din care se pot reţine următoarele;

— În mod clar chemarea principală a Mişcării ecumenice este şi rămîne căutarea unităţii Bisericilor. E trist totuşi că sîntem încă în situaţia de a ne întîlni tot ca Biserici, separate. Pe de altă parte e îmbucurător că, în ciuda diviziunilor în care ne mai aflăm, toate Bisericile îşi declară dorinţa de a fi împreună, potrivit rugăciunii lui Iisus: „Ca toţi să fie una"!

— Deşi constituite într-o federaţie, precum e Consiliul Mondial al Bisericilor, federalizarea n-a fost şi nu poate fi acceptată ca model de unitate. Unitatea va fi realizarea Bisericii: „Una, sfîntă, sobornicească şi apostolească";

— S-a mai imaginat şi formula „Comuniune a comuniunilor", ca model de unitate, dar nici aceasta nu poate rămîne în picioare, atîta vreme cît Bisericile trebuie să se întîlnească, toate, într-o singură comuniune, nu în mai multe;

Biserica nevăzută, pe care protestanţii o înţeleg ca *una*, nu poate fi *una*, decît dacă devine *una* şi în chip văzut;

— Iată de ce, trebuie căutate şi elaborate forme care să exprime unitatea pe care Bisericile o afirmă în rugăciunea şi în cultul lor comun;

— Adunarea generală de la Vancouver, 1983, a cerut elaborarea unei teologii vitale şi coherente, dar Consiliul Mondial al Bisericilor mai este încă în căutarea unei definiţii precise a acestui concept. Consiliul, nefiind Biserică, nu poate avea o teologie, se zice, şi obiecţia n-a putut fi depăşită pînă azi;

— Consiliul Mondial al Bisericilor cenzurează pretenţiile paternaliste ale unor Biserici şi teologii, şi cheamă la depăşirea limitărilor provinciale. Orice model de unitate vizibilă trebuie să recunoască diversitatea şi libertatea pastorală şi misionară a fiecărei Biserici locale;

Secretarul general s-a ocupat şi de unele obiecţii aduse Consiliului, precum acea a lui David Gill care şi-a exprimat teama că, reprezentarea proporţională a Bisericilor în Consiliu, pe categorii de vîrste, sexe, statut eclesiastic (clerici-laici), poate ajunge să însemneze o reprezentare sociologică, dar nu o reprezentare propriu-zisă a Bisericilor, a conducătorilor şi a adevăraţilor lor purtători de cuvînt. În asemenea împrejurări votul din Adunările Consiliului nu mai angajează Bisericile, ceea ce poate schimba statutul Consiliului. În loc de Consiliu al Bisericilor, devine un Consiliu al unor categorii sociale din cadrul Bisericilor.

Secretarul general a comentat observaţiile lui David Gill în felul următor:

Cred că participarea unor reprezentanţi ai Bisericilor pe categorii de vîrstă, de sex şi de statut în Biserică, a adus o vitalitate crescîndă în Consiliu, şi în viaţa internă a Bisericilor. Dar nu am nici o dificultate în a recunoaşte partea

de adevăr din avertismentul lui David Gill. Nimeni nu trebuie să vină în Consiliu cu titlu personal, sau pur şi simplu ca trimis de Biserica sa în silă.

Dr. E. Castro a sugerat o soluţie intermediară: fie să se schimbe structura Consiliului, organizîndu-se în două Camere, una din reprezentanţi de toate categoriile, şi alta din conducători de Biserici, sau, mai simplu, Consiliul să convoace pentru analize pe conducătorii de Biserici, măcar o dată sau de două ori între Adunările Generale.

— Deşi de la Adunarea de la Amsterdam pînă azi numărul Bisericilor membre a crescut de la 146 la peste 300, a mai spus Dr. Castro, mai sînt încă teritorii largi ale creştinismului care nu au intrat în interiorul familiei ecumenice. Mai există şi un alt fenomen sesizat de reprezentanţii ortodocşi de mai multe ori. Tot mai multe Biserici protestante solicită să devină membre ale Consiliului, în timp ce Bisericile ortodoxe rămîn la acelaşi număr, constant. Îe felul acesta voturile protestanţilor cresc, în timp ce ale ortodocşilor rămîn aceleaşi şi, în felul acesta, şansele ortodocşilor de a cîştiga la vot scad într-una.

Secretarul general a arătat că s-au dat ortodocşilor locuri suficiente în toate Comisiile şi Comitetele de lucru ale Consiliului, dar aceasta nu rezolvă totuşi problema inechităţii la care sînt supuşi ortodocşii, mai ales în conducerea Consiliului de la Geneva. În ceea ce-i priveşte pe catolici, aceştia rămîn mereu în afara Consiliului, potrivit declaraţiei făcute de Papa Paul al VI-lea la Geneva, la 10 iunie 1969. Dr. Castro a promis că va studia problema ortodocşilor împreună cu ortodocşii, pînă se va găsi o soluţie.

— Dr. Castro a arătat apoi cum Consiliul s-a lansat deschis în lupta pentru pace şi pentru cooperarea dintre naţiuni. Secretarul general s-a întrebat dacă, în legătură cu războiul, Consiliul Mondial al Bisericilor are curajul să afirme că războiul este anticreştin. El şi-a adus aminte că Jacques Ellul a criticat Adunarea Generală de la Evanston (1954), pentru că aceasta n-a avut suficient curaj să afirme non-violenţa, drept singura cale de rezolvare a conflictelor din lume. În felul acesta credibilitatea Evangheliei a fost pusă la îndoială. Dr. Castro a constatat însă că Bisericile membre ale Consiliului au reuşit între timp să depăşească divergenţele dintre ele în această privinţă, şi să se exprime într-o singură voce, cu privire la necesitatea păcii pe baze drepte. Toate Bisericile s-au pronunţat pentru *Programul pentru Combaterea Rasismului*, şi pentru solidaritate cu Bisericile şi poporul din Africa de Sud, supus discriminărilor rasiale. Unitate în Hristos înseamnă unitate cu cei oprimaţi şi cu cei săraci, fiind o unitate în speranţă. Totuşi unitatea Bisericilor n-a fost întotdeauna perfectă, cu privire la acest gen de solidaritate. Din cauza poziţiei Consiliului, care a ajutat Frontul Patriotic din Rhodesia cu bani, *Armata Salvării* şi o Biserică din Irlanda, două confesiuni importante în Occident, şi-au suspendat apartenenţa la Consiliul Mondial al Bisericilor în 1978. *Armata salvării* şi-a păstrat doar statutul de organizaţie „în relaţii frăţeşti" cu Consiliul.

Dr. Castro a afirmat cu privire la aceasta, că este necesară preocuparea în continuare a Consiliului de situaţiile conflictuale din lume, şi că „trebuie să fim destul de curajoşi să acţionăm şi să fim gata să riscăm chiar chemarea noastră primară spre unitate, dar să ne pronunţăm pentru solidaritatea Bisericilor, în Dumnezeu, cu săracii şi cu oprimaţii".

Cu privire la slujirea Bisericii faţă de lume, prin Comisia de Într-ajutorare CICARWS, Consiliul şi-a intensificat în ultima vreme activitatea, fără să accepte „sloganul naiv" că „doctrina împarte, iar slujirea uneşte". Slujirea uneşte, dar doctrina trebuie adusă să unească şi ea.

„Unitatea noastră este destul de puternică — a spus Dr. Castro — ca să poată sluji omenirea". Trebuie să fie suficient de puternică, a mai spus el, pentru a se confrunta şi cu dezacordurile unora faţă de metodele de slujire ale Consiliului. Consiliul nu se va face niciodată complice cu sistemele economice de opresiune, etc.

În încheierea Raportului său, secretarul general a propus spre meditaţie următoarele consideraţii, pe care le prezentăm în rezumat:

a) Trebuie să ne recuperăm şi mai mult pasiunea pentru unitate;

b) Trebuie să progresăm în căutarea de modele care să poată exprima apartenenţa noastră comună la aceeaşi tradiţie bisericească. Comisia „Credinţă şi

Constituţie" are o responsabilitate specială în această privinţă: să dea conţinut ideii Comunităţii conciliare (Conciliar Fellowship) să pună pe agendă, pentru discutare, relaţiile dintre tradiţia din totdeauna a Bisericii şi exercitarea autorităţii în Bisericile de azi, nu doar ca o problemă teologică, despre recunoaşterea reciprocă a hirotoniilor, problemă în care documentul BEM ne-a ajutat şi continuă să ne ajute ci, de asemenea, ca o recunoaştere practică a tipului de autoritate necesar pentru a lua act de unitatea care există deja, pentru a o sluji şi a o celebra.

Dr. Castro n-a precizat ce înţelege prin „unitatea care există deja", şi nici ce înţelege prin „tipul de autoritate necesar pentru a lua act de ea". Aceste concepte ar fi meritat o discuţie mai lungă, dar pentru aceasta a lipsit timpul necesar.

c) Cu privire la toate cele de mai sus, a cerut secretarul general, este esenţial să existe mai multe relaţii directe între Biserici, pe de o parte, şi între Consiliu şi Biserici, pe de altă parte.

d) Poate că a sosit momentul — a adăugat domnia sa — să iniţiem un studiu asupra stilului şi organizării pe care şi-a dat-o Consiliul, pentru ca mişcarea ecumenică să-şi recupereze caracterul de mişcare, şi să-şi dea acea flexibilitate care să răspundă căutării unităţii în lumina Împărăţiei lui Dumnezeu. Poate că structura noastră actuală, multiplicînd la infinit numărul *Programelor*, împărţind eforturile noastre omeneşti în prea multe compartimente, face imposibilă pentru Biserici urmărirea a tot ceea ce se face în numele lor. Consiliul ar trebui să devină o organizaţie care să permită formarea de grupuri ad-hoc, care să se ocupe de problemele care apar în dialogul ecumenic, şi care ar putea să lucreze pentru unitate mai bine decît o fac *Programele* actualelor *Sub-unităţi*.

e) Gîndirea şi teologia eshatologică a unor Biserici membre, nu trebuie să însemneze amînarea posibilităţii de refacere a unităţii Bisericilor, pînă la sosirea Împărăţiei lui Dumnezeu.

f) Trebuie să rămînem priveghind în rugăciune, a încheiat dr. Castro, invocînd pe Sfîntul Duh, căci unitatea va fi o minune a lui Dumnezeu. Consiliul a fost adesea în situaţii de conflict, aparent fără ieşire. Spectrul diviziunii şi-a scos mereu capul, dar am găsit întotdeauna resurse ca să putem face faţă situaţiilor dificile. Am învăţat să trăim în tensiunea separării, dar şi în speranţă. Am învăţat să trăim în epicleză, în invocarea Sf. Duh, care să ne păstreze în credinţa în Sfînta Treime.

*

Precum se vede, Raportul secretarului general Dr. Emilio Castro a fost un raport de analiză substanţială, cu intenţia de a încerca un bilanţ al realizărilor şi, chiar dacă n-a spus-o în chip expres, şi al eşecurilor, la acestea din urmă referindu-se pe căi mai ocolite, ascunzîndu-le sub propuneri de îmbunătăţire a stilului de lucru şi a organizării, propuneri nu lipsite de inspiraţie şi îndrăzneală.

Expunerea prezentată de noi a urmat textul scris şi circulat în sală a Raportului secretarului general. Din păcate, el n-a fost citit în plenara Comitetului central de la Hannover, în întregime. Prea multele cuvîntări oficiale de salut din partea autorităţilor şi a Bisericilor gazde din R.F.G., au ocupat timpul afectat pe agendă tocmai Raportului secretarului general. Acesta a fost astfel silit de împrejurări să facă o scurtă şi foarte grăbită expunere orală, selectivă, iar membrii Comitetului central n-au avut decît puţine minute la dispoziţie ca să-l comenteze. Unii nici n-au avut timpul necesar ca să-l citească, deoarece a fost distribuit cu puţin înainte de momentul prezentării.

S-a recomandat să fie discutat în şedinţele *Unităţilor*, dar acestea au avut propria lor agendă, aşa încît nu au putut consacra Raportului secretarului general timpul pe care l-ar fi meritat pentru discuţii.

Hans Joachim Held, preşedintele oficiului de Afaceri Externe al Bisericii Evanghelice din R.F.G., cu sediul la Hannover, Preşedinte şi al Comitetului Central al Consiliului Mondial al Bisericilor a vorbit după secretarul general. El a făcut o dare de seamă administrativă: ce activităţi au avut loc, cine a mai murit dintre vechii ecumenişti, ce vizite s-au primit la Geneva şi ce vizite s-au făcut de către cei din Geneva, ce s-a discutat la lucrările Comitetului executiv din inter-

valul dintre ultimele ședințe ale Comitetului central. El a schițat și liniile generale ale rapoartelor *Unităților*, care urmau după prezentarea sa:

„Este clar din rapoarte că toată activitatea Consiliului Mondial se desfășoară în contextul problemelor, conflictelor și contradicțiilor din lumea noastră de azi, și că această activitate cere răspuns de la Biserici în legătură cu toate, în credință și supunere față de mesajul Sfintei Scripturi".

El a remarcat că accentele principale cad astăzi pe dreptate, pace și integritatea creației, pe problema foametei, a luptei împotriva rasismului, pe încercarea de orientare a Bisericilor într-o lume pluralistică, pe soluționarea crizei datoriilor, pe probleme ecologice, ș.a.

După ce a expus toate acestea, era firesc ca Dr. Held să nu uite de problema unității Bisericilor, ca scop principal al Consiliului Mondial al Bisericilor. El a recunoscut însă că: Spunem pe departe prea puțin despre limitele și neputințele noastre, despre inadecvarea celor mai bune dintre *Programele* noastre, a ideilor și acțiunilor noastre, la scopul principal care este urmărirea unității.

Pastorul protestant — ne referim tot la Dr. Held — a explicat toate acestea prin faptul că unitatea Bisericilor este o taină dumnezeiască și un dar care poate fi *doar primit* (s.n.). Convertirea inimilor la credința în Evanghelie, la ucenicie supusă și la comuniune, este lucrarea Sfîntului Duh. Nu este în puterea noastră să poruncim puterilor răului și ale morții din lume. *Numai Dumnezeu le poate depăși* (s.n.). Așa stînd lucrurile, toate activitățile noastre pot avea doar caracterul de epicleză (tot așa a spus și Dr. Castro, protestant și el), adică de invocare a ajutorului Duhului Sfînt.

Mai departe Dr. Held a explicat de ce „rugăciunea comună și comunicarea prin cult ocupă un loc central și de neînlocuit în tot ceea ce face Consiliul Mondial al Bisericilor".

Nu vom intra într-o evaluare de fond a acestor afirmații, dar ele sînt expresii ale teologiei protestante din care lipsește partea omului în conlucrarea cu Dumnezeu pentru unitate și pentru rezolvarea problemelor din lume (I Cor. III, 9). Teologia ortodoxă e mai dinamică și mai optimistă.

Dr. Held a procedat și la o analiză a teologiei care stă la baza Consiliului Mondial al Bisericilor, și care ar fi acceptată de către toate Bisericile membre, deși ele nu constituie, cum se știe, o mărturisire de credință ca atare. Toți — a spus Domnia Sa — avem în comun:

a) Mărturisirea că Dumnezeu S-a descoperit în Iisus Hristos pentru mîntuirea lumii;

b) Considerarea mărturiei Sfintei Scripturi ca singura autoritate pentru credința Bisericii;

c) Chemarea Bisericilor creștine la unitatea sau, mai clar, la împlinirea împreună a chemării lor comune;

d) Acceptarea doctrinelor vechi creștine cu privire la înțelegerea trinitară a lui Dumnezeu și la înțelegerea hristologiei;

e) Credința că slăvirea lui Dumnezeu este scopul ultim al vieții, al învățăturii și al activității Bisericilor, în frăția lor din cadrul Consiliului Mondial.

Unui observator ortodox atent nu-i va scăpa desigur faptul că în aceste cinci puncte fundamentale ale teologiei care ar sta la baza Consiliului, lipsește Tradiția ca autoritate de referință pentru credința Bisericii. Se știe că totuși în dialogurile bilaterale e o problemă aproape rezolvată!

Dr. Held, ca și dr. Castro, s-a referit în continuare la prioritatea dragostei Bisericilor pentru săraci, la dreptatea socială, la regîndirea rolului femeilor și al bărbaților în Biserică, teme actuale, unele din ele constituind, uneori, revendicări zgomotoase și motive de confruntări delicate între ortodocși și protestanți.

În final (cap. 10 al Raportului său), Dr. Held a identificat preocupările actuale ale Consiliului pe trei direcții: 1. căutarea unității vizibile a Bisericilor; 2. chemarea Bisericilor la o viziune comună, și 3. chemarea Bisericilor la acțiuni pentru dreptate, pace și integritatea creației. A anunțat apoi că se va referi și la pregătirea viitoarei Adunări Generale, care va avea loc la Canberra, în Australia, în 1991. Să le luăm pe rînd, pe scurt:

1. Urmărirea unității Bisericilor a fost recunoscută ca fiind scopul principal al Consiliului. Acest scop nu se va realiza însă, a spus D-sa, numai prin lucrarea

Comisiei „Credință și Constituție", deși ea a făcut progrese vizibile cu privire la receptarea documentului BEM (Botez, Euharistie, Ministeriu). Fără a intra în amănunte, Dr. Held a crezut a descoperi printre mijloacele care vor concura la realizarea unității vizibile a Bisericilor, două: solidarizare cu săracii și împărțirea frățească a resurselor. Întrucît realizarea aceleiași credințe și împărtășirea din același Potir sînt încă departe, Domnia Sa s-a întrebat dacă împărțirea frățească a resurselor n-ar putea fi socotită comuniune în Hristos și în Evanghelie. A făcut o lungă demonstrație în sprijinul acestei idei. Evident, ca o comuniune parțială, în cele practice, ea poate fi luată în considerație, dar nu va putea înlocui niciodată comuniunea în Taine, care cere mărturisirea aceleiași credințe.

2. În legătură cu Conferința din 1989, care va fi organizată de Comisia „Misiune și Evanghelizare" la San Antonio (Texas, U.S.A.) cu tema: „Fie voia Ta — Misiune pe drumul lui Hristos", Dr. Held a dezvoltat pe larg necesitatea readucerii în viața Bisericii a „preoției împărătești", a „preoției tuturor credincioșilor", încercînd o exegeză nu lipsită de coherență la temă, dar nu a abordat tema preoției sacerdotale. Pentru ortodocși tocmai aceasta trebuie clarificată în raporturile cu protestanții, asupra preoției împărătești neexistînd decît obiecții care privesc pretențiile ei la a fi singura îndreptățită.

3. Cu privire la cea de a treia preocupare a Consiliului Mondial al Bisericilor, din vremea noastră, acțiunile pentru pace, dreptate și integritatea creației, Dr. Held a dezvoltat puncte de vedere limpezi și mobilizatoare pentru Biserici. Este de reținut afirmația sa că trebuie depășită înțelegerea predominant antropocentrică a lui Dumnezeu, care s-ar ocupa numai de om. Dumnezeu a răscumpărat întreaga creație și aceasta, întreagă, trebuie apărată de moarte: pădurile care mor, apele care sînt otrăvite, pămînturile care se prefac în deșerturi și care nu vor mai putea cînta slava lui Dumnezeu! Cu aceste considerații ortodocșii au putut fi ușor de acord.

Dr. Held și-a considerat Raportul ca prezentînd „aspecte ale unei teologii vitale și coherente, bazate pe activitatea programelor Consiliului Mondial al Bisericilor, programe provocate de relațiile Bisericilor cu lumea „noastră de azi".

4. Drept concluzie, a oferit temele abordate, cărora le-a subliniat caracterul de reflecții personale, meditației și analizei viitoarei Adunări generale de la Canberra, din anul 1991.

*

Este de prisos să spunem că aceste două Rapoarte au introdus doar lucrările sesiunii de la Hannover ale Comitetului central al Consiliului Mondial al Bisericilor. Trebuie să spunem însă, de la început că ele au constituit, în fapt, substanța tuturor celor zece zile de lucru, deoarece în afara acestora s-au discutat *Programe* inițiate mai de mult, în puține detalii avînd ocazia de a se dezbate vreo noutate. Ședințele plenare au făcut să treacă prin vot rezoluții care în fapt au precizat anumite detalii de organizare a unor Conferințe, de finanțare a lor, etc.

Printre noutăți se poate considera fixarea temei și a subtemelor ce vor constitui preocuparea de bază a viitoarei Adunări Generale de la Canberra. Tema va fi: *„Vino Duhule Sfinte — și înnoiește întreaga creație"*. Subtemele vor fi: 1. Dătătorule de viață — ai grijă de Creația Ta! (această subtemă e încă în studiu fiindcă, în fond, repetă tema principală. La început tema principală propusă era: „Vino Duhule Sfinte și înnoiește fața pămîntului". Plenara a corectat-o dar n-a găsit deocamdată o formulă nouă pentru subtema I; 2. Duhule al Adevărului — eliberează-ne!; 3. Duhule al Unității — împacă pe poporul tău!; 4. Duhule Sfinte — schimbă-ne și ne sfințește!

Protestanții au fost foarte repede cuceriți de temă și de subteme, întrucît ei pun întotdeauna accentul pe Har, ca mijloc esențial și exclusiv al mîntuirii. Am văzut aceasta și din expunerea Dr. Held. Potrivit teologiei protestante, mai mult sau mai puțin comună tuturor ramurilor mai vechi și mai noi, de orice confesiune ar fi, Harul se primește de către fiecare, gratuit, condiția mîntuirii fiind doar acceptarea lui, în tot cursul vieții, la chemarea ce se face în rugăciunile din timpul „cultului". Tema și subtemele au fost ușor însușite și de către ortodocși știut fiind că, în viața ortodoxă, Sfîntul Duh e Cel prin care ne vin toate

darurile şi harurile, cînd acesta se face în credinţa şi faptele bune ale credinciosului.

Din partea ortodoşcilor, subsemnatul am simţit totuşi nevoia de a face cîteva precizări, şi a atrage atenţia asupra unor posibile divergenţe în tratarea atît a temei principale, cît şi a subtemelor.

„N-aş vrea să se înţeleagă că mă pronunţ împotriva temei şi a subtemelor. Subtemele de fapt lărgesc tema şi o dezvoltă. Mă declar de acord cu ele. Aş vrea totuşi să atrag atenţia că tema principală din care decurg cele secundare, nu e o temă uşoară, precum ar putea apare la prima vedere. Ne putem trezi cu vorbitori protestanţi care vor accentua teologia Sfîntului Duh în sens teoretic, reducîndu-L la calitatea de instrument automat la îndemîna oricui, şi căzînd uşor într-un pietism asemănător cu al aşa-zişilor harismatici din vremea noastră care îşi acordă totul, inclusiv iertarea şi mîntuirea, pe căi care ocolesc Biserica, devenind, adesea mişcări anarhice. Ne putem chiar trezi cu ei la Adunarea Generală de la Canberra, reclamînd tema ca fiind monopolul lor. Şi aşa-zişii fundamentalişti s-ar alia acestui mod de înţelegere a temei, ceea ce pentru participanţii ortodocşi ar fi dezolant.

Ei s-ar simţi străini într-o asemenea ambianţă şi, probabil, s-ar mărgini la o participare pasivă, rezervîndu-şi luările de poziţii critice pentru mai tîrziu. Se ştie că o Adunare Generală în care vorbitorii din sală sînt limitaţi la trei minute, nu este un teren posibil pentru dezbateri coherente şi pentru argumentări. Acolo se fac afirmaţii, se tratează mici detalii, dar nu se intră niciodată în dialog real. Referatele principale vor veni gata pregătite dinainte. Tocmai în această privinţă aş vrea să insist ca pregătirea să se facă aşa cum trebuie, ţinîndu-se seama şi de specificul modului ortodox de a înţelege tema.

Voi menţiona două aspecte care lipsesc din subtemele care ar trebui să expliciteze tema, şi să dea posibilitate ortodocşilor să-şi expună şi ei punctele de vedere. Şi să li se dea posibilitatea să le expună nu din sală, ci în referate cărora să li se acorde tot timpul necesar unei largi comprehensibile expuneri teologice.

În teologia şi viaţa ortodoxă, nu se poate vorbi despre Sfîntul Duh, fără să se vorbească de Sfintele Taine. Tainele sînt principalele canale de invocare şi comunicare a Sfîntului Duh, în toate evenimentele vieţii. Ele sînt mijloace vizibile, cu rost anume, pe înţelesul tuturor. Nu sînt invocări în vag, într-o rugăciune în general, sau comunicări directe, ca în aşa-zisele mişcări harismatice sau penticostale moderne.

Invocarea şi comunicarea Sfîntului Duh prin Taine fac parte din tradiţia bimilenară a Bisericii. Tainele au fost instituite de Mîntuitorul şi transmise prin practica Bisericii pînă la noi. Ele presupun coherenţă, chemarea Sfîntului Duh, după rînduială, asigurare a transmiterii Harului pe căi validate de însuşi Întemeietorul creştinismului. Aceasta nu înseamnă că se elimină comunicarea directă prin rugăciune, dar nu aceasta face rînduială şi lege. Aceasta, cu puţine excepţii, poate naşte neorînduială şi anarhie, fiind la înţelegerea fiecăruia. Şi nu fiecare e pregătit pentru o înţelegere adecvată. Cînd aceasta se face în afara Bisericii, se vede ce se recoltează: sute de secte, cu sute de pretenţii, cu sute de înţelegeri care de care mai diferite. Iată de ce ortodocşii vor vorbi de chemarea Sfîntului Duh, în primul rînd prin Sfintele Taine.

Un al doilea aspect pe care îl vor dori ortodocşii exprimat în legătură cu tema şi cu subtemele, va fi acela care defineşte întreaga spiritualitate ortodoxă, efortul ascetic spre desăvîrşire prin acumularea de cît mai mult Har. Ei vor vorbi de sfinţenie şi de căile spre obţinerea ei şi, în special, de modul cum îi asistă Sfîntul Duh pe cei ce se nevoiesc pe drumul desăvîrşirii. Ei vor vorbi de darul deosebirii duhurilor, de discernămîntul duhovnicesc care e dar al Sfîntului Duh, şi vor dori ca problema să se trateze la marea adîncime şi la marea înălţime în acelaşi timp.

Lumea protestantă ar trebui să se pregătească să audă despre toate acestea, ca să nu rămînă surprinsă că aude lucruri străine de creştinismul lor. Şi ortodocşii vor veni pregătiţi şi deschişi pentru un dialog cu punctele de vedere protestante. Adunarea Generală s-ar putea să devină un teren de confruntări dramatice, dacă aceste deschideri nu vor fi avute în vedere, şi dacă terenul nu va fi bine pregătit.

Dacă din motive pastorale confruntarea va putea fi evitată, inutilitatea întîlnirii pentru ecumenism, nu va putea fi evitată.

Subtemele, în special a patra, lasă loc pentru toate aspectele dezbaterii. De aceea m-am declarat de acord cu ele. Am vrut doar să insist asupra unei bune pregătiri, asupra abordării tuturor aspectelor, şi asupra necesităţii unor eforturi comune de a fructifica Adunarea Generală pentru ecumenism, adică pentru un pas înainte pe calea unităţii Bisericilor".

Observaţiile s-au notat şi s-a promis că se va da tuturor familiilor creştine posibilitatea de a se exprima potrivit cu tradiţiile lor.

Comitetul central s-a ocupat apoi de problema reprezentării confesionale, geografice, pe vîrste, pe statut în Biserică (clerici, laici), pe sexe, la Adunarea generală viitoare. S-au impus anumite norme. Cele geografice şi confesionale au fost acceptate, chiar dacă sînt greu de realizat cu exactitate. Reprezentarea pe vîrste (vîrstnici — tineri), pe sexe, ca şi obligativitatea de a echivala sau de a apropia participarea numărului de laici cu cel al numărului de clerici, a întîmpinat serioase rezistenţe din partea ortodocşilor. Ortodocşii au spus: Bisericile noastre nu acceptă să li se impună pe cine să trimită la Adunarea Generală, şi nici în alte ocazii, în Comisii sau în Comitete ecumenice. S-a spus din nou: Bisericile sînt şi rămîn suverane. Consiliul nu e Super-Biserică. Nu dă ordine.

Lucrările au rămas deschise. S-a votat o anumită normă în modul de reprezentare, adică un procentaj pe categorii de participanţi, dar s-a înţeles că ortodocşii vor face aşa cum le dictează tradiţia lor. Nu se vor produce incidente din aceste motive. Normele sînt indicative, nu obligatorii.

Comitetul central a autorizat organizarea, înainte de Adunarea generală, a cîtorva Conferinţe mari, dintre care două vor fi foarte importante: Conferinţa Comisiei „Misiune şi Evanghelizare" între 22 mai şi 1 iunie 1989, la San Antonio, Texas, S.U.A. cu tema: „Fie voia Ta — misiunea pe drumul lui Hristos", şi Conferinţa cu tema „Dreptate, Pace şi integritatea creaţiei", la Seul (Coreea de Sud) între 5—13 martie 1990. Acestea erau însă propuse mai de mult. Nu au venit ca noutăţi pe agenda Comitetului central.

*

Din cele prezentate mai sus se poate trage concluzia că Sesiunea din Hannover a Comitetului central al Consiliului Mondial al Bisericilor, la care au participat mai mult de 300 de persoane (membri, observatori, invitaţi, ziarişti etc.), a dezbătut probleme importante privitoare la lucrarea împreună a Bisericilor. Chiar dacă unele propuneri, cum au fost cele ale Dr. Castro, n-au putut fi analizate şi discutate atît cît ar merita, ele vor constitui desigur subiecte ale unor analize viitoare. Discutarea lor şi a altora de genul acestora, va fi cerută de dorinţa tuturor de a nu cădea în rutină, de a face mai prezente conducerile Bisericilor în activitatea Consiliului, şi de a deschide căi noi ecumenismului.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

BISERICILE DIN EUROPA LA A IV-A ÎNTÎLNIRE

Între 28 sept.—2 octombrie 1988 a avut loc la Erfurt în Republica Democrată Germană cea de a patra întîlnire dintre Conferinţa Bisericilor Europene (C.B.E.) şi Consiliul Conferinţelor Episcopale Europene romano-catolice (C.C.E.E.=Consilium Conferentiarum Episcopalium Europae). Au luat parte toţi preşedinţii C.B.E. şi membrii Comitetului Consultativ C.B.E. din ţările europene. Au coprezidat: Î. P. S. Mitropolit al Leningradului Alexei (din partea C.B.E.) şi E.S. Cardinalul Carlo Maria Artini, Arhiepiscop al Milanului (din partea C.C.E.E.). Întîlnirea a cuprins mai mult de 1000 de persoane şi a avut loc la Mănăstirea augustiniană din Erfurt, aceea în care şi-a început viaţa monahală Martin Luther în anul 1505. A stat aici pînă în anul 1511, deci şase ani.

Întîlnirile dintre C.B.E. şi C.C.E.E. au intrat în tradiţia vieţii religioase europene. Important e faptul că e o întîlnire în care C.B.E., alcătuită numai din ortodocşi şi protestanţi, se întîlneşte cu C.C.E.E., alcătuită numai din romano-catolici. Este deci un prilej ecumenic de întîlnire a tuturor celor trei mari familii creştine din Europa care, altfel, nu au o organizaţie prin care să-şi exprime puncte de vedere comune. Cele trei întîlniri anterioare au avut loc la Chantilly, 1978, (Franţa), Logumklöster, 1981, (Danemarca) şi Riva del Garda, 1984, (Italia).

Tema de la Erfurt, gîndită, analizată şi tratată de toţi participanţii, a fost una din cererile din rugăciunea „Tatăl nostru": *„Vie Împărăţia Ta"*. Au prezentat referate: Prof. dr. Dumitru Popescu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, prof. Bruno Forte (rom.-cat.) din Neapole, Italia, D-na Jean Mayland (anglicană), din York, Anglia şi cei doi Copreşedinţi.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat la lucrări, luînd de mai multe ori cuvîntul, Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, în calitate de Preşedinte al Conferinţei Bisericilor Europene.

Cardinalul Martini a citit o lungă scrisoare din partea Papei Ioan Paul al II-lea care a spus că tema *„e în centrul speranţei, rugăciunilor şi acţiunilor fiecărei conştiinţe creştine"*. Papa constata în scrisoarea sa că a crescut angajamentul ecumenic al Bisericilor, în vremea noastră, şi că trebuie ca toţi să lupte pentru a depăşi trecutul dureros de separaţie. Bisericile trebuie *„să lupte pentru pace... să fie în slujba lumii şi să fie o mărturie despre slava lui Dumnezeu"*. Mesajul Sanctităţii Sale a fost primit cu satisfacţie şi considerat ca un îndemn spre unitate şi împreună lucrare a tuturor Bisericilor pentru pacea lumii.

Î. P. S. Mitropolit Alexei a făcut istoricul întîlnirilor de pînă acum şi paşii înainte care s-au realizat, cel mai important fiind cel de la Riva del Garda din 1984 cînd, după întîlnire, în catedrala istorică din Trento, toţi participanţii creştini din Europa, de diferite confesiuni împreună cu mii de romano-catolici, au recitat *Crezul Niceo-Constantinopolitan, fără Filioque*. A fost o realizare mare atunci. De altfel, tot aşa a fost rostit *Crezul* şi la Erfurt. Această problemă şi-a găsit de altfel soluţia şi în dialogul teologic dintre ortodocşi şi romano-catolici.

Cardinalul Martini, într-o alocuţiune substanţială, a pus accentul pe necesitatea colaborării dintre Biserici şi pe *„inevitabila conexiune şi interdependenţă economică, socială, politică şi culturală între diferitele popoare şi naţiuni"*, care trebuie să conducă, în acţiunile ei, conştiinţa creştină din vremea noastră. E.S. a scos în evidenţă de asemenea trebuinţa unui angajament etic de solidaritate între toţi oamenii. Trebuie să ne eliberăm de logica separării şi a contradicţiilor şi, mai ales, de frică. Trebuie să contribuim la înlăturarea tensiunilor din lume, dintre state, dar şi la luarea de măsuri eficiente care să oprească tehnica de la crearea de mijloace de distrugere a oamenilor şi mediului ambiant. Tot astfel, trebuie să ne opunem tendinţelor de manipulare a vieţii umane. E. Sa a recomandat o acţiune de re-evanghelizare a lumii şi de situare a Bisericii faţă de secularizare.

Trebuie să lucrăm toţi pentru o *Împărăţie* a lui Dumnezeu pe pămînt, prin recuperarea adevăratelor valori, prin pace, dreptate şi adevăr. Trebuie să descoperim urgenţele ceasului de faţă şi să procedăm la acţiuni unite pentru soluţionarea lor. Nu e nevoie să facem mult zgomot în lume, ci cu smerenie şi răbdare, în tăcere, să ne angajăm într-o lucrare pe termen lung, alături de toate forţele binelui. Politica lumii de azi dă semne de destindere, devine mai realistă. Ea trebuie încurajată, chiar dacă paşii de pînă acum au fost doar simbolici.

Foarte bine primit a fost raportul prof. pr. dr. Dumitru Popescu cu titlul *„Vie Împărăţia Ta"*. A fost un raport teologic, o demonstraţie a faptului că nu există o contradicţie între *Împărăţia lui Dumnezeu* şi *lume*, decît în măsura în care, lumea s-a corupt prin păcat. Cei care încearcă să domine lumea prin păcat, o prefac într-o lume tristă. E posibilă viaţa ca şi cum Dumnezeu n-ar exista, dar preţul e pierderea sufletului. Evanghelizarea nouă de care se vorbeşte azi trebuie să treacă de la vorbirea *despre* Dumnezeu, la vorbirea *cu* Dumnezeu. Trebuie depăşit stadiul Dumnezeului filozofilor şi savanţilor, care e un dumnezeu impersonal, şi ajuns la Dumnezeul viu, personal, cu care se poate comunica. Protestanţii l-au închis prea mult pe Dumnezeu în lumea de dincolo (aluzie la K. Barth desigur), iar pe om l-au circumscris prea mult în lumea de aici. Evanghelizarea spre realizarea *Împărăţiei lui Dumnezeu* trebuie să înceapă printr-o reînnoire a creştinis-

mului şi a creştinilor, bazată nu numai pe cunoaştere, ci şi pe întîlnirea personală, spirituală cu Dumnezeu.

Au mai contribuit la discuţii prof. Al. Papaderos (Grecia), Ivo Fürer şi Jean Fischer, acesta din urmă secretar general al C.B.E., iar Ivo Fürer secretar al C.C.E.E. În afara lucrărilor din plenare s-a lucrat şi în cinci grupe în care s-au făcut analize amănunţite şi exegeze ale conceptului de *Împărăţie a lui Dumnezeu* în Sfînta Scriptură şi în tradiţia creştină. S-a încercat de asemenea să se definească *semnele Împărăţiei* într-o lume pămîntească. Autorul acestor rînduri a arătat că semnele *Împărăţiei* trebuie să fie în primul rînd interioare. *„Împărăţia e în voi"*. Nu se poate vorbi de Împărăţia lui Dumnezeu fără oameni buni, iubitori, paşnici, „oameni noi", cum cerea Sfîntul Pavel. Numai astfel de oameni vor proiecta în afară o societate nouă, bazată pe dreptate, pe adevăr, pe pace şi bună înţelegere. În acest înţeles, tot ceea ce se face pentru a se schimba inimile oamenilor, concepţia despre viaţă, înţelegerea vieţii ca dar al lui Dumnezeu care trebuie apărat, tot ce se face practic pentru înlăturarea războaielor şi instaurarea păcii, sînt lucrări care pot fi interpretate ca semne ale dorinţei, ale chemării: *„Vie Împărăţia Ta"*. Aşa le înţeleg creştinii şi în acest spirit se angajează în toate aceste lucrări cu toată credinţa, speranţa şi dragostea lor.

Întîlnirea de la Erfurt a dat o mărturie creştină europeană comună despre dorinţa Bisericilor de a fi prezente în tot lucrul bun şi de folos oamenilor, văzînd în mărturia ei chemarea *Împărăţiei* pe pămînt, potrivit cu învăţătura lăsată nouă de Mîntuitorul Iisus Hristos, Căruia Bisericile îi rămîn fidele şi al Cărui mesaj este pentru ele îndrumar şi lege.

Oficialităţile din R.D.G., de la Berlin şi de la Erfurt, au dat o mare atenţie *Întîlnirii*, au oferit recepţii şi s-au rostit cuvîntări de încurajare a activităţilor Bisericilor. Una din hotărîrile cele mai importante care s-au luat la Erfurt, a fost organizarea în 1989 la Basel, Elveţia (15—21 mai) a unei Conferinţe europene cu tema: *„Pace prin dreptate"*. Se prevede participarea a peste 1000 de persoane.

La sfîrşit s-a elaborat un *Mesaj către Bisericile din Europa*, în care s-au sintetizat concluziile lucrărilor şi s-a arătat că *„Iisus ne cheamă să colaborăm la venirea Împărăţiei lui Dumnezeu pe pămînt"*. S-a făcut apel la o apropiere tot mai mare între Est şi Vest, spre a se răspunde aspiraţiilor popoarelor la pace şi dezarmare. S-a recomandat tuturor creştinilor să lucreze pentru binele unităţii şi să favorizeze toate acţiunile care pot duce la îmbunătăţirea calităţii vieţii, spre împlinirea cuvintelor: *„Nici viaţa, nici moartea, nici puterile, nici o altă creatură nu ne poate separa de dragostea lui Dumnezeu"*.

S-a spus în încheierea Mesajului: *„Trebuie să ne supunem Evangheliei în contextul existenţei, într-un cuvînt: să ne convertim. Putem de asemenea promova o participare responsabilă la viaţa Bisericilor noastre. Putem face dovada unei solidarităţi mai mari între noi. Trebuie să refuzăm contra-semnele Împărăţiei lui Dumnezeu precum dispreţul faţă de alte confesiuni, sectarismul, pasivitatea, ş.a."*. Mesajul s-a încheiat cu cuvinte de încurajare către Biserici, repetînd cuvintele lui Iisus: *„Nu te teme turmă mică, pentru că Tatăl vostru a binevoit să vă dea vouă Împărăţia"* (Luca XII, 32).

Următoarea întîlnire, a V-a, va avea loc peste patru ani. Locul şi tema se vor fixa în anul viitor de către Comisia de lucru şi de legătură între C.B.E. şi C.C.E.E. din care face parte şi subscriitorul acestor rînduri.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

SESIUNEA PREZIDIULUI CONFERINŢEI BISERICILOR EUROPENE 1988

Între 24—26 octombrie 1988 a avut loc la Leningrad sesiunea a doua din anul acesta a Prezidiumului Conferinţei Bisericilor Europene. Au participat Preşedinţii: Mitropolitul Alexei al Leningradului, Mitropolitul Antonie al Ardealului, Rev. John Arnold (Anglia), Mme Marjolaine Chevalier (Franţa), Mitropolitul Damaskinos

(Elveţia), Episcopul Hans-Gernot Jung (R.F.G.), superintendentul Adam Kuczma (Polonia) şi prof. Pertti Pesonen (Finlanda). De asemenea a participat preşedintele Comitetului Financiar Rector Wilhelm Nausner (Austria), interpreţi şi conducerea Conferinţei din Geneva. A fost prezent secretarul general Jean Fischer şi mulţi oaspeţi locali.

Sesiunea şi-a ţinut lucrările în localul Academiei Teologice din Leningrad. Secretarul general dr. Fischer a prezentat un raport asupra activităţii din ultimele şase luni a tuturor sectoarelor Conferinţei, după care secretarii de departamente au dat lămuriri mai amănunţite. Astfel, a fost prezentat profesorul Hermann Goltz (R.D.G.) care a luat locul profesorului Dumitru Popescu la secretariatul de studii. Acesta şi-a expus programul de lucru, înscriindu-se în linia deschisă de prof. Dumitru Popescu a cărui activitate a fost omagiată în unanimitate. Au mai prezentat rapoarte José Leite (Portugalia) despre „Dreptate, Pace şi Drepturile omului". Volkmar Deile a prezentat raportul cu privire la stadiul pregătirilor Conferinţei din anul viitor de la Basel (15—21 mai 1989) cu tema: *„Pace prin dreptate"*, şi Hans Schmocker a prezentat raportul financiar şi al Comisiei de într-ajutorare bisericească (CICARWS).

Accentul principal al preocupărilor din timpul Sesiunii de la Leningrad a căzut asupra pregătirilor pentru Conferinţa de la Basel, considerată un mare eveniment european în pregătire. O asemenea Conferinţă a fost propusă şi aprobată încă de la Adunarea Generală de la Stirling, Scoţia, din 1986. Ea urma să fie o „Adunare a Nordului", deci a Bisericilor din ţările scandinave, la care urmau să fie invitate şi Bisericile din statele semnatare *Actului de la Helsinki*. Tema propusă era aceeaşi, puţin modificată pe urmă. La început era *„Pace şi Dreptate"*, apoi s-a modificat: *„Pace prin dreptate"*. În 1987 Consiliul Conferinţelor Episcopilor romano-catolici din Europa a acceptat să fie co-organizator al acestei Conferinţe. În acelaşi an Birgitta Deshusses şi Volkmar Deile, din partea C.B.E. şi Mgr. Nicolaus Wirwoll din partea C.C.E.E., au primit sarcina de organizatori.

Pînă în prezent aproape totul este prevăzut din punct de vedere practic. Urmează să se desemneze vorbitorii şi participanţii din partea tuturor Bisericilor. A fost ales Baselul pentru că e un oraş vestit prin cîteva evenimente. În anul 1431 a avut loc acolo un Conciliu în care s-au purtat discuţii cu husiţii şi cu ortodocşii. Acolo a activat multă vreme Erasmus de Rotterdam, gînditor catolic, înmormîntat într-o catedrală protestantă. În 1912 s-a întunit acolo Internaţionala socialistă care voia să împiedice izbucnirea unui război. S-a şi numit: „Război războiului". În sfîrşit, acolo au locuit multă vreme teologi mari precum Karl Barth şi Cardinalul Hans Urs von Balthasar. În 1986 a avut loc acolo un mare accident chimic care a poluat apele Rinului, ceea ce va da participanţilor posibilitatea de a discuta despre apărarea mediului înconjurător şi a păcii.

Deviza publică a Conferinţei va fi „Dreptatea se îmbrăţişează cu pacea" (Ps. 85 (84), 11). Se vor organiza 20 de studii biblice, iar documentele pregătitoare se vor distribui încă la sfîrşitul acestui an. Se prevede participarea a 700 de delegaţi cu drept de vot, în afara cărora vor fi ziariştii, tv., oaspeţii, observatorii etc. Delegaţii vor vota potrivit conştiinţei lor, nu ca reprezentanţi de Biserici sau ţări. Se prevede că se va lansa un Apel către toate Bisericile, chemîndu-le la o înaltă şi eficientă responsabilitate cu privire la pace. Au elaborat pînă acum studii pregătitoare prof. Roger Williamson de la Institutul „Viaţă şi Pace" din Upsala, Suedia, cu titlul: *„Diversitate, convergenţe şi limite în declaraţiile recente asupra păcii şi dreptăţii din partea Bisericilor membre ale Conferinţei Bisericilor Europene"*, şi prof. Ernst J. Nagel, de la Institutul „Teologie şi Pace", din Hamburg, cu titlul: *„Dreptate, pace şi salvarea creaţiei, în învăţătura Bisericii Catolice. O concordanţă"*.

Alţi oratori din Est şi Vest vor vorbi despre: *„Istoria şi viitorul Europei: de unde venim şi unde mergem. La 50 de ani după începutul celui de al doilea război mondial, ora reconcilierii europene"*. Se vor mai trata teme privitoare la *„Criza mondială şi răspunsul creştin"*, *„Angajamente şi acţiuni practice care revin Bisericilor"* ş.a. Conferinţa de la Basel din 1989 va fi o pregătire pe plan european a marii Conferinţe mondiale care va avea loc la Seul în 1990 cu tema: *„Dreptate, Pace şi Integritatea Creaţiei"*. Studiile vor analiza concepte precum *Şalom* (Pace) în Vechiul Testament, apoi conceptul de *„Dreptate a lui Dumnezeu"*, de *„demnitate umană"*, de *„păcat şi iertare"*, de *„Venire a Împărăţiei"*, de *„solidaritate generală*

universală", de *„supunere la Hristos"* ş.a. Se va proceda şi la *„identificarea problemelor europene; analiza şi evaluarea lor în contextul mondial de apărare a păcii, dreptăţii şi integrităţii creaţiei, ca şi concluziile de tras pentru Bisericile şi creştinii din Europa"*.

Un *Mesaj* final al Sesiunii Prezidiumului C.B.E. de la Leningrad a cerut Bisericilor atenţie faţă de acest eveniment în pregătire, le-a invitat la studiu şi la trimiterea de sugestii, şi a recomandat o preocupare permanentă, şi pînă atunci, faţă de problemele fierbinţi cu care este confruntată lumea de azi.

În timpul lucrărilor participanţii au luat parte la slujbe în catedrala oraşului şi la Academia teologică, au făcut vizite autorităţilor locale şi au vizitat mănăstirea ortodoxă de maici *Pichtiţa* din Estonia (cca. 200 km sud de Leningrad).

Lucrările s-au desfăşurat în spirit de colaborare frăţească, şi delegatul Bisericii Ortodoxe Române şi-a adus o relevantă contribuţie la fixarea temelor şi preocupărilor atît a C.B.E. în general, cît şi a viitoarei Conferinţe de la Basel.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

UN NOU PROGRAM DE STUDIU ECUMENIC: „SPRE O EXPRESIE COMUNĂ A CREDINŢEI APOSTOLICE ASTĂZI" *

Introducere: importanţa acestui studiu ca un proiect ecumenic

1. În starea noastră actuală divizată, unitatea vizibilă nu poate fi restaurată pînă ce fiecare Biserică nu devine conştientă de situaţia dureroasă a diviziunilor noastre şi ia decizia de a depăşi neascultarea faţă de voinţa lui Hristos exprimată în rugăciunea sa pentru unitate (In. 17, 1—26). Această decizie va fi autentică numai în măsura în care ea implică o hotărîre de a şi face ceea ce reclamă restabilirea comuniunii: adică o conversiune printr-o întoarcere constantă la sursa care e Dumnezeu revelat în Iisus Hristos prin Duhul Sfînt. O astfel de conversiune însă pretinde un efort de a exprima credinţa în aşa fel încît viaţa comunităţii să consune cu cuvîntul lui Dumnezeu.

2. La cea de a V-a Adunare Generală a sa de la Nairobi din decembrie 1975 Consiliul Ecumenic al Bisericilor (C.E.B.), după discuţia sa asupra „Comunităţii conciliare", a adoptat următoarea recomandare: „Cerem Bisericilor să întreprindă un efort comun de a primi, reîmpropria şi mărturisi împreună, aşa cum o reclamă situaţia contemporană, adevărul şi credinţa creştină predate prin Apostoli şi transmise de-a lungul veacurilor. O astfel de acţiune comună ivită dintr-o discuţie liberă şi inclusivă, sub autoritatea în comun recunoscută a Cuvîntului lui Dumnezeu, trebuie să ţintească atît spre a clarifica cît şi a întrupa unitatea şi diversitatea proprii vieţii şi misiunii Bisericii" (Secţiunea II, 19).

Aceeaşi Adunare, revizuind „Constituţia C.E.B.", a adoptat ca cel dintîi dintre scopurile Consiliului următoarea declaraţie: „1. de a chema Bisericile spre ţelul unităţii vizibile într-o singură credinţă şi o singură comuniune euharistică expri-

---

* Acest text reprezintă traducerea planului general şi de perspectivă a programului de studiu cu acelaşi nume elaborat şi adoptat în unanimitate de Sesiunea plenară a Comisiei „Credinţă şi Constituţie" care a avut loc la Lima (ian. 1982), şi însuşit şi aprobat în unanimitate şi de cea de-a VI-a Adunare Generală a C.E.B. de la Vancouver (aug. 1983). Importanţa lui rezidă în aceea că el prezintă cu claritate baza, orientările şi perspectivele generale ale noului program de studiu asupra „credinţei apostolice astăzi" aflat acum pe primul loc în lista de priorităţi a Comisiei „Credinţă şi Constituţie" şi în centrul dezbaterilor din ecumenismul teologic actual mondial a căror agendă o vor domina cu certitudine în următorii ani.

În conformitate cu recomandările de la Vancouver, înţelegerea şi exprimarea comună a credinţei apostolice, aşa cum a fost ea formulată în Simbolul niceo-constantinopolitan, constituie premiza necesară, unică şi indispensabilă, am adăuga noi, a desfăşurării procesului de „recepţie" a documentului anterior de convergenţă ecumenică, *„Botez, Euharistie, Ministeriu"*, o înţelegere asupra acestor elemente constitutive ale Bisericii şi vieţii creştine neputîndu-se face decît în cadrul mai larg al credinţei apostolice în totalitatea ei.

Pentru detalii privind antecedentele istorice şi etapele concrete ale desfăşurării, aflate actualmente în curs, a acestui program ecumenic, a se vedea mai jos (p. 144—148) recenzia noastră la volumul *Apostolic Faith Today. A Handbook for Study*, edited by H. G. Link (Faith and Order Papers No. 124), Geneva, 1985, după care am făcut şi traducerea (p. 216—226).

mate în cult şi în viaţa comună în Hristos, şi de a înainta spre acea unitate ca lumea să creadă" (Art. III, 1).

Intenţia Comisiei „Credinţă şi Constituţie" în formularea următorului proiect, este de a ajuta Consiliul să-şi împlinească recomandările şi, aşa, să înainteze spre realizarea scopului lui prim.

3. O primă accepţie a acestui proiect este recunoaşterea rangului şi funcţiei speciale a Crezului Niceo-constantinopolitan (sau, simplu „Niceean", ori „Ecumenic") din anul 381. Căci, împreună cu o convergenţă crescîndă în înţelegerea noastră comună a Botezului, Euharistiei şi Ministeriului, apelul pentru o expresie comună a credinţei apostolice astăzi, ţine de mişcarea spre unitatea Bisericii. În încercarea de a elabora o astfel de expresie comună, este imposibil să nu se ţină seamă de locul special al Crezului nicean. El este singurul crez comun aproape universal acceptat ca formulare a credinţei apostolice de Biserici din toate părţile lumii, în care serveşte în primul rînd ca mărturisire de credinţă în liturghia euharistică (Astfel, Conferinţa „Credinţă şi Constituţie" de la Lausanne din 1927 s-a referit la membrii ei ca „uniţi într-o credinţă comună care e proclamată în Sf. Scriptură şi e mărturisită şi păstrată în Crezul Ecumenic, numit comun Nicean, şi Crezul Apostolic"; Secţiunea IV).

4. *Koinonia* comunităţii euharistice unite cu Hristos prin Botez, e întemeiată pe proclamarea apostolică a lui Hristos Cel răstignit şi înviat, proclamare documentată în Scripturi, rezumată în Crezul Bisericii şi slujită de ministrul care prezidează asupra celebrării euharistice. Înţelegerea comună a credinţei apostolice a fost exprimată de Biserica veche în Crezul Ecumenic de la Niceea (325), completat la Constantinopol (381), şi primit în mod solemn la Chalcedon (451) ca simbol autentic al credinţei creştine, ce dă mărturie pentru deplinătatea credinţei şi vieţii creştine şi e autoritativ pentru întreaga Biserică.

5. Euharistia zideşte Biserica şi manifestă vizibil unitatea ei. Credinţa apostolică, rod al Duhului Sfînt, este temeiul acestei unităţi. Expresia în afară a relaţiei intime între credinţă şi celebrarea euharistică este, aşadar, esenţială pentru unitatea vizibilă a Bisericii, într-atît încît fără o recunoaştere comună a Crezului nicean ca simbol ecumenic al credinţei apostolice, este greu, dacă nu imposibil, de înţeles cum trebuie să înaintăm „spre ţelul unităţii vizibile într-o singură credinţă şi într-o comuniune euharistică exprimate în cult şi în viaţa comună în Hristos... ca lumea să creadă" (Constituţia C.E.B., III, 1). Astfel, împreună cu o convergenţă în înţelegerea Botezului, Euharistiei şi Ministeriului, apelul pentru o înţelegere comună a credinţei apostolice a Bisericii celei una, sfîntă, sobornicească şi apostolească exprimate în Simbolul Ecumenic al credinţei ţine de mişcarea spre unitatea Bisericii.

6. Trebuie reamintit aici cît de bine a servit acest crez milioane de creştini, cu care de asemenea sîntem legaţi împreună în unitatea Bisericii, în trecut. Expunerea lui scurtă a credinţei esenţiale a oferit, cel puţin formal, un fir de unitate de-a lungul secolelor. Într-o formă sau alta, acest Crez a fost folosit de Bisericile Ortodoxe, de Bisericile Romano-Catolică şi Anglicană, şi de majoritatea Bisericilor Reformei protestante, şi în toate părţile lumii. El a ajutat Bisericile să-şi afirme credinţa lor fundamentală în Dumnezeu, în Domnul Iisus Hristos şi lucrarea Lui mîntuitoare, în Duhul Sfînt şi Biserică şi în viaţa Împărăţiei celei ce va să vină. Unele l-au folosit ca mărturie baptismală, altele ca un etalon (standard) central al doctrinei. A fost citit şi cîntat la Euharistie şi alte servicii liturgice şi a fost folosit ca o declaraţie a credinţei la hirotonirea slujitorilor Bisericii. Ca un produs al unui Sinod primit de Biserici, într-o vreme de mare confuzie şi conflict, el a stat ca un model de mărturisire ecumenică, atît prin metoda formulării lui cît şi prin conţinutul definiţiei lui. Ca atare, el a inspirat teologi, imnografi, predicatori şi artişti din toate epocile. Pare, deci, potrivit să se ceară Bisericilor, atunci cînd încearcă să-şi exprime înţelegerea lor comună a credinţei apostolice astăzi, să recunoască acest Crez din vremea Bisericii timpurii drept expresia ecumenică a credinţei apostolice care uneşte creştini din toate epocile şi din toate locurile.

7. O astfel de recunoaştere ar chema fiecare Biserică să-şi examineze credinţele şi acţiunile ei astăzi în legătură cu acel Crez Ecumenic şi aşa să exprime şi interpreteze semnificaţia lui astăzi din punct de vedere teologic, etic, liturgic şi social în termeni inteligibili în viaţa de zi cu zi a acestei Biserici şi în societate.

8. Sîntem convinşi că orice progres real între Bisericile divizate spre o expresie comună a credinţei apostolice astăzi va reclama o dublă mişcare: spre unitate în credinţă cu Biserica primară, şi spre unitate în misiune cu Biserica viitorului. Este important aici cuvîntul „spre": ambele mişcări sînt, în fapt, din situaţia noastră divizată, mişcări spre viitor. Speranţa noastră este, atunci, aceea că putem iniţia un triplu proiect de studiu vizînd:

a) să ceară Bisericilor să facă o recunoaştere comună a credinţei apostolice, aşa cum este ea exprimată în Simbolul Ecumenic al credinţei: Crezul Niceean (cap. I);

b) să ceară Bisericilor să arate felul cum înţeleg conţinutul ei astăzi în situaţiile lor particulare de cult, comuniune şi mărturie (cap. II); şi

c) să ceară Bisericilor „să întreprindă un efort comun de a mărturisi împreună, aşa cum o cere situaţia contemporană, adevărul şi credinţa comună, predate prin Apostoli şi transmise de-a lungul secolelor" (cap. III).

9. Credem că acest proiect va călăuzi Bisericile să mărturisească pe Hristos în viaţa lor şi le va conduce spre celebrarea comună a Euharistiei în care „moartea Domnului vestim pînă ce va veni" (I Cor. 11, 26).

I. *Spre recunoaşterea comună a credinţei apostolice exprimate în Simbolul Ecumenic al acestei credinţe: Crezul Niceean*

10. Speranţa noastră este aceea că toate Bisericile vor recunoaşte Simbolul Niceo-Constantinopolitan drept expresie comună a credinţei Bisericii pentru că:

a) Crezul Niceean a fost de-a lungul veacurilor şi este şi acum foarte larg recunoscut ca Simbol Ecumenic al credinţei apostolice, fapt de importanţă fundamentală pentru un ecumenism care caută unitatea Bisericii, „în toate locurile şi toate epocile" (Declaraţia New-Delhi). De aceea insistăm pe lîngă acele Biserici care nu-l recunosc sau, recunoscîndu-l, în realitate nu-l iau în considerare serios, ca ele să se întrebe dacă pot cădea de acord să-şi reconsidere de dragul unităţii atitudinea lor.

b) Cu toate că actul mărturisirii semnificaţiei contemporane a credinţei apostolice trebuie făcut iarăşi şi iarăşi în situaţii diferite şi forme diferite şi această viaţă de mărturisire şi mărturie contemporană nu trebuie să fie întreruptă niciodată, totuşi, considerăm că plănuirea unui nou crez cu intenţia de a înlocui Crezul Niceean ca Simbol Ecumenic al credinţei apostolice nu e potrivită.

c) Consiliul Ecumenic al Bisericilor nu e autorizat să propună un nou crez.

d) Propunerea unui simbol ecumenic al credinţei apostolice presupune în mod limpede autoritatea unui Sinod ecumenic. Un astfel de Sinod ar avea drept scop esenţial mărturisirea credinţei apostolice în numele şi pe seama întregii Biserici în situaţia propriului ei prezent. Printre importanţii paşi pregătitori tocmai pentru un astfel de eveniment, ar fi şi ceea ce cere acest proiect: o recunoaştere mai largă printre Biserici a Simbolului Ecumenic de la Niceea.

11. Pluralitatea şi varietatea documentelor care apar în actul mărturisirii credinţei de către Biserici în situaţii particulare, nu implică şi faptul că fiecare nou crez şi simbol obligă întreaga Biserică universală. E adevărat că mărturia creştină trebuie să ţintească întotdeauna să exprime întreaga credinţă a Bisericii celei una; dar Biserica ca întreg nu este prin aceasta obligată faţă de fiecare act de mărturisire particular. Aceste variate acte şi documente de mărturisire mai degrabă aplică credinţa apostolică cea una în situaţii particulare şi, de aceea, trebuie judecate după criteriul consonanţei lor cu acea credinţă apostolică mărturisită în Crezul Ecumenic al Bisericii.

12. Cum vom înţelege relaţia între Scriptură şi Crez? Aceasta este, desigur, o chestiune principală de studiat în mod ecumenic, în proiectul pe care-l propunem. Aici putem numai indica cîteva puncte ce vor trebui luate în considerare în acest studiu:

a) Identitatea creştină e înrădăcinată în acceptarea Revelaţiei lui Dumnezeu despre Sine Însuşi, prin Iisus Hristos şi Duhul Sfînt. Iniţiată prin creaţie, avînd o mărturie în Vechiul Testament, această Revelaţie a identităţii lui Dumnezeu s-a

manifestat deplin în misterul lui Iisus Hristos. Transmisă în puterea Duhului Sfînt prin propovăduirea Apostolilor, ea este marele dar al lui Dumnezeu făcut umanității. Și comunitatea creștină are misiunea de a-l păstra și transmite întregii umanități.

b) Scripturile înregistrează această Revelație trăită și înțeleasă deja în diferite moduri de primele comunități creștine. Este semnificativ, însă, faptul că deja în documentele Noului Testament putem observa nevoia unor scurte declarații în care cel puțin elementele principale ale Revelației sînt strînse la un loc, în așa fel încît să ajute comunitățile creștine să-și verifice consonanța credințelor lor cu ceea ce a făcut și a spus Dumnezeu în Duhul Sfînt prin Iisus Hristos.

c) Crezurile primelor secole au încercat să continue, într-o formă mai elaborată, acest serviciu. Limbajul lor era desigur dependent de cultura, nevoile și situațiile timpului lor. Dar ele intenționau să ofere un rezumat al învățăturii centrale a Scripturilor. Autoritatea lor, însă, vine din consonanța conținutului lor cu Revelația însăși. Ele sînt instrumente pentru acceptarea acesteia prin credință, și proclamarea ei în viața comunității creștine.

13. S-a pus uneori întrebarea dacă Crezul Niceean poate fi considerat „suficient" spre a exprima credința creștină pentru creștinii contemporani. Se accentuează că unele teme și concepte biblice indispensabile pentru viața și gîndirea creștină nu sînt tratate explicit în Crez. Iarăși, se observă că există multe chestiuni și probleme urgente pentru ascultarea creștină astăzi, dar care pur și simplu nu erau actuale atunci cînd a fost scris Crezul.

a) Este, desigur, adevărat că în Crez nu este spus în mod explicit totul și că anumite afirmații au ajuns în centrul atenției lui din motive istorice. De asemenea Crezul este condiționat istoric în limbajul, conceptele și formele lui de gîndire. Mai mult, Crezul urmărește să împlinească funcții speciale, și limbajul lui este uneori doxologic, uneori dogmatic.

b) Chestiunea „suficienței" Crezului, însă, trimite la autoritatea lui și trebuie spus limpede că autoritatea Crezului pentru viața și gîndirea creștină contemporană nu stă în extensivitatea cu care tratează fie mărturia biblică fie chestiuni contemporane, ci în consonanța lui — pretinsă și recunoscută în Biserică — cu mărturia Apostolilor față de Revelația lui Dumnezeu în Iisus Hristos. Chestiunea urgentă pentru mărturia creștină este: „Cine este Iisus Hristos pentru noi astăzi?" Această întrebare însă, a fost abordată și i s-a dat un răspuns în toate epocile și adecvarea oricărui răspuns, oricît de relevant pentru epoca lui poate el apărea, este întemeiată în cele din urmă în participarea lui la autoritatea cu care Apostolii și Biserica primară au dat mărturie de Revelația lui Dumnezeu în Iisus Hristos.

c) Mai trebuie notat și elementul de mister, atît din Crez cît și din orice încercare de-a verbaliza credința creștină. Cînd Cuvîntul s-a făcut trup, inexprimabilul a devenit exprimat. Cuvintele pot exprima misterul și totuși el rămîne un mister și cuvintele folosite pentru a-l exprima trebuie să respecte plinătatea lui. Orice crez și toate încercările noastre de a formula sau explica credința noastră își au limitele lor înaintea misterului a ceea ce ele încearcă să exprime. În această perspectivă este eronat să ne așteptăm fie la prea mult fie la prea puțin de la Crez.

14. Spre a redescoperi unitatea credinței, deci, un pas important ar fi dacă Bisericile și-ar reaminti din nou semnificația Crezului Niceean ca Simbol Ecumenic al credinței apostolice cea una care implică, cum se și întîmplă, o universalitate atît temporală cît și geografică. Ca atare, el nu va trebui considerat numai ca un prim stadiu în dezvoltarea definițiilor credinței, ci și ca intim legat de unitatea Bisericii celei una, sfîntă, sobornicească și apostolească.

15. De aceea C.E.B. poate cere Bisericilor să recunoască din nou acea unitate integrală a credinței creștine în Simbolul Niceo-Constantinopolitan, să reconsidere statutul învățăturii proprii în lumina lui, să afirme conținutul lui drept baza pentru o unitate mai cuprinzătoare a Bisericii, și să întărească locul lui în viața liturgică a Bisericilor, oriunde este necesar și posibil în circumstanțe de responsabilitate pastorală.

16. Avînd în vedere recentele cercetări și propuneri privind adausul „Filioque" din cadrul Comisiei „Credință și Constituție" (Klingenthal Memorandum 1979) propunem ca pentru scopurile acestui studiu să se folosească, fără a prejudicia prin aceasta în vreun fel vederile teologice ale Bisericilor în această problemă,

textul original grec al Crezului Niceo-Constantinopolitan după cum urmează: „Şi într-unul Duhul Sfînt Domnul de-viaţă-făcătorul, Care de la Tatăl purcede, Cel ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi mărit, Care a grăit prin prooroci".

II. *Spre explicarea comună a credinţei apostolice în situaţia contemporană a Bisericilor*

17. Deşi este în el însuşi temeiul pentru unitatea Bisericii şi mărturia contemporană, conţinutul credinţei apostolice îşi află contextul lui actual în starea divizată a Bisericii şi alienarea umanităţii. Acest temei poate deveni efectiv numai întrucît ni-l împropriem pentru noi înşine în timpul nostru, căutăm să pătrundem şi înţelegem semnificaţia lui în limba noastră şi încercăm să-l mărturisim şi să dăm mărturie despre el în modalităţi în care-l pot înţelege la rîndul lor şi alţii. Autoritativ în el însuşi, el îşi manifestă autoritatea lui în mijlocul acestei stări divizate a Bisericii şi a acestei alienări a umanităţii, aşa că el pretinde şi împuterniceşte o interpretare contemporană a semnificaţiei lui în nenumăratele limbi, culturi şi crize particulare de astăzi.

18. Acesta a fost, de ex., cazul, cînd Sinodul de la Chalcedon (451) a reafirmat Crezul de la Niceea, chiar atunci cînd a purces, mai mult la un secol după acesta, să formuleze propria lui definiţie a doctrinei despre Hristos. Procedura a fost repetată atunci cînd Reformatorii au reafirmat Crezul Apostolic şi cel Niceean şi, făcînd astfel, au mărturisit recunoaşterea de către ei a relaţiei dintre credinţa apostolică şi contextul lor istoric, format din chestiunile secolului XVI despre justificare şi sanctificare. Şi apare ca probabil faptul că reînnoirea ecumenică actuală va deschide încă odată ochii noştri pentru autoritatea Crezului şi comuniunea noastră cu cei adunaţi la Niceea. În acelaşi timp, ea poate deschide ochii noştri asupra chemării (vocaţiei) noastre de a explica puterea şi semnificaţia acestei credinţe în domeniile foarte diferite ale vieţii şi mărturiei creştine contemporane.

19. Locul Crezului însuşi în elaborarea unei astfel de interpretări contemporane va fi o chestiune de studiat şi dezbătut, datorită statutului diferit ce îi este acordat în diferitele Biserici. În unele tradiţii, expresia credinţei astăzi este de neconceput fără a da un rol central şi decisiv Crezului însuşi, nu numai în conţinuturile lui de substanţă, ci şi în expresiile lui. Altele s-ar vedea obligate mai mult sau mai puţin urgent faţă de substanţa Crezului, dar ar fi mai dornice să încerce expuneri moderne asupra inimii credinţei. Altele, încă, ar putea valoriza Crezul mai presus de orice ca un model de procedură pentru o sarcină care trebuie să fie împlinită mereu şi mereu din nou, şi anume: mărturisirea credinţei în situaţii particulare şi cu instrumentele conceptuale şi lingvistice accesibile timpului lor. Chiar şi acele Biserici care nu folosesc Crezul Niceean, sau nici un alt crez, sînt, de regulă, gata să recunoască că Crezul se ocupă de chestiuni vitale pentru mărturisirea creştină.

20. O expresie comună a credinţei apostolice astăzi va implica cu necesitate o încercare de a pune Crezul în relaţie cu situaţia contemporană şi situaţia contemporană cu Crezul, în aşa fel încît fiecare din acestea să arunce lumina lui (ei) distinctă asupra celuilalt(e). „Unitatea Bisericii este un semn al unităţii viitoare a umanităţii" (Uppsala I), şi credinţa apostolică este cea care ne uneşte pentru reînnoirea comunităţii umane.

21. Ce fel de întrebări ar trebui să adreseze o astfel de explicare contemporană a credinţei niceene? În continuare vom oferi cîteva exemple de asemenea întrebări. Alte formulări mai clare vor trebui dezvoltate în cursul studiului însuşi. Aceste exemple pun întrebări nu numai cu caracter social şi personal, în contextul alienării şi diviziunii noastre ca bărbaţi şi femei, ci şi de natură eclezială, în starea actuală divizată a Bisericii.

a) Crezul Ecumenic mărturiseşte credinţa într-un singur Dumnezeu. Cum explicăm aceasta în faţa tendinţelor de a absolutiza realităţile, aspiraţiile şi situaţiile istorice finite de astăzi? Ce înseamnă credinţa într-unul Dumnezeu pentru comunitatea umană sfîşiată de sărăcie, militarism, rasism?

b) Crezul Ecumenic mărturiseşte credinţa în Dumnezeul treimic: Tată, Fiu şi Duh Sfînt. Cum explicăm acesta celor de alte credinţe sau de nici o credinţă care ne acuză de a fi abandonat unitatea lui Dumnezeu?

c) Crezul Ecumenic mărturiseşte că acest Dumnezeu a creat toate lucrurile. Cum explicăm aceasta celor ce consideră pe Dumnezeu a fi o creaţie umană, o proiecţie a dorinţelor şi realităţilor umane?

d) Crezul Ecumenic mărturiseşte credinţa într-un Domn, Iisus Hristos. Cum explicăm aceasta contemporanilor aflaţi în mii de situaţii religioase şi culturale şi care, venerînd pe Iisus, îl înţeleg a fi o simplă fiinţă omenească? Sau care refuză să vadă domnia Lui în viaţa socială, economică şi politică?

e) Crezul Ecumenic mărturiseşte pe Iisus Hristos, Fiul Cel Unul Născut al lui Dumnezeu, „de-o-fiinţă" cu Tatăl. Cum explicăm astăzi această pretenţie că mîntuirea şi eliberarea umană nu pot fi reale fără participarea noastră la ceea ce e divin şi etern? Cum trebuie să înţelegem astăzi termeni ca „fiinţă" drept mod de a vorbi despre Dumnezeu?

f) Crezul Ecumenic mărturiseşte că Fiul lui Dumnezeu Însuşi s-a făcut om. Cum explicăm bărbaţilor şi femeilor din ziua de azi în multiplele relaţii ale vieţii lor că această Întrupare oferă sens vieţii umane? Cum luminează această credinţă în Dumnezeul întrupat înţelegerea noastră a creaţiei ca şi a izbăvirii omului, a comunităţi umane şi a cosmosului, ca şi a eului uman?

g) Crezul Ecumenic mărturiseşte că Iisus Hristos s-a răstignit pentru noi în vremea lui Pontius Pilatus. Cum facem clar contemporanilor noştri faptul că mîntuirea are un caracter istoric şi că nu e o simplă speculaţie cosmologică, ci o chestiune de alegere şi trimitere divină la întreaga umanitate? Cum proclamăm asumarea de către Dumnezeu a suferinţei umane pe Cruce, întărind, dînd putere, şi mîngîind pe cei oprimaţi de păcat şi de rău?

h) Crezul Ecumenic mărturiseşte că Iisus Hristos a înviat a treia zi după Scripturi. Cum facem clar în lumea noastră a secolului 20 că această Cruce şi această Înviere se află la rădăcina unei vieţi noi, că ea ne eliberează şi împacă, şi stă în centrul a tot ceea ce putem spune despre iubirea şi dreptatea lui Dumnezeu pentru creaturile Sale?

i) Crezul Ecumenic mărturiseşte credinţa în Duhul Sfînt. Cum putem explica modurile multiple în care discernem viaţa, adevărul, comuniunea, morala, prin care Duhul creează viaţa lui Dumnezeu în noi în cotidianitatea localizărilor şi situaţiilor noastre? În acelaşi timp cum vine acelaşi Duh la noi cu autoritate profetică? Prin ce mijloace recunoaştem că astăzi vorbeşte acelaşi Duh Care a grăit prin prooroci? Ce înseamnă discernămîntul Duhului pentru recunoaşterea comună a funcţiei învăţătoreşti a Bisericii, nu numai în autorităţile Bisericii, ci şi în inter-relaţionalitatea întreprinderii teologice contemporane?

j) Crezul Ecumenic mărturiseşte o Biserică una, sfîntă, sobornicească şi apostolească. Cum putem da mărturie în mod individual, corporativ, şi reprezentativ, faţă de realitatea acestei comunităţi de credinţă ca popor eliberator şi reconciliator a lui Dumnezeu mărturisind o singură credinţă şi un singur Botez, împărtăşindu-se de la aceeaşi Masă euharistică, şi ospitalier pentru toţi şi mai cu seamă pentru membrii şi slujitorii (miniştrii) fiecăruia (dintre noi) în parte?

k) Crezul Ecumenic mărturiseşte un Botez spre iertarea păcatelor. Cum putem lupta pentru recunoaşterea acestui unic Botez în Bisericile fiecăruia de azi? Cum putem lega mai strîns Botezul de experienţa iertării noastre înaintea lui Dumnezeu şi a aproapelui? Cum putem lua parte astăzi la o reconciliere şi izbăvire între bărbaţi şi femei, între oameni de toate rasele şi clasele, lucrare potrivită caracterului nepreţuit al iertării noastre a tuturor de către Dumnezeu în Hristos?

l) Crezul Ecumenic mărturiseşte viaţa veacului ce va să vină? Cum putem explica oamenilor secolului 20 o înţelegere a vieţii care transcende moartea, şi care poate fi trăită încă de acum? Cum putem explica o speranţă creştină înrădăcinată în viaţa veşnică împreună cu Dumnezeu, şi care se adresează problemelor umane urgente, luminează suferinţa şi persecuţia umană, şi clarifică şi judecă utopiile umane în lumina Împărăţiei care vine a lui Dumnezeu? Cum putem atesta unitatea în această speranţă şi viaţa veşnică pe care o împărtăşim cu sfinţii, înaintaşii, şi Biserica din celelalte epoci?

22. Este evident că o astfel de explicare contemporână va genera multă diversitate în mărturisirea credinţei. Este oare aceasta în acord cu „expresia comună“ despre care vorbeşte recomandarea C.E.B.?

23. Noi credem că da. Credem că diversitatea este o trăsătură necesară a oricărei încercări serioase de a recunoaşte şi explica credinţa apostolică cea una astăzi. Credinţa cea una, e pentru toţi. Ea este relevantă în mod universal. Dar aceasta înseamnă că ea este pentru fiecare individ, pentru fiecare familie, pentru fiecare grup, pentru fiecare clasă, pentru fiecare cultură, pentru fiecare naţiune. Evanghelia creştină a intrat în cultura greco-romană şi Biserica a acceptat pluralismul pe care aceasta l-a însemnat pentru Koinonía şi mărturia creştină.

24. Cu toate acestea, deşi Crezul Niceean este larg folosit de Biserici din întreaga lume, mulţi creştini întreabă în mod legitim dacă mărturisirea credinţei Crezului de la Niceea înseamnă a fi obligat de forme de gîndire şi limbaj greco-romane antice. Recunoscînd aceasta, credem, totuşi, că participarea la acest proiect ar putea să ajute toate Bisericile să primească tradiţia comună şi să le lege de ceilalţi creştini din celelalte părţi ale lumii şi din tot timpul.

25. A vorbi despre „expresia comună a credinţei apostolice“, deci, nu înseamnă în mod necesar o singură formulare verbală. Credinţa poate fi comună chiar acolo unde cuvintele sînt diferite. Sarcina imediată este de a ne mişca spre expresii reciproc recognoscibile ale credinţei. Aceasta nu exclude posibilitatea ca o înţelegere reciprocă crescîndă să poată conduce eventual la acceptarea larg răspîndită a unei singure expresii a credinţei, fără abandonarea altor forme compatibile care există deja sau care ar putea fi formulate mai tîrziu. Nici una din acestea nu atrage după sine înlocuirea Crezului Niceean ca Simbol Ecumenic al credinţei apostolice.

III. *Spre o mărturisire comună a credinţei apostolice astăzi*

26. *Nevoia şi semnificaţia unei „mărturisiri comune“.*

a) Interpretarea Crezului Bisericii nu este acelaşi lucru cu mărturisirea în fapt a credinţei exprimate în Crez. Actul mărturisirii este întotdeauna personal, chiar dacă este făcut în comunitate. Este personal şi în sensul că în cele din urmă el se referă la persoana lui Iisus Hristos şi la realitatea personală a Dumnezeului Cel Întreit Unul. Înseamnă a lua parte cu Iisus (Lc. 12, 9) pentru adevărul şi iubirea proclamate de El. Aceasta implică de asemenea şi afirmaţii privitoare la cine e Iisus, dar aceste afirmaţii sînt subordonate intenţiei de aclamare a lui Iisus ca Domn şi de alăturare la misiunea lui în umanitate şi la proclamarea de către El a Împărăţiei ce va să vină.

b) Mărturisirea lui Iisus Hristos este însă şi un eveniment comunitar, pentru că după Înviere Iisus este prezent în Biserica apostolică şi ea proclamă cine este Iisus. A mărturisi pe Iisus Hristos acum, înseamnă a lua parte la aclamarea lui Iisus Hristos ca Domn (Rom. 10, 9) prin Sf. Duh (I Cor. 12, 3) şi în mărturisirea credinţei apostolice (I In. 4, 2—3) de către Biserică. De aceea mărturisirea personală a creştinilor individuali e încadrată în comunitatea Bisericii, chiar dacă ea apare în situaţii particulare şi se exprimă în moduri specifice. În mărturisirea lui (ei) personală, creştinul individual e sprijinit şi încurajat de comunitatea mărturisitoare. Mărturisirea comună a Bisericii nu exclude modificări individuale în situaţii specifice, cu condiţia să se exprime aceeaşi credinţă. Unitatea nu este uniformitate. În fapt, repetarea uniformă a Crezului Bisericii poate deveni şi un procedeu de a evita o mărturisire personală a lui Iisus Hristos într-o situaţie actuală.

c) Locul normal pentru mărturisirea Crezului în Viaţa Bisericii este Liturghia. Aici toţi creştinii sînt uniţi în lauda şi preamărirea Domnului lor. Astfel ei se dedică pe ei înşişi Domnului lor, ca să poată avea parte de comuniune cu El la Masa euharistică.

d) Această mărturisire comună în Liturghie se exprimă într-un limbaj de preamărire a lui Iisus Hristos şi al Dumnezeului Celui Întreit Unul, şi de speranţă în participare la acea slavă. Ea include, de asemenea, elemente narative care servesc la a identifica pe Iisus al istoriei şi relaţia lui cu Tatăl şi cu Duhul. Ea se bazează de asemenea pe căinţă, pentru că se cere o conversiune către Dum-

nezeu, o întoarcere spre Dumnezeu din robia față de o lume care s-a separat pe ea însăși de Dumnezeu. Numai printr-o astfel de conversiune se pot împărtăși creștinii de mîntuirea lui Dumnezeu.

e) Dacă mărturisire înseamnă participare la unitatea Trupului lui Hristos prin alăturare la aclamarea lui Iisus ca Domn, ea trebuie să depășească diviziunile moștenite dintre credincioși. De aceea, elementul de căință și conversiune în actul mărturisirii se aplică, de asemenea, și separației și diviziunii bisericilor. Separațiile noastre sînt împotriva voii Domnului. Este important pentru credința apostolică ca ea să fie mărturisită de Biserici ca una și aceeași credință, astfel ca, atunci cînd individul ia parte la mărturisirea liturgică a Bisericii, el sau ea să fie asigurați de o întoarcere a lor către Unul Iisus Hristos. Simplul fapt că actul mărturisirii este comun, deci, obligă Bisericile să-și depășească diviziunile și să caute o mărturisire comună a credinței apostolice care i-ar pune în situația de a intra din nou într-o comuniune conciliară (conciliar fellowship).

f) O mărturisire comună a credinței este cerută și în vederea provocărilor ivite din experiența umană și istorică contemporană ce se extind la toate Bisericile creștine deopotrivă, deși focarul lor poate fi diferit în situații diferite. Întrucît orice formă de mărturisire a lui Iisus Hristos implică căință, conversiune și înnoire din partea persoanei mărturisitoare, și o mărturisire comună a Bisericilor răspunzînd provocărilor vremii trebuie să implice o conversiune și înnoire în comunitatea umană. Acest fapt se aplică în primul rînd comunității din interiorul Bisericii și dintre Biserici, o comunitate de bărbați și femei deasupra tuturor barierelor create de rase, clase și culturi. Dar el se extinde și asupra comunității umane în genere, asupra conflictelor ei economice și politice în context național cît și internațional, pentru că Biserica dă mărturie despre Împărăția lui Dumnezeu, țelul ultim al întregii comunități umane. Biserica este chemată să fie un simbol al acestei comunități eshatologice de pace și dreptate. Dar ea își împlinește această funcție numai în măsura în care comunitatea Bisericii însăși este într-adevăr unită prin iubirea lui Hristos.

27. *Crezul ca și criteriu pentru o mărturisire comună a credinței apostolice.*

a) Provocările lumii prezente ca și un sentiment larg-răspîndit că acestor provocări nu li se poate răspunde în cuvintele crezurilor tradiționale și ale celorlalte documente confesionale ale Bisericilor, au dat naștere la un larg registru de declarații contemporane ale credinței creștine. Ele vin de la Biserici întregi ca și de la indivizi și grupuri. Pe lîngă acesta, există documente confesionale ale trecutului păstrate cu duioșie de Biserici particulare ca exprimînd credința părinților lor. Cum se raportează această varietate de documente și tradiții confesionale față de unitatea credinței creștine și sarcina unei mărturisiri comune a acestei credințe? Unitatea credinței apostolice este exprimată în Crezul Ecumenic proclamat în numele întregii Biserici ca un rezumat al învățăturii centrale a Scripturii și de aceea servind ca un criteriu pentru unitatea celorlalte declarații de credință cu învățătura Bisericii. În legătură cu Crezul Ecumenic, documentele confesionale ulterioare, inclusiv cele ale epocii noastre, vor fi evaluate în ce privește mărturia lor față de același Domn, exprimînd același Duh care unește Biserica în aceeași credință. Dar Crezul va fi citit de asemenea cu ochi diferiți în situații noi, astfel că asertiunile lui pot revela noi înțelesuri.

b) Atunci cînd pe baza Crezului Ecumenic sînt evaluate documentele confesionale ulterioare, Bisericile pot de asemenea redescoperi în acel Crez unitatea fundamentală a credinței pe care o au în comun în pofida separației lor. Cu cît vor evalua tradițiile lor confesionale particulare în lumina Crezului, cu atît pot învăța să înțeleagă celelalte tradiții ca exprimînd aceeași credință în situații și împrejurări diferite. În timp ce fiecare Biserică ar trebui să fie gata să interpreteze propria ei moștenire confesională în lumina credinței apostolice rezumate în Crezul Ecumenic, pe aceeași bază ea ar putea fi de asemenea în stare să accepte celelalte Biserici și moștenirea lor confesională.

c) Într-un asemenea proces de interpretare, pe această bază, a pozițiilor confesionale ale unei Biserici, ar putea deveni posibilă depășirea condamnărilor (anatemelor) formulate în trecut ca să excludă învățătura altor Biserici. Fără a se disocia în mod necesar de aceste judecăți ca atare, Bisericile pot descoperi că ele nu se mai aplică acestor alte Biserici așa cum sînt ele în prezent. Poate că con-

damnările particulare nu s-au aplicat niciodată intenţiilor fundamentale ale acelor luări de poziţii care le-au ocazionat. Aceasta nu vrea să spună că Biserica poate întotdeauna evita condamnarea unei învăţături false şi disciplinarea aderenţilor ei. Acest fapt exprimă un element esenţial al actului mărturisirii ca luînd partea lui Iisus în situaţii în care exigenţele Lui sînt disputate. Dar faptul dacă această condamnare se aplică sau nu în realitate unui oponent particular anume, rămîne deschis unei reconsiderări ulterioare.

28. *Pe calea spre o mărturisire comună.*

a) O provocare specifică care reclamă mărturisirea Bisericii faţă de Iisus Hristos şi Dumnezeul Cel Întreit Unul se iveşte din întîlnirea cu celelalte credinţe şi ideologii, mai cu seamă întrucît ele influenţează mintea creştinilor. Dar celelalte credinţe şi ideologii nu sînt simplu opuse lui Iisus Hristos. Ele pot conţine multe elemente de adevăr pe care Biserica creştină trebuie să le recunoască şi chiar împroprieze în propria ei viaţă şi înţelegere. Chiar şi respingerea explicită a proclamării creştine poate fi adeseori condiţionată de parţiale reprezentări greşite ale adevărului Evangheliei de către Bisericile însele.

b) Elemente ale unei mărturisiri comune a lui Iisus Hristos şi a Dumnezeului Cel Întreit Unul, sînt implicite în multe documente ale dialogului ecumenic, mai ales în *„Botez, Euharistie, Ministeriu"*, dar şi în multe acorduri bilaterale între Biserici particulare. Ele trebuie luate în considerare atunci cînd Bisericile se mişcă spre mărturisirea împreună a credinţei apostolice în contextul provocărilor lumii contemporane şi pe baza moştenirii lor comune.

c) O mărturisire comună a credinţei apostolice astăzi va pune în evidenţă potenţialul Crezului ca rezumat al învăţăturii apostolice de a lumina experienţa creştinilor şi Bisericilor lor într-o lume secularizată şi în contextul particular al diferitelor lor culturi. Ea va ajuta transformarea acestor experienţe prin puterea Duhului Cel de-viaţă-dătător răspunzînd provocărilor vremii şi reasigurînd astfel conştiinţa creştină a adevărului credinţei apostolice.

Recomandăm, deci, tema „Spre o expresie comună a credinţei apostolice astăzi", ca unul din proiectele de studiu principale ale Comisiei „Credinţă şi Constituţie" în anii următori.

Traducere şi notă de
Pr. Prof. Dr. *Ioan Ică*

SENSUL TEOLOGIEI ÎN ORTODOXIE SAU DESPRE „CĂILE TEOLOGIEI GRECEŞTI" MODERNE

Prezentînd în două numere trecute ale revistei (M.A. nr. 3 şi 4/1988) cititorilor noştri cea mai recentă şi semnificativă dispută teologică desfăşurată actualmente (în 1987) în presa religioasă din Biserica Ortodoxă a Greciei de azi, dispută în care se pare că nu s-a spus încă ultimul cuvînt, şi a cărei protagonişti sînt cunoscutul filozof şi teolog laic Chr. Yannaras (n. 1935), principalul teoretician şi mentor doctrinar al direcţiei de opinie teologică zisă a „neo-ortodocşilor" — adepţi ai noii înţelegeri existenţialist-personaliste de coloratură sentimental-erotică a dogmaticii şi spiritualităţii ortodoxe traduse în categoriile de limbaj, mentalitate şi sensibilitate ale culturii occidentale contemporane — şi cuviosul monah aghiorit *Teoclit Dionisiatul* (n. 1915), cea mai marcantă şi fecundă personalitate teologică contemporană a Sf. Munte Athos (vezi scurtele lor „fişe" bio-bibliografice în M.A. nr. 3/1988, p. 106—107), semnalam cu acel prilej o altă, încă şi mai răsunătoare, polemică desfăşurată înainte cu 12 ani (în 1975) între acelaşi monah aghiorit Teoclit şi bătrînul profesor de teologie *Panayotis Trembelas* (1886—1977), cel mai de seamă reprezentant al vechii şcoli de teologie academică conservatoare de la Universitatea din Atena unde a dominat în ultima jumătate a sec. XIX şi prima jumătate a sec. XX.

Dat fiind faptul că această dispută teologică din urmă nu este cunoscută cititorilor noştri şi, în genere, în cercurile teologice din Biserica noastră, ea nefiind semnalată în presa noastră bisericească la momentul desfăşurării ei, iar, pe de altă parte, faptul că ea a adus o contribuţie esenţială şi unică, excepţională în felul ei, la limpezirea temei principale de mare actualitate în Biserica ortodoxă — care a făcut de altfel obiectul principal al primelor două Congrese de teologie ortodoxă de la Atena 1936 şi 1976 — a precizării mai îndeaproape a fiinţei, sensului, identităţii ultime şi înnoirii teologiei ortodoxe ca şi a relaţiei ei autentice cu problematica istorică în continuă schimbare a umanităţii contemporane ca şi context al exerciţiului ei, oportunitatea şi necesitatea prezentării şi receptării adecvate a acestei controverse şi a lecţiei de principiu ce se degajă din ea, se va impune, credem, cititorilor interesaţi, de la sine.

Înainte de aceasta, însă pentru înţelegerea poziţiei exacte reprezentate de cei doi protagonişti angajaţi în dispută, sînt indispensabile cîteva date esenţiale privitoare la situaţia actuală a teologiei ortodoxe în Grecia de azi. În acest sens, pentru obiectivitate, vom apela la prezentarea de sinteză din conferinţa prof. dr. *Theodoros Zissis* de la facultatea de teologie a Universităţii din Tesalonic, cu titlul, *Orthodoxe Theologie in Griechenland heute* susţinută în iunie 1983 în cadrul celui de al IV-lea Seminar de teologie de la Chambésy desfăşurat sub genericul „Teologia în Biserică şi în lume" şi publicată în volumul *Theologie dans l'Église et dans le monde* (Études theologiques de Chambésy 4), Chambésy Génève, 1984, p. 176—185.

I.

Aşa cum arată prof. Th. Zissis, situaţia actuală a teologie ortodoxe din Grecia de azi este determinată în mod esenţial de situaţia nouă creată în Biserica Ortodoxă elenă după eliberarea în 1821 a unei părţi a teritoriului Greciei de sub dominaţia otomană şi crearea regatului grec modern pe al cărui tron puterile europene au impus un membru al casei princiare germane de Bavaria. Politica regilor bavarezi a urmărit sistematic alipirea Greciei moderne de Occident şi promovarea valorilor culturii greceşti clasice antice al cărei spirit a fost continuat de la Renaştere încoace de cultura Occidentului european. Pe plan bisericesc, aceste obiective s-au urmărit prin: desprinderea Bisericii greceşti de legăturile ei tradiţionale cu Patriarhia Ecumenică prin promovarea unui autocefalism îngust şi greşit înţeles; prin reprimarea şi discreditarea monahismului ortodox (din 500 de mănăstiri existente, Otto de Bavaria a închis 425); şi prin înfiinţarea, după modelul universităţilor germane, a facultăţii de teologie din Atena (1837) ca o instituţie de stat scoasă total de sub controlul Bisericii şi în care teologia se preda de laici cu studii obligatorii în Occident.

Un alt fenomen caracteristic pentru situaţia specifică a teologiei ortodoxe în Grecia modernă este apariţia şi dezvoltarea pe o scară largă a unei teologii paralele care nu mai era controlată de Biserică şi episcopii ei: teologia asociaţiilor religioase laice dintre care cea mai celebră, desigur, este frăţia ortodoxă misionară „Zoi" (1907). „Acest factor nou a fost decisiv în evoluţia teologiei greceşti şi el determină încă evoluţia ei pînă astăzi. Deşi motivele întemeierii acestor asociaţii religioase erau în sine bune, rezultatele n-au împlinit aşteptările, şi s-a confirmat aserţiunea potrivit căreia teologia nu poate fi rodnică decît în Biserică, chiar dacă episcopii sînt păcătoşi. Curînd, aceste asociaţii s-au lăsat influenţate şi s-au organizat după modelul mişcărilor occidentale similare, mai ales protestante. Ele s-au îndepărtat de Biserică făcînd din săli private centrele de acţiune ale lor. Puneau accent pe predică şi cîntarea creştină prin care valoarea evlaviei ortodoxe tradiţionale era diminuată. Accentuau în mod excesiv valoarea Sf. Scripturi în raport cu Tradiţia Sf. Părinţi, şi se temeau de dezvoltarea monahismului ortodox opus, în structura ierarhică şi ţelurile lui, instituţiilor lor. Defăimau şi luptau împotriva monahismului bisericesc, negau responsabilitatea episcopilor în oricare expresie spirituală şi se decideau pentru o preoţie universală. Deşi ţelul acestor asociaţii era apărarea şi promovarea evlaviei poporului, ele s-au dezvoltat în curînd ca grupuri închise, în care ca membri erau primiţi numai cei „buni" în sensul concepţiei lor noi despre morală. Dominant era un egoism făţarnic şi tendinţa de a privi pe ceilalţi ca

păcătoși. Iar speranța pentru succesul operei lor aceste organizații și-o puneau nu în Dumnezeu și Biserică, ci în oamenii politici de la putere" (p. 179—180). Toate acestea reprezentau deviații teologice și ecleziale de tip protestant și de natură quasi-sectară promovate și propagate și la noi între cele două războaie mondiale de asociații și frății „ortodoxe" misionare românești de tipul „Oastei Domnului" a căror evoluție și deviere rapidă de la criteriile eclesiale și spirituale ortodoxe a obligat Biserica noastră Ortodoxă la măsuri ferme și o delimitare clară și hotărîtă.

În consecință, în această perioadă teologia greacă „a început să se dezvolte într-un mod nou și diferit" de cel de pînă în 1821, adică: „fără legătură cu Patriarhia Ecumenică care vreme de secole fusese centrul Ortodoxiei, în Universități de stat fără luarea în considerare a tradiției mistico-ascetice a Sf. Părinți, fapt pentru care teologia asociațiilor religioase laice a căpătat constant din ce în ce mai multă importanță. Cu această descriere poate fiecare să-și facă în mare o imagine asupra teologiei actuale. Desigur de atunci a trecut multă vreme. Influența străină ne-a devenit clară și ne străduim să o depășim. Va mai fi, însă, cale lungă pînă ce teologia greacă își va fi regăsit conștiința de sine cîtă vreme aceste instituții continuă să participe la funcționarea ei și să determine evoluția ei" (p. 180).

Pînă în 1941, facultatea de teologie de la Atena a fost unica școală care a dat vreme de un secol teologi cu studii superioare Bisericii Greciei. În condițiile întemeierii, organizării și desfășurării activității ei, era aproape inevitabil ca să nu fi fost puternic dominată de influențele occidentale. Nu în exclusivitate însă, și aceste excepții notabile sînt reprezentate de prof. Gr. Papamihail, mitrop. Hrisostom Papadopoulos, cu studii în Rusia și, respectiv, Ierusalim, și, mai aproape, prof. I. Karmiris, toți trei de orientare neopatristică.

Înființată în 1941, la cinci ani după Congresul de teologie ortodoxă de la Atena (1936) care a denunțat influențele heterodoxe (catolice și protestante) exercitate după 1453 asupra teologiei ortodoxe în condițiile dificile în care s-a găsit Ortodoxia în ultimii 500 de ani și a proclamat necesitatea reîntoarcerii la Părinți, Facultatea de teologie ortodoxă de la Tesalonic a devenit, nu în ultimul rînd datorită aflării ei sub jurisdicția nemijlocită a Patriarhiei Ecumenice și a proximității Muntelui Athos, o „facultate a Sf. Părinți" recunoscută ca atare pe plan internațional. Aici s-au celebrat solemn aniversarea a 600 de ani de la moartea Sf. Grigorie Palama (în 1959), mileniul Muntelui Athos (în 1963) și tot aici, la Tesalonic, a luat ființă în 1968, din inițiativa patr. ec. Atenagora, Institutul patriarhal de studii patristice cu sediul la mănăstirea Vlatadon, institut condus cu competență de cunoscutul patrolog prof. P. K. Christou.

„Teologia neopatristică de la Tesalonic reprezintă astăzi un viitor promițător pentru teologia greacă, chiar dacă la Tesalonic mai există și alte tendințe teologice. Aceste tendințe sînt reprezentate de teologia care aparține asociațiilor religioase laice care în baza activității lor influențează încă o parte serioasă a forțelor teologice din Grecia" (p. 183). Între acestea, un rol hotărîtor îl are încă asociația „Zoi". „Neîndoielnic ea a transmis mult element creștin tinerilor credincioși și teologi, nu însă și din cel ortodox". Asociația s-a compromis însă, iremediabil, prin colaborarea strînsă și activă în anii 1967—1974 cu regimul dictatorial al coloneilor. Cu sprijinul acestuia, întreaga conducere efectivă a Bisericii grecești a trecut practic în mîinile unor membri sau simpatizanți ai acesteia. Sub arhiepiscopul Ieronim Kotsonis (decedat recent în nov. 1988), s-a urmărit pe plan bisericesc independența și desprinderea totală a Bisericii Greciei de Patriarhia Ecumenică, iar pe plan național edificarea cu sprijinul nelimitat al regimului a unei așa-numite „civilizații grecești creștine" (prof. A. Tsirintanis), „idee antiortodoxă și contrară Tradiției" în opinia prof. Zissis (p. 183).

Pe de altă parte, între timp, ca urmare a unor puternice crize interne provocate de divergențe doctrinare și practice, în anii 1959—1961 organizația „Zoi" se scindase în felul următor: marea majoritate a membrilor de vîrstă medie au rămas în continuare „zoikí" în organizația cu același nume ale cărei figuri dominante în această epocă au fost arhiep. Ieronim Kotsonis, prof. Savva Agouridis, prof. A. Tsirintanis ș.a.; o minoritate în vîrstă reprezentînd pe „paleozoikí" au întemeiat sub conducerea prof. P. Trembelas frăția teologilor „Sotir"; iar un grup de tineri membri reprezentînd pe „neozoikí" printre care Chr. Yannaras, P. Nellas,

V. Gondikakis ş.a. au părăsit „Zoi"-ul, constituind spontan şi neorganizat, gruparea zisă a „neo-ortodocşilor" coagulată în jurul periodicelor „Synorò" (ed. Chr. Yannaras) şi, mai recent, „Synáxí" (ed. P. Nellas), grupare cu o atitudine violent negativă faţă de „Zoi".

Ca urmare a compromiterii asociaţiilor religioase laice şi a criticilor acerbe pe care acestea le-au provocat, arată prof. Zissis, „s-a căutat un loc şi o instituţie corespunzătoare în care să poată fi găzduite noile forţe teologice ale „Zoi"-ului cuprinse de nelinişte şi de un puternic sentiment de nesiguranţă spirituală. Pentru aceasta a fost ales monahismul ortodox pînă atunci combătut. Administraţia Bisericii avea acum încredere în ei, căci în fruntea Bisericii sta arhiep. Ieronim. Adepţii „Zoi"-ului au ocupat împreună cu administraţia bisericească multe mănăstiri de la Muntele Athos şi au atras la ei conducerea mănăstirilor. Pe atunci Athosul se găsea într-o stare critică. Lipseau monahi ca să ţină în funcţie clădirile sfintelor Mănăstiri. Aceasta n-a afectat, însă, viaţa duhovnicească. În unele mănăstiri, schituri, „colibe" şi chilii se practica în continuare sfînta isihie. Mult înainte ca frăţiile de tineri provenite din asociaţiile religioase laice să vină la Athos, dinamismul şi spiritualitatea lui se manifesta eficient prin însemnate figuri athonite. Aceste frăţii de tineri dădeau, neîndoielnic, în afară impresia unei vieţi spirituale şi a unui dinamism intens, unde trebuie, însă, să ne întrebăm dacă ele trăiseră acelaşi lucru şi în interior. Fapt este că atoniţii bătrîni au privit cu anumită rezervă şi temere apariţia acestor grupuri la Sf. Munte. Ei se temeau ca aceste frăţii ar putea aduce cu ele la Sf. Munte spiritualitatea lor neortodoxă din lume şi ca prin aceasta, spiritualitatea monahală să fie schimbată. Optimiştii, printre care se numără şi vorbitorul, speră însă ca forţa spirituală a Athosului va reuşi să asimileze tendinţele noilor frăţii. În orice caz, teologia acestor asociaţii religioase care în lume n-au avut succes, poate acum mai uşor vorbi în haina monahală, şi ea pretinde astăzi un loc în dezvoltarea teologiei în Grecia. Vechile legături pe care aceşti monahi le aveau cu profesori de la facultăţile teologice pe baza originii lor comune de la „Zoi" sau a mentalităţii lor comune, au contribuit indirect, prin Sf. Munte, la faptul că spiritul organizaţiilor lor supravieţuieşte şi în lume. Chiar dacă plănuita deprindere a Bisericii din Grecia de Patriarhia Ecumenică a eşuat — şi astăzi legitimitatea şi canonicitatea sînt iarăşi restabilite în conducerea Bisericii Greciei iar, sub arhiep. Serafim, relaţiile cu Constantinopolul au fost iarăşi întărite — monahismul atonit stă în continuare sub controlul mişcării „Zoi" (p. 184)." Principalii reprezentanţi teologici ai acestor „neozoişti" atoniţi sînt arhimandriţii Vasilios Gondikakis, egumenul mănăstirii Stavronikita, şi Gheorghios Kapsanis, egumenul mănăstirii Grigoriou, care din 1968 au preluat practic conducerea Sf. Munte, poziţie pe care o deţin pînă astăzi; în activitatea lor, ei urmăresc o reorganizare a vieţii mănăstirilor atonite pe baza unui chinovialism strict avînd la bază acele frăţii de tineret menţionate mai sus, frăţii care deţin controlul mai multor mănăstiri mari, dar care au simpatizanţi şi membri infiltraţi în mai toate marile mănăstiri atonite.

Ne oprim aici cu tabloul situaţiei actuale a teologiei greceşti întrucît doar aceste tendinţe şi orientări dominante se referă nemijlocit la polemicile şi controversele de care ne ocupăm. Pentru a fi complet ar fi trebuit neapărat menţionate şi teologia „politică", de orientare socialistă acum, promovată de prof. Savva Agouridis, unul din cei mai apropiaţi colaboratori ai arhiep. Ieronim, tendinţă care a găsit puţin ecou în cercurile teologice ateniene, dar are mulţi susţinători printre profesorii de la Tesalonic, foşti elevi ai acestuia, ca şi teologia „ecumenistă" de mare deschidere şi avangardă chiar promovată de regretatul prof. N. Nissiotis. Aşa însă cum semnificativ remarcă în finalul conferinţei sale prof. Zissis, „cel mai însemnat lucru este desprinderea teologiei greceşti de influenţele străine. Acest lucru este necesar atîta timp pînă cînd ea va fi restabilită în originalitatea şi deplinătatea sa" (p. 185).

II.

Acest succint tablou al principalelor tendinţe existente în teologia ortodoxă greacă actuală şi al sarcinii principale care îi stă încă înainte, permite o situare

mai exactă şi clară a protagoniştilor celor două controverse teologice (din 1975 şi 1987) care fac obiectul studiului de faţă.

În acest context, cuviosul Teoclit Dionisiatul apare ca un reprezentant şi continuator fidel al Tradiţiei spirituale ortodoxe celei mai vechi şi autentice, cea a marilor Bătrîni de la Athos din ultimele decenii ale sec. XIX şi prima jumătate a sec. XX, ca egumenul Gavriil Dionisiatul (1886—1983) al cărui ucenic şi fiu duhovnicesc el este, ieromonahul Atanasios Iviritul, ş.a. Ca atare, teologhisirea sa se plasează în descendenţa directă a teologiei Sfinţilor Grigorie Palama (1295—1359) şi Nicodim Aghioritul (1744—1804), prin care asimilează şi continuă fidel atît în litera, cît mai ales în spiritul şi metoda ei, marea Predanie duhovnicească filocalică şi patristică a Bisericii răsăritene în integralitatea exigenţelor ei spirituale şi intelectuale. În calitatea sa de campion al acriviei unei Ortodoxii patristice autentice şi integrale, orientarea teologiei cuv. Teoclit se demarcă net faţă de toate direcţiile şi tendinţele din teologia greacă actuală, fireşte în primul rînd faţă de cele ale „neozoiştilor" inovatori (atît a celor „atoniţi" cît şi a celor „neoortodocşi", din lume, legaţi între ei, cum s-a arătat mai sus, printr-o adîncă solidaritate şi o mentalitate spirituală comună, fapt care explică foarte bine, de exemplu, de ce conducătorii actuali ai Athosului, egumenii Vasilios de la Stavronikita şi Gheorghios de la Grigoriou, au refuzat să se asocieze criticii drastice exercitate de Dionisiat împotriva erotologiei „neo-nicolaite" a prof. Chr. Yannaras, declarînd că, în concepţia lor, nu ar fi vorba de fapt de o „neoortodoxie" — vezi interviul arhim. Vasilios Stavronikitanul din „Orthódoxos Týpos" nr. 784, 8 aprilie 1988, p. 1), cît şi faţă de cele ale „paleozoiştilor" conservatori al căror mentor teologic a fost şi este încă, în continuare, prof. P. Trembelas (în acest din urmă caz, critica cuv. Teoclit bucurîndu-se, însă şi de sprijinul integral al conducătorilor „neozoişti" ai Athosului menţionaţi mai sus).

În calitatea sa de „vechi-zoist" şi intemeietor al unei organizaţii ortodoxe laice: frăţia teologilor „Sotir" (în 1961), prof. P. Trembelas (1886—1977) face parte din vechea gardă a „Zoi"-ului fiind un adept integral şi intransigent al idealurilor şi metodelor acestei organizaţii din care s-a inspirat în mare măsură în orientarea generală a scrisului lui teologic şi pe care le-a susţinut activ, la rîndul lui, prin opera sa, conferindu-le infrastructura teologică. Reprezentant tipic al unei teologii academice („pozitive") conservatoare, intransigent „ortodoxiste" şi antioccidentale în manifestare, dar în continuitate cu tradiţiile şcolii de teologie ateniene din ultimele decenii ale sec. XIX şi începutul sec. XX în care s-a format, el este autorul unei opere teologice imense, de multe mii de pagini, şi care acoperă aproape totalitatea disciplinelor teologice: dogmatica, apologetica, omiletica şi catehetica, liturgica şi interpretarea Scripturii (vezi bibliografia alcătuită de prof. Ev. Theodorou în „Anuarul ştiinţific al facultăţii de teologie din Atena", tom. XVII, 1968—1971, dedicat acestuia, p. VII—LXXXIV). Deşi elaborate în mare parte după apelul de reîntoarcere la Părinţi lansat de Congresul de teologie de la Atena (1936), opera sa, în care biblicismul şi ritualismul liturgic domină, se resimte prea puţin din spiritul şi metoda teologhisirii patristice autentice, recursul la Părinţi limitîndu-se la simple citate de susţinere a tezelor proprii scoase din operele Sf. Părinţi însă numai pînă la Sf. Ioan Damaschin inclusiv.

Spiritul şi inspiraţia generală a teologiei prof. Trembelas au ieşit, însă cel mai clar în evidenţă în ultimul studiu mai amplu, în 2 părţi, scris de acesta la adînci bătrîneţi (între 86—87 de ani) şi intitulat *Misticism-apofatism, teologie catafatică;* publicat iniţial în „Anuarul ştiinţific al facultăţii de teologie din Atena", tom. XIX (1972) p. 5—98 şi tom. XX (1973), p. 161—227, el a apărut şi separat sub forma a două broşuri în 1974 şi, respectiv, 1975 (ed. II, în 1981, 124+91 p.). Prin acest studiu, prof. Trembelas îşi propune să ia atitudine împotriva unei false concepţii despre apofatism vehiculate în presa teologică elenă în anii '70, în care teologia apofatică apare ca putînd exista şi separat de teologia catafatică, ca ceva ce poate fi abandonat şi reasumat, reasumarea dimensiunii apofatice în teologia actuală putînd creea, chipurile, acel climat de libertate care ar permite refacerea mai rapidă a unităţii creştine urmărite de mişcarea ecumenică. În faţa acestei concepţii, studiul îşi propune să prezinte adevărata natură a relaţiei existente între apofatism şi catafatism în teologia Părinţilor. Axat pe ideea, justă în sine, a inseparabilităţii dintre teologia apofatică şi catafatică şi pe relevarea gravelor consecinţe

ce decurg din disocierea lor, studiul prof. Trembelas este alcătuit din 2 părţi inegale: o parte generală, foarte scurtă (25 p.), care tratează despre „misticism în genere" şi o parte specială, amplă, în care sînt analizate „apofatismul şi teologia mistică după unii mistici mai însemnaţi": 1. Dionisie Areopagitul, 2. Macarie Egipteanul, 3. Simeon Noul Teolog, 4. Nichita Stitatul (în fasc. I), 5. Maxim Mărturisitorul şi 6. Grigorie Palama (în fasc. II).

Fundamentale şi revelatorii pentru poziţia şi orientarea teologică a autorului, sînt însă consideraţiile principiale din partea generală referitoare la „misticismul în genere" (I, p. 13—22) consideraţii preluate după *A History of Christian Doctrine* a anglicanului G. P. Fisher. Definit ca „experienţă religioasă personală şi subiectivă", misticismul poate avea atît o formă „maladivă" (în religiile şi filozofiile necreştine), cît şi una „sănătoasă", întemeiată pe cuvintele Scripturii şi Tainele Bisericii, şi indispensabilă pentru trăirea vieţii creştine autentice, întrucît adevărul divin al Revelaţiei nu poate fi înţeles şi aprofundat fără „auzul" şi „văzul"" speciale ale credinţei. „Misticismul sănătos este cel al Evanghelistului Ioan şi al lui Thomas de Kempis", precizează apoi prof. Trembelas, citînd pe J. von Oosterzee *(Christian Dogmatics)*. În conformitate cu această viziune psihologică a misticii preluată integral de la Fisher, sîntem avertizaţi în continuare că „misticismul sănătos", bazat pe învăţătura Scripturii, Părinţilor şi Bisericii, nu se limitează numai la sentiment ci include atît intelectul cît şi voinţa, viaţa în Hristos autentică trebuind să se realizeze prin toate cele trei facultăţi ale psihicului uman. Formele „maladive" ale misticismului sînt cele în care domină exclusiv intelectul, ca în misticismul intelectualist filosofic care duce inevitabil la agnosticism, ateism sau panteism, sau sentimental, ca în misticismul religios sentimental de tipul lui Meister Eckhart, J. Tauler, H. Suso, J. Gerson, care duce şi el inevitabil la panteism. În ambele aceste forme, care adeseori se metamorfozează reciproc una în cealaltă, se ajunge, prin admiterea fie numai a intelectului fie numai a sentimentului ca unică autoritate şi izvor nemijlocit al cunoaşterii adevărului, la contestarea Scripturii, Tradiţiei şi Tainelor Bisericii. Misticismul religios deviat poate fi astfel definit (tot după Fisher) ca „nebunie a sentimentului", în care intelectul şi voinţa dispar, fiind „sinonim cu extazul".

În ce priveşte apofatismul ortodox, care nu poate fi separat nici opus teologiei catafatice fără a se cădea în agnosticism, ateism sau panteism, (I, p. 23—32), el are 2 accepţiuni: a) doctrină dogmatică fundamentală despre Dumnezeu, mai exact despre ce *nu* este el (deci teologie a negaţiilor), şi incognoscibilitatea Lui, doctrină proclamată de consensul unanim al Scripturii, Părinţilor şi Liturghiei; şi b) cale şi trăire ascetică practică, experienţă a cunoaşterii Dumnezeului transcendent prin necunoaştere, nedetaşabilă de experienţă catafatică a Scripturii şi Tainelor Bisericii, cu care alcătuieşte un întreg, fiind o conplinire esenţială a acesteia.

Pe această doctrină şi practică ascetică „sănătoasă" a apofatismului de către Părinţii din primele cinci secole, după prof. Trembelas, „Pseudo-Dionisie" Areopagitul (I., p. 35—58) a venit să grefeze teologia intelectualistă a negaţiilor şi practica sentimentală a Extazului, preluate din neoplatonism. Influenţa masivă şi predominantă în Occident a teologiei negative şi misticismului extazului (de obîrşie neoplatonică) vehiculate de scrierile „pseudo-dionisiene" ar fi responsabilă de evoluţia actuală a filozofiei şi teologiei occidentale spre panteism (în idealism) sau agnosticism şi ateism (ca de ex. filozofiile existenţiale ale lui Jaspers şi Heidegger). Citînd „*theologia mystica*" V (P.G. 3, 1045) a lui „Pseudo-Dionisie", prof. Trembelas exclamă: „Cînd am întîlnit negarea „paternităţii" şi „filiaţiei", şi a atributelor lui Dumnezeu de „lumină" şi „duh", ne-a venit în minte bănuiala: oare nu familiarizarea cu aceste teorii ce-şi au obîrşia în neoplatonism, se datorează slăbirea sensibilităţii dogmatice ortodoxe, cea care a provocat devierea atît de periculoasă a mişcării zise ecumenice?" (I, p. 48—49).

Aceeaşi influenţă nefastă a scrierilor „pseudo-dionisiene" ar fi responsabilă şi de unele „excese" care apar la teologii mistici răsăriteni recunoscuţi ca Sfinţi în materie de Biserica Ortodoxă. În opinia prof. Trembelas, aceste „excese" se referă, pe de o parte, la concentrarea excesivă a apofatismului practic al vieţii ascetice pe vederea lui Dumnezeu şi unirea cu El prin Extaz, practică mistică predominantă sentimentală, în opinia sa, însoţită de desconsiderarea corelativă a

Scripturii şi a Tainelor, şi aproape inevitabil înclinată spre panteism. Pe de altă parte, tot influenţei „pseudo-dionisiene" i s-ar datora supralicitarea teologică a distincţiei *reale* dintre fiinţa şi energiile divine căreia nu i s-ar fi remarcat, de aceea, suficient caracterul de mister, ipostazierea şi izolarea acestora din urmă de fiinţa divină într-un mod care ar afecta destul de serios simplitatea divină, introducînd un fel de „compoziţie" în Dumnezeu.

Pe lîngă atitudinea net şi fără nici un echivoc negativă a autorului faţă de scrierile „pseudo-dionisiene" ale Areopagitului, atitudinea care trece de la chestiunea istorică a autorului acestora la caracterul creştin al doctrinei sale şi, prin aceasta, la suspectarea întregii Tradiţii mistice a Bisericii răsăritene influenţată de acesta, deosebit de şocante sînt afirmaţiile prof. Trembelas referitoare la încă alţi doi mari Părinţi şi dascăli ai spiritualităţii ortodoxe autentice: Sf. Simeon Noul Teolog, despre ale cărui iluminări, din tinereţea sa cel puţin, se afirmă că „nu este exclus ca, mai ales cînd e vorba de temperamente sensibile, ele să aibă loc dintr-o supratensiune a nervilor şi dintr-o suprasolicitare (psihică) provenită dintr-o preocupare preexistentă" (I, p. 91), şi că învăţăturile sale „dacă nu pot fi considerate eretice, se prezintă cel puţin ca insolite şi bizare" (I, p. 96); şi, respectiv, Sf. Grigorie Palama despre care se afirmă că, în învăţătura sa despre energiile necreate, „a fost atras dintr-o oarecare măsură spre aceeaşi confuzie" ca şi Varlaam potrivnicul său, şi teologia scolastică reprezentate de acesta, „numai că în direcţie opusă" (II, p. 44) sau că „a fost un exces ca el să evite în întregime termenul „creat" din efectul energiilor necreate" (ibidem).

Aceste afirmaţii, ca de altfel întreg studiul prof. Trembelas, au provocat, cum era de aşteptat, scandal şi consternare la Sf. Munte. Prima reacţie critică ce a dat expresie acestui val de indignare al monahilor aghioriţi, a constituit-o amplul comentariu al cuv. Teoclit Dionisiatul cu titlul *În jurul unui studiu teologic* publicat în „periodicul aghiorit" editat chiar de el *„Athonikì dialóghi"* („Dialoguri atonite") nr. 29—30, iun.—iul. 1975, p. 9—18. După o introducere în care arată că un astfel de studiu n-ar fi trebuit scris de prof. Trembelas întrucît, datorită formaţiei sale, acesta nu dispunea de toate premizele şi condiţiile teologice şi duhovniceşti necesitate de un asemenea subiect, monahul Dionisiat se referă pe larg şi punct cu punct la modul nepermis în care autorul studiului generalizează, extrapolîndu-le ilicit, categoriile de interpretare ale misticismului occidental sentimental asupra teologiei mistice efectiv duhovniceşti a Părinţilor răsăriteni, tratîndu-i nediferenţiat în aceeaşi clasă, şi, mai cu seamă, la modul inacceptabil şi scandalos în care sînt prezentaţi şi caracterizaţi în lucrarea profesorului atenian Sfinţii Dionisie Areopagitul, Simeon Noul Teolog şi Grigorie Palama, încheind cu cîteva excelente precizări asupra cauzelor eclipsei apofatismului şi teologhisirii patristice autentice în modul de înţelegere şi predare a teologiei ortodoxe la facultatea din Atena, şi asupra formelor de viaţă concrete în care se întrupează în Biserică teologia catafatică şi apofatismul, prima fiind îndeobşte trăită în lume, iar cel de-al doilea, de regulă, de către monahi. Drept exemplu al spiritului în care a fost întreprinsă critica cuv. Teoclit redăm în continuare următorul fragment: „Scriind acestea, nu avem nici o intenţie să denigrăm pe bătrînul şi întru totul venerabilul teolog ce s-a cheltuit ca o luminare în slujirea poporului elen şi învăţătura teologiei ortodoxe (...). Nădăjduim însă, că şi el va înţelege spiritul de care am fost conduşi să semnalăm observaţiile noastre care-i dau prilejul unei elucidări a punctelor pe care le-a atins întrucît în paralel am vrut să salvăm autoritatea Sf. Părinţi şi a învăţăturii lor. Dar avem datoria să fim obiectivi. Dacă apofatismul, ca viaţă în Duhul Sfînt, n-a lipsit niciodată din Biserică, era firesc să avem o eclipsă aproape totală a învăţăturii apofatismului de la catedrele universitare de după Turcocraţie. Lucrul se explică uşor. Dacă în Bizanţ păstorii Bisericii au predat învăţătura ortodoxă constituită din teologia apofatică şi catafatică, pentru că ei erau promovaţi în principal dintre monahi, după eliberarea Eladei, însă, teologia a fost predată la Universitate de teologi laici, care studiau la protestanţi şi la romano-catolici. Fiind, însă, laici şi neputînd să se împărtăşească de experienţa duhovnicească a Ortodoxiei — cea a apofatismului — ei rămîneau întreaga viaţă pe marginile delimitate de teologia catafatică ce puteau fi foarte bine acomodate cu cele două teologii occidentale amîndouă la fel de condamnabile. Cu această „tradiţie", pe care o continuăm şi azi, am ajuns în zorii sec. XX, nebănuind că aşa

stăpînim numai jumătate din Ortodoxie, adică partea mărturisitoare şi Sf. Taine. Preţioasele comori ale vieţii în Duhul Sfînt le ignoram împlinind în noi cuvîntul: „Dar nici n-am auzit dacă este Duh Sfînt" (F. Ap. 12, 2) pe altă cale decît cea a Tainelor. Abia înainte de anii '20 a început să se vorbească serios despre partea duhovnicească a Ortodoxiei, care ţine de teologia apofatică, prin ediţiile Părinţilor, ale textelor filocalice şi primele studii despre Sf. Grigorie Palama şi Teologia mistică mai întîi de către teologii ruşi din Occident şi în continuare la Tesalonic unde se continuă editarea Operelor lui complete. În acest climat s-a găsit, şi de aceea este puţin responsabil, şi teologul Trembelas. Dar este spre cinstea lui că, afară de formulările lui blamabile şi care au nevoie de explicaţii ulterioare, n-a ajuns pînă la punctul de a caracteriza pe Sf. Simeon Noul Teolog ca un „mistic bolnăvicios, precursor al misticilor bolnăvicioşi ai sec. XIV", cum scria în Patrologia sa prof. D. Balanos care nu ezita să completeze injuria astfel: „Multă cerneală s-a vărsat pentru o temă — isihasmul — atît de şocantă pentru logica noastră!" Alţi doi teologi, profesori la Universităţile noastre, au spus aproape aceleaşi lucruri. Singura excepţie de la această regulă a fost Grigorie Papamihail. De ce? Pentru că a studiat la Academia din Kiev. Această „generaţie" de teologi au format această mentalitate antiapofatică pentru care subzistă şi un fel de reacţie alergică la spectacolul vieţii Monahilor-Sfinţilor, şi despre care se potriveşte, poate, cuvîntul Apostolului: „cei sufleteşti nu primesc cele duhovniceşti". Prin urmare nu e inexplicabil nici faptul că voluminoasa operă a autorului nu conţine şi studii asupra Părinţilor mistici, nici pentru ce nu primeşte în mod elogios bogăţia Teologiei Mistice ci, dimpotrivă, priveşte ca pe ceva de prisos nu cu totul indispensabil această glorie a Ortodoxiei. Repetăm. Nu-l acuzăm pur şi simplu, ci îl înţelegem şi justificăm pe teolog, faţă de care nutrim o veneraţie nescăzută. El n-a greşit cu nimic dacă a trăit într-o epocă care nu avea prea mult de dat. A fost, incontestabil, nu lucrător zelos şi neobişnuit în via Domnului, dar „în generaţia lui". Părinte al Bisericii n-a fost, măcar că, cu înzestrarea lui naturală, cu iubirea lui de trudă şi rîvna sa iubitoare de virtute, ar fi putut să fie. Dar climatul epocii nu l-a ajutat. (...) Nici opera lui teologică, nici numele lui nu sînt destinate să dăinuiască prea mult. Supravieţuiesc în vecii vecilor numai acele opere care au mireasma cea bună a Duhului Sfînt, „sarea" care le face nestricăcioase. Supravieţuiesc din uitare cei ce intră pe calea apofatică „cea strîmtă şi cu chinuri" şi au ajuns la lărgimea „libertăţii fiilor lui Dumnezeu". Ceilalţi, cei mulţi, cei ce umblă pe calea catafatică, primesc cu recunoştinţă „dinarul" lor de la Domnul viei pentru „greutatea zilei şi arşiţa" pe care le-au suportat şi merg în „sălaşul" lor cu multă milă şi milostivirea lui Dumnezeu, şi sînt uitaţi. Nimic mai mult" (p. 15 b—16 b).

La toate acestea, prof. Trembelas a replicat printr-un lung şi prolix *Răspuns pentru preacuviosul monah Teoclit Dionisiatul,* publicat în 5 numere din „Orthódoxos Týpos" nr. 244—248, 15 oct.—15 dec. 1975. Dînd lungi citate din G. Florovsky, J. Meyendorff şi Vl. Lossky (O.T. nr. 245, 1 nov. 1975, p. 3), el îşi reafirmă energic în primul rînd poziţia sa faţă de „Pseudo-Dionisie" în afirmaţii tranşante de felul: „Altceva sînt Părinţii şi altceva este Pseudo-Dionisie. Nu este Pseudo-Dionisie unica rădăcină a apofatismului. Nici nu este permis a identifica pe unii Părinţi mai vechi sau mai noi cu Pseudo-Dionisie. Dacă exercit critică asupra lui Pseudo-Dionisie, nu înseamnă că exercit critică şi asupra Sf. Maxim, Sf. Simeon Noul Teolog şi Sf. Grigorie Palama. Şi dacă resping autenticitatea scrierilor areopagitice nu urmează că resping apofatismul. Trebuie, însă, să înţelegem că chestiunea autorului acestor scrieri nu e o subtilitate indiferentă" (O.T. nr. 246, 15 nov. 1975, p. 3). În ce priveşte judecăţile sale asupra Sfinţilor Grigorie Palama şi Simeon Noul Teolog el le justifică prin faptul că cel dintîi, influenţat, evident, de Pseudo-Dionisie n-ar fi reuşit să surprindă şi menţină întru totul în formulele sale caracterul de „mister" al distincţiei dintre fiinţa şi energiile divine (şi aici el citează, neconcludent însă §§ 23 şi 26—27 ale Tomosului sinodal din 1351), iar în cazul celui de-al doilea, expresiile „temperament sensibil" şi „sentimental", „supratensiune nervoasă" şi „descărcare" psihică s-ar referi exclusiv la experienţele sale din perioada încă neduhovnicească a tinereţii sale, înainte de intrarea în monahism, şi ca atare sînt folosite „liber" şi „inocent" (O.T. nr. 247, 1 dec. 1975, p. 3). În privinţa tonului polemic al răspunsului său şi lăsînd deoparte atacurile şi aluziile

personale, ne putem face o imagine din următoarele pasaje: „Era firesc să vă revoltaţi citind aceste rînduri" — e vorba de observaţiile lui Fisher despre natura sentimentală a misticismului — „care reprezintă dezavuarea unei îndelungate asceze a voastre înţelese ca o aservire şi o captivitate generală a tuturor facultăţilor sufletului vostru sentimentului vostru numai" (ibidem). „Nu se tulbură, însă, cuviosul monah Teoclit pentru că anglicanul Fisher s-a atins de vreo dogmă a Ortodoxiei, ci pentru că prin cele ce scrie acest străin a pus degetul pe rana adîncă şi canceroasă a d-lui Teoclit. Sînt constrîns să repet iarăşi pentru preacuviosul monah Teoclit că miracolele reale ale îndumnezeirii şi ale desfătării, departe de lumea aceasta, de vederea lui Dumnezeu nu se datorează apofatismului pe care l-a introdus Pseudo-Dionisie, cel ce a păstrat de la neoplatonicieni şi extazul lui Plotin". „Repet: pentru Dv. apofatismul lui Dionisie e totul. Fără el, iarăşi, Tainele predate Bisericii de Hristos şi Apostoli ca mijloace de mîntuire şi sfinţire nu reprezintă un întreg complet". Pentru ca, punînd punct unei „lecţii" prin care vrea să-l înveţe pe cuv. Teoclit care este adevăratul apofatism şi isihasm al Bisericii, să conchidă: „Cultivarea şi aţîţarea, prin aprinderea şi hipertrofia sentimentului, a extazului pe care l-a favorizat şi păstrat Pseudo-Dionisie de la Plotin, duce fără osteneală şi fără multe lupte la desfătările vieţii mistice, viaţă plină de farmece înşelătoare şi învecinîndu-se cu Raiul sau continuînd în Iad". „Că pasajul din *theologia mystica* I (P.G. 3, 1001) care exprimă ce simte cel ce pătimeşte extazul este într-adevăr panteist, e suficient să citim textele biblice: In. 1, 18; I Tim. 6, 14 şi Exod 23, 20. De altfel acest fapt este confirmat şi de nenumărate cazuri din istoria religiilor care arată că cele mai multe deviaţii ale misticilor rătăciţi sînt spre panteism" (O.T. nr. 248, 15 dec. 1975, p. 3).

Replica cuv. Teoclit la lungul răspuns al prof. Trembelas, a venit printr-un al doilea comentariu cu acelaşi titlu: *În jurul unui studiu teologic (II)* publicat tot în „Dialoguri atonite" nr. 33—34, nov.—dec. 1975, p. 8—19. În acest al doilea text, monahul aghorit îşi reafirmă convingerea sa privitoare la inadecvarea metodei folosite în studiul în discuţie de prof. Trembelas, denunţă spiritul general de suspiciune faţă de teologia duhovnicească a Părinţilor şi superioritatea inadmisibilă şi lipsită de smerenie cu care savantul teolog le acordă sau refuză acestora de la înălţimea spiritului critic şi a ştiinţei sale, atestate de ortodoxie. De asemenea declară cu totul inacceptabilă izolarea şi scoaterea Sf. Dionisie Areopagitul din „simfonia" generală a Tradiţiei mistice a Părinţilor care s-au recunoscut cu toţii în scrierile lui şi s-au identificat cu experienţa spirituală comunicată prin acestea; dacă chestiunea *istorică* a identificării autorului lor rămîne deschisă, în ce priveşte valoarea şi autoritatea lor *teologică* Biserica şi a formulat de mult judecata favorabilă lor prin canonizarea autorului lor (3 oct.) şi acceptarea lor implicită prin can. 2 al Sinodului VII Ecumenic (vezi nota Cuv. Nicodim Aghioritul din „Pidalion"), şi ea nu mai poate fi pusă în discuţie fără contestarea autorităţii în materie de credinţă a Bisericii (cf. p. 12 ab şi 14 b—15 a). În ce priveşte explicaţia dată caracterizărilor Sf. Simeon Noul Teolog, „ea nu ne convinge deloc", pentru că ea se bazează pe concepţia lui Fisher după care izvorul misticii e sentimentul, opinie şi terminologie valabilă pentru misticii sentimentali occidentali care ignorau realitatea transfigurării afectelor umane sub acţiunea energiilor dumnezeieşti necreate (necunoscute de ei) şi prefacerea lor din naturale în duhovniceşti susţinută de Tradiţia spirituală ortodoxă (p. 15 ab). În ce priveşte afirmaţiile referitoare la teologia energiilor necreate a Sf. Grigorie Palama, ele îl expun pe autorul lor bănuielii de a nu primi întru totul această teologie sancţionată de Sinoadele din sec. XIV, bănuială întărită de faptul că atît în articolul „Dumnezeu" din „Enciclopedia religioasă şi etică", cît şi într-un număr din revista „Grigórios o Palamâs" (mart.—apr. 1958) şi în „Dogmatica" sa (1959) prof. Trembelas susţine nemijlocit doctrina despre Dumnezeu ca *„actus purus"* condamnată de Sinoadele din veacul XIV, fapt asupra căruia cuv. Teoclit i-a atras atenţia prof. Trembelas într-o întîlnire a lor de la Athos încă din anii '60.

În această ordine de idei, cuv. Teoclit ţine să precizeze că: „cel puţin de 15 ani am avut serioase obiecţii asupra activităţii scriitoriceşti a prof. Trembelas. E adevărat că am evitat cu grijă să aşternem în scris observaţiile noastre asupra „Dogmaticii" în trei volume a d-lui Trembelas, dar întotdeauna, în discuţiile noastre cu studenţi din Atena şi în articole ocazionale, am insinuat că ea nu redă

întocmai învăţătura ortodoxă. Drept exemplu m-am referit nu numai la prezenţa unei mulţimi de teologi romano-catolici şi protestanţi ale căror opinii nu sînt citate simplu bibliografic ci ca opinii acceptabile, ci şi la absenţa strălucitoare a marilor Părinţi ortodocşi (de după sec. VIII — n.n.) ce trebuiau să exercite o influenţă decisivă asupra formării ei, asupra interpretării dogmelor şi a spiritualităţii ortodoxe care decurge din acestea. Mai cu seamă, nu trebuia să lipsească marele teolog bizantin tîrziu Sf. Grigorie Palama. În toate aceste volume dl. Trembelas se referă la acesta numai de 3 ori şi nu ca să invoce o învăţătură a lui, care rezumă în toate aspectele dogmatice ale Ortodoxiei învăţătura tuturor Părinţilor, ci doar pentru că există un astfel de nume!" (p. 10 ab). „Ori dacă potrivit mărturisirii comune a unor teologi serioşi, nu putem teologhisi astăzi în mod ortodox fără să avem înaintea ochilor pe Sf. Grigorie Palama, e suficientă şi numai ignoranţa d-lui Trembelas asupra frămîntărilor teologice din sec. XIV ca el să fie readus la limitele pe care le-a fixat epoca lui ce trăia în ignoranţa comorilor noastre teologice". „Şi ca şi cum aceasta nu era suficient, veniţi să şi egalizaţi erorile, astfel ca nimeni să nu se poate plînge: Greşeşte „sfîntul" Toma! Greşeşte şi „Palama"! „ca să se confirme faptul că „pentru ca teologul să nu fie „întinat" de latinism, nu e suficient ca el să nu meargă în Occident, ci mai trebuie să nu fi primit influenţe de la Summele „theologica" şi „contra gentiles" ale „sfîntului" Toma!" (p. 18 a b). Iar ca observaţii generale şi finale: „Ce caută să demonstreze cu citarea de texte patristice? Că posedă tema Teologiei Mistice? Se osteneşte degeaba (...) Că ştie să transcrie enciclopediile teologice? Cine l-a acuzat de ignoranţă? De altfel, insistînd să îngrămădească texte patristice pe care nici nu le înţelege bine, arată că doreşte să demonstreze că „nu e cu nimic inferior majorităţii" teologilor. „Dar nu reuşeşte decît contrariul. S-a făcut o simplă semnalare, şi se spera tăcerea smeritei-cugetări". „Ca să ascundă chestiunile concrete, ridică un vacarm meşteşugit despre unele şi altele, transcriind articole din enciclopedii şi patrologii, ca şi cum ar vrea să demonstreze că cunoaşte Teologia Mistică a Bisericii şi apreciază pe Teologii ei mistici. Dar nu convinge. În repetate rînduri am arătat că nu cerem nimic mai mult de la veneratul lucrător al Evangheliei. Prin urmare nu-l acuzăm de necunoaşterea unor lucruri mai profunde decît cele de care se putea ataşa în spaţiul istoric şi spiritual al epocii noastre. L-am chemat, însă, să nu se atingă din ignoranţă de Sf. Părinţi şi Teologia Mistică şi astfel să dea prilej şi arme Latinilor şi să-i păgubească pe credincioşi" (p. 17 b—18a).

Prof. Trembelas nu realizase însă faptul că prima critică a cuv. Teoclit, făcută după mărturisirea lui cu binecuvîntarea părintelui său duhovnicesc, egumenul Gavriil Dionisiatul, era de fapt interpreta unei opoziţii generale a monahilor aghioriţi, iar scopul ei fusese tocmai limitarea scandalului printr-o propunere de îndreptare a expresiilor şi tezelor eronate cuprinse în studiul acestuia. Încă din luna iulie 1975, două mănăstiri atonite denunţaseră la Sf. Comunitate a Athosului studiul prof. Trembelas ca unul ce „conţine o mulţime de expresii blamabile şi condamnabile prin care se aduc afronturi Sfinţilor Părinţi ai Bisericii noastre şi sînt supuşi discreditării marii cuvioşi şi scriitori ascetici ai Tradiţiei noastre filocalice".

Avertizată şi neliniştită, Sf. Comunitate a mănăstirilor atonite a numit o Comisie de patru monahi aghioriţi alcătuită din următorii membrii: egumenul Gavriil Dionisiatul, monahul Teoclitos Dionisiatul, egumenul Vasilios Stavronikitanul şi egumenul Gheorghios Grigoriatul, cu recomandarea de a studia cu atenţie lucrarea în cauză şi a alcătui o *Expunere* referitoare la aceasta. Redactată pe baza criticii anterioare a cuv. Teoclit, *Expunerea Comisiei alcătuite din monahi aghioriţi* semnalează aproape aceleaşi puncte atinse în comentariul său de monahul Dionisiat înserîndu-le, însă, într-o inspirată şi valoroasă privire teologică de principiu asupra problemelor actuale ale teologiei ortodoxe greceşti. În „Scrisoarea" însoţitoare prin care a prezentat Expunerea sa Sf. Comunităţi a Athosului, Comisia menţionează că „aşa cum a demonstrat intervalul de timp scurs, aceste puncte de vedere condamnabile nu reprezintă, din nefericire, o neglijenţă din partea autorului lor, ci convingeri eronate ale multor teologi care le difuzează cu rezultatul păgubirii duhovniceşti a multora, mai ales tineri, din pleroma Bisericii. Pentru aceasta, am alcătuit, precum aţi cerut, răspunsul anexat. În acesta indicăm prin texte patristice deviaţiile autorului, venind în acelaşi

timp în ajutorul cititorului pentru o apreciere și înțelegere corectă a de-viață-dătătoarei Tradiții duhovnicești a Bisericii noastre" (p. 8b—9a). *Expunerea* în chestiune a fost publicată în continuarea celei de-a doua părți a comentariului critic al cuv. Teoclit în revista „Dialoguri atonite" nr. 33—34, nov. 1975, p. 20—27, și poate fi citită într-o traducere integrală în ultima secțiune a documentarului nostru.

Înainte de a lăsa pe cititor să ia contact singur cu acest text care nu mai are nevoie de nici un comentariu, dorim să mai atragem atenția doar asupra a două lucruri:

a) valoarea unică și excepțională a acestui adevărat „tomos aghioritic" modern pentru teologia ortodoxă actuală aflată în plin proces de reasimilare nu numai a surselor ei patristice în al căror miez viu de duh și flacără se află spiritualitatea filocalică, ci în primul rînd a spiritului patristic menținut viu numai în predania acestei Tradiții duhovnicești; în acest sens poziția acestui document în secolul nostru poate fi comparabilă numai cu *„Tomosul aghioritic despre cei ce viețuiesc în isihie, pentru lămurirea celor ce din lipsa de cercare a lor și din neascultare de Sfinți nesocotesc lucrările tainice ale Duhului care sînt lucrate în cei ce viețuiesc după Duh într-un chip mai presus de cuvînt și sînt arătate prin fapte nu dovedite prin cuvînt"* (trad. rom. de pr. prof. D. Stăniloae, *Filocalia VII*, 1977, p. 412—413), document de primă importanță prin care Comunitatea Sf. Munte își exprima în martie 1341 adeziunea ei la teologia Sf. Grigorie Palama și opoziția ei față de teologia lui Varlaam din Calabria.

b) Citarea în § 5 al *Expunerii* monahilor aghioriți ca autoritate în teologia și spiritualitatea Părinților a pr. prof. D. Stăniloae, cel care prin toată activitatea și scrisul său a inițiat începînd din anii 40 la Sibiu (prin monografia despre Sf. Grigorie Palama în 1938 și traducerea Filocaliilor din anii 1944—1947) și a desăvîrșit apoi la București (prin „Dogmatica" sa din 1978 și „Spiritualitatea ortodoxă" din 1981, formă revizuită a unui curs mai vechi din 1947) reorientarea neopatristică a teologiei din Biserica Ortodoxă Română, reprezintă o recunoaștere a poziției înaintate și echilibrate a teologiei ortodoxe românești. Așa cum arată pr. prof. I. Bria, pr. prof. D. Stăniloae „a trebuit să vădească — și el — în numeroase ocazii și cu mari riscuri pe cei ce deformau profilul veritabil al Ortodoxiei, confundînd experiența Sfinților cu misticismul, isihasmul cu bogomilismul, pietatea filocalică cu bigotismul. El a fost nevoit să afirme răspicat în mijlocul celor ce se pretindeau a fi „apărători ai Ortodoxiei", că fără teologie mistică, fără spiritualitate, Ortodoxia devine un creștinism surogat, că, fără Filocalie, creștinismul răsăritean nu este decît o colecție de canoane și rituri bizantine" („Ortodoxia" nr. 4/1978, p. 638). El a făcut din nou conștient faptul că „teologia și spiritualitatea formează un întreg indivizibil. Ele nu trebuie să fie nici separate, nici adăugate una după alta. Fie că vrem sau nu, teologia ortodoxă autentică este o teologie contemplativă. Teologia fără contemplație este un simplu exercițiu intelectual sau o interpretare istorică, spiritualitatea vine să arate că experiența contemplației, adică ridicarea minții la un plan de cunoaștere meta-intelectual, singurul plan posibil de întîlnire personală cu Dumnezeu, ține de natura teologiei. O teologie contemplativă e de neconceput" („Biserica Ortodoxă Română", nr. 9—10/1983, p. 674—679).

De aceea, pe lîngă rememorarea în conștiința mai tinerelor generații de teologi și slujitori ai Bisericii a unei importante „lecții", asupra căreia nu se va stărui poate niciodată prea mult, privitoare la sensul profund și deplin al teologiei patristice și ortodoxe în genere, o funcție posibilă a acestor considerații asupra „căilor teologiei grecești" moderne ar putea fi aceea de a ne permite să înțelegem mai bine poziția de avangardă și contribuția decisivă a operei teologice a pr. D. Stăniloae la definirea sensului teologiei ortodoxe și să ne aducem, acum la împlinirea de P. C. Sa a vîrstei de 85 de ani, omagiul nostru de recunoștință și prețuire „celui ce va rămîne în istoria teologiei ortodoxe românești traducătorul și exegetul Filocaliei ortodoxe, celui care a adus un suflu nou în această teologie în duhul patristic și contemporan" (pr. prof. I. Bria, „Ortodoxia" nr. 4/1978, p. 647).

III.

„Expunerea Comisiei alcătuite din Monahi Aghioriți"

Întristare multă a pricinuit la noi citirea unei lucrări teologice în două fascicole cu titlul „Misticism — apofatism, teologie catafatică" *a profesorului Panayotis Trembelas.*

Și deși nu e misiunea Sfintei Comunități a Sfîntului Munte să judece lucrări științifice, totuși, întrucît ne simțim continuatori ai marii Predanii și Teologii mistice isihaste ce este judecată în fascicolele acestei lucrări, cu strîngere de inimă și multă dragoste de Adevăr și de frații noștri sîntem constrînși să spunem următoarele:

1. Predania unitară a Ortodoxiei și concrescența armonioasă între teologie și viață — dovadă a fidelității vii față de dogma de la Chalcedon — a fost păzită intactă în Biserica noastră și a hrănit dintotdeauna pleroma bisericească, pînă și în perioada Turcocrației, cu dogmele purtătoare-de-viață ale Adevărului și harul Sfințeniei nemincinoase.

În ultimele secole, însă, și în principal după proclamarea autocefaliei Bisericii Eladei, încep să se introducă din Occident, sub chipul unui așa-zis progres microbul dezbinării spirituale. Boala separației între teologie și spiritualitate, între teologi și „sfinți", care mistuia civilizația occidentală „iluministă" — consecință a devierii dogmatice a Bisericii Romano-catolice — este transportată și în țara noastră.

Teologia care se învăța în principal în spațiul monastic se învață acum, după crearea regatului elen, în școlile nou înființate ale Universităților. Educația spirituală care era scoasă în mod firesc din participarea la întreaga viață a parohiei, este oferită acum în principal de predicile și catehezele laicilor.

Și ne putem pune întrebarea: Sînt condamnabile în sine aceste noi forme? Nu se poate oare ca Teologia ortodoxă să fie învățată în Universități și evlavia să fie transmisă în mișcările creștine (laice)? În această privință putem da următorul dublu răspuns:

Mai întîi, nu a existat nici un motiv pentru subaprecierea sau suprimarea vechilor forme care oferă în mod ortodox ceva de neînlocuit.

În al doilea rînd, este cu putință și faptul ca forme noi de viață să fie altoite pe Predania Bisericii suportînd, prin legarea lor organică de Ea, schimbarea cea bună.

Însă nu e ușor de zis că acest lucru s-a întîmplat de la început cu școlile noastre teologice și catehetice. Pentru că — datorită climatului mai general al epocii în care au fost ele create — în pofida bunei intenții probabile a cadrelor lor, ele nu s-au hrănit atît din Predania noastră ortodoxă cît din concepțiile și vederile Occidentului heterodox.

2. Profesorii școlilor teologice s-au format de regulă în Occident. Au cunoscut teologia ortodoxă prin el. Și au strămutat de obicei la noi metoda științifică a dascălilor heterodocși și opiniile lor individuale față de Sfinții Apostoli și de Dumnezeu-purtătorii Părinți ai Bisericii noastre.

În mod corespunzător și mișcările religioase laice, în pofida bunelor lor intenții, nu se hrănesc din evlavia teologică a Predaniei noastre (le sînt necunoscute operele Părinților noștri: Filocalia, Scara Sfîntului Ioan Sinaitul, operele Sfîntului Simeon Noul Teolog... Nicicînd ele n-au editat una din ele) și hrănesc constant Biserica cu lucrări influențate nemijlocit sau mijlocit de spiritul pietist al Occidentului.

Ca urmare a acestei invazii a spiritului străin și netradițional în teologia și viața noastră, o maladie cronică — o confuzie de limbaj și criterii — chinuie Biserica elenă modernă și aceasta se prezintă printr-o mulțime de probleme generate de această boală.

Un exemplu și un simptom caracteristic al acestei multiple confuzii îl constituie și lucrarea teologică în discuție. În ea un bătrîn profesor alcătuiește un studiu teologic al cărui prilej îl constituie o cuvîntare a unui mai tînăr confrate al lui a cărui îndrăzneală în idei și neclaritate în exprimare îl suprind. Și cuvîn-

tarea mai tînărului teolog se revelează (într-adevăr) îndepărtată de rigoarea ortodoxă. Dar și bătrînul profesor „conservator" se apropie de Părinți cu premise și criterii spirituale străine de Tradiția ortodoxă și pentru aceasta ajunge la concluzii deopotrivă de inacceptabile.

Autorul, teolog savant și predicator, dascăl universitar și membru fondator al unei asociații religioase, se străduiește cu lucrarea sa să atingă misterul relației între teologie și viață. Și deși dispune de o largă erudiție patristică (vezi mulțimea citatelor) și de o dispoziție ce evită exclusivismele și ascuțișurile, întregul lui efort nu aduce roadă pentru că el se mișcă în spațiul în care se dezbat temele, se elaborează proiecte teoretice, și se combat opinii individuale și nu acolo unde „se pătimesc cele dumnezeiești". De aceea, resursele lui se dovedesc insuficiente. Pentru că „dumnezeieștile mistere" ale teologiei și evlaviei noastre, după cum spune Sfîntul Nicodim Aghioritul, „nu e chip ca cineva să le învețe altora corect dacă n-a fost învrednicit mai întîi el însuși să le cunoască prin lucrare și să le pătimească prin harul Sfîntului Duh".

Și numai fraza autorului că lucrarea lui „constă într-o nouă trecere în revistă a materialului despre Apofatism" (fasc. I, p. 4) * *dovedește cît de diferită e teologia lui de teologia Părinților care „pătimeau cele dumnezeiești".*

Și numai faptul că autorul consideră sfințenia și îndumnezeierea ca o „prefacere a caracterului și o transformare etică" (II, p. 72) ne revelează ce concepție are despre viața duhovnicească.

Toate expresiile apofatice ale Sfinților Părinți conviețuiesc organic, după cum se știe, ca experiențe personale în Duhul. De aceea nu pot fi abordate și clasificate ca un „material apofatic" inert și neutru. Fiecare din ele este un element și membru nedetașabil al întregii vieți și existențe duhovnicești a lor. Părinții n-au ales apofatismul ca metoda, modul sau sistemul cel mai bun sau productiv, ci au sfîrșit în mod inevitabil în expresii apofatice „ca pătimind și nu cugetînd în mod intelectual negația".

3. Fiindcă abordarea Părinților se face cu ajutorul logicii și limbajului teologilor occidentali și cu puncte de vedere spirituale ce decurg din experiența mentalității pietiste încuiate, ambele incapabile să cuprindă în realitate misterul perihorezei mistagogice a teologiei și vieții ortodoxe — de aceea avem drept rezultat alcătuirea unui studiu cu adevărat curios. În el se împletesc expresii de laudă pentru Sfinții noștri Părinți cu caracterizări cu totul inacceptabile: citate patristice în care răsună experiențe dumnezeiești și simple puncte de vedere ale unor teologi străini fără nici o legătură cu misterul teologiei noastre ortodoxe. Opinii ale unor teologi occidentali sînt prezentate ca expresii autoritative pentru disprețuirea Scrierilor areopagitice, deși sînt observate consimțămîntul unanim și admirația întregului cor al Părinților Bisericii pentru ele. Este propus ca un misticism sănătos, potrivit opiniei lui Oosterzee, misticismului lui Thoma de Kempis (I, p. 18) și sînt caracterizate „ca insolite și stranii dacă nu și eretice învățăturile Sfîntului Simeon Noul Teolog" (I. p. 96). Se adaugă opinii ale unor teologi heterodocși care judecă pe misticii Occidentali ca pe unii ce au deviat spre sentimente bolnăvicioase. Și autorul sfîrșește: „... lăsăm, pe Fisher să pună capăt observațiilor noastre generale despre teologia mistică și misticism" (I, p. 21).

Noi, însă, viețuind în Tradiția neîntreruptă și unitară a Bisericii Ortodoxe a Răsăritului, mărturisim că nu avem ca exemplu de misticism sănătos pe Thoma de Kempis, iar judecățile ereticului Fisher față de misticismul maladiv și cu totul străin pentru noi al Occidentului nu ne privesc pe noi în ceva nici nu se raportează la de-Dumnezeu-purtătorii noștri Părinți.

Dacă autorul alege teologia lui Oosterzee sau Fisher drept călăuză pentru lucrarea lui teologică și învățătura heterodoxului Thoma de Kempis ca un exemplu de misticism sănătos pentru viața lui, e liber să o facă. Este, însă, inconsecvent din punct de vedere științific ca el să încerce să înțeleagă prin astfel de premize misterul Teologiei noastre (de la Sfîntul Dionisie Areopagitul pînă la Sfîntul Grigorie Palama). Și inacceptabil din punct de vedere duhovnicesc să cuteze să

---

* Trimiterile la studiul prof. Trembelas făcute în original după ed. I le-am adaptat la ed. II pe care am avut-o la dispoziție.

judece și să osîndească printr-o astfel de experiență experiențele mai presus de fire ale Sfinților noștri, precum ale unui Sfînt ca Simeon Noul Teolog.

4. Din nefericire în toată lucrarea există în mod difuz spiritul neîncrederii și discreditării față de operele Sfinților Părinți cercetate. Autorul se străduiește să modereze atitudinea sa negativă — sau să evite consecințele ei — întrebuințînd constant expresii indirecte. Un exemplu din multele caracterizări împotriva Sfîntului Simeon Noul Teolog: „Aceste viziuni le-am fi caracterizat ca închipuiri cu totul inferioare dacă n-am fi avut în vedere ce fel de curăție și sfîntă experiență și asceză poseda Cuviosul Simeon" (I, p. 95).

Însă acolo unde inima sa își dă frîu liber și vomită fără nici o îndoială, tăgada pe care o ascunde înlăuntru ei, sînt însă de-Dumnezeu-inspiratele, după Sfinții Părinți, Scrieri Areopagitice.

De la începutul și pînă la sfîrșitul celor două fascicole disprețuirea textelor Areopagitice se prezintă ca idei și linii statornice, deși, de la începutul Tradiției noastre teologice și pînă astăzi avem o serie nesfîrșită de expresii ale admirației Părinților față de Scrierile Areopagitice și Sfîntul lor Autor care luminează ca o făclie în noapte Biserica.

Scrierile Areopagitice sînt caracterizate ca o „operă neautentică și pseudoepigrafă" (I, p. 32), pentru că autorul lor „a reușit să răpească și uzurpe pentru el autoritatea de Părinte Apostolic impunîndu-se în mod anticipat printr-un personaj fictiv, și Părinților de mărturisire ortodoxă" (I, p. 36). Autorul tratatelor Areopagitice „nu poate fi numărat între Sfinții Părinți" (ibidem). Faptului că Sfîntul Maxim „a epurat scrierile Areopagitice într-o măsură satisfăcătoare de formule ce sună rău, se datorează aceea că ele nu au fost scoase din circuitul literaturii ortodoxe odată cu apariția lor" (ibidem). „Indus în eroare, cum am spus, de personajul fictiv, acest Sfînt Părinte (Maxim) a glosat din fericire cu scolii tratatele areopagitice... Cu toate acestea n-a fost cu putință, în pofida tuturor lămuririlor acestea ale Mărturisitorului credinței noastre Maxim și ale studiilor corpus-ului tratatelor Areopagitice întreprinse după el cu evlavie și în duh de credință, decît ca acestea să semnaleze influențe nedorite ba chiar și păgubitoare nu numai în trecut ci și pînă astăzi" (I, p. 46).

Și atacul autorului lucrării împotriva acestor texte sfinte continuă: „alăturăm cîteva rînduri dintr-o suprimare (negație) apofatică referitoare la divin pe care a formulat-o Pseudo-Dionisie, și din care oricine poate judeca la ce fel de rătăciri funeste urmează a fi deturnat..." (I, p. 24).

„Cît de rău sună și cît induce în eroare asemănarea exterioară și utilizarea unui lexic comun de către Plotin și Pseudo-Dionisie se poate încredința oricine..." (I, p. 45).

„După cum just observa P. Lebreton, „toate considerațiile lui Dionisie (despre numele divine ca necorespunzătoare supraprofunzimii divine) nu ne ridică mai presus de teologia naturală" (I, p. 37).

După Oosterzee, „Dumnezeu decade (prin teologia Sfîntului Dionisie Areopagitul) într-un Existent abstract și nedeterminat, un fel de cauză primă obscură, a cărei, abis nu e măsurat în profunzime nici de Ea Însăși, nici de altcineva, dar astfel l-au închipuit pe Dumnezeu împreună cu Schelling și alți filosofi contemporani. Dar o astfel de concepție despre divin este diametral opusă conceptului de Ființă absolută și infinit perfectă" (I, p. 47—48).

5. În opoziție cu prof. Trembelas și teologii occidentali, Biserica venerează pe autorul areopagiticelor ca Sfînt, călăuză nerătăcită și Părinte a toată lumea. Și în ziua prăznuirii Lui, 3 octombrie, îi adresează fericirea caracteristică: „Bucură-te, cale nerătăcită a mîntuirii. Bucură-te, stavilă a căii necredincioșilor. Bucură-te, Părinte a toată lumea".

Iar Sfîntul Maxim nu s-a apropiat de tratatele areopagistice cu dispoziția unui judecător (nici, mult mai mult, cu impertinența unuia care dă verdicte) ca să le „epureze", ci se referă la „preasfîntul și cu adevărat arătătorul-celor-dumnezeiești, Dionisie Areopagitul" (P. G. 91, 661A), cu evlavia ucenicului și studiosului smerit. Iar în „Mystagoghia" sa (care constituie o scolie la „Ierarhia bisericească" din scrierile Areopagitice), Sfîntul Maxim se referă la el accentuînd: „căci este o îndrăzneală nemăsurată, o insolență și un lucru aproape de nebunie a întreprinde aceleași lucrări ca și acela (Dionisie), cel ce nici nu-l poate cuprinde sau

înțelege pe acela, și a pune înainte ca ale sale proprii tainele arătate numai aceluia prin Duhul" (P. G. 91, 661A).

Și toți Sfinții ulteriori, ca Ioan Damaschinul, Teodor Studitul, Andrei Criteanul, au numit pe Dionisie Areopagitul „preînțelept", „descoperitor al celor sfinte", „divin", „dascăl", „inițiat" și „văzător al celor ascunse" (P. G. 97, 1065). Iar „apărătorul nebiruit al teologilor", Sfîntul Grigorie Palama îl consideră drept „canon" al Ortodoxiei: „pentru cei ce cugetă bine, Marele Dionisie n-a limpezit teologia cea preasigură și adevărată fără o insuflare dumnezeiască, astfel încît noi, folosindu-ne de ea ca de un canon și o lumină și drept-tăind prin ea cuvîntul adevărului, vedem și îndreptăm cu folos pe cei ce se abat cu ceva de la ea și deviază cu ușurință" (Syngrámmata *II, p. 69).*

Iar venerabilul profesor ortodox de dogmatică pr. Dumitru Stăniloae explică limpede pentru ce Occidentul n-a înțeles pe Sfîntul Dionisie: „Răsăritul a făcut caz în învățătura lui de energiile necreate ale lui Dumnezeu, indiferent dacă cineva le-ar numi așa sau altfel. A dat o soluție în care pe de o parte întărea transcendența lui Dumnezeu și pe de alta recunoștea o întîlnire nemijlocită între Dumnezeu și creaturi, o prezență a lui Dumnezeu în creaturi, o apropiere a creaturii de Dumnezeu. Dionisie se află pe această linie, confirmată această viziune. Occidentul, neînțelegînd în acest mod pe Dionisie, nu l-a înțeles de fel". (Introducere la „Mystagoghia" *Sf. Maxim Mărturisitorul, colecția „Epì tás pigás", 1973, p. 31).*

6. Din toate acestea se vede că nu o diferență de nuanță și accent în exprimare separă pe autorul în discuție de teologia Bisericii noastre, ci una de distanțare haotică.

Deși la început se pare că patosul lui împotriva tratatelor Areopagitice se datorează faptului că autorul lor și-a plăsmuit o „mască falsă", la sfîrșit, însă, se revelează că autorul are criterii străine de Părinți. El adoptă poziția teologilor occidentali și se străduiește să ne insufle un spirit de contestare funestă. Nu numai că neagă paternitatea tratatelor areopagite, ci privește și conținutul lor așa cum îl privește Apusul. Și nu numai contestă ortodoxia lor ci le consideră și ca ducînd cumva spre ateism (și agnosticism).

Iar cînd ajunge să ne convingă prin simpla logică că în chestiunea discutată e corectă judecata lui Oosterzee sau a unui Lebreton și nu simțirea duhovnicească a întregului cor al Sfinților Părinți, atunci automat el insuflă înlăuntrul nostru necredința generală în Biserică în genere. Pentru că ea a primit tratatele Areopagitice. Savoarea expresiilor și experiențelor Areopagitului au pătruns, au dat viață și călăuzit întreaga viață și teologie a Părinților. În „Centuriile teologice și iconomice" ale Sfîntului Maxim, găsim frecvent textual paragrafe întregi din textele Sfîntului Dionisie.

De aceea în mod spontan răspundem autorului: nu s-au înșelat Părinții. Pentru că n-au avut nevoie să aștepte rezultatul criticii referitoare la originea textelor, ca să se pronunțe despre ce este duhovnicește autentic sau neautentic. N-au avut nevoie de lumina științei ca să ne grăiască adevărul pe care-l căutăm — prin înșiși cugetătorii-de-Dumnezeu — și ca să ne călăuzească spre viața pe care o dorim, unde lumina științei e întuneric, unde „tace tot trupul pămîntesc" și se aude Cuvîntul, „unde pe Dumnezeu îl strigă singură tăcerea desăvîrșită și îl înfățișează necunoștința desăvîrșită în sens de depășire" (Sf. Maxim, Filocalia II, p. 175).

7. Nu e clătinată stînca pe care a fost zidită dintru început Biserica și logica ei „străină" pentru lume de către cunoștințele și ipotezele științifice fluctuante. Cinstim istoria. Nu ne tulburăm de evoluția științei. Apreciem roadele cercetărilor filologice. Sîntem, însă călăuziți dintotdeauna fără rătăcire și în mod sensibil în credința și misterul vieții de „teologiile de-Dumnezeu-insuflate ale Sfinților și de modul evlavios de a cugeta al Bisericii (Synodikonul Ortodoxiei).

Nu ne preocupăm atît dacă autorul tratatelor Areopagitice e Dionisie Areopagitul cel ce a crezut prin propovăduirea Apostolului Pavel sau un alt mădular ulterior al Bisericii. Ceea ce ne interesează și ne liniștește e felul cum a vorbit despre Scrierile Areopagitice conștiința Bisericii.

Dacă în aceste texte există termeni neoplatonici care-l deranjează pe autorul lucrării în discuție, ei nu ne tulbură ci ne bucură. După cum faptul că Domnul

şi-a asumat şi a îndumnezeit prin întruparea Lui întreaga fire omenească nu ne întristează nici nu micşorează dumnezeirea Lui ci ne mîntuieşte şi dovedeşte negrăita şi nemăsurata Lui iubire de oameni, aşa şi Părinţii teologi ai Bisericii noastre şi-au asumat, au apreciat şi salvat şi ei, la rîndul lor, întreaga osteneală, cercetare şi exprimare a filosofilor dinaintea lor.

Reacţia atît de diferită la însăşi textul de bază al tratatelor geografice demonstrează distanţarea haotică care domneşte între sensibilitatea şi criteriile duhovniceşti ale Sfinţilor Părinţi şi acelea ale autorului lucrării în discuţie. Dacă ar fi avut cu adevărat un cuget ortodox şi criterii duhovniceşti sănătoase ar fi reacţionat şi simţit în chestiunea dezbătută ca şi întregul cor al Sfinţilor noştri care s-au desfătat de aceste scrieri.

Dispreţuind şi ofensînd tratatele areopagite dispreţuim pe toţi acei care s-au situat fără rezerve şi cu tot sufletul de partea lor. De aceea, respingînd tratatele areopagitice, autorul urmează să aibă în consecinţă o poziţie rezervată şi negativă şi faţă de toţi cei ce au fost în acord cu Sfîntul autor al tratatelor areopagitice şi care găsesc experienţele şi expresiile lui în acord cu cele ale lor proprii.

8. Astfel, autorul are dificultăţi în a primi şi teologia energiilor necreate a Bisericii noastre Ortodoxe ca una „ce se acomodează cu greu cu simplitatea fiinţei divine şi cu intangibilitatea şi absoluta inaccesibilitate a acesteia" (II, p. 68). Iar pe stîlpul Ortodoxiei, Sfîntul Grigorie Palama, îl găseşte „într-o oarecare măsură antrenat spre aceeaşi confuzie (împreună cu Varlaam) dar în sens opus" (II, p. 44).

Extazele şi vedeniile divine ale Profeţilor el nu vrea să le punem în legătură sau să le identificăm cu vedeniile dumnezeieşti ale de-Dumnezeu-purtătorilor şi de Duhul Aceluia mişcaţilor Sfinţi ai Bisericii noastre (II, p. 81), deşi depreciază limpede experienţele în Duhul Sfînt al cuvioşilor noştri, pentru că găseşte şi în afara Bisericii stări de extaz, de „eros divin" ca în religiile vechii Elade, Indiei, Chinei, Egiptului şi fenomene extatice de tipul dervişilor pînă astăzi (I, p. 68).

Pe Sfîntul Simeon Noul Teolog, a cărui „faţă dumnezeiască şi sfîntă arunca raze şi strălucea ca un al doilea soare" (sf. Nicodim Aghioritul) îl consideră ca o sensibilitate maladivă. Şi „temperamentului lui impresionabil şi foarte sensibil i se datorează inepuizabilele curgeri ale lacrimilor lui..." (I, p. 77).

Despre iluminările duhovniceşti şi extazele divine ale aceluiaşi Sfînt se susţine: „nu excludem ca, mai ales atunci cînd este vorba de temperamente sensibile, să aibă loc şi asemenea arătări izvorîte dintr-o supratensionare şi suprasolicitare a nervilor şi dintr-o eliberare a unei obsesii anterioare".

Întreaga viaţă a Sfîntului Simeon, după Sfîntul Grigorie Palama, este un miracol şi scrierile lui, scrieri de viaţă (Syngrámmata *I, p. 404—405). Sfîntul Nicodim Aghioritul ne prezintă pe Sfîntul Simeon ca îndumnezeit încă de pe pămînt: „încă de aici s-a învrednicit să ajungă simplu, fără legătură cu nimic din toate cele ce sînt, prin unirea cea mai presus de minte potrivit lui Dionisie Areopagitul" (Slujba Sfîntului Simeon, p. 105), iar scrierile lui sînt ca „o trîmbiţă a îndumnezeirii... înălţime a teologiei... strajă a comorii dogmelor tainice" (ibid. p. 112). Dimpotrivă, prof. Trembelas le consideră stranii şi eretice: „atît şi despre învăţăturile acestea ale lui Simeon care, în caz că n-ar voi cineva să le privească ca eretice, se prezintă cel puţin ca insolite şi bizare (sic!)" (I, p. 96).*

E limpede că ne găsim în faţa unei stări extrem de serioase.

Era lucru cunoscut că bogăţia duhovnicească a Părinţilor neptici n-a fost niciodată apreciată de mişcările pietiste mai noi, dar faptul de a dezlănţui un astfel de atac blasfemiator împotriva de Dumnezeu-purtătorilor teologi ai Tradiţiei noastre este cu totul inacceptabil. Faptul că nu a apărut nici o reacţie e şi el caracteristic. Ca şi faptul de a propune ortodocşilor tineri lucrarea aceasta ca o prezentare autoritativă a Părinţilor noştri.

9. Astăzi mai ales s-ar fi cuvenit să evidenţiem şi recomandăm spontan şi din tot sufletul pe de-Dumnezeu-purtătorii noştri Părinţi (ca Sfîntul Simeon şi Sfîntul Grigorie Palama) ca pe dascălii adevăraţi şi autentici ai vieţii adevărate. Mai cu seamă astăzi, cînd tinerii din întreaga lume în călătoria lor sterilă în ţinutul lipsit de apă şi pustiu al civilizaţiei contemporane, nesatisfăcuţi de ştiinţificismul uscat şi preparatele ieftine ale pietismului lipsit de substanţă, caută zadarnic echilibrul lor psihosomatic în magia înşelătoare şi şarlatană a „Guruş"-ilor din Orientul Îndepărtat. (Boala aceasta a ajuns deja şi la studenţii noştri). Şi în

loc să facem aceasta, noi venim să săpăm noi înșine autoritatea Părinților și să discredităm pe Cuvioșii noștri prin lucrări pretinse „teologice".

Tragismul timpurilor nu îngăduie să ne pierdem timpul cu pietismul și teologia învechită a lucrărilor scolastice care, deși blestemă de obicei Occidentul, se hrănește substanțial din tradiția Occidentului, suferă de sciziunea lui și comunică slăbiciunea (neputința) lui.

Nu acuzăm Universitățile, nici asociațiile religioase. Exprimăm doar suspinul fără grai al Sfinților în viață și săvîrșiți din viață pentru contrafacerea adevărului și necunoașterea care chinuie trupul Bisericii elene moderne.

Teologia Universităților și diferitele mișcări creștine trebuie să se rescufunde în misterul vieții Tradiției noastre bisericești, ca de aici să găsească noi puteri și metode de lucru și evanghelizare. Să înceteze confuzia limbajelor și criteriilor care creează Babelul și polarizarea problemelor noastre bisericești.

Din nefericire, așa cum dovedește și lucrarea criticată, mulți teologi contemporani trăiesc, teologhisesc și se roagă cu totul diferit față de Părinți: au altă idee despre credință, teologie și viață. Acolo unde Părinții discern o exprimare insuflată de Dumnezeu și o prefacere de lucrare dumnezeiască, aceia găsesc prilejuri ce conduc la ateism și agnosticism.

Îndepărtarea aceasta de teologia ortodoxă ecumenică trăită, înseamnă și îndepărtarea de om și incapacitatea ajutorului care i se acordă.

O astfel de teologie scolastică și duhovnicește lipsită de sevă este inutilă pentru mîntuirea omului. Iar un discurs pietist nevertebrat dogmatic care consideră îndumnezeirea ca o ameliorare a caracterului e prin natura lui inacceptabil. Această teologie expiră. Și acest mod de viață nu poate să reziste la judecata generală a epocii noastre. Ambele (teologia scolastică și pietismul) sînt unul din motivele și consecințele declinului duhovnicesc al vremurilor noastre.

Dacă aceasta era teologia Bisericii, n-ar mai fi creat ea Părinți și Mărturisitori arătători-ai-celor-dumnezeiești, ci cercetători și investigatori științifici și reci de tipul veacului nostru. Și dacă aceasta era spiritualitatea Tradiției noastre, n-ar mai fi creat ea Părinții neptici, ca „dumnezei după har" și „luminători ai discernămîntului", ci sensibilități maladive, pradă halucinațiilor psihice.

10. Dar în Tradiția Bisericii noastre se săvîrșesc ca o lucrare sfîntă o perihoreză (întrepătrundere) între teologia trăită și evlavia adevărată. Teologii sînt Sfinți. Și Sfinții sînt teologi. Primii teologhisesc prin sfințenia vieții lor. Cei de-al doilea sfințesc creația prin întruparea teologiei lor sănătoase.

În Biserică sfințenia și teologia, curățirea duhovnicească personală și dreapta formulare dogmatică nu pot fi privite separat nici exista în mod confuz. De aceea întotdeauna adevărații teologi și sfinții reali sînt cunoscuți ca hierofanți și mistagogi ai vieții veșnice.

Sfînta noastră Tradiție vorbește despre teolog nu ca despre omul de știință specializat care poate să clasifice „material apofatic" sau să scrie lucrări, ci ca despre sfîntul inițiat el însuși în cele mai presus de fire și simțire.

Vorbește despre Sfînt nu ca despre un simplu caracter moral, ci ca despre un „dumnezeu după har". Iar despre teologia acestui om-dumnezeu după har, singurul teolog adevărat și nemincinos al Bisericii, vorbește nu ca despre rezultatul unei activități intelectuale, ci ca despre harul care se revarsă și iese în mod natural și continuu din natura lui îndumnezeită inaccesibilă nouă. Iar harul acesta vine la credincioși ca o răcorire, mîngîiere și hrană: „Omule al lui Dumnezeu și noule teolog... avînd pe Hristos, mana cea adevărată, țîșnind pururea în inima ta, ne-ai predat și nouă teologicele tale învățături ca pe o mană duhovnicească și cerească" (Slujba Sf. Simon Noul Teolog, p. 54—55).

Nu este vorba de o clasificare a unui „material apofatic" neutru, ci despre o cuprindere, o iluminare enipostatică, de o însărcinare dumnezeiască și o negrăită naștere: de o țîșnire de apă vie și o mană cerească pentru toți credincioșii.

Nu așteptăm de la un teolog ortodox să ne prezinte o simplă ipoteză critică despre originea autorului unui text și, în consecință, să ne alăture o serie de puncte de vedere personale ale lui independente de „modul de a cugeta evlavios al Bisericii".

Dimpotrivă, așteptăm de la teolog ca prin experiența sa duhovnicească în Biserică, prin existența și înzestrarea sa formativă botezate în Duhul, să ne dez-

văluie în mic Biserica vie; prin activitatea sa intelectuală și prezența lui spirituală să ne descopere cum funcționează organismul ei teandric. Cum și ce asumă și îndumnezeiește ea. Și ce fel de persoane sau teorii respinge și exclude ea ca elemente străine de mîntuirea nemincinoasă și sobornicească pe care o făgăduiește și aduce întregii creații.

Teologie, în fine, sînt iradierile prezenței Sfîntului, efectele naturii umane a teologului care a fost îndumnezeită (sau e îndumnezeită) în Biserică.

11. De ce să ne rătăcim zadarnic în pierderea de timp sterilă cu o teologie cerebrală și de prisos, și cu o viață de pietate lipsită de fundament și substanță? Cînd aceste două sînt necunoscute în Sfînta noastră Tradiție, și străine și incapabile față de năzuințele și nevoile omului.

De ce să nu „întrebăm pe Părinții și Bătrînii noștri ca ei să ne vestească" Adevărul, ci să ne refugiem la străini, care n-au o idee despre unele ca acestea și-s vrednici de plîns?

De ce, dacă avem nedumeriri despre Sfîntul Simeon Noul Teolog să nu întrebăm pe Sfîntul Nicodim Aghioritul? Iar despre textele dogmatice, pe Maxim Mărturisitorul și pe toți ceilalți Sfinți pînă la noi?

Cine și cînd ne-a îndepărtat de corul nezdruncinat al purtătorilor-de-Dumnezeu noștri Părinți și ne-a adus pe „teologii conservatori" ca înțelepți și evlavioși (ei care în cele din urmă ne prezintă pe Sfinți ca rătăciți) și pe sincretiștii lipsiți de stabilitate ca „progresiști" și sincronizați (ei care consideră pe Părinți „depășiți")?

Nu încetăm nici cu primii, nici cu cei de-al doilea. „Oile, însă, știu glasul păstorilor, și nu urmează unuia străin".

De-Dumnezeu-purtătorii noștri Părinți nu au nevoie de „priceperea pricepuților, nici de înțelepciunea înțelepților". Harul teologiei și miracolul vieții lor celei noi este „sminteală" și „nebunie" pentru întreaga teologie falsă și pentru un mod fals de viață.

Și deși este dureros faptul că s-a scris o lucrare teologică, ca cea judecată aici, care se pronunță cum se pronunță față de Sfinții Părinți, este în același timp o consolare constatarea făcută în mod limpede prin ea a prăbușirii credinței mincinoase, și a spiritualității aparente care survin și numai prin apropierea de teologia purtătoare-de-foc a Sfinților noștri.

Se sfarmă idolii, sistemele și schemele unei teologii făcute, confruntate cu teologia vie și dilatate în încercarea și exprimarea apofatică insuportabilă pentru ele: „Sunetul cuvintelor tale ca un glas ceresc a fulgerat cugetele cele lipsite de Dumnezeu cu cuvîntul harului și cu prea luminatele dumnezeiești scînteieri ale dogmelor a strălucit inimile credincioșilor" (Slujba Sfîntului Dionisie Areopagitul).

Sînt scandalizate și paralizate concepțiile noastre pietiste despre sfințenie ca o „ameliorare a caracterului", confruntate cu preasfintele experiențe ale Sfinților noștri care cuprind pe Hristos în inima lor, ca pe o lumină în mod enipostatic și ființial, văzută nevăzut și înțeleasă neînțeles, ca o formă fără formă și un chip fără chip".

12. Nu este realmente adevărat ceea ce judecăm ca atare prin logica noastră mioapă, și nu de acolo vom începe Adevărul. Să începem de la Sfinții noștri Părinți, „elementele cele mari, care alcătuiesc credința ca pe o zidire". Să simțim că sîntem întunecați și falși. Iar ei, Sfinții, sînt adevăr și lumină. Ei ne vor călăuzi acolo unde vrem să ajungem; numai noi înșine, cu judecata noastră, nu e cu putință să izbîndim.

„Aceasta e adevărata evlavie; faptul de a nu contesta (în discuții) pe purtătorii-de-Dumnezeu Părinți. Căci teologiile zișilor Sfinți sînt o limită și un val al adevăratei cinstiri a lui Dumnezeu... și dacă cineva trece doar pe lîngă unul din ele, de acolo va curge rîul gîndirii celei rău-voitoare a ereticilor" (Sf. Grigorie Palama, Syngrámmata *II, p. 483).*

Păcatul, în ultimă analiză, este distanțarea de Dumnezeu și de oamenii Lui. Vai nouă în ziua aceea în care vom tăgădui pe Tatăl nostru cel din ceruri și pe Părinții noștri cei din Biserica Sa. Atunci ne vom simți derutați și pierduți ca niște prunci ajunși orfani, expuși la frigul și întunericul pedepsei. Departe de căldura vieții unde este Dumnezeu și oamenii Lui. Departe de lumina Adevărului unde este El și cei ai Lui.

13. „Doamne, nu ne lăsa în singure gîndurile noastre în căutarea căii vieții și cunoștinței unde ești Tu. Toți sîntem plăsmuiți după Chipul Tău, chiar dacă ne depărtăm de Tine. Toți sîntem frați ai Fiului Tău întrupat, și dacă nu credem în El". (Sfîntul Nicodim Aghioritul).

Aceasta e puterea, nădejdea și credința noastră, în mijlocul neputinței, deznădejdii și necredinței noastre.

Toți venim la Tine. Pe toți ne tragi mîntuitor la Tine. Toți te dorim numai pe Tine, chiar dacă nu simțim aceasta și ne luptăm împotriva Ta. Fă ca astăzi, mai cu seamă, cei ce cred în tine să întrupeze nemincinos Adevărul Tău cel unic și mîntuitor ca să se descopere fără rătăcire în lume că i-ai iubit pe oameni ca și pe Fiul Tău Cel Unul-Născut. Și pe El L-ai trimis Mîntuitor lumii.

Atunci, în Răsărit și în Apus, „tot pămîntul va fi plin de cunoștința Domnului". Pentru că, ca ortodocși simțim că nu ținem de Răsărit ca loc nici nu combatem Apusul ca loc. Ținem de Biserica Luminii celei dumnezeiești necreate și neînserate care mîntuiește și Răsăritul și Apusul.

De aceea, de acum înainte „mîna noastră a neinițiaților nicicum să nu mai atingă" misterul Teologiei Ortodoxe „iar buzele credincioșilor fără tăcere" să cînte născătoarea-de-dumnezei Biserică — cea care naște pe dumnezeii după har — pentru că numai în Ea și prin Sfinții Ei sîntem călăuziți fără rătăcire la viață și cunoștință acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Prezentare și traducere de
asist. *Ioan I. Ică*

Recenzii

Sfîntul Ioan Gură de Aur: SCRIERI, PARTEA ÎNTÎIA: OMILII LA FACERE (I), Traducere, introducere, indici şi note de *preot D. Fecioru*, Bucureşti 1987, 438 pagini.

Cel de al 21-lea volum din seria „Părinţi şi scriitori bisericeşti" vede lumina zilei lăsînd în inimile cititorilor, asemeni fiinţei din poveştile românului, care cu un ochi rîde şi cu celălalt plînge, pe de o parte îmbucurîndu-ne că apare astfel cel dintîi din cele 7 volume conţinînd scrierile celui mai cunoscut dintre propovăduitorii cuvîntului creştin, Ioan cel cu gura de aur, dar de altă parte lăsînd în sufletele noastre ale tuturora tristeţea că deodată cu trecerea la cele eterne a părintelui Dumitru Fecioru am pierdut pe cel mai harnic dintre ostenitorii acestei vrednice iniţiative a Întîistătătorilor Bisericii Ortodoxe Române. Facă Bunul Dumnezeu ca, asemeni bobului de grîu, care nu rodeşte pînă ce nu încolţeşte spre rodire de viaţă, mistuirea pilduitoare a muncii sale legată nu numai de celelalte volume conţinînd operele Sfîntului Ioan Gură de Aur, pe care părintele D. Fecioru le avea gata de tipar, ci şi alte lucrări de acest fel, la care a ostenit o viaţă întreagă, să fie chiar şi după plecarea sa dintre noi, un îndemn în plus pentru cei cu care a colaborat spre o împlinire cît mai pilduitoare a acestei înălţătoare şi folositoare lucrări.

Bine spune în prefaţa acestui volum Prea Fericitul Patriarh Teoctist: „dacă Sfîntul Atanasie cel Mare reprezintă peste veacuri chipul teologului frămîntat de profunzimile gîndirii şi tîlcuirii adevărurilor de credinţă, sau dacă Sfîntul Vasile cel Mare ilustrează modelul cel mai ales al organizatorului vieţii monahale şi al filantropului desăvîrşit, aşa cum fratele său, Grigorie de Nyssa, întruchipează pe misticul dornic de aflarea îndumnezeirii, Sfîntul Ioan Gura de Aur este exponentul prin excelenţă al predicatorului creştin autentic, arta sa oratorică, iscusinţa exegetică şi întreaga sa operă de înfrumuseţare a vieţii morale a credincioşilor rămînînd neîntrecute pînă în zilele noastre".

În „Introducerea" la acest volum, regretatul coleg D. Fecioru prezintă pe scurt viaţa şi o clasificare a scrierilor Sfîntului Ioan Gură de Aur. Mai întîi ne face cunoscut faptul relatat de biograful său, episcopul Paladiu de Helenopole; „noaptea tîrziu, cînd grijile scaunului arhiepiscopal nu-l mai tulburau, se închidea în camera sa de lucru şi tîlcuia epistolele Sfîntului Apostol Pavel. Camera nu avea alt mobilier decît un pat modest, o masă şi un scaun, iar ca podoabă sfintele icoane, între care icoana Sfîntului Apostol Pavel; la această icoană îşi îndrepta necontenit privirile cînd zăbovea asupra înţelesului dumnezeieştilor cuvinte ale Apostolului neamurilor. Dăduse dispoziţie să nu fie tulburat de nimeni în timpul lucrului său; nimeni să nu intre la el şi nici să treacă pe dinaintea uşii lui. După ce a tîlcuit o parte din epistolele Sfîntului Pavel, Sfîntul Ioan Gură de Aur a fost cuprins de oarecare îndoială: oare îi va plăcea lui Dumnezeu tîlcuirea sa? A înţeles el bine cuvintele marelui Apostol? Şi s-a rugat stăruitor lui Dumnezeu să-i arate într-un chip oarecare de-I sînt plăcute explicările sale".

Mai departe ni se relatează şi modul în care dorea să afle răspunsul dorit. Un curtean disgraţiat ceruse să fie primit de Sfînt şi acesta îi făgădui că-l va

primi şi de fapt curteanul a şi venit în mai multe seri una după alta, dar de fiecare dată n-a putut intra la Sfînt întrucît de fiecare dată ucenicul său (Proclu, viitorul arhiepiscop al Constantinopolei) a observat că Sfîntul Ioan nu era singur în camera sa, ci mai avea pe cineva. În cea de a treia seară Sfîntul şi-a adus aminte de audienţa cerută de curteanul respectiv şi întrebă pe ucenicul Proclu dacă nu l-a căutat cineva. Acesta îi răspunse că într-adevăr de trei seri curteanul tot dorea să fie primit, dar întrucît Sfîntul Ioan fusese mereu ocupat cu altcineva n-a reuşit să fie primit. În clipa din urmă, aruncîndu-şi ochii la icoana Sfîntului Pavel care se afla în camera Sfîntului, Proclu a observat că de fapt Sfîntul din icoană are trăsăturile Sfîntului Pavel. E explicabil, comentează şi Sfîntul Isidor Pelusiotul († 436), alt ucenic şi admirator al Sfîntului, că, dacă Sfîntul Pavel ar fi vorbit limbajul ales al grecilor, atunci nici el însuşi n-ar fi tălmăcit mai frumos epistolele sale decît a făcut-o Sfîntul Ioan.

Traducătorul ne prezintă apoi pe scurt amănuntele esenţiale din viaţa Sfîntului Ioan: şcolarizarea sa excepţională, evlavia în care a fost crescut de mama sa Antuza şi despre care cei mai vestiţi profesori ai şcolilor păgîne nu se puteau destul mira „ce mame neîntrecute au creştinii", precum şi dorul său nestăvilit de a duce o viaţă ascetică şi de o înaltă moralitate. Toate aceste pregătiri le-a închinat Sf. Ioan Bisericii, mai întîi 12 ani ca preot în Antiohia şi apoi ultimii 5 ani de zbuciumate frămîntări ca arhiepiscop al Constantinopolei, spre a încheia cu sfîrşitul tragic şi nedrept al depunerii sale din scaun şi exilarea tocmai în Armenia. Cititorii şi în primul rînd slujitorii altarelor au cu toţii ce învăţa din viaţa pilduitoare şi curată, cu care Sfîntul Ioan ne-a rămas model neîntrecut, dar tot atît de mult se cer comentate şi meditate cu adînc simţ preoţesc micimile de suflet cu care au făcut oarecum şi mai grele suferinţele pe care le-a îndurat ca preot Sfîntul Ioan. Niciodată nu s-au scris pagini mai calde şi mai înălţătoare ca cele ieşite din condeiul Sfîntului Ioan, dar tot, aşa trebuie recunoscut că, poate, în afară de Sfîntul Vasile cel Mare, idealul slujirii deaproapelui şi al atitudinii preoţeşti nu şi-a găsit dascăl mai bun decît pe Sfîntul Ioan. De aceea credem că acesta se cade să fie în primul rînd omagiul de cinstire şi de împreună slujire, cu care şi astăzi el coliturghiseşte cu noi şi ne vorbeşte într-o limbă dulce ca un fagure de miere.

Scrie părintele D. Fecioru: „În cei 12 ani de preoţie (386—397) Sfîntul Ioan a vorbit neîncetat: în fiecare duminică şi sărbătoare, precum şi în fiecare vineri; iar în timpul postului mare, în fiecare zi; a predicat în toate bisericile Antiohiei şi în cele din jur. Temele predicilor erau variate: făcea teologie, explicînd şi demonstrînd, cu inepuizabile dovezi scripturistice, taina de răscruce a creştinismului: Sfînta Treime; polemiza cu ereticii de toate nuanţele ai vremii: manihei, marcioniţi, valentinieni, arieni, anomei şi alţii şi desigur nu i-a uitat nici pe evrei... Fiecărei omilii, în care comenta textul Scripturii, nu-i lipsea concluzia morală, cu învăţăminte la viaţa de toate zilele a creştinului. Cu predicile şi cuvîntările lui, Sfîntul Ioan a cîştigat sufletele ascultătorilor săi, sufletele tuturor cetăţenilor frumoasei Antiohii; toţi se îndemnau să-i soarbă din gură cuvintele, iar tahigrafii din slujba editorilor erau de faţă... pe urmă Sfîntul Ioan lua stenogramele lor, corecta eventualele greşeli şi le înapoia acestora ca să le ducă editorilor... Ceea ce l-a înălţat pe Sfîntul Ioan la Împărăţia cerurilor a fost dragostea de oameni şi mai ales dragostea de cei striviţi de nevoile vremii, de oropsiţii soartei, dragostea de cei păcătoşi, de fraţii cei mici ai lui Hristos... Dar el şi-a cîştigat sufletele întregii cetăţi a Antiohiei şi în zilele de groază prin care a trecut Antiohia în anul 397 cînd poporul s-a răsculat şi a dărîmat statuile familiei imperiale... cînd Sf. Ioan a rostit cele 21 de cuvîntări „la statui". Dar el a zidit şi spitale, a adus la ortodoxie pe mulţi dintre goţii care locuiau în jurul Constantinopolei, dîndu-le o biserică şi hirotonindu-le preoţi, care să le slujească în limba lor, după cum a trimis monahi pentru răspîndirea creştinismului în Sciţia, Persia, Fenicia şi a găsit şi timp să predice şi să scrie..."

La nici 60 de ani de viaţă, scrierile sale „umplu 18 volume din Patrologia greacă a lui Migne (47—64), iar dacă ele ar fi tipărite în volume de cîte 350—400 pagini de mărimea volumelor din colecţia „Izvoarele ortodoxiei" ar umple 80 de volume". Se mai ştie că recent, în ultimii ani, s-au descoperit scrieri inedite ale Sf. Ioan, de pildă „Catehezele baptismale".

„Omiliile la Cartea Facerii" — 67 la număr — sînt traduse pentru întîia oară în limba română", ne spune păr. D. Fecioru.

Literatura străină și română cu privire la viața, opera și gîndirea Sfîntului Ioan va fi publicată în volumul 26 al acestei colecții deodată cu omiliile la „Epistola către Romani", ne mai spune dînsul.

Iată, spre ilustrare, cîteva pasaje din omiliile la „Cartea Facerii". Ele au fost ținute în timpul Postului Mare.

„Haide, dar, să vorbesc puțin despre dragostea voastră pentru post, rugîndu-vă mai întîi să ascultați în liniște cuvintele mele ca să plecați acasă cu frumoase roade sufletești. Că nu ne-am adunat aici fără rost și în zadar, ca unul să vorbească, iar altul să aplaude spusele și cu asta să plecăm de aici... Biserica e un spital duhovnicesc. Numai ascultarea predicii fără împlinirea prin faptă a cuvintelor predicii e fără de folos" (p. 32).

„Nimeni să nu fie trist acum cînd începem să vorbim despre post căci în Biserică avem totdeauna — deci și acum — o adevărată sărbătoare ca și cum am înțelege cuvîntul „Pildelor" (15, 13) „cînd inima se veselește, înflorește fața" (p. 35).

„Cu cît se strică omul din afară, pe atîta se înnoiește cel dinlăuntru", ne spune Apostolul (II Cor. 4, 16), precum hrana trupească îngrașă trupul, tot așa și postul face mai puternic sufletul, îl face mai ușor, îi dă aripi, îl face să stea la înălțime" (ibid.).

„E semnul celei mai mari nebunii să spui că toate s-au făcut dintr-o materie preexistentă și să nu mărturisești că Dumnezeu, Creatorul universului, l-a adus din neființă" (p. 40).

„Văzîndu-vă că veniți la Biserică fiecare cu tragere de inimă mă bucur nespus... Pentru voi și pentru sporul vostru duhovnicesc îndur toată această osteneală — să-mi dea Dumnezeu și mai bogat cuvîntul învățăturii la gîndul că nu mi s-a întîmplat și mie ceea ce s-a întîmplat cu sămănătorul căruia numai o pătrime a rodit" (p. 56).

„Nor de tristețe a venit asupră-mi și mi-a tulburat cugetul. Mă gîndesc că abia a apucat să sufle diavolul și ați și uitat repetatele mele cuvinte și ați alergat cu toții la acel alai drăcesc și ați umplut hipodromul... la ce v-a folosit postul?" (p. 77).

„Ieri v-am mustrat cu asprime, iertați-mă, vă rog. Așa e cînd te doare sufletul. N-am grăit din ură, ci din dragoste și din purtare de grijă... la hipodrom nu vezi numai cai alergînd, ci auzi și înjurături urîte, vezi femei stricate și tineri afemeiați și nici bătrînul nu-și respectă părul alb..." (ibid.).

„Dacă ieri am fost mai aspru, azi voi îmblînzi cugetul..." (p. 95).

„Să nu căutăm atîtea numai, că venim la Biserică și dăm ascultare predicii: dacă nu vom pune ceva folositor în sufletul nostru, nu numai că nu vom avea nici un folos de pe urma tuturor acestora, ci ne vor fi pricină de și mai mare osîndă... că cel mînios n-a ajuns blînd, că cel invidios nu s-a urcat pînă la prietenie, că cel înnebunit după bani nu s-a depărtat de această patimă" (p. 131).

Hotărît lucru, dacă cei de altădată „aplaudau" frumusețea limbajului Sf. Ioan, noi, cei de azi să ne încălzim la căldura dragostei lui față de om, citind și meditînd omiliile sale.

Pr. prof. *T. Bodogae*

APOSTOLIC FAITH TODAY. A HANDBOOK FOR STUDY (Credința apostolică astăzi. Un manual pentru studiu), edited by Hans-Georg Link (Faith and Order Papers no. 124). World Council of Churches, Geneva, 1985, 281 p.

Conform Constituției sale (Nairobi 1975), misiunea principală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (C.E.B.) este aceea „de a chema Bisericile spre țelul unității văzute într-o singură credință și o singură comuniune euharistică exprimate în

cult și în viața comună în Hristos și de a înainta spre acea unitate ca lumea să creadă" (Art. III, 1). Rațiunea de a fi a C.E.B. și a întregii mișcări ecumenice a secolului XX este restabilirea unității vizibile între Bisericile creștine divizate de-a lungul istoriei, ca o unitate în adevăr și iubire, îmbrățișînd în același timp credința și viața, celebrarea liturgică și acțiunea socială. Întrucît fundamentul ultim al Bisericii și al comuniunii între diferitele Biserici nu poate fi altul decît Adevărul de credință, cultul și slujirea nefiind decît modalitățile practice de aplicare ale acestuia, restabilirea unității creștine și, implicit, viitorul mișcării ecumenice, depind într-o măsură hotărîtoare de ajungerea la un acord și la o expresie comună a credinței apostolice.

Această preocupare s-a manifestat încă de la începuturile mișcării ecumenice moderne, la a cărei declanșare și dezvoltare, inițial pe teren interprotestant, o contribuție decisivă a avut Biserica anglicană episcopaliană din S.U.A. La propunerea acestei Biserici, episcopii Comuniunii Anglicane întruniți în 1888 în cea de-a III-a Conferință Lambeth au adoptat așa-numitul *Lambeth Quadrilateral* propus ca o succintă bază inițială pentru realizarea unui acord sporit în credință în interiorul Comuniunii anglicane mondiale ca și cu celelalte Biserici. Considerat drept cel mai important document al eforturilor pentru unitatea creștină din sec. XIX, el este alcătuit din 4 teze scurte ce rezumau conținutul esențial al credinței creștine în versiunea ei protestantă, astfel: „1. Sf. Scriptură a Vechiului și Noului Testament ca și conținînd toate lucrurile necesare pentru mîntuire și constituind regula și modelul ultim al credinței; 2. Crezul Apostolic ca simbol baptismal, și Crezul Niceo-constantinopolitan ca declarație suficientă a credinței creștine; 3. Cele 2 Taine orînduite de Hristos Însuși — Botezul și Cina Domnului — administrate cu întrebuințarea fără greșeală a cuvintelor de instituire ale lui Hristos și a elementelor orînduite de El; 4. Episcopatul istoric, adaptat local, în metodele administrației lui, față de nevoile variate ale națiunilor și popoarelor chemate de Dumnezeu în unitatea Bisericii Sale". Cu toate lipsurile lui evidente d.p.v. ortodox acest text poate fi considerat ca reprezentînd punctul de plecare al eforturilor de realizare a unității în credință în mișcarea ecumenică modernă. De aceea, nu este o întîmplare faptul că aceeași Biserică episcopaliană americană se află la originea și a mișcării „Faith and Order" (Credință și Constituție) inițiată la propunerea făcută de episcopul acestei Biserici de New York, Charles Brent, cu ocazia Conferinței Mondiale a Misiunilor de la Edinburgh 1919. Același Ch. Brent a avut rolul principal și la Conferința pregătitoare a mișcării „Credință și Constituție" — principalul organism ecumenic ale cărui acțiuni sînt îndreptate în direcția realizării unității creștine în credință — din aug. 1920 (Geneva), și care s-a ocupat în principal cu semnificația Bibliei și Crezului pentru o eventuală Biserică unită.

Prima Conferință mondială „Credință și Constituție" (Lausanne 1927) a atins chestiunea credinței comune în 2 documente principale: raportul secț. II: *„Mesajul Bisericii către lume: Evanghelia"* (așa-numitul „mesaj Lausanne"), primul efort ecumenic de a formula împreună, după secole de diviziune, conținutul de credință al Evangheliei, și, mai ales, în foarte scurtul raport final al secț. IV: *„Mărturisirea de credință comună a Bisericii"*, raport similar în conținutul lui cu „Cadrilaterul Lambeth" cu singura deosebire că, pe lîngă Scriptură și Crezurile Bisericii Vechi, se accentuează importanța pentru credința comună și a „experienței spirituale a Bisericii lui Hristos". O importanță deosebită are, în acest sens, și raportul comitetului pregătitor *„Privind credința Bisericii reunite"* (Oxford, 1923), difuzat ca material de bază printre participanții Conferinței mondiale de la Lausanne. Deși nu are un statut oficial, semnificația acestui raport stă în faptul că este primul rezumat al problemelor puse noii mișcări ecumenice de necesitatea mărturisirii unei credințe comune, în cele 15 paragrafe ale sale el ocupîndu-se de originea, interpretarea și uzul în acest sens al Simboalelor de credință ale Bisericii vechi.

Următoarele 3 Conferințe Mondiale „Credință și Constituție" au avut în centrul preocupărilor lor teme concrete ale credinței comune, Rapoartele lor reprezentînd documente de convergență ecumenică remarcabile în chestiuni-cheie ale dialogului teologic ecumenic contemporan (ca soteriologia subiectivă, eclezioiogia și temeiul ei hristologic, izvoarele Revelației și raportul dintre ele) după cum urmează: *„Harul Domnului nostru Iisus Hristos"* (Edinburgh, 1937), *„Hristos și Biserica Sa"* (Lund 1952) și *„Scriptură, Tradiție și tradiții"* (Montreal 1963). Din diferite motive

din 1963 nu s-a mai ținut nici o Conferință mondială a mișcării „Credință și Constituție", proiectul convocării ei în 1989 fiind abandonat și amînat „sine die". Ceea ce nu înseamnă că activitatea Comisiei „Credință și Constituție", integrată din 1948 în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, a slăbit din intensitate trecînd pe un plan secund. Dimpotrivă. Ea s-a desfășurat și se desfășoară în continuare cu deplin succes și progres remarcabil atît în cadrul numeroaselor întruniri ale Comisiei cît și a celor șapte Sesiuni plenare ale Comisiei ținute în intervalul 1964—1985.

Înainte de a ne referi la ele, trebuie trecute în revistă contribuțiile speciale aduse la tema credinței comune de rapoartele unității I (Credință și Mărturie) din cadrul Adunărilor Generale ale C.E.B., care s-au ocupat succesiv, fiecare în contextul istoric special creat de problemele urgente ale umanității din anii în care acestea au avut loc și în cadrul temelor generale bine cunoscute ale acestor Adunări, cu: „*Mărturia Bisericii față de planul lui Dumnezeu*" (Amsterdam 1948), „*Unitatea noastră în Hristos și lipsa noastră de unitate ca Biserici*" (Evanston 1954), „*Iisus Hristos, Mîntuitorul lumii*" (New Delhi 1961), „*Duhul Sfînt și catolicitatea Bisericii*" (Uppsala 1968), „*Mărturisind pe Hristos astăzi*" (Nairobi 1975), „*Mărturisind într-o lume divizată*" (Vancouver 1983). Și numai din titlurile acestor rapoarte se poate observa că, dacă în primele patru documente găsim un efort de explicitare în progresie treimică a credinței creștine comune, în ultimele două accentul cade mai mult pe contextualizarea, inculturarea și concretizarea liturgică și socială a acestei credințe.

O contribuție importantă în promovarea studiului temei credinței comune și mărturisirii ei l-a adus și lucrările Grupului de lucru comun al Bisericii romano-catolice și Consiliului Ecumenic al Bisericilor (creat în 1965 ca o concretizare a deschiderii ecumenice oficiale a catolicismului odată cu Conciliul II Vatican), mai ales importantele documente de studii, elaborate de acest grup o serie de consultații: „*Spre o mărturisire a credinței comune*" (1980) și, respectiv, „*Mărturie comună*" (1982). În același sens se înscrie și declarația comună asupra Simbolului niceo-constantinopolitan adoptată de cea de-a III-a Întîlnire Ecumenică Europeană între reprezentanți ai Conferinței Bisericilor Europene și ai Consiliului Conferințelor Episcopale Europene romano-catolice de la Riva del Garda (1984): „*Crezul nostru — sursă de speranță*".

Revenind la activitatea Comisiei „Credință și Constituție" de după 1963 la care, începînd din 1968 participă ca membri deplini și 15 teologi romano-catolici, ea a fost marcată de cele șapte Sesiuni plenare ale Comisiei întrunite după cum urmează: Aarhus (1964), Bristol (1967), Louvain (1971), Accra (1974), Bangalore (1978), Lima (1982) și Stavanger (1985), următoarea urmînd să aibă loc la Budapesta în 1989 în perspectiva apropiată a celei de-a VII-a Adunări Generale a C.E.B. (Canbera 1991). În toți acești ani, activitatea Comisiei s-a concentrat asupra a 3 programe de studii aflate într-o strînsă interdependență reciprocă. Lansate și desfășurate (cu viteze diferite) în paralel, ele sînt destinate să se finalizeze în 3 documente substanțiale de convergență ecumenică în credință ce vor fi trimise apoi Bisericilor spre studiu și „recepție". Este vorba de: 1. „*Botez, Euharistie, Ministeriu*", al cărui document final redactat într-o primă versiune la Accra (1974) și revizuit la Lima (1982) a fost deja trimis Bisericilor spre studiere și a suscitat deja răspunsurile a circa 160 de Biserici (răspunsuri ce urmează să fie publicate și centralizate) devenind, astfel, cel mai amplu dezbătut și studiat document teologic ecumenic de pînă acum; 2. „*Unitatea Bisericii și înnoirea comunității umane*", aflat încă în stadiile pregătitoare elaborării unui document de sinteză, și în fine, studiul la care se referă direct conținutul cărții de față: „*Spre o expresie comună a credinței apostolice astăzi*".

Încurajați de experiența cîștigată în studiul „*O dare de seamă a speranței care este în noi*" (1971—1978) finalizat la Bangalore (1978) și de lucrările grupului de contact cu Biserica Romano-Catolică (vezi mai sus), Comisia „Credință și Constituție" a decis în plenul ei la Bangalore să-și concentreze eforturile în vederea realizării unității în credință a Bisericilor membre ale C.E.B. în următoarele trei direcții: „a) consensul în credință; b) recunoaștere reciprocă a Botezului, Euharistiei și Ministeriului; și c) structuri ce fac o învățătură (a credinței) și luare de decizii (în privința ei) în comun". De altfel munca la studiul asupra „Speranței" creștine, finalizat la Bangalore, fusese de la bun început gîndită ca un prim pas

spre abordarea temei unei dări de seamă comune asupra „Credinţei" creştine a Bisericilor membre. De aceea, în raportul comitetului II: *„O declaraţie comună a credinţei noastre"*, Sesiunea plenară a Comisiei de la Bangalore a hotărît reluarea, acum la un alt nivel, a temei de la Lausanne (1927): *„Mărturisirea de credinţă comună a Bisericii"*. Făcută cu putinţă de numeroase studii parţiale existente deja şi de decenii de experienţă ecumenică, ordinea de priorităţi de la Bangalore a fost însuşită ca program pentru următorul deceniu de raportul secţiunii I al Adunării generale a C.E.B. de la Vancouver (1983).

Între timp, la Sesiunea plenară a Comisiei „Credinţă şi Constituţie" de la Lima (1982), cea care a definitivat şi trimis Bisericilor spre „receptare" documentul BEM, a fost propus şi adoptat în unanimitate planul general şi de perspectivă al întregului studiu *„Spre o expresie comună a credinţei apostolice astăzi"* (vezi traducerea lui mai sus tot în acest număr al revistei). După o introducere care explică importanţa temei credinţei apostolice în general şi a Simbolului niceo-constantinopolitan pentru mişcarea ecumenică în special, planul dezvoltă cele trei obiective ale studiului: a) recunoaşterea; b) explicarea şi c) mărturisirea în comun astăzi a credinţei apostolice, aşa cum este ea exprimată în Simbolul niceo-constantinopolitan, încheindu-se cu o serie de recomandări privitoare la traducerea lui în fapt. În ce priveşte desfăşurarea programului, cîteva din problemele speciale legate de *recunoaşterea* de către toate Bisericile membre ale C.E.B. a Simbolului de credinţă niceo-constantinopolitan ca expresie autoritativă şi normativă a credinţei apostolice, au fost deja dezbătute de 3 importante consultaţii ecumenice, dintre care 2 au avut loc înainte chiar de Lima (1982), finalizate cu tot atîtea rapoarte şi documente de studiu: *Filioque în perspectivă ecumenică* (Klingenthal 1979); *Importanţa ecumenică a Crezului Niceo-constantinopolitan* (Odessa 1981) şi *Credinţa apostolică în Scriptură şi în Biserica timpurie* (Roma 1983).

După examinarea acestor aspecte, Comisia permanentă „Credinţă şi Constituţie" (Creta 1984) a decis trecerea la etapa unei *explicări* ecumenice comune a credinţei apostolice, aşa cum este ea exprimată în Simbolul niceo-constantinopolitan, proces desfăşurat în alte 3 consultaţii ecumenice consecutive consacrate fiecare cîte unuia din articolele lui fundamentale: *„Credem într-unul Domn Iisus Hristos"* (Kottayam, nov. 1984), *„Credem într-unul Duhul Sfînt, Biserică şi viaţa lumii ce va să vină"* (Chantilly, ian. 1985) şi *„Credem într-unul Dumnezeu"* (Kinshasa, mart. 1985). În pofida diversităţii considerabile a participanţilor la aceste consultaţii, a fost posibil ca, în toate trei, să se ajungă la un acord fundamental asupra unei explicări ecumenice comune a credinţei apostolice, dovedindu-se că în fundamentele credinţei Bisericilor angajate în mişcarea ecumenică există mai multe elemente comune ce leagă pe creştini întreolaltă decît îşi dau ele întotdeauna seama. Utilizînd ca bază cele trei documente rezultate din aceste ultime consultaţii, Sesiunea plenară a Comisiei „Credinţă şi Constituţie" din aug. 1985 de la Stavanger (Norvegia) a alcătuit un prim proiect al unei explicări actuale şi de convergenţă a credinţei apostolice aşa cum este ea exprimată în Simbolul din 381. Sub preşedinţia păr. J. M. R. Tillard (rom.-cat.), grupul celor 9 teologi care conduc studiul — între care mai amintim pe mai cunoscuţii W. Pannenberg (ev.-lut.) şi Ev. Theodorou (Ort.) — întrunit în 2 şedinţe de lucru (iul. 1986 şi apr. 1987), au elaborat, ţinînd cont de toate criticile, observaţiile şi propunerile formulate la Stavanger, o versiune revizuită a documentului cu titlul *„Mărturisind o singură credinţă. Spre o explicare ecumenică a credinţei apostolice exprimate în Crezul Niceo-constantinopolitan"* publicată în 1987 în seria „Faith and Order Papers" no. 140 la Geneva (107 p.). Este vorba, însă, deocamdată, de un document de studiu cu caracter provizoriu, care, după ce a fost prezentat Comisiei permanente „Credinţă şi Constituţie" de la Madrid (aug. 1987), este acum difuzat pentru a primi comentarii şi sugestii de care se va ţine seama la viitoarea Sesiune plenară de la Budapesta din 1989, cînd probabil, el va fi trimis, ca şi documentul „B.E.M.", în mod oficial Bisericilor spre studiu şi comentariu.

Editat de Hans-Georg Link (ev.-lut.), membru în „staff"-ul comisiei „Credinţă şi Constituţie" de la Geneva în grupul însărcinat cu coordonarea şi realizarea programului acesteia privind „credinţa apostolică astăzi", volumul de faţă pune în practică recomandarea formulată în planul general al studiului adoptat la Lima (1982) de a se alcătui un „manual de studiu" ecumenic conţinînd principalele texte

multilaterale elaborate în cadrul mişcării ecumenice moderne cu privire la „expresia comună a credinţei apostolice astăzi" din perioada 1927—1982 (Lausanne—Lima) împreună cu planul şi liniile generale de perspectivă ale programului. În conformitate cu această recomandare, secţiunea B, cea mai amplă, a cărţii („Mişcarea Ecumenică a sec. XX") reproduce toate documentele ecumenice elaborate în acest sens între 1923—1984 şi menţionate de noi mai sus, la care se adaugă (într-o rubrică de „documente diverse"): declaraţia teologică de la Barmen (1934), Baza de unire între Bisericile protestante din Sudul Indiei (1941), Constituţia dogmatică despre Revelaţia divină a Conciliului II Vatican (1965), Declaraţia celei de-a doua consultaţii neoficiale între teologii ortodocşi calcedonieni şi orientali necalcedonieni (1967) şi Concordia de la Leuenberg dintre Bisericile reformate ale Europei (1973). Secţiunea A („Întemeieri") grupează mai întîi cele 3 Simboale de credinţă ale Bisericii vechi (Niceo-constantinopolitan, „apostolic" şi „atanasian"), iar mai apoi părţile esenţiale ale mărturisirilor de credinţă confesionale din sec. XVI—XVII (Micul catehism al lui Luther 1529; Confessio Augustana 1530; cele 39 de articole ale Bisericii Angliei 1562; Catehismul de la Heidelberg 1563; „professio fidei tridentinae" 1564; Mărturisirea de credinţă a patriarhului Dositei al Ierusalimului 1672).

Veritabilă istorie în documente a lungului drum parcurs în mişcarea ecumenică de creştinătatea actuală, după secole de izolare reciprocă a Bisericilor, pe calea spre o expresie comună a credinţei apostolice, aşa cum este ea cuprinsă şi formulată în Simboale de credinţă cu autoritate ale Bisericii vechi, ca singură bază solidă a refacerii unităţii creştine, volumul de faţă constituie într-adevăr „o carte de referinţă esenţială pentru oricine vrea să privească în inima teologică a mişcării ecumenice a sec. XX" (E. Castro, J. Deschner, J. Moltmann, N. Nissiotis, W. Pannenberg, J. M. Tillard).

Pr. Prof. *Ioan I. Ică*

DOUĂ LUCRĂRI DE REFERINŢĂ CONSACRATE ISTORIEI TRANSILVANIEI.

Cunoscutul învăţat roman Salustius definea axiomatic istoria ca fiind „cea mai folositoare dintre toate ocupaţiile intelectuale", iar marele cărturar şi savant revoluţionar Nicolae Bălcescu afirma persuasiv că „istoria este cea dintîi carte a unei naţii".

La români aproape nu a existat cărturar, indiferent de specialitatea sa, care să nu fi fost captivat de problematica vibrantă, tulburătoare a istoriei naţionale, să nu fi manifestat interes ştiinţific pentru cunoaşterea şi adîncirea istoriei patriei, pentru abordarea într-o formă sau alta a valorilor sale.

În civilizaţia românească a existat întotdeauna un cult al trecutului istoric, al eroilor şi faptelor glorioase ale strămoşilor care prin luptele şi jertfele lor au asigurat perpetuarea fiinţei noastre ca popor, suveranitatea şi independenţa noastră naţională.

Multitudinea asperităţilor, a vitregiilor pe care a trebuit să le depăşim în decursul istoriei noastre de patru ori milenare, cum sublinia reputatul savant Nicolae Iorga, ne-a obligat să considerăm cu legitim temei istoria ca fiind „magistra vitae" o veritabilă şcoală a experienţei umane, degajînd din aceasta concluzii perene, norme şi valori transmise din generaţie în generaţie.

Înscriindu-se pe linia marilor tradiţii ale cărturarilor români patrioţi care au manifestat o puternică receptivitate şi pasiune pentru domeniul istoriei naţionale, doctorul Antonie Plămădeală (deşi consacrat, predominant, altor preocupări spirituale naţionale) a adus în ultimul deceniu o contribuţie de valoare inestimabilă la îmbogăţirea istoriografiei româneşti prin mai multe lucrări scrise pe baza unei temeinice documentări în arhivele naţionale şi internaţionale, presa timpului, studiul unei vaste bibliografii istoriografice locale şi universale. Meritul acestor lucrări (cel puţin opt la număr, după informaţiile noastre) este înainte de toate acela că ele reuşesc să pună în evidenţă o bogăţie de informaţii inedite, privind originalitatea gîndirii filozofice şi politologice naţionale, patriotice, româneşti în secolele XVII—XIX, mai puţin cercetată din acest unghi de vedere, interferenţele culturii româneşti cu cea europeană, momentele cruciale din lupta românilor transilvă-

neni împotriva oprimării naţionale, îndeosebi a politicii de maghiarizare, aspecte elocvente ale manifestării conştiinţei unităţii naţionale, ale luptei hotărîte pentru eliberarea naţională şi desăvîrşirea unificării statului naţional unitar român etc.

Am în faţă ultimele două lucrări ale autorului: *„Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar: 1867—1918"* şi *„Contribuţii istorice privind perioada 1918—1939"*. Ambele volume formează o unitate organică, ele fiind elaborate pe bază de documente, acte şi corespondenţe fie rămase de la Elie Miron Cristea (fost Mitropolit al Ardealului, Patriarh al României şi Prim-Ministru), fie că provin în mod direct de la acesta. Unitatea acestor lucrări rezidă apoi în faptul că ambele se ocupă de problema românilor din Transilvania, a luptei acestora pentru eliberare şi unitate naţională. Ultima lucrare se ocupă şi de consolidarea Marii Uniri din anul 1918, urmărită cu consecvenţă de autorităţile româneşti în perioada interbelică.

Primul volum (totalizînd 527 p.), prin bogăţia datelor şi informaţiilor furnizate şi mai ales prin ampla şi riguroasa interpretare efectuată de către dr. Antonie Plămădelă, într-un documentat şi valoros studiu introductiv (164 p.), aduce o contribuţie excepţională la îmbogăţirea şi diversificarea instrumentelor şi argumentelor de combatere a tezelor revizionismului maghiar contemporan care falsifică deliberat procesul de etno-geneză al poporului român, contestă continuitatea noastră în spaţiul Carpato-danubiano-pontic, precum şi legitimitatea Marii Uniri din anul 1918.

Istoric talentat şi pasionat, vădind o aleasă competenţă în selecţionarea şi analiza proceselor şi fenomenelor, a evenimentelor şi faptelor istorice, dr. Antonie Plămădeală a reuşit ca din multitudinea documentelor descoperite în arhiva lui Elie Miron Cristea să selecţioneze cu judiciozitate pe acelea avînd un pronunţat caracter probatoric în ceea ce priveşte statutul naţiunii române în perioada dualismului, luptele sale cutezătoare pentru conservarea fiinţei proprii, pentru dobîndirea deplinei eliberări de sub jugul asupririi imperiului austro-ungar. În acest sens, se impun interesului nostru ştiinţific următoarele capitole ale vastului său studiu cu care se deschide volumul sus-menţionat (de fapt o lucrare de sine stătătoare) şi anume: Românii sub regimul dualist: o luptă continuă pentru drepturi, dreptate, demnitate şi unitate naţională; Dezvăluirea suferinţelor şi afirmarea speranţelor românilor din Transilvania la Congresul studenţesc de la Constanţa, în 1894; Mijloace şi măsuri pentru asigurarea supravieţuirii naţiunii române în Transilvania sub regimul dualist; Tratativele oficiale ale conducătorilor naţiunii române din Transilvania cu guvernul de la Budapesta, în ultima perioadă a dualismului (1910—1918); Anii primului război mondial şi situaţia critică a românilor din Imperiul habsburgic; Ultimele zvîrcoliri ale Imperiului habsburgic. Atitudinea românilor din Transilvania. Elie Miron Cristea şi Unirea de la 1 decembrie 1918.

La această amplă problematică analizată de autor se adaugă peste 100 de scrisori cu valoare documentară privind lupta românilor transilvăneni împotriva deznaţionalizării, pentru eliberare şi unitate naţională cu fraţii din celelalte provincii istorice, un corp de documente (Addenda) totalizînd peste 130 p. (34 Addenda), precum şi o bogată şi sugestivă iconografie relevînd diverse momente din viaţa şi activitatea patriotică a lui Elie Miron Cristea şi a altor militanţi pentru unitate naţională.

Prin această lucrare, dr. Antonie Plămădeală nu a urmărit, după cum precizează, în mod expres, să realizeze o lucrare monografică, să scrie o carte despre viaţa şi opera acestei personalităţi complexe şi proeminente, de o excepţională dîrzenie în apărarea intereselor naţionale ale românilor ardeleni, care a fost Elie Miron Cristea. Nici prin acest volum şi nici prin lucrarea sa mai veche, „Pagini dintr-o arhivă inedită" nu-şi propunea un asemenea demers, ci să pună în relief „mai ales, unele aspecte din lupta poporului român din Transilvania împotriva asupririi din perioada dualismului (1867—1918), pe baza unor documente, scrisori, articole de presă, privind activitatea lui Elie Miron Cristea"... Şi, după opinia noastră, dr. Antonie Plămădeală a reuşit cu succes să finalizeze acest proiect, fructificînd în mod ştiinţific un noian de documente care aparţineau acestui exponent spiritual al naţiunii române din Transilvania, mărturii documentare care ilustrează amploarea şi consecvenţa luptei acestora împotriva celei mai crunte politici de asuprire naţională, timp de o jumătate de veac, cît a durat anacronicul pact dualist austro-ungar.

Studiul introductiv al volumului reliefează cu pregnanţă numeroasele confruntări ale lui Elie Miron Cristea cu autorităţile de la Budapesta în apărarea drepturilor elementare naţionale ale românilor transilvăneni, în dezvăluirea măsurilor abuzive de maghiarizare forţată. „Confruntările dintre E. Miron Cristea şi oficialităţile de la Budapesta — subliniază dr. A. Plămădeală — au fost uneori dramatice şi ele arată cît de superficială era bruma de politeţe care mai acoperea de obicei raporturile dintre români şi unguri, chiar la cele mai înalte nivele". Pentru elocvenţa acestor aprecieri, autorul menţionează convorbirea lui Elie Miron Cristea cu secretarul de stat maghiar Ioan Toth, care „biruit de argumentele lui Miron, i s-a adresat dintr-o dată, ridicîndu-se de pe scaun palid şi furios", prin cuvinte ameninţătoare: „Acuşi vom găsi noi mijloace de a te sili pe ilustritatea Ta a observa legile ungureşti". „În lipsa argumentelor — conchide dr. Antonie Plămădeală — sila făcea treabă mai bună! Cîte jigniri au trebuit să rabde bieţii români" (p. 326).

Pentru a ne face o imagine asupra ideilor deosebit de valoroase ale cărturarului patriot Elie Miron Cristea reliefate şi adîncite cu autentică probitate ştiinţifică de către exegetul său, dr. Antonie Plămădeală, este suficient să reproducem fie şi fragmentar din lucrare unele din reflecţiile sale privitoare la virtuţile conştiinţei naţionale a românilor, la personalitatea şi vitejia legendară a neamului nostru sau la caracterul necesar obiectiv, legic al eliberării şi unităţii naţionale a tuturor românilor. Astfel, în cadrul unei polemici din anul 1898 cu ziarul maghiar „Kolozsvár" care îi denigra sistematic pe români, susţinînd în mod calomnios că aceştia „sînt incapabili" şi că de aceea trebuiesc conduşi de alţii, Elie Miron Cristea ripostează vehement şi argumentat, demonstrînd, fără putinţă de tăgadă, locul şi rolul de prestigiu al românilor în istoria, cultura şi civilizaţia europeană, înaltele lor virtuţi umane, naţionale, creatoare de valoare şi mai ales virtuţile excepţionale ostăşeşti. Prin aceste înalte virtuţi, arăta Elie Miron Cristea, românii au contribuit atît la conservarea fiinţei proprii cît şi la apărarea libertăţii unor popoare vecine şi nevecine în confruntarea cu armatele imperiilor expansioniste şi agresive. „Oare e necapabil un popor — se întreabă autorul — care cu atîta glorie a luat parte la apărarea patriei sale, ca poporul român? Oare sînt semne de nevitejie izbînzile armatelor române, care au înfrînt puterea Semilunei?" În continuare dr. Antonie Plămădeală citează după Elie Miron Cristea cîteva dintre momentele de glorie ale vitezelor oşti româneşti în lupta pentru apărarea gliei străbune, a independenţei şi suveranităţii statale. Despre beliducele Ioan Corvin, arată că: „a băgat spaima în turcii care ameninţau toată Europa" şi se întreabă „acesta a fost român incapabil?" În prelungirea acestei idei Miron Cristea scrie: „Ce să mai zicem despre fiul său, regele Matia (Matei Corvin, n.n.) sub care Ungaria a ajuns la culmea gloriei şi despre care cei mai răuvoitori unguri recunosc că a fost român?" Adîncind problemele istoriei Transilvaniei, Miron Cristea notează persiflant: „Unde rămîne regele munţilor, Iancu, care fără studii speciale strategice a ştiut să dea dovezi despre cele mai mari succese pe terenul luptelor?", în timpul revoluţiei din anul 1848, împotriva forţelor care sfidau dreptul la autodeterminare al românilor transilvăneni.

În încheierea acestor evocări dr. Antonie Plămădeală citează menţiunile lui Elie Miron Cristea care menţionează eroismul impresionant al ostaşilor români în războiul de independenţă naţională despre care afirmă concludent: „Despre vitejia soldatului român de la Plevna, Griviţa etc. recunoscută şi înălţată de toată Europa, nu mai vorbim, dar accentuăm numai că, tocmai datele statistice militare publicate mai în anii trecuţi au scos la iveală adevărul că, în armata noastră comună (citeşte armata Imperiului austro-ungar), elementul român este cel mai valoros"...

O altă idee pusă în relief cu pregnanţă de către dr. Antonie Plămădeală în procesul investigării operei lui Elie Miron Cristea o constituie aceea privind locul şi rolul gîndirii progresiste, revoluţionare româneşti în ansamblul gîndirii umaniste europene, receptivitatea şi adeziunea noastră la marile curente de idei transformatoare din principalele epoci istorice. „Avem şi noi tradiţii naţionale — replica Elie Miron Cristea detractorilor poporului român — care ne îndreptăţesc a afirma despre noi că am înţeles mai curînd decît alţii ideile cele mari care au zguduit bazele lumii întregi. Mişcările din revoluţia lui Horia au ţintit la deziobăgirea poporului român şi la deplina libertate". În mod cu totul elocvent, autorul precizează că „*Aceasta s-a întîmplat înaintea revoluţiei franceze*", ceea ce demonstrează faptul că ideile fundamentale privind drepturile omului, emanciparea şi demnitatea naţio-

nală au fost devansate de către gîndirea națională revoluționară a românilor. Cu legitim temei consemnează Elie Miron Cristea: „Iată din capul unui țăran izvorînd idei concepute mai tîrziu de cei mai glorioși bărbați de stat europeni“, — subliniază astfel importanța națională și universală a concepțiilor lui Horia, cel pe care Marx l-a numit eroul din Zarand.

Aceste reflecții de o covîrșitoare semnificație istorică, filozofică și paletologică ca și multe, foarte multe altele referitoare la caracterul legic și ireversibil al Marii Uniri a românilor ar fi putut să rămînă total necunoscute posterității dacă nu intervenea demersul generos și neobosit al dr. Antonie Plămădeală de a valoriza opera unui mare cărturar și militant pentru cauza națională.

*

Cealaltă lucrare a dr. Antonie Plămădeală, *„Contribuții istorice privind perioada 1918—1939“*, înfățișează, pe baza unor noi documente și a corespondenței provenind de la Elie Miron Cristea, eforturile națiunii române, a exponenților săi în consolidarea *Marii Uniri* din anul 1918, prin crearea economiei naționale unitare, dezvoltarea și modernizarea potențialului economic, a învățămîntului, științei și culturii, adoptarea unor măsuri politice și juridice menite să promoveze egalitatea în drepturi a naționalităților cu poporul român etc. Sînt comentate numeroase documente și scrisori inedite vizînd implicarea, locul și rolul lui Elie Miron Cristea în desfășurarea vieții social-politice și spirituale a României întregite în promovarea unor interese naționale autentice menite să asigure întărirea unității naționale, viabilitatea statului național unitar român.

De o valoare istorică documentară excepțională este cuvîntarea rostită de Elie Miron Cristea la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, în care făcea să vorbească, după cum se exprimă dr. Antonie Plămădeală, „însăși ființa românească, ființa cea nevăzută și veșnică, cea de dincolo de forme și cuvînt, de parcă ar fi vorbit toate inimile deodată, într-un grai nou, atuncea descoperit sub vraja și binecuvîntarea Unirii“ (p. 6). Aceleași idei focalizatoare, de o puternică vibrație patriotică se degajau și din pastoralele lui Miron Cristea. Apreciem în mod deosebit informațiile inedite furnizate de dr. Antonie Plămădeală privind contribuțiile fostului Patriarh al României de la reînhumarea osemintelor marelui voievod patriot Constantin Brîncoveanu, al cărui martiriu a zguduit și dinamizat conștiința noastră patriotică, a constituit și constituie un model de demnitate națională, precum și aprecierile obiective, judicioase ale aceleiași personalități asupra relațiilor naționale, a situației din Transilvania de după Unirea din anul 1918, și asupra vieții politice din țară, în general.

O problemă amplu analizată în lucrare este aceea a Concordatului încheiat de statul român cu Vaticanul, în anul 1927, în legătură cu care dr. Antonie Plămădeală pune în circulație o bogată informație documentară privind nu numai poziția critică a lui Miron Cristea și a altor personalități de primă mărime la adresa guvernului Maniu, îndeosebi a lui V. Goldiș care a semnat acest act diplomatic periculos și nedrept pentru că favoriza un „stat în stat“, „dînd catolicilor drepturi și privilegii mai mari (deci naționalităților conlocuitoare, în primul rînd maghiarilor, n.n.) decît le aveau ortodocșii“, ci și aspecte elocvente ale polemicii și confruntărilor care s-au produs în viața social-politică românească, în legătură cu acest compromis dăunător intereselor naționale.

Prețioase sînt și informațiile privind atitudinea vehementă adoptată față de *Concordat* de către personalități remarcabile ale vieții noastre culturale și politice din perioada interbelică, în frunte cu Onisifor Ghibu neobositul militant pentru cauza *Unirii*, patriot și cărturar de primă mărime și mai ales acele date privitoare la întrunirile publice protestatare organizate în mai multe localități din țară pentru a sublinia caracterul neconstituțional al actului diplomatic încheiat de guvernul Maniu cu Vaticanul în privința statutului bisericii romano-catolice din România. Într-adevăr animatorul puternicei mișcări patriotice, naționale împotriva prevederilor *Concordatului* a fost Onisifor Ghibu, care a depus mari eforturi pentru anularea acestuia, deoarece el aprecia cu legitim temei după cum precizează doctorul Antonie Plămădeală că „întreaga afacere a *Concordatului* a fost o lucrare din umbră din care n-au lipsit Ungaria și Vaticanul“ și care urmărea favorizarea propagandei și activităților revizioniste maghiare, subminarea tratatului de la Trianon și a Unirii Transilvaniei cu România.

În cuprinsul acestui volum este inserată o paletă largă de scrisori, unele de o valoare deosebită, ale unor exponenţi de prestigiu ai naţiunii române, către Elie Miron Cristea, prin care fie că i se solicita sprijinul în soluţionarea unor chestiuni de interes naţional, fie că i se aduceau la cunoştinţă unele stări de lucruri negative din ţară sau opiniile şi poziţiile acestora faţă de marile probleme cu care se confrunta naţiunea noastră în perioada interbelică. Dintre aceste personalităţi cu care a întreţinut o amplă corespondenţă Elie Miron Cristea, multe comentate, in extenso, de către autorul volumului de faţă, se cuvin menţionaţi: I. Lupaş, O. Ghibu, D. Gusti, Emil Haţieganu, Take Ionescu, N. Iorga, Tr. Lalescu, A. Lapedatu, I. Manoilescu, Al. Marghiloman, Gh. Marinescu, S. Mehedinţi, G. G. Mironescu, C. Motaş, C. Prezan, Gh. Tătărăscu, Al. Vaida Voievod şi atîţia alţii.

Efortul valorizator întreprins de dr. Antonie Plămădeală a meritat şi s-a motivat cu prisosinţă deoarece, după cum menţionează autorul volumelor pe care le supunem judecăţilor de valoare ale publicului cititor, Elie Miron Cristea „a luat parte la toate luptele pentru drepturi şi dreptate ale românilor din Transilvania şi a căutat mereu tot alte şi alte forme şi mijloace de îmbunătăţire a condiţiilor lor de viaţă naţională, spirituală şi materială".

Doctorul Antonie Plămădeală şi-a făcut o profesiune de credinţă din strădaniile sale de a aduce în circuitul ştiinţific şi în conştiinţa naţională opera teoretică şi acţiunea practică politică a unuia din marii exponenţi ai luptei de emancipare şi unitate naţională a românilor din Transilvania. Acţionînd cu *ştiinţă şi conştiinţă*, cu o pasiune şi perseverenţă impresionante, investigînd cu migală şi spirit selectiv zeci şi zeci de dosare din diverse arhive naţionale, cercetînd presa vremii, un veritabil noian de corespondenţă, doctorul Antonie Plămădeală a întreprins o operă atît ştiinţifică cît şi patriotică, prin elaborarea celor două lucrări: *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867—1918);* şi *Contribuţii istorice privind perioada 1918—1939.*

Este cel mai preţios omagiu pe care istoricul cărturar Antonie Plămădeală îl aduce predecesorilor săi, şi, totodată, tuturor generaţiilor de înaintaşi care n-au pregetat să se consacre cu toată fiinţa lor apărării şi promovării idealurilor de libertate, independenţă şi unitate naţională ale poporului român.

Parafrazîndu-l pe reputatul filozof Constantin Noica care afirma că travaliul de a scrie cărţi înseamnă „a comunica cu departele tău în timp şi a deveni conştiinţa lui mai bună", am conchide aceste succinte marginalii la două cărţi atît de dense în idei, exprimînd convingerea că prin opera sa dr. Antonie Plămădeală realizează în primul rînd o comunicare, un dialog înălţător şi generator de virtuţi patriotice cu contemporanii, cu generaţiile zilelor noastre, invitîndu-le la profunde reflecţii asupra eforturilor depuse de înaintaşi pentru înfăptuirea Marii Uniri, în graniţele Daciei străbune şi totodată, la asumarea responsabilităţilor ce le revin în perpetuarea celei mai valoroase moşteniri patriotice, naţionale. Prin totalitatea contribuţiilor sale ştiinţifice şi publicistice dr. Antonie Plămădeală s-a dovedit a fi „un om pentru istorie" consacrîndu-se prestigios în abordarea creatoare, novatoare a unor momente cruciale din istoria românilor deseori din unghiuri de vedere cu totul originale, aducînd chiar unele corective necesare sau lumini noi, referitoare la evenimente şi personalităţi istorice precum în cazul lui Elie Miron Cristea, ceea ce face ca lucrările sale mai vechi şi mai noi să fie apreciate ca studii de referinţă ale istoriografiei româneşti contemporane.

Prof. dr. *C. Gh. Marinescu*

Treceri la cele veșnice

† TRAIAN BELAȘCU, prot. iconom stavrofor, fost vicar arhiepiscopesc

În ziua de 29 octombrie a.c. și-a încheiat călătoria pe acest pămînt, trecînd la cele veșnice, la venerabila vîrstă de 86 de ani, părintele prot. iconom stavrofor Traian Belașcu, fost vicar arhiepiscopesc.

Personalitate remarcantă în viața Bisericii, Părintele Traian Belașcu a dedicat slujirii preoțești peste 60 de ani.

Adormitul în Domnul s-a născut la 29 iunie 1902, într-o familie de vrednici țărani din satul Hașag, județul Sibiu. A urmat școala primară în satul natal, iar cea secundară și școala superioară de comerț în Sibiu. Doritor a ajunge slujitor al altarului, s-a înscris la Teologia din Blaj, pe care a absolvit-o în 1926.

Și-a început activitatea pastorală îndată după absolvirea Teologiei, fiind hirotonit preot pe seama parohiei Alțîna. A păstorit aici 22 de ani, timp în care, cu ajutorul credincioșilor, a ridicat din temelie o frumoasă biserică, în care se vor ruga peste veacuri mulți credincioși pentru odihna sufletelor „fericiților și pururea pomeniților ctitori".

În 1943, pentru activitatea sa pastorală deosebită, este numit protopop de Țichindeal, cu sediul în Alțîna, funcție pe care o va deține vreme de 5 ani, pînă în 1948, cînd s-a realizat actul de Reîntregire bisericească.

Părintele Traian Belașcu a fost conștient că despărțirea sufletească a românilor după actul samavolnic din 1700 este în detrimentul unității de neam și lege. În actul Reîntregirii, adormitul în Domnul a avut un rol important, aflîndu-se în fruntea celor 36 de protopopi care au hotărît revenirea în sînul Bisericii strămoșești, la 1 octombrie 1948, la Cluj. În calitate de președinte al adunării protopopilor și preoților foști greco-catolici, a prezentat la București, Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, dorința acestora de reintegrare în cadrul Bisericii-mame. În finalul cuvîntării sale din 2 octombrie 1948, a rostit un semnificativ angajament, exprimat sub forma unei emoționante rugăciuni: „Să ne ajute Dumnezeu să înălțăm pe culmi tot mai înalte Biserica Ortodoxă Română, Biserica neamului nostru, Biserica sufletului românesc".

În calitatea sa de vicar arhiepiscopesc, la care a fost ridicat de Mitropolitul Nicolae Bălan, Părintele Traian Belașcu s-a dăruit integral operei de consolidare a Reîntregirii bisericești, desfășurînd o bogată și rodnică activitate pastoral-misionară. A fost colaboratorul apropiat și al mitropoliților Iustin Moisescu, Nicolae Colan și Nicolae Mladin.

A desfășurat o frumoasă activitate ecumenică și panortodoxă, făcînd parte din delegațiile care au vizitat unele Biserici surori.

Activitatea sa pe plan bisericesc și social, pentru susținerea cauzei păcii și a intereselor poporului român, a fost apreciată de conducerea de Stat și de cea bisericească, acordîndu-i-se diferite decorații și medalii. A fost decorat cu ordinul „Steaua Republicii" clasa a IV-a și cu ordinul „Tudor Vladimirescu" clasa a II-a. A primit, de asemenea, următoarele medalii: „A XXV-a Aniversare a Proclamării Republicii, „A XXV-a Aniversare a Eliberării Patriei", „A XXX-a Aniversare a Eliberării Patriei".

În anul 1974 i-a fost înmînată medalia „A XXV-a Aniversare a Intronizării Jatriarhului Justinian", iar în 1975 a primit efigia jubiliară a Semicentenarului Patriarhiei Române și a 90 de ani de la recunoașterea Autocefaliei.

Adormitul în Domnul s-a bucurat și de prețuirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Antonie al Ardealului, fiind apropiat colaborator chiar după retragerea sa la pensie.

În ziua prohodirii, 1 noiembrie a.c., trupul neînsuflețit al Părintelui Traian Belașcu a fost depus în Catedrala mitropolitană, în care răposatul a slujit atîția ani. Mulți preoți au venit să cinstească pe adormitul în Domnul prin lecturi din Sf. Evanghelie.

Slujba înmormîntării a fost prezidată de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, înconjurat de Î. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, P. S. Episcop Emilian al Alba Iuliei, P. S. Episcop-vicar Iustinian Chira Maramureșanul și de un sobor de preoți și diaconi dintre profesorii Institutului Teologic, consilierii mitropolitani, protopopi, slujitori ai Catedralei și ai altor biserici din Arhiepiscopie.

Răspunsurile au fost date de corul studenților teologi, sub conducerea P. C. Diac. Prof. Ioan Popescu.

La ceremonie au fost prezenți reprezentanți ai Consiliului Popular Județean și ai Departamentului Cultelor.

Șirul cuvîntărilor a fost început de *P. C. Pr. Prof. Dumitru Abrudan*, prorectorul Institutului Teologic, care a prezentat și elogiat, în necrolog, principalele momente din viața și activitatea Părintelui vicar Traian Belașcu, cît și rolul pe care l-a avut în actul Reîntregirii bisericești.

„Numele adormitului în Domnul — a spus P. C. Sa — *va rămîne de-a pururi înscris în paginile istoriei noastre bisericești ca al unui înțelept slujitor al altarului și luminat patriot".*

Părintele vicar Traian Belașcu s-a numărat între liturghisitorii și oratorii bisericești care au imprimat o notă de înaltă ținută slujbelor de la Catedrala mitropolitană și de la alte biserici din eparhie. A fost înconjurat în permanență cu admirație, respect și dragoste de conducerea bisericească și de întreaga preoțime din Arhiepiscopia Sibiului.

P. C. Sa a prezentat în final cele scrise de adormitul în Domnul pentru a fi înmînate la înmormîntarea sa preotului care va rosti necrologul. Datele sale autobiografice le-a încheiat cu următoarele cuvinte: „Cînd voi fi chemat de Bunul Dumnezeu la Sine, mă voi duce cu conștiința împăcată că în viața mea pămîntească și mai ales în cei 51 de ani de preoție mi-am făcut datoria, purtîndu-mă cu demnitate și iubind preoțimea și credincioșii".

Această mărturisire a răposatului, a spus vorbitorul, ne aduce aminte de testamentul Sf. Apostol Pavel din II Tim. 4, 7—8: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrșit, credința am păzit ...".

Asemenea Apostolului neamurilor, Părintele Traian Belașcu se poate prezenta în fața Dreptului Judecător cu conștiința împăcată că a slujit pilduitor Bisericii și Patriei.

P. C. Sa a încheiat rugînd pe Dumnezeu să-i facă odihnă celui adormit și să întărească și să mîngîie familia îndoliată.

În numele preoțimii din Arhiepiscopia Sibiului, a luat cuvîntul apoi *P. C. Dănilă Luca, protopopul Sibiului*, exprimînd mai întîi sentimentele pe care le-a nutrit preoțimea eparhiei față de fostul vicar arhiepiscopesc. Apoi a adus un pios omagiu personalității celui adormit în Domnul, contribuției sale la realizarea Reîntregirii Bisericii noastre, arătînd că faptele lui mari sînt înscrise în Cartea istoriei Bisericii Ortodoxe Române și în Cartea Vieții.

Prin însușirile sale, prin sufletul său mare, a fost pentru toți slujitorii bisericești un bun îndrumător, un adevărat părinte.

În încheiere, a exprimat familiei îndoliate sincere condoleanțe și a dat glas angajamentului preoților, în numele cărora a vorbit, de a se ruga pentru sufletul celui adormit la fiecare Sfîntă Liturghie.

Prof. Hermann Pitters, de la Institutul Teologic Protestant, ramura Sibiu, a prezentat condoleanțe în numele Bisericii Evanghelice C.A. și a Domnului Episcop Albert Klein.

„Biserica Ortodoxă — a spus Domnia Sa — a pierdut prin moartea Părintelui prot. vicar Traian Belaşcu un fiu devotat important. Şi noi evanghelicii, Biserica Evanghelică, am pierdut un bun prieten, un bun creştin în spirit ecumenic, care mereu ne-a întîmpinat cu dragoste creştină şi frăţească. Atunci cînd Biserica noastră a făcut primii paşi de ecumenism practic local, a fost între primii care a cunoscut semnele timpului".

Vorbitorul a citat apoi textul din I Cor. 4, 1: „Aşa să ne socotească pe noi fiecare om: ca slujitori ai lui Dumnezeu şi iconomi ai tainelor lui Dumnezeu", aplicîndu-l la viaţa răposatului, care a fost un slujitor credincios şi bun ispravnic al tainelor dumnezeieşti, un exemplu viu de viaţă creştină.

Prof. H. Pitters şi-a încheiat cuvîntul luîndu-şi creştinescul rămas-bun de la cel adormit.

A vorbit apoi *P. S. Episcop Emilian Birdaş al Alba Iuliei.*

„Părintele nostru Cel ceresc — a spus P. S. Sa — l-a chemat la Sine pe vrednicul preot Traian Belaşcu, pentru bine meritata odihnă şi pentru a se întîlni cu ceilalţi slujitori ai Bisericii şi ai neamului nostru, care înaintea lui au trecut în veşnicie şi care şi-au legat numele de marile evenimente din istoria poporului român".

Calităţile care au împodobit chipul de păstor al răposatului l-au învrednicit a se număra în rîndul marilor preoţi ai secolului nostru.

P. S. Sa a reamintit apoi contribuţia celui adormit la Reîntregirea bisericească din 1948, numindu-l „punte sfîntă de legătură şi de unire între fraţi".

P. S. Sa a evocat apoi buna colaborare realizată cu cel adormit în Domnul, aducînd astfel un cuvînt de părintească cinstire din partea eparhiei de Alba Iulia.

În încheiere, P. S. Sa a prezentat sincere condoleanţe familiei îndoliate, rugînd pe Mîntuitorul Hristos să-i rînduiască celui plecat din această lume „odihnă veşnică în Împărăţia Sa cea cerească".

Î. P. S. Arhiepiscop Teofil al Clujului şi-a început cuvîntarea amintind îndemnul Sfîntului Pavel: „Să-mi fiţi mie următori, precum şi eu lui Hristos" (I Cor. 4, 16), îndemn pe care l-a urmat şi răposatul în Domnul.

Aşa cum l-am cunoscut cu toţii — a spus Î. P. S. Sa — adormitul în Domnul s-a străduit să fie un bun urmaş al lui Hristos şi al Sfinţilor Apostoli, răspîndind dragostea faţă de semeni. Era un om de bună credinţă, care găsea pentru toţi un cuvînt de îmbărbătare şi de mîngîiere. Faţă de clerul Arhiepiscopiei s-a arătat întotdeauna înţelegător, îmbrăţişîndu-i pe toţi cu dragoste frăţească.

În durerea despărţirii, ne mîngîie nădejdea reîntîlnirii în viaţa viitoare. Adormitul în Domnul va auzi acum cuvintele Mîntuitorului, care i se potrivesc întru totul: „Bine slugă bună şi credincioasă..., intră întru bucuria Domnului tău".

Îndemnînd pe cei rămaşi să-I urmeze lui Hristos şi Sfinţilor Apostoli cu aceeaşi rîvnă, Î. P. S. Sa a încheiat cu invocarea lui Dumnezeu de a-i face adormitului odihnă cu cei drepţi.

Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a dat citire apoi telegramei de condoleanţe adresate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, cu următorul cuprins:

„Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Antonie Plămădeală al Transilvaniei

Am aflat cu întristare de trecerea la cele veşnice a mult preţuitului protoiereu Traian Belaşcu, fost vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului. Prezent cu cuvîntul şi cu fapta, cu entuziasmul şi devotamentul său în viaţa şi slujirea nu numai a Mitropoliei Transilvaniei, ci a întregii Sfintei noastre Biserici strămoşeşti, Părintele Traian Belaşcu şi-a adus aportul preţios şi în calitate de membru al Consiliului şi Adunării Naţionale Bisericeşti.

Decenii de-a rîndul intervenţiile sale în aceste foruri statutare şi canonice ale Bisericii Ortodoxe Române tălmăceau înţelepciunea, ataşamentul şi dragostea credincioşilor şi clerului faţă de hotărîrile şi îndrumările Sfîntului Sinod privitoare la buna desfăşurare a activităţii bisericeşti, pastorale şi misionare.

Din inima şi simţirea sa de fiu al altarului străbun şi al poporului român se revărsa din belşug conştiinţa luminoasă a silujirii unităţii de credinţă şi de muncă, de năzuinţe şi idealuri a tuturor fiilor plaiurilor noastre strămoşeşti.

Preţuindu-i chipul şi vredniciile, împreună cu toţi cei ce l-au cunoscut, ierarhi şi membri ai Consiliului şi Adunării Naţionale Bisericeşti, înălţăm rugăciuni către

Domnul Dumnezeu ca sufletul Părintelui protopop Traian Belaşcu să fie aşezat în ceata bineplăcuţilor Săi.

În aceste clipe de doliu, Vă rugăm să primiţi, Înalt Prea Sfinţite Antonie, condoleanţe sincere şi să binevoiţi a transmite distinsei sale familii, fii şi nepoţi, cuvinte de îmbărbătare şi mîngîiere părintească.

Veşnică să-i fie pomenirea!

TEOCTIST

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române"

În continuare, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Antonie a prezentat telegramele trimise de Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului şi de P. S. Episcop Vasile al Oradiei.

Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a rostit apoi următoarea cuvîntare:

„Mentor de conştiinţe

Oricît de multe cuvinte am rosti, oricît de adînci şi de adevărate sentimente ne-am mărturisi, în acest moment de bilanţ al unei vieţi care se încheie, n-am putea acoperi la adevăratele dimensiuni tot ceea ce a făcut, a fost şi a însemnat părintele Traian Belaşcu în activitatea sa multilaterală, bisericească şi patriotică, şi, mai ales, în aceea de mentor de conştiinţe în momente de răscruce. Căci el a fost, în vremuri de transformări radicale din viaţa poporului nostru, printre cei care au determinat orientări şi opţiuni de mare răspundere, ale multora, în slujba unităţii Bisericii strămoşeşti şi a Patriei noastre iubite. Pentru aceasta s-a bucurat de preţuire continuă şi unanimă, a fost stimat şi respectat. A fost ales vreme de 40 de ani fără întrerupere în cele mai înalte foruri de conducere ale Bisericii Ortodoxe Române, din Capitală, şi a fost sfetnic de mare valoare al ultimilor cinci mitropoliţi ai Ardealului: Nicolae Bălan, Iustin Moisescu, Nicolae Colan, Nicolae Mladin şi al celui ce vă vorbeşte. Căci şi eu i-am menţinut, cu preţuire şi respect, pînă în ultima zi, calitatea de vicar onorific, şi l-am avut întotdeauna aproape ori de cîte ori am adunat fie Consiliul Eparhial, fie Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului. Moare în plină activitate şi ca Preşedinte al Casei de ajutor reciproc a Arhiepiscopiei.

Prin plecarea sa din mijlocul nostru, lasă un gol real, pe care nimeni nu-l va putea umplea vreodată, la măsura, la valoarea şi la competenţa lui. Căci fiecare om e un unicat, cu darurile şi cu geniul lui. Se stinge o voce echilibrată şi înţeleaptă, o voce care ne face să ne simţim ca în prezenţa unuia din bătrînii cei vechi ai Transilvaniei, cu temei în orice cuvînt, cu adîncime şi seriozitate. Vi se va părea paradoxal ceea ce voi spune, dar cei care l-aţi cunoscut îmi veţi da dreptate şi veţi înţelege uşor ce vreau să spun: Traian Belaşcu ştia că e Traian Belaşcu! Ştia că unul ca el nu poate rosti decît ceea ce se cade să rostească, decît ceea ce era absolut necesar să rostească, decît cuvinte în care credea şi în care trebuiau să creadă şi cei care îl ascultau.

Numele său va fi rostit în veşnicie în legătură cu Reîntregirea bisericească din 1948. El a fost printre cei dintîi care au înţeles imperativul unităţii noastre bisericeşti ca formă şi a unităţii naţionale, unitate după care au suspinat generaţii după generaţii. A intrat în istorie. Anul 1948 nu va fi evocat niciodată în istoria Bisericii, în cărţi şi la catedre, fără pomenirea numelui său. În legătură cu aceasta l-am numit „mentor de conştiinţe", *pentru că iniţiativa şi exemplul său din acel an providenţial a luminat pentru mulţi înţelegerea exactă şi necesară a restaurării care se făcea, după două secole şi jumătate de despărţire nefirească, sub stăpînire şi din iniţiativă străină, a fraţilor născuţi din aceiaşi părinţi şi în aceeaşi Lege, de la formarea noastră ca popor din daci şi din romani, popor ortodox din chiar dimineaţa facerii lui.*

Transilvania în care s-a născut părintele Traian Belaşcu, pe care a iubit-o şi a slujit-o cu credinţă nici o clipă micşorată, cu hotărîre şi statornicie, cu gînd deschis şi nefăţarnic, fără ascunzişuri şi duplicităţi nedemne de un om adevărat, îl petrece astăzi pe ultimul drum, slujindu-l ierarhi din toate scaunele episcopale, omagiind într-însul pe omul convingerilor ferme, pe omul unui crez realizat, pe preotul iubitor de Dumnezeu şi pe românul iubitor de neam.

Biserica Ortodoxă Română îi va rămîne veşnic mulţumitoare şi recunoscătoare şi va înscrie numele său printre cei care i-au rectitorit unitatea. Arhiepiscopia Sibiului şi Mitropolia Transilvaniei îi vor păstra pururea vie memoria sa, ca pe a unuia din tribunii apărători de dreptate şi frăţietate. Avem încrederea că Dumnezeu îl va primi în locaşurile sale şi-l va sălăşlui cu drepţii acolo unde nu mai este nici durere, nici întristare, căci împotriva durerii şi a întristării s-a luptat pe pămînt lupta cea bună şi dacă alături de noi îşi sfîrşeşte astăzi călătoria, va avea acolo parte de „viaţă fără de sfîrşit".

Şi de va fi greşit ceva ca om în trup, să ne rugăm în acest ceas al despărţirii ca Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească cu drepţii. Amin".

La sfîrşitul cuvîntărilor, Înalţii Ierarhi, preoţii slujitori şi toţi cei prezenţi şi-au luat rămas bun de la cel adormit întru Domnul şi au prezentat condoleanţe familiei îndoliate.

În dangătul clopotelor, sicriul cu trupul neînsufleţit al Părintelui Traian Belaşcu a fost purtat în cortegiu spre locul de veşnică odihnă din cimitir, fiind depus în mormîntul familial.

Pr. prof. *Liviu Streza*

† Pr. Prof. Dr. DUMITRU CĂLUGĂR

În zorii zilei de 25 oct., ajunul serbării Sf. Mc. Dimitrie, ni s-a adus la cunoştinţă trista veste că Pr. Prof. Dr. *Dumitru Călugăr* şi-a încheiat socotelile pămînteşti şi şi-a predat sufletul în mîinile Creatorului. Această dureroasă veste a îndoliat inimile tuturor apropiaţilor şi cunoscuţilor săi, iar Institutul Teologic Universitar din Sibiu a arborat drapel de doliu pentru că, din vestita pleiadă a iluştrilor săi dascăli, care şi-au sacrificat viaţa pe altarul slujirii lui Dumnezeu şi al adîncirii învăţămîntului şi culturii teologice, s-a desprins, spre regretul nostru al tuturor, încă o personalitate proeminentă, încredinţîndu-şi sufletul Tatălui Ceresc, iar rămăşiţele trupeşti redîndu-le pămîntului, după cum spune cîntarea bisericească „noi pămîntenii din pămînt sîntem zidiţi şi în acelaşi pămînt vom merge".

Ori de cîte ori ne aflăm în faţa fenomenului natural al morţii ne întristăm şi ochii ne lăcrimează din cauza durerii ce o trăim. Şi sîntem îndreptăţiţi să dăm expresie sentimentelor noastre de durere, prin vărsare de lacrimi fierbinţi, atunci cînd unul din iubiţii noştri, unul din apropiaţii noştri ne părăseşte cu sufletul, lăsîndu-ne doar rămăşiţele sale trupeşti spre a le încredinţa mormîntului. Însuşi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a vărsat lacrimi la mormîntul prietenului său Lazăr, şi dacă El a făcut aceasta, cu atît mai îndreptăţiţi sîntem noi să adoptăm o asemenea atitudine. Sf. Apostol Pavel ne încredinţează că toţi cei botezaţi în numele Sf. Treimi formează Biserica lui Hristos, formează un singur trup, şi aşa după cum în organismul omenesc cînd un mădular este în suferinţă suferă întregul corp, tot astfel şi moartea trupească a Pr. prof. D. Călugăr a îndoliat nu numai familia, ci şi pe toţi cunoscuţii săi.

La încheierea vieţii pămînteşti şi la trecerea în împărăţia cerească, răposatului în Domnul i se potrivesc atît de nimerit cuvintele Sf. Apostol Pavel mărturisite ucenicului său iubit, Timotei, înainte de a-şi încheia viaţa pămîntească: „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrşit, credinţa am păzit. De acum mi s-a gătit cununa dreptăţii, pe care Domnul îmi va da-o în ziua aceea, El, Dreptul Judecător" (II Tim. 4, 7—8). Prin aceste cuvinte Sf. Ap. Pavel vrea să încredinţeze pe fiecare creştin că în străbaterea căii pămînteşti are de luptat „lupta cea bună" şi de a „păzi credinţa" pentru a se bucura de cununa dreptăţii din partea lui Dumnezeu, Dreptul Judecător. A lupta lupta cea bună şi a păzi credinţa înseamnă a pune în lucrare talanţii primiţi din partea lui Dumnezeu şi a-i înmulţi pentru cîştigarea fericirii veşnice. Adormitul în Domnul a ascultat de această chemare cerească şi a fructificat talanţii primiţi nu numai pentru sine, ci pentru toţi cu care a avut tangenţă în întreaga sa viaţă şi activitate.

A văzut lumina zilei la 8 dec. 1907 în comuna Saschiz, jud. Mureş, în familia vrednicilor gospodari Ioan şi Paraschiva, unde şi-a petrecut nevinovaţii ani ai copilăriei. Şcoala primară o frecventează în satul natal după care urmează Şcoala normală „Andrei Şaguna" din Sibiu (1920—27), pe care a absolvit-o ca şef de promoţie. Între anii 1928—1932 a frecventat Academia teologică „Andreiană", obţinînd ulterior şi diploma de licenţă (1943) „cu distincţie". A prestat apoi examene de diferenţă de liceu şi a obţinut diploma de bacalaureat.

Dovedindu-se un element eminent, fostul mitropolit al Ardealului, de vrednică şi veşnică amintire, Nicolae Bălan, care a năzuit cu ardoare ca în Ardealul eliberat de sub stăpînirea austro-ungară şi unit cu patria-mamă la 1 dec. 1918, să aibă oameni temeinic pregătiţi spre ridicarea culturală, socială şi teologică a păstoriţilor săi, a trimis pe tînărul Dumitru la studii de specializare în Germania, la Universitatea din Jena (1937—38), unde a aprofundat mai ales Didactica şi Metodica învăţămîntului religios. În anul 1945 şi-a susţinut examenele de calificare pentru învăţămînt la Seminarul pedagogic universitar din Cluj-Sibiu, obţinînd calificativul „cu distincţie". Cursurile de doctorat în Teologie le-a urmat la Facultatea de Teologie şi apoi la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, unde obţine titlul de magistru (doctor) în anul 1955, pe baza lucrării „Caracterul religios-moral creştin" tipărită în acelaşi an la Sibiu.

Pînă a urca la demnitatea de-a se situa pe piramida învăţămîntului teologic, pr. prof. Dumitru Călugăr a avut de urcat multe trepte de la înălţimea cărora s-a conturat tot mai proeminent statura personalităţii sale. A fost învăţător la Şcoala de aplicaţie „Andrei Şaguna" din Sibiu (1927—1928), catehet la şcolile primare, secundare şi profesionale din Sebeş Alba (1932—1934), profesor şi apoi şi director la Şcoala de cîntăreţi bisericeşti „Dimitrie Cunţan" din Sibiu (1934—1945), catehet la Şcoala de ucenici industrială şi comercială din Sibiu (1934—1940 şi 1945—1946), inspector al învăţămîntului primar religios din Arhiepiscopia Sibiului (1944—1947), mulţi ani redactor adjunct al ziarului „Telegraful Român", delegat chiriarhal la conferinţe preoţeşti, secretar mitropolitan (1955—1968), redactor al Îndrumătorului bisericesc (1946—1967) etc.

Toate aceste activităţi şi mai ales cea didactică-ştiinţifică, alături de titlurile ştiinţifice obţinute, au contribuit la ridicarea sa spre binemeritata demnitate bisericească de conferenţiar universitar (1943—1955) şi apoi de profesor universitar (1968—1977) la catedra de Omiletică şi Catehetică cu noţiuni de Pedagogie, pe care a ilustrat-o pilduitor spre slava Bisericii noastre străbune, la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

Mitropolitul Nicolae Bălan a vrut să aibă în persoana pr. Călugăr nu numai un bun catehet, ci mai ales un dascăl al cateheţilor. Şi nădejdea sa n-a fost dezminţită. Pr. Dumitru Călugăr nu s-a mărginit numai la instruirea ucenicilor săi în tainele învăţămîntului catehetic ci s-a străduit să întocmească şi lucrări călăuzitoare pentru cateheţi şi preoţi ca aceştia să-şi poată împlini cu mai bogată rodnicie misiunea de învăţători şi propovăduitori ai cuvîntului revelat. Dintre acestea amintim pe cele mai semnificative: *Hristos în şcoală. Manualul catehetului ortodox pentru şcoala primară.* Sibiu 1934. *Hristos în şcoală. Manualul catehetului ortodox pentru şcoala supraprimară,* Sibiu 1937. *Cele şapte cărţi de religie,* Sibiu, (Aceste lucrări au cunoscut mai multe ediţii), *Sfinţi şi părinţi ai Bisericii,* Sibiu 1936, *Copii din Biblie,* Sibiu 1940, *Preocupări catehetice,* Sibiu 1944, *Educaţie şi învăţămînt,* Sibiu 1946, *Caracterul religios-moral creştin.* Teză de doctorat, Sibiu 1955.

Dar adormitul în Domnul s-a preocupat şi de înzestrarea învăţămîntului teologic universitar cu un manual, unic în felul său, (inspirîndu-se şi din cursul de catehetică al antecesorului său Nicolae Terchilă), pentru instruirea viitorilor preoţi în vederea împlinirii cu maximum de folos a activităţii şi misiunii lor didactice. Dacă Sf. Sinod al Bisericii noastre a publicat, în anul 1952, o călăuză pentru preoţi, „Învăţătura de credinţă creştină ortodoxă" în care se cuprinde *ce* anume trebuie să înveţe un preot pe păstoriţii săi, pr. prof. Dumitru Călugăr a publicat *Catehetica. Manual pentru Institutele teologice,* în care a expus principiile şi normele despre *cum* trebuie să-şi desfăşoare preotul activitatea didactică a misiunii preoţeşti de catehet. Acest manual a cunoscut pînă în prezent două ediţii

1975 şi 1978). A mai publicat, în domeniul învăţămîntului religios (în colaborare) şi *Carte de învăţătură creştină ortodoxă*, Buc. 1978.

În afară de aceasta Pr. prof. D. Călugăr a publicat numeroase studii, articole, predici, recenzii, dări de seamă, cronici în „Revista Teologică", „Telegraful Român", „Viaţa ilustrată", „Îndrumătorul Bisericesc", „Foaia bunului creştin", „Lumina satelor" (al cărei redactor a fost între anii 1948—1950) şi în toate revistele şi publicaţiile bisericeşti ale Bisericii noastre din prezent.

Ceea ce i-a caracterizat personalitatea şi nu l-a trădat tot timpul vieţii şi activităţii sale a fost chemarea sau vocaţia de catehet, de învăţător model, prin cuvînt, prin scris şi prin fapte. Ce ideal mai sublim există în lume decît a fi luminător al sufletelor, a deschide ochii minţii şi ai inimii celor neştiutori sau rătăciţi? Numele de învăţător a fost pomenit totdeauna cu veneraţie, inclusiv de creştini, fiindcă însuşi Mîntuitorul Iisus Hristos a fost numit Învăţător. Şi a fost învăţătorul model. Şi Pr. prof. Dumitru Călugăr s-a străduit, în întreaga sa activitate didactică să ilustreze chipul învăţătorului ideal. Foştii săi elevi de la Sebeş Alba, cei de la Şcoala de cîntăreţi bisericeşti din Sibiu, de la Şcoala de ucenici, de la Şcoala normală precum şi multe generaţii de studenţi de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu îşi vor aduce cu recunoştinţă aminte de dascălul lor care a întrunit toate calităţile adevăratului pedagog-profesor, de la care păstrează multe învăţături şi poveţe folositoare.

Fire blîndă, dotată cu un optimism robust şi cu un spontan umor învederat în cuvinte şi fizionomie, îndrumător şi sfătuitor dezinteresat cu deplină iubire părintească al tuturor cărora îi solicitau sfatul, atent la necazurile şi străduinţele ucenicilor săi, iubitor de ţară şi de fiii poporului nostru, pentru care avea cucernicul apelativ „măi române", toate acestea conturează aureola sa de creştin adevărat, de dascăl de vocaţie, de părinte iubitor de fii şi de patriot înflăcărat.

Personalitatea Pr. prof. Dumitru Călugăr ar putea fi definită ca împlinire a unei întreite slujiri divine. Prima este împlinirea poruncii divine de-a fi rodnici şi a stăpîni pămîntul. A împlinit această poruncă însoţindu-se prin Sf. Taină a căsătoriei cu Eugenia Urian şi Dumnezeu le-a binecuvîntat căsătoria cu o unică fiică botezată Carmen. A doua slujire a fost aceea de catehet-învăţător pentru care a dat dovadă că a avut vocaţie. Iar a treia a fost aceea de preot, primită prin Sf. Taină a Hirotoniei; în 1934 a fost hirotonit diacon, în 1939 preot, hirotesit protopop în 1950 şi iconom stavrofor în 1958. Şi a fi preot înseamnă a fi slujitor şi prieten al lui Iisus Hristos. Iar preoţii care se ostenesc cu învăţătura, spune Sf. Ap. Pavel, să fie învredniciţi de o deosebită cinste.

Ce minunată şi binecuvîntată chemare a avut răposatul în Domnul!

Rămăşiţele pămînteşti ale defunctului au fost prohodite în ziua de 27 oct. în Catedrala mitropolitană de către un numeros sobor de preoţi profesori, consilieri şi preoţi în frunte cu P. S. Sa Episcopul Emilian al Alba Iuliei, care au rugat pe Părintele ceresc să rînduiască sufletul lui în împărăţia cerurilor, unde nu este durere, nici întristare, ci viaţă fericită şi fără de sfîrşit.

Personalitatea răposatului a fost omagiată de următorii slujitori:

— Pr. prof. Dumitru Abrudan, prorectorul Institutului Teologic din Sibiu, care a evidenţiat întreita slujire a răposatului profesor, de catehet eminent, de învăţător adevărat şi de preot de vocaţie, care i-au conturat personalitatea. În numele Î. P. S. Sale Antonie, Mitropolitul Ardealului, a dat citire telegramei de condoleanţe adresată familiei îndoliate, o telegramă asemănătoare a fost trimisă şi de Î. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, iar în încheiere a exprimat condoleanţe din partea conducerii Institutului, a corpului profesoral şi a studenţilor.

— Pr. prof. Sebastian Şebu, ca urmaş la catedră, a înfăţişat viaţa şi activitatea defunctului, exprimînd regrete pentru dispariţia ilustrului său înaintaş.

— Dl. prof. Hermann Pitters, din partea Institutului Teologic Protestant Unic, a exprimat regretul Bisericii evanghelice pentru decesul profesorului preot Dumitru Călugăr, în care au găsit şi au cinstit un suflet mare deschis pentru activitatea ecumenică.

— În numele P. S. Sale Emilian al Alba Iuliei a fost elogiată contribuţia adormitului întru Domnul la activităţile publicistice ale episcopiei şi exprimate sincere condoleanţe de către P. C. Cons. Urdă.

Şirul cuvîntărilor de omagiere şi de exprimare de condoleanţe a fost încheiat de către P. C. pr. Liviu Moisiu, paroh, după care trupul defunctului a fost dus şi depus în mormîntul din vechiul cimitir al oraşului, întru aşteptarea învierii.

Dumnezeu să-i facă parte în ceata celor plăcuţi ai Săi!

Pr. prof. *Sebastian Şebu*

† Preotul RADU CONSTANTINESCU

În ziua de 22 aprilie 1988, în plină zi de rodnică activitate pastorală, a trecut la cele veşnice pr. Radu Constantinescu, plîns de întreaga parohie Avrig cu care s-a identificat întru totul.

Părintele Radu Constantinescu s-a născut la data de 14 octombrie 1925 în oraşul Caracal, părinţii săi fiind scriitorul Paul Constant şi Eugenia Constantinescu, de profesiune învăţătoare. Şcoala primară şi cursul inferior al liceului le-a urmat în oraşul Sibiu, iar cursul superior la liceul militar D. A. Sturza din Craiova. După terminarea liceului s-a îndreptat spre cariera ostăşească, devenind ofiţer.

După 23 August 1944 a participat la luptele contra armatelor germane în regiunea Moreni-Ploieşti-Cîmpina. Prins în vîrtejul frămîntărilor prin care a trecut ţara, la sfîrşitul anilor patruzeci şi începutul anilor cincizeci, părăseşte cariera armelor şi, dînd curs unei chemări lăuntrice, urmează cursurile Institutului Teologic Universitar din Sibiu, fiind hirotonit preot la 20 aprilie 1959.

După hirotonie este numit paroh în parohia misionară Bahnea din protopopiatul Tîrnăveni, parohie lipsită de păstor de peste patru ani. Aici a funcţionat pînă în anul 1962, răstimp în care cu perseverenţă şi dragoste de adevărat păstor a reuşit să adune din nou în sînul Sfintei Biserici strămoşeşti pe mulţi dintre credincioşii care, lipsiţi de duhovnic, luaseră drumul rătăcirilor sectare. Este distins de către vrednicul de pomenire mitropolit Nicolae Colan cu rangul de iconom.

În perioada 1962—1968 a funcţionat ca paroh la parohia Bradu, protopopiatul Sibiu, unde printr-o muncă asiduă a reuşit să consolideze unitatea tuturor enoriaşilor din parohie. Prin refacerea picturii bisericii, printr-o neobosită activitate de catehizare a tuturor credincioşilor şi prin asistenţa duhovnicească acordată enoriaşilor a reuşit să închege deplin parohia, ceea ce se poate vedea pînă astăzi.

Din anul 1968 i s-a încredinţat parohia din marea şi vechea comună românească Avrig, care a dat neamului românesc pe marele dascăl Gheorghe Lazăr. Aici, ca şi în celelalte două parohii în care a păstorit, s-a dăruit fără rezerve misiunii sale. A refăcut biserica, îndeosebi restaurarea picturii originale grav deteriorate de-a lungul timpului, a continuat neobosit munca de catehizare a tineretului alături de ceilalţi preoţi împreună slujitori, reuşind să redea numelui de preot semnificaţia profundă de părinte spiritual, transformînd obştea credincioşilor din Avrig într-o autentică familie creştină.

Recunoscîndu-i meritele pe tărîmul activităţii duhovniceşti, Înalt Prea Sfinţia Sa Dr. Antonie Plămădeală i-a acordat la data de 11.09.1984 distincţia onorifică de „iconom stavrofor".

*

Slujba înmormîntării a avut loc în ziua de 26 aprilie 1988, în biserica ortodoxă din Avrig, oficiată de un sobor numeros de preoţi, în frunte cu protopopul Sibiului, Dănilă Luca, care a făcut o prezentare a adormitului în Domnul preot R. Constantinescu. Au mai vorbit preoţii Lupu Militon şi Resiga Mihai, care şi-au exprimat regretul profund al pierderii atît de fulgerătoare a fratelui lor mai mare în ale preoţiei, de numai 63 de ani neîmpliniţi.

Rămînînd mereu viu în inima tuturor celor ce l-au cunoscut şi preţuit, rugăm pe bunul Dumnezeu să facă parte slujitorului Său, pr. Radu Constantinescu, de bucuria aleşilor Săi.

Pr. *M. Lupu* şi pr. *M. Resiga*

DIN VIAŢA PATRIEI

COMEMORĂRI

ÎNSEMNĂRI, NOTE, COMENTARII

DIN ACTUALITATEA ECUMENICĂ

DOCUMENTAR

RECENZII

TRECERI LA CELE VEŞNICE